FİKRET BABUŞ

2.BASKI

AŞKİLE ÇIKMIŞTIK YOLA

OZAN YAYINCILIK

Fikret Babuş

Aşk ile Çıkmıştık Yola

Ozan Yayıncılık
Aralık 2004

Fikret Babuş

Aşk ile Çıkmıştık Yola

Ozan Yayıncılık
Aralık 2004

Bu kitabın tüm yayın hakları Ozan Yayıncılık'a aittir.
Tanıtım için yapılacak alıntılar dışında tüm alıntılar,
Kültür Bakanlığı Telif Hakları Sözleşmesi gereği yayınevinin
iznini gerektirir.

Aşkile Çıkmıştık Yola / Fikret Babuş

Yayın Yönetmeni: Mustafa Demir
Editör: Orhan Suveren
Kapak tasarımı: Ozan Yayıncılık Ltd.

Baskı: Eren Ofset
Cilt: Engin Mücellit

Kütüphane Bilgi Kartı (CIP):
Aşkile Çıkmıştık Yola
Türkiye'nin yakın tarihi, siyasi tarih, anı, 68'liler
Ozan Yayıncılık Ltd. 2007, Türkiye, İstanbul, 446 sayfa

1. Baskı 2004 (Ozan Yayıncılık) – 2. Baskı 2007

ISBN: 975-7891-79-7

Dağıtım:
İstanbul: 2A, Alfa, Alkım, Artı, Bilgi, Çıra, Evren,
Final, İmge, NT, Remzi, Say, Telos, Yelpaze, Yeni Çizgi
Ankara: Işık Eğitim, İmge, Sandal, Özgür İletim
İzmir: Erdoğanlar, İklim

İnternet satış:
www.kitapyurdu.com, www.yenisayfa.com, www.kitapnet.com,
www.iskenderive.com, www.weblebi.com, www.dharma.com.tr,
www.ideefixe.com,

Ozan Yayıncılık Ltd.
Alemdar Caddesi Güzel Sanatlar Sk. No: 13 Cağaloğlu İstanbul
Tel: 212.511 93 95 - 520 43 90 Faks: 212.527 98 47
Email: info@ozanyayincilik.com Web: www.ozanyayincilik.com

İÇİNDEKİLER

Metinde Geçen Kısaltınalar 8
Önsöz 9
Devrimci Düşünceyi Benimseyişim 12
1965 Seçimlerinde TİP'ni Destekliyorum 13
TİP Gençlik Kollarına Üye Oluyorum 21
FKF'de Tanıştığım Arkadaşların Grubuna Katılıyorum 24
Grubun Dışındaki Etkinliklere de Katılıyorum 25
Grubumuz Büyüyor, Çalışmalar Yoğunlaşıyor 28
Çeşitli Miting ve Etkinlikler Oluyordu 31
İlk Boykot ve İşgal DTCF'inde Başlıyor 34
Samsun-Ankara Yürüyüşü 36
Kommer'in Arabasının Yakılması 39
Faşistlerden Dayak Yiyoruz 41
Cenaze Töreninden Sonra Sınava Giriyorum 45
İstanbul'da Kanlı Pazar Oluyor 47
Amerikan Binasına Bombayı Atamıyorum 48
Dil-Tarihte Yeniden Boykot Başlıyor 51
Dil-Tarihe Yapılan Gerici Saldırı Püskürtülüyor 55
Dil-Tarih Boykotu Olaysız Sona Eriyor 58
Dil-Tarihin Yeniden İşgali ve İzinsiz Tuslog Yürüyüşü 53
Tuslog Binasının Önünde Yakalanıyorum 65
Birinci Şubede Yürüyüşün Filmini İzletiyorlar 68
Tutuklanıp Cezaevine Konuluyorum 71
Cezaevinde Devrimciler Arasında Sorun Yaşanıyor 74
Duruşmada Avukatsız Kalıyorum, Tahliye Oluyorum 78
Tahliyeden Sonra Gruptaki Gelişmeler 83
Kavgasız ve Eylemsiz Gün Geçmiyor 95
Polis Baskınında Evden Kaçıyorum 104
DTCF İşgal Davası, Ho'nun Ölümü,
Çatışmalar Yoğunlaşıyor 85

Malatya Seçim Çalışmaları, FKF Kongresi 87
Grubumuzun Dağılması 89
10 Kasım Anıtkabir Yürüyüşü ve Diğer Gelişmeler 92
DTCF Kantin İşçisi Oluyorum 93
Kantin Çalışanlarının Eylemi 96
Devrimciler DTCF Talebe Cemiyeti Seçimini Kazanıyor ... 98
Kantin Kafeterya Komitesi Oluşturuluyor 100
Kaldığım Evde Bomba Yapıldığını Bilmiyordum 101
Kömür Kamyonuyla Kaçıyorum 108
Teslim Olma Planı Yapıp Vazgeçiyorum 110
Öğrenci Yurtlarında Polis Baskınlar 113
Kaçaklığım Sırasında Köy Eylemlerine Katılıyorum 116
Sınavına Gittiğim Hocamın Cenaze
Töreniyle Karşılaşıyorum 118
Duruşma Günüm Belli Oluyor, Malatya'ya Gidiyorum... 120
Ankara'ya Dönüyorum 124
DTCF FK'nün Kongresi Yapılıyor 125
Mahkemede Teslim Oluyorum 126
Maceralı Kaçışta Yakalanıyorum 129
Yeniden Köy Çalışmalarına Başlıyorum 133
Fakülteden Mezun Oluyorum 134
Polis Üniversite Özerkliğini Çiğniyor 139
Dil-Tarihte Yeni Bir Faşist Saldırı 142
Ürdün Elçilik Binasına Filistin Bayrağını Asıyoruz 145
Moral Bozucu Gelişmeler ve
Dev-Genç'in Son Genel Kurulu. 149
Filistin'e Gitme Planı Yapıyoruz 153
Filistin'e Gitmekten Vazgeçip Dağa Çıkıyoruz 155
12 Mart Öncesindeki Son Günler. 159
12 Mart Faşizmi Geliyor 161
Dil-Tarih Çatışması ve Sıkıyönetimin İlanı 166
Öğretmenliğe Başlıyorum 168
Akçadağ'a Alışmaya Çalışıyorum 169
Tatilde Köyüme Dönüyorum 173

Köy Kahvesinde Tutuklanıyorum 174
Teslim Tutanağım Hazırlanıyor 177
Konya Jandarma Alay Komutanlığına
Teslim Ediliyorum 179
İkinci Ordu Merkez Komutanlığına Teslim Ediliyorum .. 182
Ankara'ya Nakledildiyorum ve Tutuklanıyorum. 186
Mamak Askeri Cezaevine Konuluyorum 189
Cezaevi Yaşamımdan Anımsadıklarım 191
Cezaevinde Disiplin Artıyor ve Olaylar Çıkıyor 197
THKO Davası Karara Bağlanıyor 201
Açlık Boykotu, Genel Arama ve Hücreye Konuluşumuz 202
Sürekli Tahliye Dilekçesi Yazıyorum 205
Cezaevinden Tahliye Oluyorum. 205
Öğretmenliğe Geri Dönüyorum 213
Duruşmalar İçin Ankara'ya Geliyorum 216
Dev-Genç Duruşması Olaylı Başlıyor 219
İdamları "Köye Haber Bülteni"nde Duyuyorum 221
Duruşmalardan Vareste Tutuluyorum 222
Akçadağ'da İnfazları Öğrendiğim Gün
(6 Mayıs Şafağına İsyanımdır) 228
Akçadağ Teb-Der Şubesini Açıyoruz 229
Köy Kalkındırma Derneğini Kuruyoruz 229
Akçadağ'da Saldırılara Uğruyorum 230
12 Mart Dönemi Sona Eriyor 232
Ankara'ya Naklim Yapılıyor 233
Ankara'ya Nakloldukdan Sonra Açığa Alınıyorum 235
Dev-Genç Davası Karara Bağlanıyor 237
Temelli Görevden Alınıyorum 240
TÖB-DER Basın-Yayın İşçisi Oluyorum 242
TÖB-DER'de Çalışırken Eylemlere Katılıyordum 246
Danıştay Kararıyla Göreve Dönüyorum 250
Diğer Gelişmeler ve Sonuç 253

METİNDE GEÇEN KISALTMALAR

AİTİA..... Ankara İktisadi Ticari İlimler Akademisi
AP..... Adalet Partisi
AST..... Ankara Sanat Tiyatrosu
A.Ü. ..... Ankara Üniversitesi
AÜTB..... Ankara Üniversitesi Talebe Birliği
CHP ..... Cumhuriyet Halk Partisi
DMMA ..... Devlet Mimarlık Mühendislik Akademisi
Dev-Genç ... (TDGF) Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu
DİSK..... Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
DÖB..... Devrimci Öğrenci Birliği
DP..... Demokrat Parti
DTCF..... Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
FK ..... Fikir Kulübü (Fakülte ve yüksek okul adlarıyla kullanılır. Ör. DTCF FK)
FKF..... Fikir Kulüpleri Federasyonu
GYK..... Genel Yönetim Kurulu (Örgüt adlarıyla kullanılır Ör. FKF GYK)
H.Ü. ..... Hacettepe Üniversitesi
İLK-SAN..... İlkokul Öğretmenleri Sandığı
MC..... Milliyetçi Cephe (Hükümeti)
MDD ..... Milli Demokratik Devrim
MHP..... Milliyetçi Hareket Partisi
MSP..... Milli Selamet Partisi
MYK..... Merkez Yürütme Kurulu (Örgüt adlarıyla kullanılır. Ör. Dev-Genç MYK)
NATO..... Kuzey Atlantik Savunma Paktı
ODTÜ ..... Orta Doğu Teknik Üniversitesi
PDA..... Proleter Devrimci Aydınlık
SBF ..... Siyasal Bilgiler Fakültesi
SSCB..... Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TİP..... Türkiye İşçi Partisi
TKP ..... Türkiye Komünist Partisi
TMGT ..... Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı
TMTF ..... Türk Milli Talebe Federasyonu
TÖS..... Türkiye Öğretmenler Sendikası

ÖNSÖZ

68 Döneminin Köy Eylemleri üzerine yaptığım incelemeyi sürdürürken, aynı dönemde yüksek okullarda ve büyük şehirlerde gerçekleştirilen 68 eylemleri için de ayrı bir çalışma yapmayı düşünmüştüm. Bunu yapmak için kafamda bir plan ve belli verilerim de vardı. Fakat daha sonra, 68 eylemlerinin şimdiye dek incelendiği biçimiyle bir kez daha ele alınmasının fazlalık olacağını düşündüm. Bu nedenle herkesin ana hatlarıyla bildiği, şimdiye dek yazılmış olayları yinelemek yerine, kendi devrimci çevremin yaşadıklarını kendi bakış açımla ele almanın daha uygun olacağını ve daha fazla ilgi çekeceğini düşündüm. Dolayısıyla, şimdiye dek yazılanlara ve konuşulanlara bakmadan, kendi gördüğüm ve yaşadığım olaylara göre bir metin hazırlamaya karar verdim.

Bundan önce yapılmış en kapsamlı çalışmalarda bile tüm devrimcilerin anısını bulmak mümkün değildir. Bu nedenle herhangi bir devrimcinin kendi yaşadıklarını merkez alarak yapacağı her değerlendirme, ancak kendi eksenli boyutları olan ayrı bir çalışma ürünü olacaktır. Herkes tanık olduğu olayı kendi bakış açısı ve kendi aklında kalan yönleriyle anımsadığı için, bu tür çalışmalar ne kadar çok sayıda yapılırsa yapılsın, öznellik duvarını aşamayacaktır. İzin alınmadan yapılmış ve çoğu kayıtlara geçmemiş yürüyüş, miting ve toplantılar, mahkeme tutanaklarına yansımamış çatışmalar, grupların ayrışması gibi olaylar bu çalışmalar içinde farklı yönleri ve boyutlarıyla yer alacaktır.

68 Devrimcileri benzer süreçlerden geçerek devrimci olmuşlar ve olayların içinde aynı duyguyu yaşamışlardır. Çoğunun, Akşam Gazetesi 've Çetin Altan'ın yazılarını okumak; TİP, FKF ve Dev-Genç'in üyesi olmak, aynı sloganları atmak, işgal, boykot, miting ve gösterilere katılmak, ailesini ve kendi çıkarlarını bir kenara itip her türlü tehlikeyi göze alarak halkı adına özverilerde bulunmak gibi pek çok ortak yönleri olmuştur. Bütün bu ortak

yönlerine rağmen olayları değerlendirirken, aynı olayın içinde yer alsalar ve aynı dünya görüşünü paylaşsalar bile, neler yaşandığı, amaç ve beklentilerin neler olduğu gibi konularda farklı görüşler ortaya koyacaklardır. Emperyalizm karşıtı mücadele dönemine ait bu anılar kuru sohbetlerden çıkarılıp yazılı hale getirilirse, 68 geleneğinin yaşatılmasına katkı yapılmış olacaktır.

Tüm devrimci aydınların bildiği gibi, kitle iletişim araçları aracılığıyla yerleştirilen sokak kültürü, bireyci eğitim ve talancı ekonomik sistemin yarattığı köşe dönmeci zihniyet ile birleşip Türkiye'yi yangın yerine ve talan alanına çevirmiştir. Bundan daha önemlisi, emperyalizme bağlanmaya ve güdülmeye hazır bir kitle yaratılmıştır. 68 Devrimcileri ikinci bir "Ulusal Kurtuluş Savaşı" verilmesini savunurken Türkiye şimdikinden daha mı çok bağımlıydı? Bugün Türkiye, o zamankinden farklı olarak emperyalizmin hangi vesayetinden kurtulmuştur? Tam tersine metnin içinde görüleceği gibi, 68 olayları yaşanırken, gerek emperyalizme, gerek siyasal ve ekonomik vurgunculara karşı toplum bugünkünden çok daha duyarlı ve özveriliydi. Bugün toplumumuzu ve özellikle gençliğimizi sarmış olan bu bencil, yağmacı ve güdümlü eğilimler, 68 kuşağının toplumcu ve yurtseverlik gelenekleri benimsetilerek yok edilebilir. 68'lilik özelliğini koruyanların en önemli görevi bu olmalıdır.

1965 yılından başlayarak 1970'e kadar, o yıllarda bankaların verdiği küçük cep ajandasından her yıl bir tane ediniyor ve yanımda taşıyordum. Gideceğim toplantı, konferans, genel kurul gibi etkinlikleri ve randevularımı bu ajandanın ilgili sayfalarına not alıyordum. Ajandaya ayrıca bu etkinliklerde yaşanan önemli gelişmeleri ve ilginç durumları da kısa notlar halinde yazıyordum. Fakat 1969 sonlarında evimizin polis tarafından basılıp, evdeki bazı evraklara el konulmasından sonra, etkinliklerimizle ilgili bilgileri polisin eline geçeceği endişesiyle ajandaya yazmaktan vazgeçtim. 68 dönemiyle ilgili birçok fotoğraf ve belgem kaybolduğu halde bu beş ajanda hala duruyor. Bunlar sayesinde o yıllarda yaşadığımız olayları daha kolay anımsadım ve bu metni hazırlarken bunlardan önemli ölçülerde yararlandım.

Her şeye rağmen, yaşanan olayları aktarırken bazı hataların

ve yanlış anımsamaların olabileceğini, bazı olayları karıştırmış olabileceğimi, duygu ve düşüncelerimin anlatımıma yansıyacağını biliyorum. Ancak tüm dost ve arkadaşlarımın olası hatalarımı hoş karşılayacaklarını ve çalışmama gösterecekleri ilgiyle bana destek olacaklarını da biliyorum...

Kuşkusuz tüm dost ve arkadaşlara teşekkür etmek bir görev ve mutluluktur. Fakat 68 liderlerini ve olaylarını araştıran, yazan ve tanıtan, yazdıklarıyla tüm topluma 68 değerlerini aktaran ve ışık tutan, ayrıca yazdıklarımın değerlendirilmesinde bana yardımcı olan Turhan Feyizoğlu'na teşekkür etmenin ayrı bir görev ve mutluluk olacağını düşünüyorum. 68 Mücadelesiyle ilgili yaptığım çalışmalara ilgi duyan, basan ve dağıtımını sağlayan başta Editör Mustafa Demir olmak üzere, Ozan Yayıncılığın tüm çalışanlarına teşekkür etmek bana ayrı bir mutluluk verecektir. Evdeki çalışmalarımda bana destek veren eşim Sabriye Babuş ile oğullarım Özgün ve Emre Babuş'a teşekkür etmek de benim için önemli bir görev ve mutluluk kaynağıdır.

Nihayet anlattıklarımı yazmam konusunda beni özendiren, 19-20 yaşlarından beri 68'liliğimizi ve devrimci dostluğumuzu sürdürdüğüm Vahdi Çağlayan, A. Fazıl Boyacı, Ömer-Meral Özdal, Necla Ülkü (Kuglin), Mustafa Karadağ ve ismini anamadığım tüm devrimci arkadaşlarıma ve dostlarıma ayrı ayrı yürekten teşekkür ediyorum.

Aramızdan ayrılan arkadaşlarımın anlamsal varlığı ve desteği önünde 68 Dönemi anılarımı yazmaya başlıyorum.

Saygılarımla...

Fikret BABUŞ

Mersin 2004

Bölüm 1

Devrimci Düşünceyi Benimseyişim

Kişinin düşünsel yapısının oluşumunda aile yaşamının etkili olduğunu söylemeye gerek yoktur. Oysa 68 devrimcileri ailesinden etkilenmekten ziyade, ailesini etkilemiştir. Kadrolu köy imamı olan babam bana sürekli olarak, "oğlum, sizin düşüncelerinize katılmamak mümkün değil, milleti koyun gibi sağıyorlar, fakat dört öğrenci bu dediklerinizi nasıl yapacaklar? Sizi ezmek için ellerindeki tank tüfek yetmemiş gibi elin gavurundan da tank tüfek alıyorlar!" derdi. Yalnız babam değil, yakınlarım ve arkadaşlarımın yakınlarının çoğu da böyle düşünüyorlardı. Babam, özellikle çocukları için özverisine sınır koymayı bilmeyen, başkaları için yaşamaya alışmış bir insandı. Aylarca, hatta bazen yıllarca görmesem bile O bana moral ve huzur kaynağı olurdu. Uzun süre görüşemediğimiz zaman yazdığı mektuplarında en sık yinelediği sözü, "oğlum, sağ olarak herhangi bir yerde yaşıyor olduğunu bana bildir, yeter" demesiydi. Çevremdekilerin çoğu da, "yeter artık vatanı kurtardığınız, biraz da kendinizi kurtarın!" derlerdi. Hayatımı tehlikeye sokacak bir olaya girerken, "eğer ölürsem babamın nasıl acı çekeceği" aklıma gelirdi.

Babam ilkokulu, köyde dördüncü ve beşinci sınıflar olmadığı için üçüncü sınıfın sonuna kadar okuyabilmişti. Fakat ortaokulu bitirinceye kadar benim matematik problemlerimin çözümüne yardımcı olurdu. Babamın babası Mustafa Dedem, evlenip çocuğa kavuştuktan sonra da sürdürdüğü medrese öğrenciliğini on altı yılda tamamladığını söylerdi. Yalnız kendi köyünde değil tüm civar köylerde dini bilgisi ve güçlülüğü ile tanınırdı. Dedemin yetiştirdiği babam da müftülükten onaylı köy imamıydı. İkisi de dinsel inançlarında çok samimiydiler. Mustafa Dedemin çocukluk arkadaşı olan anamın babası Halit Dedem ise dindar ol-

masının yanında köylerin ve köylülerin sorunlarını çözen, anlaşmazlıklarda bilirkişilik yapan aydın bir kişiydi. İki dedem çocuklukta başlattıkları arkadaşlıklarını ölünceye kadar sürdürdüler. Sürekli sohbet ederlerdi, fakat birbirlerine kırıcı bir tek laf söylemezlerdi. Dayımlarla birlikte Ankara'ya göçen Halit Dedem her yaz köye gelir bir-iki ay kalır ve Mustafa Dedemle buluşup sohbetlerini sürdürürlerdi. Halit Dedemi Ankara'da oturduğu mahallede de herkes tanır, sever ve sayardı. Mahallede Hacı olmadan önce de "Hacı Baba" derlerdi, daha sonra gerçekten hacı oldu.

Mustafa Dedem bana ortaokul üçüncü sınıftayken Kuran okumayı öğretti ve hatmettirdi. O seneden sonra oruç tutmaya, teravi ve cuma namazlarını kılmaya başlamıştım. Hatta her cuma namazını daha çok sevap olması için ayrı bir camide kılmaya çalışıyordum.

Mustafa Dedem, ben lise son sınıftayken 2 Şubat 1964'de öldü. Onun ölümü beni çok etkiledi ve Onun anısını sürdürmek için liseyi bitirince, puanıma göre kaydolabileceğim fakültelerin arasından İlahiyat Fakültesini seçmiştim. Bunu öğrenen en küçük dayım Remzi, "madem imam olacaktın, niçin bunca yıl masraf edip liseyi okudun, deden seni masrafsız yetiştirir, imam yapardı!" dedi. O zamanlar Ankara Üniversitesi rektörlüğü Ziraat Fakültesindeydi, dayımla birlikte Rektörlüğe gittik, bin bir rica ile benim başvuru formumu iptal ettirip, başka bir form doldurarak başvurumu İlahiyattan Dil-Tarihe değiştirdik. 16 Ekim 1964 günü de DTCF'ne kaydımı yaptırdım.

Kasımın ilk haftasında fakültenin açılış töreni yapıldı ve törene konuşmacı olarak İsmet İnönü geldi. Dil-Tarihin derslikleri Ziya Gökalp, Abdülhak Hamit, Şinasi gibi isimlerle anılırdı. Bizim dersimiz genellikle 305 numaralı Gökalp dersliğinde yapılıyordu. Derse ilk başladığımız hafta dördüncü sınıf öğrencilerinden biri elinde bir Cumhuriyet Gazetesiyle kürsüye çıktı, gazetenin başyazısından pasajlar okuduktan sonra, "fakültemize bu kadar hakaret edilmez. Burada Atatürkçü olmayan ne bir talebe var, ne de bir hoca! Kimmiş koridorlarda gezen laiklik düşmanı, kimmiş takkeli, bereli kişiler?" diyerek gazeteye ağıza alınmaya-

cak küfürler etti. Bizim yeni geldiğimizi, komünistlere kulak asmamamızı, bir tarih talebesi için en önemli değerin "Türklük" olduğunu belirtti, gitti. Derse ilk giren hocalar da sanki ağız birliği etmişler gibi, her şeyin temelinin kültür olduğunu; kültür olmadan fen, tıp, sanat hiçbir etkinliğin olamayacağını, Dil-Tarih Coğrafya Fakültesi'nin bir kültür fakültesi olduğunu söylüyorlardı.

27 Mayıstan sonraki 147'lerden biri olan Bizans Tarihi Hocamız Şerif Baştav, Ankara Üniversitesine sonradan bağlanan Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin üniversiteye bağlanacağı gece, hiçbir kariyeri olmayan tüm hocalarını profesör yaptığını ve onların çoğunun profesörlük yapacak bilinç ve yetenekte olmadıklarını belirtti. Yine hocalarımızın birçoğu daha ilk derslerinde, Türkiye tarihçiliğinin kurucularının Şemsettin Günaltay ile Fuat Köprülü olduğunu belirtip bunları abartılı biçimde övdüler. İlk üniversiteli oluşumun amları bunlardı.

Benim Dil-Tarihe kaydolmamı sağlayan Remzi Dayım TİP üyesiydi ve kendisi de Dil-Tarih öğrencisiydi. Onun eve geç gelmesi, geç saatlere kadar yatması, oruç tutmaması ve arkadaşlarıyla olan ilişkileri benim pek hoşuma gitmiyordu. Fakat ister istemez TİP ile olan ilişkileri ilgimi çekiyordu. Remzi Dayım partiden eve bir teksir makinesi, bir daktilo ve bir kutu mumlu kağıt getirmişti. Elle yazılmış bir metni Remzi Dayım okudu, birlikte gelen arkadaşı da daktiloyla mumlu kağıda yazdı. Yazdıkları sayfaları da 31 Ekim-1 Kasım günlerinde teksir makinesinde bastılar. Remzi Dayımın isteği üzerine büyük dayımın oğlu Rauf'la ben de basılmış sayfaları sıraya dizip kitap oluşturduk.[1]

Çalışmamıza ara verdiğimiz sırada derlemekte olduğumuz metni merak edip basılan kağıtlardan birini alıp okumaya başladım. Evrende ilk ve her zaman var olanın madde olduğu, ruh ve inançların, yine bir madde olan insanlar tarafından üretildiği, insan öldüğü zaman onun yarattığı düşünce ürünlerinin tümünün

[1] Teksir ettiğimiz kitap bir-iki yıl sonra devrimcilerin el kitabı haline gelen Politzer'in "Felsefenin Başlangıç İlkeleri" adlı kitabıydı. O zaman kitap tercüme edilmişti, fakat ya basılamamıştı, ya da basımı yasaklanmıştı. Daha sonra basımı yapılan bu kitabı, 1966 ve 1967 yıllarında TİP Gençlik Kollarındaki eğitim çalışmalarında kullanmıştık.

onunla birlikte öldüğü, o halde insanların yarattığı "tanrı" inancının da insanla birlikte ölüp gittiği anlatılıyordu. O zaman "tanrı" inancının sadece insan zihninde yaratıldığı fikrine katılmam mümkün değildi, dolayısıyla da bu yazılanların saçma olduğunu düşünmüştüm. Fakat diğer sayfaları da okuyup diğer örnekleri gördükçe ilgimi çekmeye başlamıştı.

Aylar sonra Eski Çağ Tarihi hocalarımdan Füruzan Kınal eski Sümer dinini anlatırken, "Eski çağ insanı çocuk gibidir. Kız çocukları ellerindeki bebeğin acıktığını, altını ıslattığını, ağladığını var sayarlar, onunla konuşurlar ve kafalarının içinde canlı bir bebek yaratırlar. Eski çağ insanları da kafalarında savaş, ateş, bereket gibi bir takım tanrılar yaratarak onlardan korkarlar, onlara adak sunarlar, onlardan fayda beklerler, hatta zaman zaman onları korkutma ve aldatma yoluna bile giderler" şeklinde bir ifade kullanmıştı. Ben o zaman teksir ettiğimiz kitap pasajlarında okuduğum bilgilerle bu bilgileri bağdaştırarak kendi kendime, "tanrı inancının insan tarafından icat edildiği, zamanla geliştirilerek tek tanrı inancına ulaşıldığı" düşüncesinin bilim çevrelerince savunulan genel bir görüş olduğuna karar verdim. Fakat kafamda oluşan ikircikliklerbeni çok rahatsız ediyor ve neye inanacağımı bilemiyordum

O sıralarda ilgimi çeken birkaç dinsel kitap alıp okudum. Bu kitapların anlatımı bozuk ve kurguları mantıksızdı. Bu ve benzeri bilgilerin, dedemin bile "batıl" diye nitelediği bilgiler olduğunu ve dine zarar verdiğini ve asıl Müslümanlığın bunlar olamayacağını düşünmeye başladım. Gerçek Müslümanlığın ne olduğunu anlamaya çalıştım. Allah'ın var olduğu kesindi, fakat uydurulan birçok safsatanın doğru olması mümkün olamazdı. Kafamın kargaşalı olduğu bu dönemimde yine orucumu tutmaya, cuma ve teravi namazlarımı kılmaya devam ettim.

Teksir ve derleme işini sürdürürken dayım ve arkadaşıyla çeşitli konularda tartışıyorduk. Lisede aldığım Tarih bilgisine dayanarak eskiden Osmanlı Devleti'nin, şimdi de Türkiye'nin en büyük düşmanının Rusya olduğunu savunurken Remzi Dayım ve arkadaşı, eski Rusya ile şimdiki Sovyetlerin farklı olduğunu, Sovyetlerin Ulusal Kurtuluş Savaşında Türkiye'ye yardım ettiğini

belirttiler. Ben bunu daha önce de duymuştum ve cevabım hazırdı: "O zaman her iki tarafın da işine geliyordu, fakat sonradan Rusların komünist düzeni Türkiye'nin kurduğu cumhuriyet düzenine düşman oldu," dedim. Remzi'nin arkadaşı da aynı benim hazırcevaplılığım gibi, "bir kere onlar sana düşman olmadı, sen onlara düşman oldun" diye yanıtladı. "Komünizme düşman olunmaz mı?" dedim, fakat "o halde onlar da bize düşman olmazlar mı?" diye kendiliğimden düşündüm. Bu tartışmalar, ilk başlarda hararetle savunduğum düşüncelere sonradan sorgulayıcı bakmamı sağlıyordu.

Fransız İhtilali konusunu işleyen Yakınçağ Tarihi hocamız Mustafa Akdağ yıl sonuna kadar, Avukat Mirabo' nun kralın gönderdiği baş mabeyincisine, "gidiniz efendinize söyleyiniz, bizi buradan ya efendinizin süngülü kuvvetleri çıkarır, ya da halk!.." diye rest çekip ihtilali başlatmasına ancak gelebilmişti. İhtilal sonrasındaki gelişmelere, kapitalizm ve emperyalizmin oluşumuna, Fransa'daki diğer ihtilallere, işçi eylemlerine, Avrupa'daki kanlı demokrasi mücadelelerine sıra gelmemişti.

Eski Türk Tarihini işleyen Bahattin Ögel, sürekli Türk-Çin savaşları içinde Çin düşmanlığını işliyor ve konunun gelişimine göre başta Çetin Altan ve İlhami Soysal olduğu halde, durmadan solcu gazeteci ve yazarlara çatıyordu. Dağıttığı teksirde de bu gazeteciler için, "onlar yolcu, biz hancı" deyimini kullanıyordu. 147'lerden biri olan Bizans Tarihi hocası ise, Türkiye basınına solcuların hakim olduğunu söyleyerek Türkiye'de milliyetçiliğin bilinmediğini savunuyordu. Ortaçağ tarihine giren hocalarımızdan Akdes Nimet Kurat, senenin başında, "Antikitenin İnhitatı ve Roma'nın Münkarizi" adlı bir teksir dağıtmış ve teksirle ilgili konuşurken akıcı bir dil ve üslup kullandığını savunmuştu. Adının anlamını bile kavrayamadığım bu teksirin nasıl akıcı olabileceğini hiç anlayamamıştım.

Bu gibi örneklerden, genel olarak demokrat hocaların sağa sola çatmadan ve ideolojik konulara girmeden kendi konularını işlediklerini, oysa kendilerini milliyetçi diye niteleyen hocaların sürekli öğrencileri sağ siyasetler doğrultusunda yönlendirmeye ça-

lıştıklarını görüyordum. Fakat bu durum beni sağ siyasetlere değil, kendi görevini yapan hocaların siyasetine yönelmemi sağladı.

Çevresine ve öğrencilerine karşı oldukça saygılı davranan Şerafettin Turan'ın hem tarihi sevmemde, hem de düşünsel yapımın oluşumunda çok büyük etkisi ve katkısı olmuştur. Çok seyrek de olsa derslerinde Türkiye'deki çarpıklıklardan örnekler verirdi. Fakat verdiği örnekler öylesine yerine oturuyordu ki, anlattığı konunun bir parçası haline geliyordu. Osmanlı'nın yozlaşma dönemini işlerken, devlet adamlarının çok sık değiştiğini, makamlarını elde edebilmek için verdikleri rüşveti, kısa süren görevleri sırasında fazlasıyla çıkardıklarını, şimdiki bazı milletvekillerinin de milletvekili olabilmek için harcadıkları parayı çıkartmaya çalıştıklarını söylemiş ve gerçekten de örnek yerine oturmuştu.

Demokrat bir öğretim üyesi olmasının yanında, dil ve tarih konusundaki kültür birikimi, çalışma azmi ve üretkenliğiyle de tanınırdı. Hem İtalyan Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı, hem de Tarih Bölümü öğretim üyesiydi. İlerde değineceğim gibi, daha sonraki olaylı yıllarda Fakültenin dekanlığını yapan Şerafettin Turan 12 Eylül yönetimi kapattığı sırada Türk Dil Kurumu'nun da başkanıydı.

Üniversite öğrenciliğimin bu ilk yılında, belirttiğim gibi kafama bazı belirsizlikler yerleşmişti, fakat dinsel inancımı genel olarak sürdürmüştüm. TİP 'in düzenlediği çeşitli konferans ve etkinliklere gitmeye ve dayımların okuduğu gazeteleri okumaya başlamıştım. Duyduklarım ve okuduklarımdan edindiğim bilgilerle fakültedeki arkadaşlar arasında siyasi konuları tartışıyorduk. Yıl sonuna doğru farkında olmadan, daha önce sol görüşlü kişilerin bana karşı savunduğu fikirleri, kendim başkalarına karşı savunmaya başlamıştım. Yani kendi düşüncelerimden vazgeçip, karşı çıktığım düşüncelere yönelmiştim. Yine de daha önce tartıştığım sol görüşlü kişilerin yanında, "artık ben de senin gibi düşünüyorum" diyemediğim için, eski görüşlerimi savunmaya devam ediyordum. Bazı ikirciklere rağmen dinsel inancımı da koruyordum. Kendimdeki bu düşünce değişikliğinin farkındaydım, fakat önleyemiyordum.

1965 Seçiminde TİP İçin Çalışıyorum

Yaz tatilinde köyüme gitmiş ve genel seçimlerin yapıldığı tarihi de içine alan oldukça uzun bir tatil dönemi geçirmiştim. O yıllarda köyde henüz, seçim dönemi dışında pek siyaset konuşulmazdı. Seçim dönemlerinde köylünün bir kısmı halkçı, bir kısmı demokratçı/adaletçi olur, kavga ederler, seçim dönemi geçtikten sonra yeniden eski ortama dönerlerdi. Ancak o yıl yapılan genel seçimler daha siyasi bir atmosferde geçecekti.

Dayım Mustafa Aksungur TİP' den Konya milletvekili adayı, diğer dayım Orhan Aksungur' da seçim çalışmalarında Ona yardımcı oluyordu. Her ikisi de Köy Enstitüsü mezunuydu, fakat ikisi de öğretmenlikten ayrılmışlardı. Milletvekili adayı olan dayım öğretmenlikten ayrıldıktan sonra müteahhitliğe başlamış, çeşitli yerlerde devlet ihaleleri alıyordu. Bu ihalelerin bir kısmını Konya Bölgesinden almış ve Konya'nın bazı köy ve ilçelerinde okul, postane, hükümet binası, kanal ve köprü gibi inşaat işleri yapmıştı. Dolayısıyla çevrede epeyce tanınıyordu. Kendi köyümüzün okul binasını da dayım yapmıştı.

Buna rağmen yapılan önseçimlerde bilmediğim nedenlerle dayım birinci sırayı alamamış, listenin ikinci sırasında yer almıştı. Ancak ilk sıradaki aday istifa edince birinci sıraya yükselmişti. Fakat yanılmıyorsam parti genel merkezi bu istifanın kendiliğinden olmadığını düşünüp, Konya listesinin birinci sırasına kontenjandan Yunus Koçak'ı atamış ve dayım tekrar ikinci sıraya düşmüştü. Yunus Koçak Konya'da pek seçim çalışması yapmamıştı. Esasen Konya çevrelerince de pek tanınmıyordu. Oysa dayım tüm akrabalarını, çevresini ve maddi olanaklarını kullanarak yoğun bir seçim çalışması yürütmüştü. Fakat yapılan seçimde Konya'dan ancak bakiye oylarla bir milletvekili seçilebilmiş ve Yunus Koçak milletvekili seçildiği halde dayım seçilememişti. Daha sonra da parti merkeziyle çelişkiye düşen dayım partiden ayrılmıştı.

Belirttiğim gibi genel seçimlerde ben köydeydim. Yaşım tutmadığı için kendim oy kullanamamıştım, fakat yanıma aldığım diğer gençlerle akraba, eş ve dostları etkileyerek TİP' e oy sağlamaya çalışmış ve epeyce de başarmıştım. Benim etkimle TİP' e oy

veren babam seçimden sonra, "dinimden dönmüş gibi oldum, ilk defa CHP'nin dışında bir partiye oy verdim, bir daha tövbeler olsun!" demişti.

Dayım Uğurlu köyünden göçtükten sonra uzun süre köye gelmemiş, seçimden iki-üç yıl kadar önce okul binasını yaparken bir süre köyde kalmıştı. Seçim çalışmalarına başladıktan sonra sık sık köye uğrayıp akrabalarından ve eski çevresinden destek istiyordu.

Seçim gezilerini, yanında bulunan inşaat mühendisi partili bir arkadaşıyla birlikte sürdürüyordu. Bir akşam o arkadaşıyla birlikte köye gelip bizim eve misafir olmuşlardı. Onların geldiğini öğrenen bazı komşular da konuşmaları dinlemek için bizim eve gelmiş ve evde oldukça büyük bir kalabalık oluşturmuşlardı. Köy ve çevre sorunları konuşulmakla birlikte, sohbetin esas konusu siyasetti. Dayım köyde okul binasının ilkin babası (Halit Dedem), sonra da kendisi tarafından yapıldığını, öğretmenliğinin ilk yıllarında bu köyde zevkle çalıştığını ve köyün sorunlarını çok iyi bildiğini anlatarak, kısmen seçim propagandası yapmıştı. Gerçekten de Uğurlu'daki eski okul binasının, Türkiye'de yapılan ilk köy okullarından biri olduğu ve yeni harflere geçilmeden önce 1926 yılında Halit Dedemin önayak olmasıyla yapıldığı herkes tarafından biliniyor ve konuşuluyordu.

O akşam evin orta yerine bir sofra kurulmuştu. Sofraya doğal kendi kullandığımız ağaçtan oyma kaba kaşıklar yerine, komşulardan da takviye yaparak Konya'nın rengarenk ünlü Mevlana kaşıklarından koymuştuk. Sofraya oturan dayımın partili mühendis arkadaşı, önüne konulan kaşığı eline alıp dayıma seslenerek, herkesin duyacağı gür bir sesle, "görüyor musun Mustafa Bey köylü hala sofrada ağaç kaşık kullanıyor!" demişti. O bu konuşmasıyla, kendine göre Türkiye'deki sistemin köylüyü çağdışı bıraktığını vurgulamak istemişti. Fakat aslında köylü gerçeğini iyi bilmediğini de açığa vurmuştu. Nitekim babam kendileri gittikten sonra bu konuşmayı yadırgadığını, "biz adamı memnun etmek için oradan buradan süslü kaşık bulduk, gene de memnun edemedik!" diyerek belirtmişti. Bu anımı ilerde yaptığım köy çalışmalarımda sürekli anımsayacak ve köylünün özveriyle sağla-

dığını propaganda malzemesi yapmamaya çalışacaktım. Çünkü onların kendi ölçüleri içinde güçlükle sağladıkları eleştirilince, onun değeri bilinmemiş oluyor ve sistemin değil, kendilerinin eleştirildiği kabul ediliyordu.

TİP, Türkiye genelinde on beş milletvekili çıkarabilmiş, fakat Denizli milletvekili seçilen Muzaffer Karan seçilir seçilmez istifa edip CHP'ye geçtiği için on dört milletvekiliyle parlamentoya girmişti. Dokuz ay kadar önce Ragıp Gümüşpala'nın ölümüyle boşalan Adalet Partisi genel başkanlığına Amerika'dan gelip aday olan ve yıllardır partiye hizmet etmekte olan Saadettin Bilgiç'i yenerek genel başkan seçilen Süleyman Demirel başkanlığındaki AP, büyük bir çoğunlukla seçimi kazanmıştı. Sonradan MHP adını alan Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ise Türkeş'in öncülüğünde on bir milletvekili çıkarabilmişti.

Seçimden iki hafta sonra 24 Ekimde köyden ayrılacağımız gün genel nüfus sayımı yapılıyordu ve ben sayım görevlisiydim. Çevremdeki görevlilerin "haber etmene gerek yok," demelerine rağmen ben bucaktaki sayım yetkilisine köyden ayrılmak istediğimi söyleyince "defteri başka yazabilecek birine bırak çek, git" demişti. Bu olay benim devlete olan güvenimi sarsmıştı. Sayım günü sokağa çıkma yasağı varken, üstelik de bir sayım memuru iken, sokağa çıkmanın ötesinde köyü terk etmem son derece doğal karşılanmıştı. Konya'ya girişte de, "sokağa çıkma yasağı varken nereden nasıl çıkıp geldiniz?" diye hiçbir soran olmamıştı. Devletin koyduğu bir kural vardı ve herkesin gözü önünde bu kural çiğneniyordu. Kuşkusuz daha önceleri de buna benzer çelişkili durumlar oluyordu, fakat artık sisteme eleştirel bakmaya başladığım için bu tür çarpıklıkları görebiliyordum.

Köyden Ankara'ya döndüğümde ben artık dini inançlarını sürdüren bir TİP'li olmuştum. Tabi o sıralarda hala komünizme karşıydım ve kendimin komünist değil, sosyalist olduğunu düşünüyordum. Nitekim Hilmi Özgen adında birinin yazdığı bir kitapta, "sosyalizmle komünizm arasında kıl kadar bir fark olduğunu söylüyorlar. Doğrudur, fakat unutulmamalıdır ki, usturanın ucu da kıl kadar incedir, ustura ile hem tıraş olunup temizlenir, hem de adam kesilebilir" diyordu ve ben bu ilkel fikri ken-

dime oldukça uygun bulmuş, her yerde söyleyip duruyordum. Nitekim o yıllarda ünlü bir halk ozanı olan Aşık İhsani her yerde okunan ve dinlenen bir şiirinde, "Halk aşığı komünisttir diyenin de avradını!" diyerek, halkı seven sosyalist bir ozana "komünist" diyenlere sövüyordu.

TİP Gençlik Kollarına Üye Oluyorum

O yıllarda solcular en çok Akşam Gazetesi'ni ve bu gazetenin yazarlarından Çetin Altan'ı okuyorlardı. Kredi Yurtlar Kurumundan aldığım krediyle öğrenimimi sürdürüyor ve her gün 25 kuruş verip bir Akşam Gazetesi alıyordum. Gazetenin en ilkin, ikinci sayfasındaki Çetin Altan'a ait "TAŞ" sütunu ile aynı sayfada bulunan "Şeytanın Gör Dediği" sütununu okuyordum.

TİP' in meclisteki muhalefeti çok etkili olmaya başlamıştı. Partinin düzenlediği konferanslar, geceler, söyleşiler oldukça kalabalık geçiyordu. Partiye olan ilgim iyice artmıştı. 11 Aralık 1965 tarihinde Çetin Altan'm Ankara Kolejinde, 12 Aralıkta da Mehmet Ali Aybar'ın Kilis Düğün Salonunda yaptığı konuşmaları dinledim. 22 Aralık 1965 tarihinde Kıbrıs Mitingine katılıp, tüm mitinge katılanlar gibi "enosis düşüncesini telin" ettim. 29 Aralıkta da sağladığım bir davetiye ile TBMM dinleyici locasından Kıbrıs konusundaki tartışmaları dinledim. 15 Mart 1966 tarihinde Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde düzenlenen ve TİP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar'ın konuşmacı olarak katıldığı konferansa katıldım. Bu konferans sırasında sağcıların önce içerde taşkınlık yaparak konuşmacıyı engellemeye çalıştıklarını, solcular tarafından kovalanıp dışarı atıldıktan sonra da, dışarıdan taş atarak konferansa saldırdıklarını görünce sağ siyasetlerin solculara tahammül edemediklerini anladım. "Demek ki kendi düşüncelerine güvenmiyorlar, düşünsel olarak karşı koyabilecek bilinç ve kapasiteleri olmadığı için kaba güç kullanıyorlar"diye düşünmeye başladım.

Demirel'in Mason ve Amerikancı olduğu söyleniyor ve "Morrison Süleyman" diye niteleniyordu. Mehmet Ali Aybar meclisteki konuşmasının birinde, "Türkiye'de Amerikan işgali altında otuz beş bin metrekare toprak vardır, oralarda bir Türk va-

tandaşının herhangi bir faaliyette bulunması mümkün değildir" demiş ve bu konuşmadan, sağ siyasetlerin Türkiye'yi ABD'ye bağımlı hale getirmek istediklerini anlamıştım. Böyle bir süreçte 19 Nisan 1966 tarihinde ABD Dışişleri Bakanı Dean Rusk Ankara'ya gelmişti. Gazetelerden öğrendiğime göre bu adam, Vietnam Savaşında ABD'nin haklı olduğunu savunan dünya yüzündeki en önemli kişilerden biriydi. Dean Rusk Türkiye gibi ülkelere Amerikan siyasetini kabul ettirmek için ziyaretler yapıyordu. Yazılanlara ve konuşulanlara bakarak denilebilir ki, Hiroşima ve Nagazagi'yi bombalayıp on binlerce sivili öldüren Amerika'nın haksız olduğu ve Vietnam'ı sömürmek için savaştığı da belliydi. Bu nedenle ABD Dışişleri Bakanına karşı gösterilen tepkinin bir insanlık görevi olduğunu düşünüyordum. Nitekim Amerikalı bakan Kızılay'da Orduevinin önünde toplanan kalabalık tarafından protesto edilirken, ben de meydandaydım ve bütün gücümle "Yanke Go Home!" diyordum ve artık ben, tam anlamıyla emperyalizm karşıtı bir kişi olmuştum.

14 Eylül 1966 tarihinde uzun zamandan beri hasta oluğu için Amerika'da tedavi gören ve halk arasında Amerikalılar tarafından zehirlendiği söylenen 27 Mayıs Hareketinin lideri Cemal Gürsel ölmüştü. Babamın Cemal Gürsel'e olağanüstü bir sempatisi vardı. 1960 yılında doğan kardeşime Cemal adını koymuştu. Tıpkı babam gibi, bir Cemal Gürsel hayranı olan halamın kocası eniştem de, Cemal' den kısa bir süre sonra dünyaya gelen oğluna Gürsel adını vermiş ve böylece iki kuzen "Cemal Gürsel" olmuşlardı. 1960'lı yıllarda, "Olur mu böyle olur mu/ Kardeş kardeşi vurur mu/ Kahrolası diktatörler/ Bu vatan size kalır mı?" marşı, Gazi Osman Paşa Marşından adapte edilen bestesiyle her yerde söyleniyordu. Babam da ekin tarlalarında akşama kadar bu marşı mırıldanırdı. Bütün bu olgular bende de bir Cemal Gürsel hayranlığı yaratmıştı. Dayımın oğluyla birlikte Cemal Gürsel'in cenaze törenine katıldık ve cenaze konvoyunun resmini çektik. DP İktidarını deviren Cemal Gürsel'e olan sevgim sol görüşü benimsememde önemli bir etken olmuştu. Artık Ankara'daki konferans ve panellerin hiçbirini kaçırmadığım gibi TİP binasına da girip çıkmaya başlamıştım.

Nihayet 13 Aralık 1966 tarihinde TİP gençlik kollarına üye oldum. Ben üye olduğumda Gençlik Kollarında Atila Sarp, Tebessüm Sarp, Fehmi Erbaş, Ersen Olgaç, Selçuk Özdemir, Ahmet Makal, Tahsin Konur, Ali Ergun ve isimlerini anımsayamadığım çok sayıda genç ya üyeydi, ya da partiye gelip gidiyorlardı Partinin merkezi, Çankaya İlçe Örgütü ve gençlik kolları aynı binadaydı. Bu bina Kızılay'da bulunan şimdiki gökdelenin hemen yanındaydı. Bitişiğinde de ABD haber alma merkezi olarak bilinen üç katlı bir bina vardı. Parti daha sonra Selanik Caddesine taşındı, karşısındaki bir binada da FKF çalışmaya başladı. TİP milletvekili adayı olan müteahhit dayımın bürosu da aynı sokaktaydı.

Parti yöneticileri partinin gençlik kollarıyla 17 Aralıkta "Siyasi Partide Çalışma," 24 Aralıkta "TİP Teşkilatlanması ve Teşkilatlanma Sorunu" adlı birer söyleşi yaptılar. İlk söyleşiye Behice Boran da katılmıştı. 20 Aralık 1966 gününden başlayarak her Salı saat 17.00'da gençlik kollarının odasında eğitim çalışmasına başladık. İlk olarak Georges Politzer'in Felsefenin Başlangıç İlkelerini okuyup tartışırken bu arada herkesin kendi kendine Sosyalizmin Alfabesini okuması da istenmişti. Böylece aynı anda iki kitabı birden okuyorduk. Bu iki kitabı okuyup özümsedikten sonra materyalist felsefeyi, metafizik felsefeyi, maddenin ruhtan önce geldiğini, idealistlerin toplumu sürekli öteki dünya ile meşgul ederek karamsarlık verdiğini ve önemli olanın bu dünyayı yorumlamak olduğunu öğrendim ve idealist felsefeyi o zaman kullandığımız deyimle yıkarak "materyalist" oldum.

Felsefenin Başlangıç ilkelerini okumaya başladığımız günler Ramazan ayı idi ve ben hala oruç tutuyordum. Kitabı okuyup yorumladıkça, önceki sağladığım birikimlerin de etkisiyle orucu gönülsüz tutmaya başlamıştım. Nihayet eğitim çalışması yapacağımız bir gün Partinin işçi kökenli milletvekillerinden Şaban Erik partiye gelip bizimle söyleşi yaptı. Abidinpaşalı çaycı Mustafa'ya, "çaysız söyleşi olmaz, gençlerin hepsine benden birer çay ver" dedi. Ben oruçtum ve ne yapacağımı şaşırmıştım. Çaycı Mustafa çayları doldurup dağıtmaya başladı ve sıra gelince benim elime de çay bardağını tutuşturdu. Oruç olduğumu söylemeye çekini-

yordum, hem materyalist olunup hem oruç tutulmazdı. Bunun üzerine birden bire kendimin de anlamadığı ani bir kararla orucumu bozup çayı içtim ve bir daha oruç tutmadım.

FKF'de Tanıştığım Arkadaşların Grubuna Katılıyorum

1967 yılı başlarından itibaren Fikir Kulüpleri Federasyonuna (FKF) da gidip gelmeye başladım. O zaman FKF Selanik Caddesindeydi. FKF salonundaki duvar diplerinde boydan boya uzanan üstü çulla örtülmüş ağaç divanlar vardı. İlk gittiğim gün Mustafa Kuseyrioğlu'nu divanın birine uzanmış halde görmüştüm. Kendisi vurulduktan sonra bu ilk görüşüm sürekli gözümün önüne geliyordu.

Bundan sonra FKF 'ye sık sık gidip gelmeye başladım ve bu gelip gidişler sırasında DTCF öğrencisi olan Sami Gürler, Tahsin Aşık ve Yılmaz Şekerbay ile tanıştım. Onlar beni yine DTCF öğrencisi olan İhsan Karcı ve o sırada yedek subaylığını yapmakta olup Küçük Esat'ta kiracı olarak oturan, İstanbul İktisat Fakültesi mezunu Nejat Şen ile tanıştırdılar. O sırada bu arkadaşlar kendi aralarında ayrı bir devrimci grup oluşturmuşlardı. Nejat grubun lideri konumundaydı. Çoğunluğu Dil-Tarihli olan ve ilişkilerinde samimi bir hava gördüğüm bu arkadaşlara ben de katılmış oldum. O zaman bu grubun adı falan yoktu, fakat her hafta FKF' nin küçük bir odasında toplanıyordu. Gruba girince bu toplantılara ben de katılmaya başladım. Nejat asker olduğu için FKF'deki toplantılara gelmiyordu, fakat bazı toplantılarımızı Onun evinde yaparak dışarıdaki gelişmelerden Onu' da haberdar ediyorduk. Gruptaki arkadaşlarla diyalogumuz gün geçtikçe gelişti ve oldukça samimi bir hava oluştu. Daha sonra grubumuz, DTCF FK başkanı olan Vahdi Çağlayan ve diğer bazı arkadaşların katılımıyla daha çok genişledi ve güçlendi.

İlk başlarda grubumuzun adına "Sosyalistler Grubu" diyorduk, ilerde değineceğim gibi Talebe Cemiyeti seçimlerinden önce DTCF Yönetimi bu adla seçime girmemizi yasaklayınca "Toplumcular Grubu" adıyla seçime girmiştik. Fakat grubumuzu kendi aramızda yine eski adıyla anıyorduk.

Sosyalistler Grubuna girdikten sonra TİP Gençlik Kolları ve FKF'nin düzenlediği etkinliklere katılmaya ve zaman zaman görev almaya devam ettim. Artık sol güçler adına Ankara'da düzenlenen bütün konferans, toplantı, panel, sergi gibi etkinlikleri hiç kaçırmıyordum. O sıralarda o kadar çok etkinlik düzenleniyordu ki, bunların tarihini, yerini, konusunu akılda tutabilmek olanaklı değildi. Bu nedenle yanımda küçük bir cep ajandası taşıyordum. Aradan bu kadar yıl ve olay geçtikten sonra ajandanın sayfalarını açtığım zaman bu etkinlikleri yeniden anımsıyor ve o günlerin havasını yeniden soluyor gibi oluyorum.

Grup Dışındaki Etkinliklere de Katılıyorum

16 Ocak 1967'de FKF'nin arka odasında Sosyalistler Grubunun toplantısını yaptık ve bundan sora her hafta pazartesi günü FKF' nin aynı odasında toplanmaya karar verdik. 17 Ocak 1967 Salı günü de partideki eğitim çalışmasına katıldım. 29 Ocak günü Altındağ TİP binasında Behice Boran'ın yapacağı konuşma için salonun düzenlenmesinde görev aldım ve konuşmayı dinledim. Behice Boran, Altındağ'daki parti çalışmalarını övdü ve gecekondu sorunlarına değindi. 30 Ocakta yine grup toplantısı yaptık. 3 Şubatta TİP Gençlik Kollarının bir etkinliği olarak Şadi Alkılıç'ın duruşmasını izledim, 4 Şubatta da grubumuzda M. Kemal'in Büyük Nutkunu okuyup değerlendirmeye başladık. Tarih Bölümü öğrencisi olarak Nutku okuyup değerlendirme konusunda bana daha etkin bir görev düştü.

13 Şubat 1967'de TİP' in kuruluş yıldönümü Cebeci Dilşat Düğün Salonunda yapılan etkinliklerle kutlanmıştı. Etkinliklere, tanınmış bazı sanatçılar, sendikacılar, siyasetçiler çağrılı olduğu için salonun düzenlenmesine özen gösterilmişti. Salonun duvarları, Partinin amblemini ve temel sloganlarını içeren afişler ve ressam Hakkı Torunoğlu' nun çizdiği pos bıyıklı işçi portreleriyle donatılmıştı. Gençlik kollarındaki gençler gecenin hazırlanmasında görev aldıkları için davetiye parası vermeden salona girmişlerdi. Gençlik Kollarının kurduğu koro salonun bir kenarına oturup Drama Köprüsü, Mahsus Mahal Derler Kaldım Zindanda, Bilmem ki Feleğin Bende Nesi Var, Sayılmayız Parmak İle,

Gözleyi Gözleyi Gözüm Dört Oldu gibi o zaman sol çevrelerde ünlenmiş olan türküleri söylemişti. Düzeyli eğlencenin yaşandığı bu gibi kutlama etkinlikleri partiye bağlanmamda etkili oluyordu.

3 Mart 1967'de Halit Çelenk partide "Sosyalist Ahlak" konulu bir konferans verdi. Halit Çelenk, şimdiye dek yutturulan klasik ahlak anlayışının burjuva ahlakı olduğunu, kendileri her türlü ahlaksızlığı yaparken tabulaştırdıkları bazı tutucu kurallarla halkı kandırdıklarını, en büyük ahlaksızlığın da patronların soygunu olduğunu anlattı. Konferanstan bir gün sonra kendime göre gerçekten doğru olan bu düşünceyi, Fakültede ders arasında kalabalık bir öğrenci grubu içinde anlatırken içlerinden biri, "bu söylediklerin komünistlerin fikri!" demiş ve ben de, "eğer bunlar komünistlikse ben de komünistim!" diye yanıtlayarak hayatımda ilk kez komünist olduğumu ifade etmiştim.

20 Mart 1967'de Sosyalistler Grubu içinde "Anadolu İhtilali ve Atatürk'ü Tetkik" Komisyonunu oluşturduk ve Büyük Nutkun incelenmesine devam ettik. 14 Nisanda Münir Cerit partide "Petrol" konulu bir konuşma yaptı ve dünya petrol şirketlerinin Türkiye ve benzeri ülkelerde yaptıkları sömürü ve vurgunları anlattı. Münir Cerit konuşmasında "artık değerin" ne demek olduğunu, üretilen hiçbir değerin kaybolmadığını, kaybolmadığı halde emekçinin cebine de girmediğini belirtip, o halde bir başkasının cebine girdiğini anlattı ve sömürünün nasıl gerçekleştiğini açıkladı.

21 Nisanda Ruhi Su, Nesimi, Mahsuni, Aşık Kul Hasan ve küçük kızının sazları ve türküleri, Hasan Hüseyin'in de şiirleriyle katıldığı bir aşıklar gecesi düzenlendi. Her biri Anadolu'nun farklı yerlerinden, kimi yaylasından, kimi dağından türküler söyleyerek coşkulu bir gece yaşatmışlardı.

22 Nisan 1967'de Gazeteci Yazar Mehmet Kemal FKF 'de "Türkiye'de Basın" konulu bir konferans verdi. O zaman gazetelerin fiyatı 25 kuruştu. Mehmet Kemal gazetenin sırf kağıt olarak fiyatının 20 kuruştan fazlaya mal olduğunu belirtip reklamların gazetecilikte oynadığı rolü anlatmış ve devletin basına verdiği desteğin yetersiz olduğunu belirtmişti.

28 Nisan 1967 tarihinde FKF, 28 Nisan olaylarının yıldönümü nedeniyle bir bildiri yayınlayarak gençliğin gerici güçlere karşı her zaman duyarlı olduğunu belirtti. 29 Nisan 1967 günü de Çetin Altan FKF'de, baskıcı yönetimlerin özgürlükleri sınırlandırmasını eleştiren güzel bir konuşma yapmıştı. Konuşma sırasında dinleyiciler binaya sığmadığı için binanın sokak tarafına bir hoparlör konularak konuşmanın sokaktan da dinlenmesi sağlanmıştı. Çetin Altan konuşmasında Demokrat Partinin özgürlükleri kısıtladığını, Türkiye'de özgürlüklerin yeterli olmadığını savunmuş ve egemenlerin kendilerine göre bir özgürlük anlayışına sahip olduklarını açıklarken, "diyelim ki Abdülhamit bugün yeniden ortaya çıktı, O bugünkü yönetime bakarak, 'devlet başkanının hiç özgürlüğü kalmamış, nerede sürgüne gönderme özgürlüğü, nerede gazeteleri kapatma özgürlüğü?' diye yakınır, çünkü Onun özgürlük anlayışı budur" görüşlerine yer vermişti.

19 Mayısta FKF 'de "Hiroşima Resim Sergisi" açılmıştı. Atılan bombadan başı yanmış çocukların, bombanın yarattığı etkiden dolayı şekilsiz doğan; yüzü, ağzı, burnu normal olmayan bebeklerin, sızlanan kadınların ve atom bombasının tanınmaz hale getirdiği, hiçbir günahı olmayan yaşlıların resimleri ilgiyle izlenmiş ve Amerikan Emperyalizminin eserinin bu olduğunu dile getiren konuşmalar yapılmıştı. 24 Mayısta da Mehmet Ali Aybar konuyla ilgili yine FKF'de bir konuşma yapmıştı.

26 Mayıs 1967'de TİP adına, partinin İlçe örgütünü denetlemek üzere Şekibe Çelenk'le birlikte Ankara'nın Ayaş İlçesine gittim. Orada çömlekçilik yapan ilçe yönetim kurulu başkanı Halil Ataseven ve diğer partililerle tanıştık. Onlarla sohbet edip, partinin taşra örgütlerinin durumunu yakından görme fırsatı buldum. Partinin bir yetkilisi konumunda bulunmak ayrı bir övünç kaynağı olmuştu.

AP milletvekilleri Meclise bir önerge vererek TİP Milletvekili Çetin Altan'ın dokunulmazlığının kaldırılmasını istemişlerdi. 20 Temmuz 1967 tarihinde bu önerge Mecliste görüşülmeye başlanmıştı. Çetin Altan o zaman Meclisteki Türkiye Solunun gücüydü. Dolayısıyla sol kamuoyu olayı yakından izliyor ve ilgileniyordu. Daha önce Rüzgarlı Sokakta bulunan Ulus Gazetesine

uğradığımda rastladığım CHP Milletvekili, Gazeteci Ali İhsar Göğüş'ten Meclis davetiyeleri almıştım. Dokunulmazlık önergesi görüşülürken bu davetiyeleri kullanarak Meclis dinleyici locasından tartışmaları izlemiştim.

Önergenin görüşülmesi sırasında, AP'liler Çetin Altan'a saldırdıklarında Meclis dinleyici locasındaydım. Olay gazetelerde geniş olarak yer almış, İnönü bile olay üzerine demeç vermişti. Epeyce geniş olarak aklımda kalan olay şöyle gelişmişti: Çetin Altan konuşurken AP'liler, üzerinde silah bulunduğunu, silahla konuşamayacağını öne sürüp, topluca kürsüye yürümüşler, bunun üzerine de oturumu yöneten Millet Partili Ahmet Bilgin oturuma ara vermişti. Çetin Altan o andaki gevşemeden yararlanarak hızlıca kürsüden inip belindeki silahı TİP Milletvekillerinden Ali Karcı'ya verip kaçırtmıştı. Ali Karcı tabancayı alıp dışarı koştuğunda AP'li milletvekilleri peşine takılmışlar, fakat yakalayamamışlardı. Verilen aradan sonra Ahmet Bilgin olayı önleme konusunda yetersiz kaldığını ima eden bir konuşmayla oturumu yeniden açtığında, konuşmasını sürdürmek üzere yeniden kürsüye çıkan Çetin Altan, "hepimiz yurdumuzu milletimizi seviyoruz, fakat hepimizin sevgisini ifade etme üslubu farklı!" gibi bir konuşma yaparak olayı yatıştırma yoluna gitmişti.

Grubumuz Büyüyor, Çalışmalar Yoğunlaşıyor

Aynı zamanda Köy Enstitülerinin kuruluş yıldönümü olan 17 Nisan 1967 akşamı Sema Tunçsav (Gürler) ile Sami Gürler'in nikahı oldu. Nikah Sema'nın annesi Vedia Tunçsav'ın Bahçelievlerde, Anıtkabirin karşısında bulunan evinde yapıldı. Ünlü tarihçi Prof. Enver Ziya Karal da nikah tanığıydı. Evin ayrı bir bölümünde Tahsin Aşık'ın getirdiği Karadeniz ekibi, keçi derisinden yapılmış tulumun eşliğinde söylediği yerel türküleriyle bizi eğlendirmişti.

Nikahtan sonra Sami Kayın validesinin evine taşındı. Grupta telefonu olan tek ev onların eviydi ve dolayısıyla haberleşmemizi onların telefonu aracılığıyla yapıyorduk. Bundan sonra gruba Sema Gürler (Tunçsav) ve arkadaşı Ayla Tok' da katıldılar. Bir süre sonra Dil Tarihten Selçuk Şahin Polat ile arkadaşı ve

hemşehrisi Ankara İktisadi Ticari İlimler Akademisinden Şaban İba, hemen onların arkasından da yine akademi öğrencilerinden Hüdai Arıkan ile Hüseyin Işık ve diğer bazı devrimciler de katıldı. Grubumuz epeyce büyüdüğü halde hala kendimize ait bir yerimiz yoktu ve toplantıları evlerde yapmaya devam ediyorduk.

Belirttiğim gibi, grubun sembolik başkanı durumunda olan Nejat Şen Küçükesat' ta oturuyor ve kendi evi dışındaki toplantılara pek katılmıyordu. Tahsin Aşık Rize Yurdunda kalıyordu. Selçuk Polat önce Şehitlik Mahallesinde bir gecekonduda tek başına kalıyordu, sonradan bizim gecekonduya taşındı. Şaban İba Abidinpaşa' da, Yılmaz Şekerbay' da Gülveren' de anneleriyle birlikte oturuyorlardı. Vahdi Çağlayan ise ailesiyle birlikte Keçiören'de oturuyordu. Diğer arkadaşlar da genellikle çeşitli yurtlarda kalıyorlardı. Bu durumda toplantı için en uygun ev Sami'nin eviydi. Ara sıra Saimekadın' daki bizim gecekonduda ve Yılmaz'la Şaban'ın evlerinde de toplantı yapıyorduk. Her hafta cumartesi günleri öğleden sonra kurallı toplantımız oluyor, bazen de görüşülmesi gereken acil bir konu olduğunda hafta arasında da toplanıyorduk. Bir ara benim oturduğum eve yakın tek odalı bir dükkan kiraladık ve toplantılarımızı orada yapmaya başladık, fakat kısa süre sonra gereksiz kira vermemek için orayı terk edip yine evlerde toplanmaya devam ettik.

Grubumuzdaki arkadaşlardan Vahdi evli ve bir oğlu, Tahsin de evli ve bir kızı vardı. Nejat nişanlıydı. Haziran 1969'da evlendi ve grubu terk etti, Yılmaz nişanlıydı, Nisan 1969'da evlendi, Sami ile Sema da belirttiğim gibi 1967 Nisanında evlenmişlerdi. O sıralarda ne TİP gençlik kollarında ne de FKF' de bu kadar çok sayıda evli ve nişanlı genç vardı.

DTCF 1967-68 Ders Yılına 1 Kasım günü başladı. Grubumuz, "Sosyalistler Grubu" adıyla ilk günden seçim hazırlığı yapmaya başladı. Bu amaçla ilk toplantısını 12 Kasım 1967 günü FKF 'de yaptı. İkinci toplantıyı da 16 Kasımda Sami'nin evinde yaptık.

29 Kasım 1967 Çarşamba günü DTCF Yönetim Kurulu Sosyalistler, Devrimciler, Sosyal Demokratlar ve Ortanın Solu gibi ideolojik içerikli isimlerle "Talebe Cemiyeti" seçimlerine girmeyi yasaklayan bir karar aldı. Aynı kararla ayrıca, yurtdışından gelen

yabancı uyruklu öğrencilerle Yüksek Öğretmen Okulu kaynaklı öğrencilerin oy kullanması da yasaklandı. Bunun üzerine Sosyal demokratlar ve Ülkü Ocaklılar defne, gül, çiçek gibi çeşitli isimlerle seçime katılırlarken DTCF FK seçime katılmama kararı aldı. Bizim grup ise Fikir Kulübünün bu kararına uymayarak ilk kez FKF 'den net olarak farklı bir tavır koyup "Toplumcular Grubu"[2] adıyla seçime girmeye karar verdi. Toplumcular Grubunun sembolü Dumlupınar'da düşman çiğneyen bir askerin canlandırıldığı heykeldi.

Seçimde Fikir Kulübü bizi desteklemediği için kendi gücümüzle çok az bir oy alabildik ve seçimi kaybettik. Cemiyet seçimini, "Fakültenin Sesi" adlıyla bir grup oluşturup, Fakültedeki eski apolitik bazı unsurlarla işbirliği eden Celal Kargılı kazandı. Celal Kargılı daha fakülteye girmeden önce ortanın solu düşüncesini tanıtmak için otostopla yurt gezisi yapan Tarsuslu bir genç olarak gazetelerde ismi çıkmıştı.

Celal Kargılı Cemiyet başkanı seçildikten sonra kalabalık bir öğrenci grubunu, o zaman şimdiki Abdi İpekçi Parkının olduğu yerde bulunan Amerikan Malzeme Deposuna (TUSLOG) doğru, "burası aslında DTCF'nin bahçesiydi, Amerikalılara sonradan verildi" diyerek yürüyüşe geçirdi. Amerikan karşıtı bir hareket olduğu için biz bu eylemi hararetle destekledik ve buranın gerçekten DTCF'nin olup olmadığını hiç düşünmeden heyecanla yürüyüşe katıldık. Çünkü Amerikan karşıtı eylemi nerede ve kim yaparsa yapsın desteklenmeli ve Amerikan karşıtı sloganlar her yerde haykırılmalıydı.

Seçimden sonra grubumuz tamamen kendi başına hareket

---

[2] Toplumcular Grubunun tam aday listesi şöyleydi: Yönetim Kurulu Asil: Tahsin Aşık, Fikret Babuş, İlhan Baycan, İ. Hakkı Cine, Sami Gürler, Attila Gözkaya, İhsan Kalfa, Ahmet Özsaraç, Orhan Pişkin, Bahattin Sezgin, Yılmaz Şekerbay, Erbey Türkoğlu, Süleyman Yılmaz. Yedekler: Kablan Yılmaz, İhsan Aktürk, Mustafa Erinkurt, Hasan Gökçe, Ertuğrul Yalçınkaya, Mehmet Oktay, Tahsin Konur, Şener Özdemir. Onur Kurulu asil: Ercan Özok, Nevzat Yanar, Ergun Gürler. Yedekler: Emine Katırcıoğlu, Şükrü Yönel, Kamuran Küçüktepepınar. Denetleme Kurulu asil: Barbaros Boratav, Refik Ergül, Yusuf Şahin. Yedek: Veli Yokolmaz, Cevdet Akıncı, Şerafettin Yavuz. (İsimler soyadı sırasına göre dizilmişti.)

etmeye başladı. Kendimiz de FKF'ye daha az uğramaya başladık. O sıralarda FKF'de, TİP yanlısı gruplarla MDD yanlısı grupların yoğun çekişmesi yaşanıyordu. Biz bu çekişmeyi dışarından izliyorduk. TİP yöneticileri, parti içinde MDD çizgisini yaşatmak istemiyor ve bu düşünceden olanları sürekli ihraç ediyordu. Bizim TİP ile de eski bağımız kalmamıştı. Zaten partinin gençlik kolları kadrosu tamamen değişmiş ve eğitim çalışmalarına son verilmişti. Partideki panoya, parti merkezinin aldığı disiplin kararları ve gençlerin uymak zorunda olduğu parti kuralları yazılıp asılıyordu. Dolayısıyla ara sıra partiye uğradığımızda bir çay içip, çıkıp gidiyorduk.

Çeşitli Miting ve Etkinlikler Oluyordu

10 Aralık 1967 tarihinde "NATO'yu Telin Mitingi" yapıldı. Miting öncesinde FKF bildirisinin dağıtımında görev aldık. Mitinge Ankara halkı beklenenin üstünde bir ilgi gösterdi ve çok büyük bir kalabalık katıldı. Bu miting, Türkiye kamuoyunda Amerikan karşıtlığının önemli ölçüde yer tuttuğunu göstermişti. Bu tarihlerde NATO'nun ne olduğu, Türkiye'nin nasıl ve niçin girdiği, Kore'ye niçin asker gönderildiği gibi konular sorgulanıyor, tartışılıyor ve tüm devrimciler bu konulara duyarlı hale getiriliyordu.

Meclis içinde de, hangi konu görüşülürse görüşülsün bu gibi konular gündeme geliyor ve hararetli tartışmalar oluyordu. Bu tartışmaların birinde, 19 Şubat 1968 tarihinde Meclisteki AP milletvekilleri TİP milletvekillerine saldırdılar ve demokrat çevreler olayı kınadılar. TİP milletvekilleri AP'nin tutumunu anayasayı çiğnemek olarak niteliyor ve Türkiye demokrat kamuoyu bu gelişmeleri, DP uygulamalarına benzeterek endişe verici olarak niteliyordu. Bu gelişmelerin sonucu olarak, demokrat kamuoyunun beklentisi doğrultusunda güçlü bir miting yapılmasına karar verildi. Uzun bir hazırlık çalışmasından sonra 24 Nisan 1968 tarihinde de, ünlü "Anayasa Mitingi" yapıldı.

Mitingden önce her zamanki gibi, çeşitli örgütlere mensup gruplar Tandoğan Meydanında toplandılar. Daha sonra buradan yürüyüşe geçen katılımcı gruplar uzun bir yürüyüş korteji oluş-

turarak garın arkası, opera kavşağı, Sammanpazarı, Hamamönü, Dikimevi ve Cebeci'den Kurtuluş Cemal Gürsel Meydanına ulaşan yürüyüş güzergahından Miting Alanına geldiler. Güzergah boyunca sloganlar atıldı ve marşlar söylendi.

Tüm katılımcı gruplar Alana girdikten sonra, ilk konuşmacı, konuşmasını yapmak üzere alana kurulan kürsüye çıktığı sırada, Kurtuluş Lisesinin arkasındaki sokak aralarına önceden yerleştirilmiş olan gerici güçler kalabalığa taş ve sopalarla saldırmaya başladılar. Ellerinde zincir, bıçak, demir çubuk ve sopalar vardı. Polis etkin bir önlem almadığı için kalabalıkta yer yer panik ve kaçışmalar başladı. Mitinglerde çıkan panik önlenemezse hem miting amacına ulaşamaz, hem de dağılan grupları ya polis yakalar, ya da faşistlerden dayak yiyebilirlerdi. Bu mitingde panik büyümeden FKF' li gruplar gericilerin saldırısına karşılık vererek, topluluğun dağılmasını önlediler. Aslında bu mitinge yapılan saldırı, kalabalığı tamamen dağıtmak için değil, vur-kaç şeklinde bir saldırıyla topluluğu taciz etmek için yapılmıştı. Bu da ilerideki mitinglere yapılacak saldırılar için önemli bir prova olacaktı. Fakat bütün bular önlendi ve miting normal koşullarda dağıldı.

26 Şubat 1968 akşamı TÖS tarafından, Ankara TED Koleji Konferans Salonunda Hasan Ali Yücel anısına bir gece düzenlendi. Yaptığı hizmetler anlatıldı. İlhan Selçuk' da kısa bir konuşma yaptı.

2 Nisanda ANT Dergisi çıktı ve daha ilk gün tüm bayilerde tükendi. Ben dergiyi ilk çıktığı günün sabahı erkenden almıştım ve sürekli yanımda gezdirip fırsat buldukça okuyordum. Bu tür devrimci yayınları okurken genellikle herkesin ilgisini çekmeye çalışırdık. ANT Dergisinin bu ilk sayısını Dil-Tarihin bahçesinde bulunan Mimar Sinan heykelinin önündeki çimenlere yayıp okuyordum. O sırada henüz tanışmadığımız Ömer Özdal yanıma gelip, "derginin bir parçasını da bana verir misiniz?" dedi. Ben zaten çevrede dolaşanların ilgisini çekmek için derginin sayfalarını yere yaymıştım. Dolayısıyla Onun okumak istemesini memnuniyetle karşıladım ve hemen bir parçasını Ona uzattım. Ömer'le çimenlerin üstünde bir süre dergiyi okuduk. Derginin o sayısında galiba Ernesto Che Guevera' nın hayatını, mücadelesi-

ni, yakalanıp öldürülüşünü anlatan uzun bir yazı ve büyük boy bir posteri yayınlanmıştı. Dergiyi bir süre okuduktan sonra ikimizin de çok ilgisini çeken bu yazı üzerine sohbet etmeye başladık. Daha sonra tartışmamızın boyutunu genişleterek partideki, FKF' deki bölünmeler ve sol siyasetlerdeki diğer sorunlar üzerinde konuştuk ve sonra da kalkıp birlikte FKF' ye gittik.

5 Nisan "1968'de Amerikalı zenci lider Martin Luther King öldürüldü. Amerikalılar zencileri hala ikinci sınıf görüyorlar ve onların varlığına katlanamıyorlardı.

26 Nisanda TİP tarafından, Doğu Anadolu'nun geri kalmışlığını işleyen bir miting düzendi. Miting, o zamanlar Numune Hastanesinin yanında bulunan ve pazar kurulduğu günlerin dışında boş olan alanda yapılmıştı. Mitingden önce, Kırıkkale'den özel olarak getirtilen gericiler bir fırsatını bulup mitinge saldırmaları için, alana yakın bir yerde bekletilmişlerdi. Fakat çok iyi koruma önlemi alındığı için mitinge saldırmaya cesaret edemeyen gerici militanlar, miting dağıldıktan sonra sağa sola ayrılan grup ve kişilere saldırmışlardı. Mitingden sonra yakamdaki kağıt rozeti çıkarmayı unutup Anafartalar Caddesine doğru yürürken gerici bir grupla karşılaştım. Onların bana saldıracaklarını anlayınca önüme gelen rasgele bir dolmuşa kendimi attım, fakat dolmuşa binerken arkamdan bir iki yumruk yedim. Bu da benim gericilerden yediğim ilk dayak olmuştu.

Amerikancı ve baskıcı Demokrat Parti iktidarına karşı üniversite öğrencilerinin direnişini simgeleyen 28 Nisan Olayları her yıldönümünde çeşitli etkinliklerle anılıyordu. Bu geleneğin bir parçası olarak 28 Nisan 1968'de, Kızılay'daki Atatürk heykelinin önünde toplanan kalabalık saygı duruşunda bulunmuş, marşlar söylemiş, sloganlar atmış ve olayın tanıklarının da aralarında bulunduğu bazı kişiler yaptıkları konuşmalarla, 27 Mayıs öncesindeki gelişmeleri ve gerginlikleri anlatmışlardı. Bu konuşmalarda, mevcut durumun 1960 öncesinden çok farklı olmadığı da yansıtılmıştı. Mitingi andıran bu açık alan toplantısından sonra, kalabalık bir grup heykelin etrafında bir süre nöbet tutmuş, arkasından sabaha kadar nöbet tutacak olan gönüllü kişilerin dışındakiler dağılmıştı. Nöbete kalan öğrencilerin çoğunluğu, Fakültenin

nöbet yerine yakınlığı dolayısıyla Dil-Tarihlilerdi. Nöbet, askeri disiplin içinde aksatmadan ve ertelemeden ertesi gün öğle vaktine kadar sürdürülmüştü.

İlk Boykot ve İşgal DTCF'nde Başlıyor

Celal Kargılı seçimi kazandıktan sonra DTCF'ndeki sözlü sınavların çağdışı olduğu, yönetmeliklerin değişmesi, harçların düşürülmesi ve öğrencilerin fakülte yönetimine etkin bir biçimde katılması gerektiği gibi bazı talepleri sürekli yinelemeye başladı. Tüm öğrencilerin desteğini alabilecek olan bu istekler, küçük bazı grupların dışında diğer grup ve temsilciler tarafından da ifade edilmeye başlandı. Bu amaçla broşür ve bildiri dağıtma, kapalı salon toplantıları düzenleme gibi etkinliklerin yanında, yukarıda değindiğim gibi, öğrencilerin eski Amerikan malzeme deposuna yürütülmesi gibi eylemli etkinlikler de düzenlenmişti. Zaten sosyal demokrat ve sol grupların iki yıldan beri fakülte içinde sürdürdükleri çalışmalar öğrenci tabanını büyük ölçüde etkilemiş ve konulacak bir eyleme destek verecek öğrenci potansiyeli sağlanmıştı. Henüz sosyalist gruplar öğrenci yönetimini alamamışlardı, fakat herkesin "ortanın solu" olarak tanıdığı Celal Kargılı bu oluşumun sonucunda seçimi kazanmıştı. Seçimden sonra ortanın solu siyasetinin, öğrencilerin ortak isteklerini seslendiren bir çalışma içine girmesi, genel öğrenci eğiliminin sola kaymasında etkili olduğu gibi, sosyalist grupların da ortanın solu siyasetinin fakülte içindeki bu eylemli mücadelesine destek vermesini sağlamıştır. Diğer taraftan sosyalist grupların desteği olmadan ortanın solu siyaseti kendi başına kitlesel bir öğrenci hareketini yürütecek kapasitesi olamazdı. Bu olgunun sonucu olarak tüm sol eğilimli (sosyal demokrat ve sosyalist) siyasetler işbirliği yapmaya mahkum olmuşlardı.

İşte bu potansiyel işbirliğinin oluşumunun sonucunda 10 Haziran 1968 günü, DTCF'nde ilk boykot eylemi başladı. Bu aynı zamanda, İlahiyat Fakültesindeki pek etkili olmayan ve farklı bir alanda gerçekleşen boykot sayılmazsa, Türkiye'nin de ilk fakülte boykotuydu. Boykotla birlikte fakülte, öğrenciler tarafından işgal edildi ve bu da Türkiye'de ilk fakülte işgali oldu. Anlatmaya ça-

lıştığım gibi, bu boykot ve işgal kendiliğinden gelişen bir olay değildi. Eylemin zemini önceden sağlanmış ve öne sürülen gerekçeler, tüm öğrencilerin destek verebileceği istekler olduğu için kısa sürede kitleselleşmişti.

Dolayısıyla, "1968 Haziranında gerçekleştirilen DTCF işgalinin tamamen spontane [kendiliğinden] başladığı" şeklindeki tespit doğru değildir. Sonuçta bu boykot ve işgali DTCF FK de desteklemiş ve işgal başlayınca FKF 'lilerin de katılımıyla geniş bir işgal komitesi oluşturulmuştur. Sosyalistler (Toplumcular) Grubu da boykot süresince fakültenin önündeki bahçede sürekli bulunmuş ve zaman zaman sloganlar atarak boykotu desteklemiştir. Fakat Gün Zileli' nin anılarında (Yarılma, Ozan Yayıncılık, 2002, s.251) belirttiği gibi işgal sırasında Sami Gürler grubunun fakülte bahçesinde durup dururken silah sıktığı ve çevreye silah gösterdiği şeklindeki ifadesi doğru değildir. Esasen 1968 yılı üniversite işgal ve olaylarında henüz tabanca kullanımı gündemde yoktur.

11 Haziran 1968 günü diğer fakültelerde de boykot başladı. 12 Haziran günü DTCF boykotunu kamuoyuna duyurmak ve daha popüler hale getirmek için Kızılay'a doğru izinsiz bir yürüyüş yapıldı. 13-22 Haziran tarihleri arasında, faşistlerin boykotu kırma girişiminde bulunulabileceği olasılığına karşı devrimciler fakültenin önünde gece gündüz beklediler. Ayrıca kalabalık öğrenci grupları da fakülte bahçesinde onlarla birlikte bekleyerek boykotu desteklediler. Aynı tarihlerde Avrupa'da da öğrenci eylemleri yoğunlaştı. Yeri geldikçe değindiğim gibi kamuoyu yanlış olarak, Avrupa'daki olaylarla Türkiye'deki bu olayları bir bütün olarak algıladı. Aslında hareket Türkiye'nin koşullarından çıkan ve Türkiye'ye özgü olan bir harekettir.

22 Haziran günü fakülte kantininde Celal Kargılı' nın sözcülüğünde geniş bir basın toplantısı düzenlenip amaçlar açıklanarak işgale son verildi ve fakülte törenle yeniden açıldı. Bu eylem gerçekten kitle tabanı olan, birçok öğretim üyesinin de desteğini alan, zamanında bırakılan ve bazı kazançlar elde edilen düzeyli bir eylem olmuştu. Bu eylem sırasında birçok devrimci gibi benim de gecem ve gündüzüm fakülte bahçesinde geçmişti.

MDD siyasetini izleyen devrimci gruplar öğrenci tabanını

yanlarına alarak bu gibi eylemlerle fakültelerde sol siyasetleri kitlelere yayarlarken, TİP' in üniversitelerdeki etkinliği gün geçtikçe zayıflıyordu. Bu zayıflamanın, TİP' in izlediği siyasetin yanlışlığından kaynaklanıp kaynaklanmadığı ayrı bir tartışma konusu olup buradaki amaç, bu tartışmada taraf olmak değil, somut sonucu ifade etmektir. Ancak, 1 Temmuz 1968 tarihinde SSCB ordusu Çekoslovakya' ya girince TİP içinde yeni bir tartışma daha başlamıştı. M. Ali Aybar' ın etkili olduğu kesim bunun bir işgal olduğunu ve diğer emperyalist işgallerden bir farkı olmadığını savunurken, Behice Boran ve arkadaşları bunun işgal olarak nitelenmesinin yanlış olduğunu savunuyorlardı. Artık TİP' in devrimci öğrenci hareketini kucaklama gücü kalmamıştı. Maalesef Türkiye sosyalistlerini birleştiren özelliği de kalmamıştı.

Samsun-Ankara Yürüyüşü

Kasım 1968'de, Türkiye devrimci kesimlerini etkilediği kadar mevcut egemen sistemi de etkileyen, gazetelerin, yorumcuların ve siyasetçilerin en çok konuştuğu ve gündemi en çok meşgul eden olayı, Ankara-Samsun yürüyüşü olmuştur. Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının oluşturduğu Devrimci Öğrenci Birliğinin (DÖB) öncülüğünde Samsun'dan başlatılan ve 10 Kasım 1968'de Ankara Anıtkabir'de bitirilecek olan "Tam Bağımsızlık İçin Mustafa Kemal Yürüyüşü" o zamanki devrimci hareketin gücünü ortaya koyduğu gibi, niteliğini de ortaya koymaktadır. MDD siyasetinin ağırlıklı olduğu bu eyleme FKF tam destek verirken, TİP endişeyle yaklaşmış, sosyal demokratlar ise önce katılımcı olup desteklemiş, fakat eylemin bitmesine yakın, (Ankara girişinde) provokasyon olacağı gerekçesiyle desteğini ve elemanlarını geri çekmişti. Kuşkusuz sosyal demokratların bu tavrı CHP'nin yönlendirmesinden kaynaklanmıştı. Sağcı basın bu olayın "komünistlerin ihtilal provası" olduğunu yazarak, kamuoyunun tepki göstermesini sağlamaya çalışmış ve AP Hükümetinin alacağı sindirme önlemlerine zemin hazırlamıştı.

Samsun yürüyüşünün sürdüğü günlerde Toplumcular Grubu sık sık toplanarak bu eylemle ilgili değerlendirmeler yaptı. Sağcı basının yarattığı ortamdan korkmadan, yürüyüşü desteklemek

amacıyla bildiri dağıtma, toplantı, miting ve yürüyüş yapma gibi çeşitli etkinlikler konulması gerektiğini savundu. Özellikle sol kamuoyundaki sinme eğilimi eleştirildi. Fakat hiçbir toplantıda, iddia edildiği gibi silahlı baskınlar şeklinde bir eylem düşünülmedi. Gün Zileli anılan kitabında, DTCF içinde oluşturduğumuz bu grup hakkında bazı yanlış bilgiler veriyor. Onun kitabının eleştirisi ve değerlendirmesi bu metnin konusu değildir. Fakat, çok yakından yaşadığım ve baştan sona içinde bulunduğum bu grupla ve bu grubun bazı üyeleriyle ilgili yanlış bilgiler verdiğini burada belirtmek zorundayım. Zileli bu grup hakkındaki en ağır eleştirisini, her ne kadar benim ismimi anmıyorsa da, grubun Samsun Yürüyüşünü ele aldığı toplantılarından birini değerlendirirken yapmaktadır (s.274-275).

Onun sözünü ettiği grup toplantısında, grubun en etkin ve en eski üyelerinden birisi olarak ben de bulunmaktaydım. O dönemdeki en iyi anımsadığım olaylardan biri, Samsun Yürüyüşü ile ilgili olarak yaptığımız bu toplantıdır. O günlerde herkeste, bir provokasyonun olabileceği endişesi vardı. Dolayısıyla herkes çevreye sürekli kuşku ve endişeyle bakmaktaydı. Sami/Şema Gürler' in evindeki toplantıda on kadar kişiydik ve Yürüyüşün değerlendirmesini yapıyorduk. Toplantıda bulunan arkadaşlarımızdan Vahdi Çağlayan, biraz sonra FKF 'den bir arkadaşımızın geleceğini ve yürüyüş hakkında bize bazı bilgiler vereceğini bildirdi. Gerçekten de az sonra kapıdan Gün Zileli girdi. Yürüyüşle ilgili kısa bir değerlendirme yaparak özetle, Fikir Kulübünün Yürüyüşü destekleyen bildiri yayınladığını, bu ortamda fazla bir şey yapılamayacağını, sağ basının her şeyi istismar etmekte olduğunu, dolayısıyla bu günlerde solcuların çok dikkatli olması gerektiğini belirtti. Vahdi de kendisine, bu duyarlılığında haklı olduğunu, zaten grubumuzun gerekli titizliği göstermekte olduğunu, kendilerinin de dikkatli olması gerektiğini söyledi ve Gün çıkıp gitti.

Toplantıda ne yürüyüşün biteceği gün fakültelerin silahla basılacağı ve çeşitli yerlere provokasyon niteliğinde olaylar düzenleneceği konuşuldu, ne de G. Zileli bu konuda grubu uyarmaya yönelik fazla bir şeyler söyledi. Zaten bizim grubun yönetim ve

hiyerarşi anlayışı içinde Onun böyle bir uyarıyı yapacak konumu yoktu. G. Zileli' nin, "içeri girince kendisine masanın üstündeki silaha elini bastırıp yemin ettirerek gruba katılma çağrısı yapıldığı" ve "evin içinde yaşlı, kravatlı takım elbiseli MİT mensubu bir takım adamların bulunduğu" yolundaki yazdıkları tamamen kendi kurgusu olsa gerek. Nitekim hiçbir üye bu şekilde bir yeminle gruba alınmamıştır. Toplantı evin üçüncü katında yapıldığı halde O, kurguladığı bu gizemli havayı bütünlemek için toplantının bir bodrum katında yapıldığını anımsamaktadır. Onu eleştirmek için değil, yanlış ve olumsuz bir anımsamayı düzeltmek için bunları yazmak zorunda kaldığımı bir kez daha yinelemek istiyorum.

Sağ basının ve iktidarın yarattığı havadan ürken sosyal demokrat çevreler ve TİP, Tam Bağımsızlık İçin Mustafa Kemal Yürüyüşünden desteğini çektikleri halde, sözü edildiği biçimde bir provokasyon olmadan yürüyüş tamamlanmıştır. Fakat çok güçlü bir biçimde tamamlanabilecek olan yürüyüş, bu gelişmeler sonucunda etkisizleştirilmiş ve uç bir eylem niteliğine dönüştürülmüştür.

10 Kasım 1968 Atatürk'ün 30. ölüm yıldönümünde İsmet İnönü, "Sağ irticaa da, sol irticaa da karşıyız!" diyordu. Bu söylemiyle O, üniversitelerdeki sol gruplarla eylem işbirliğine giren sosyal demokrat gençlerin kulağını çekmiş oluyordu. Sol irtica kavramı o zamana kadar kullanılmamıştı. İrticaın özgün anlamı "geri dönme, yeniden ortaya çıkma," yaygınlaşmış anlamı da gericilik demektir. Türkiye'ye sol hiçbir zaman gelmemişti ki yeniden geri dönsün! İnönü gibi bir devlet adamının sol düşünceleri gericilik olarak nitelemesi de mümkün değildi. Eğer İnönü'nün belirtmek istediği "devlet için, sistem için radikal sağ da, radikal sol da tehlikelidir" idiyse bu kullandığı cümle amaca uygun bir cümle değildi, polemikti ve yalnız solu karalamak amacı ile söylenmişti. Nitekim İnönü'nün yaşamı boyunca izlediği siyasete bakıldığında, o zamanki bu söylemiyle yaşam felsefesinin ne kadar güzel örtüştüğü rahatlıkla görülebilir... Aslında Sosyal Demokratlar eğer, CHP'nin güdümünden kurtularak kendi ifade etmek istedikleri gerçek siyasete yönelebilseydiler, sol gençlik içinde daha etki-

li olabilirlerdi. Örneğin etkin konumlarına rağmen sosyal demokratların Samsun Yürüyüşünden desteğini çekmesi, sol gençlik içinde puan kaybetmesine neden olmuştur.

Kommer' in Arabası Yakılıyor

9-12 Kasım 1968 tarihlerinde kapalı spor salonunda etkin önlemler alınarak TİP Kurultayı toplandı. Salonun ortasındaki basket potası kapatılarak boydan boya Vedat Demircioğlu' nun bez üzerine yapılmış bir portresi asılmıştı. Salonun çeşitli yerlerine asılmış olan pankartlardaki sloganlar sosyalist devrimle ilgiliydi. Oysa Vedat Demircioğlu Amerikan karşıtı bir "Tam Bağımsızlık" hareketi sırasında katledilmişti.

11 Kasım 1968 günü gazetede Şaban Erik'in kongredeki konuşmasında, -"Aybar bu şekilde değil sosyalizm, çadır bile kuramaz!" dediği yazıldı. 12 Kasımda kongre çalışmaları tamamlandı, fakat kongreyle ilgili söylentiler ve parti içi çekişmeler bitmedi. 22 Kasımda Çetin Altan, "esas Aybar partiden ihraç edilmelidir!" dedi.

23 Kasım 1968 tarihinde yapılan DTCF FK 'nün kongresinde de kavga çıktı ve TİP çizgisindeki grup yönetimi kaybederek MDD çizgisindeki grup seçimi kazandı.

29 Kasım 1968 günü R. Robert Kommer Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay' a itimat mektubunu sundu ve nazik bir biçimde kabul edildi. Kommer Türkiye'ye gelmeden önce hakkındaki olumsuz bilgiler gelmişti. Dolayısıyla Onun Türkiye'ye gelişi yalnız sosyalist-devrimci kamuoyunda değil üniversite çevrelerinde, basında, asker ve sivil aydın kesimlerde, bürokratlarda ve tüm ülkede rahatsızlık yaratmıştı.

Bu olaylı günlerde grup çalışmalarımızı ara vermeden sürdürmüş ve her hafta aksatmadan toplantılarımızı yapmıştık. Ancak önce Nejat'ın geride durarak kendi kendine lider gibi davranmasına Sami karşı çıkmış, sonra da Sami'nin her olayı kendi ekseninde değerlendirmesi grupta rahatsızlık yaratmaya başlamıştı. Yine de gelişen ve oluşan her siyasi olayla ilgili tartışıp yorum yapıyor ve karar üretiyorduk. Kommer' in Türkiye'ye gelişini Amerika'nın Türkiye'ye özel olarak yaptığı bir hakaret olarak

kabul etmiş ve buna karşı mutlaka bazı eylemler yapılması gerektiğini düşünmüştük.

Tüm ülkede Kommer karşıtlığının en yüksek olduğu bir dönemde, 6 Ocak 1969 Pazartesi günü fakülte kantininde oturup sohbet ederken Kommer' in arabasının ODTÜ'de devrimciler tarafından ters çevrilerek yakıldığı haberi geldi. Bir anda tüm kantin "Kahrolsun Amerikan Emperyalizmi, Yaşasın Tam Bağımsız Gerçekten Demokratik Türkiye!" sloganıyla sallanmaya başladı. O anı unutmam mümkün değil, tüylerim ürperdi, göğsüm kabardı ve akıl almaz bir sevinç yaşadım. Dünyanın yüz karası Vietnam kasabına gereken cezanın bir kısmı verilmişti. Fakat bu olaydan sonra çok sayıda ODTÜ'lü devrimci yakalanıp tutuklanmış, birçoğu da kaçak duruma düşmüştü.

Toplumcular Grubu, 18 Aralık 1968 tarihinde yapılan DTCF öğrenci temsilciliği seçiminde temsilcilik için aday gösterilmemesine ve Fikir Kulübünün çıkardığı devrimci adayların desteklemesine karar verdi. Zaten grubun üyelerinin çoğu DTCF FK' nün üyesiydiler. Fakat eğer DTCF FK herhangi bir nedenle temsilcilik için aday göstermemiş olsaydı Toplumcular Grubu belki yine farklı tavır koyarak aday gösterebilirdi. DTCF FK bize göre her geçen gün daha devrimci bir çizgiye gelmekteydi. Temsilcilik seçiminden sonra Fakülte içindeki devrimcilerin birlikteliği daha da güçlenmişti. Ancak temsilcilik seçimini de çoğunlukla sosyal demokrat adaylar kazanmıştı.

Bu arada grup içindeki eğitim çalışmalarımızı da aksatmadan sürdürüyorduk. 12 Ocak 1969 günü Yılmaz Şekerbay' ın evindeki grup toplantısında eğitim çalışması yaptık ve Atatürk'ün büyük Nutkunu tartıştık. Daha önce grubun bana verdiği görev üzerine Nutku okuyup özetini çıkardığım için, tartışmaya geçmeden önce hazırladığım metinden kısa bir ön bilgi aktarmıştım. Bu toplantıdan sonra hep birlikte Sami'nin evine giderek İhsan Karcı' nın taklitlerini ve fıkralarını dinleyip sohbet ettik.

17 Ocak günkü grup toplantısında Selçuk'la Sami sert bir biçimde tartıştı, fakat sonra anlaşıp barıştılar. 18 Ocak günü akşam Vahdi ile buluşarak, toplantıdaki bu tartışmanın esas kaynağını ve nedenlerini konuştuk. Vahdi' ye göre herkes aklından geçeni

açıkça söylemeyip ima etmeye çalıştığı için hem gerçek nedenler ortaya çıkmıyor, hem de haliyle çözüm olamıyordu. Ertesi gün (19 Ocak) İhsan Karcı, Tahsin Aşık ve Selçuk Polat ile de görüştük. Tahsin grupta hiç kimsenin lider olmadığını belirtip, "Tanrı liderliğe oynadı, O bile yıkıldı. Liderliğe oynayan herkes yıkılır!" diyerek, önce Nejat'ın liderliğe oynadığını, şimdi de Sami'nin bunu yapmaya çalıştığını ima etti. Neredeyse grubun içinde küçük grupçuklar oluşmuş gibiydi.

Faşistlerden Dayak Yiyoruz

20 Ocak 1969 Pazartesi günü akşam yine Selçuk, Vahdi ve ben buluşup Nejat'ın evine giderek gruptaki gelişmeleri konuşmak istedik ve Onunla bu konuları yüzeysel olarak tartıştık. Fakat O pek havasında olmadığı için, fazla oturmadan çıktık. Küçük Esat'ta yeni bir sinema açıldığını ve iyi filmler oynattığını duymuştuk, dönüşte oraya uğradık, fakat filmi beğenmeyip hemen çıktık. Birkaç gün önce Ermenek'ten babam gelmişti ve Onunla oturup genişçe bir sohbet etme olanağım olmamıştı. Sinemaya girmekten vazgeçince ben onlara durumu anlatıp, Kızılay'a indikten sonra eve dönmek istediğimi bildirdim. Bunun üzerine hep birlikte Kızılay'a inip orada birbirimizden ayrılmaya karar verdik ve birlikte Kızılay'a doğru yürüyüşe geçtik. Benim elimde eski bir çanta ve içinde de hazırlamakta olduğum bitirme tezinin dokümanları vardı. Sinemanın bulunduğu pasajın girişinde kitaplarını yere yaymış olan kitapçıdan, Yılmaz Güney'in "Boynu Bükük Öldüler" isimli kitabını satın alıp elimdeki çantanın içine onu da koydum. Yürüyerek Kocatepe camisinin önünden Mithat Paşa Caddesine, oradan da FKF' nin bulunduğu Selanik Caddesine geldik.

Selanik Caddesine girdiğimizde sokak aralarındaki bazı kişilerin ıslık çalarak birbirleriyle mesajlaştıklarını ve bizi izlediklerini anladık. Bunun üzerine FKF binasına girdik. Fakat FKF o saatte kapanmıştı. Faşistlerin binanın önüne kadar geldiklerini ve dışarı çıkmamızın çok tehlikeli olduğunu anladık. Fakat binanın merdiven aralıklarında ne kadar bekleyebilirdik? Selçuk, "dışarı çıkalım" dedi ve yürüdü. Vahdi, pek çıkmak istemedi, fakat zo-

runlu kaldığı için O da yürüdü. En önde Selçuk, Onun arkasından ben, en arkadan da Vahdi binadan çıktık. Selçuk çıkar çıkmaz kafasına sopayla vurduklarını gördüm. "Ne oluyor?" diyerek ben de bahçe kapısından sokağa çıktım, karşımda DTCF Sinoloji Bölümünden Gaziantepli Ökkeş' i gördüm. Elimdeki klasörü yüzüne atıp kaçmak istedim, fakat arkamdan kafama ilk vurulan sopayla yere yığıldım, arkasından başıma inen sopalarla bayıldım.

Gözümü açtığımda Tıp Fakültesinin Dikimevindeki acil servisindeydim ve yanı başımda da Selçuk yatıyordu. Başucumuzdaki doktor ise, "nedir bu ülkenin hali ben artık Uganda'ya göç edeceğim, yaşanmaz bu ülkede!" şeklinde söyleniyordu. Başımı Selçuk'a çevirdim, "Vahdi nerede?" diye sordum, bilmediğini, fakat faşistlerin esir alıp MHP binasına götürmüş olabileceğini söyledi, aslında ben de Onun gibi düşündüğüm halde bunu ifade etmek istemiyordum. İkimizin kafasına da beşer dikiş atmışlar ve saçımızın dikiş atılan kısımlarını kazımışlardı. Benim şakağım kan toplamış olduğu için şişmişti. Doktor, "şakağını yaralım, kirli kanını alalım" dedi, ben küçükken köyde çok düştüğümü ve böylesi şişliklerin vücudumda uzun sürmediğini belirtip yardırmadım. Sonra kafalarımızı beyaz bezle sadrazam kavuğu gibi sardılar, göbeklerimizden birer de tetanos iğnesi yaptıktan sonra istersek gidebileceğimizi söylediler. Acil servis sabaha kadar kalmamıza uygundu ve doktorun esas önerisi de buydu, fakat Vahdi' yi merak ettiğimiz için hemen çıkmak zorundaydık.

Hastaneden çıktığımızda vakit gece yarısını geçmişti, önce dolmuşla Ulus'a geldik, Vahdi Keçiören'de oturuyordu ve o saatte semtlere giden dolmuşlar seyrek aralıklarla gidiyordu. Ben Vahdi' nin evine hiç gitmemiştim. Selçuk da bir kere gitmişti ve evi çıkarabileceğinden şüpheliydi. Bekleyip Keçiören dolmuşuna bindik. Selçuk dolmuşun camından bakarak evin sokağını tanımaya çalışıyordu. Nihayet bir sokak başında indik. Fakat ev orada değildi, aramaya başladık. O kadar çok aradık ve yürüdük ki, yeni bir yerleşim birimine geldiğimizi yolun üstüne asılan "Bağlum' a hoş geldiniz" yazısından anladık. Geldiğimiz yoldan hızla geri döndük ve Saimekadın' a, bizim eve gitmeye karar

verdik. Epeyi yürüdükten sonra Ulus'a giden bir dolmuş gördük ve bindik. Bindiğimiz dolmuş bizi Ulus'tan getiren dolmuştu. Şoför kafamızdaki sargıdan dolayı bizi tanıyıp, "ben sizden sonra iki sefer daha yaptım, o zamandan beri sokaklarda mısınız?" diye sordu. O zamandan beri dolaştığımızı ve aradığımız evi bulamadığımız için geri dönmek zorunda kaldığımızı söyledik. Şoför dolmuşu hızlıca geri çevirdi ve "ben size aradığınız evi bulacağım" dedi. Her sokak başında duruyor, Selçuk inip çevreye bakarak evi tanımaya çalışıyor, bulamayınca tekrar dolmuşa dönüyordu. Nihayet sokağın birinde heyecanla "evi buldum!" diye bağırdı. Şoföre borcumuzu sorduk, "asla borcunuz yok, ben kendi isteğimle döndüm, evi bulmanız benim için en büyük mükafattır!" dedi ve bizim çay içmeye çağırmamıza aldırmadan hızla gözden kaybolup gitti. Hızır gibi bir adamdı ve bize dayak atan kötü insanların yaşadığı şu garip dünyada ne güzel insanlar vardı!..

Vahdi uyumuştu, kapıyı çalınca kalktı, bizi içeri aldı. Hemen bir çay demletti, çayla birlikte bir şeyler yiyerek sohbet etmeye başladık. Kendisini faşistlerin kaçırdıklarını sandığımızı, evi bulmakta güçlük çektiğimizi ve bu vakte kadar yaralı ve sargılı halimizle kendisini aradığımızı söyleyerek başımızdan geçenleri anlattık. Onun kaçırılmamış olması bizi rahatlatmıştı, fakat hiç dayak yememiş olması haksızlıktı. Bunu kendisi de fark etti ve "binadan çıkar çıkmaz bana da sopa salladılar, omzuma iki darbe yedim, sendeledim, fakat kafamı koruduğum için düşmeden kaçtım" dedi ve açıp omzundaki darbe izlerini gösterdi. Binadan en son kendisi çıktığı için söyledikleri doğruydu. Fazla konuşacak gücümüz olmadığı için yattık, zaten sabah olmuştu. Öğleden sonra kalktık, Vahdi bir şeyler almak üzere sokağa çıktığında Sami'ye telefon ederek gelişmeler hakkında bilgi vermişti. Sami hemen geldi. Onun olaylara yaklaşımı ilginçti, "iyi ki sizi dövdüler, ben onları durup dururken nasıl dövecektim, artık elimden kurtulamazlar!" dedi, sonra bana dönüp, "merak etme senin tez klasörünü de o Ökkeş' e kusturacağım!" diye ekledi.

O gün öğleden sonra birbirimizden ayrıldık ve ben kendi evime geldim. Babamın başımdaki sargıyla beni görmesini

istemiyordum, fakat Ulus' tan satın aldığım bir kasketi giymenin dışında alınacak başka bir önlem yoktu. Kendi evime gitmeden önce dayımın evine gittim ve durumu açıkladım. Dayımın "çay içelim" falan diyerek çağırtması üzerine babam geldi, beni görünce beklediğim moral bozucu tepki yerine, akılcı bir tepki gösterdi. Başımdaki sargıya bakıp, "iyi ki doktora gitmeyi akıl etmişsin!" dedi. Ona göre doktorun beni muayene edip başımda önemli bir tehlikenin olmadığını söylemiş olması rahatlatıcıydı ve başka durumlar çok önemli değildi. Oysa bizi kimin hastaneye götürdüğünü bile bilmiyorduk.

Bu olaydan sonra gruptaki çözülme eğilimleri kaybolup yeniden kaynaşma sağlandı ve güçlü bir dayanışma içine girdik. Bundan sonra Sami'nin evinde yaptığımız bir toplantıda Tahsin Aşık'ın önerisiyle, her an herhangi bir yerde faşistlerin saldırısına uğrayabileceğimiz için, kendimizi korumak amacıyla birer bıçak almaya karar verdik. Sami, Sivas'ta çok iyi bir bıçak ustası olduğunu ve sipariş vererek getirtebileceğini belirtti. Sonuçta siparişi verdik ve 26 Ocak 1969 günü Sami'nin bıçak ustası hemşehrisi hepimiz için, 7 kere su verilmiş çelikten birer kama getirdi. Bu kadar kısa zamanda siparişi yerine getirdiğine göre, bıçaklar önceden hazırlatmış olsa gerek. Kamaların kınları olmadığı için cepte taşınamıyordu, bunun üzerine Şarap şişelerinin mantar kapaklarına kamanın ucunu saplayıp iç cebimizde taşımaya çalışıyorduk.

27 Ocak günü başımızdaki sargıyı çözdüler. Vahdi' nin evinde Sami, Tahsin, İhsan, Selçuk ve ben buluştuk ve daha dikkatli olmamız gerektiğine karar verdik. Aynı gün akşam Sami'nin evinde otururken Bahçelievler Karakolundan Tahsin'in telefonu geldi. Karakola düştüğü için toplantıya gelemediğini, endişe edecek bir durumun olmadığını ve bir süre sonra geleceğini bildirdi. Tahsin gerçekten de bir buçuk saat kadar sonra geldi. Anlattığına göre toplantı için Sami'nin evine gelirken yolda bir kahvede kavga eden kişileri görür ve kahveye girip ayırmak ister, "sana ne bizim kavgamızdan?" derler, O da cebindeki 7 kere su verilmiş çelik bıçağını çeker ve kavga edenleri zor kullanarak ayırır. O sırada kahvecinin başvurusu üzerine polis gelir ve kavga edenlerle

birlikte Tahsin'i de karakola götürür. Polisler karakolda tarafları barıştırır, fakat olan Tahsin'in bıçağına olur ve karakolda bıçağa el koyarlar. Böylece bıçağını ilk kaybeden, silaha en çok düşkün olanımız ve en büyük silah ustamız Laz Tahsin olur. Bunun üzerine Tahsin'i eleştiren Sami, "dünkü toplantıda daha dikkatli olacağımızı mı söylemiştik, yoksa daha anlamsız hareket edeceğimizi mi?" diye yakındı.

Başımdaki Yara Sınavda Sorun Yaratıyor

Saçımın kazınmış kısmını ve dikiş izlerini kapatmak için, kafamdaki sargı açıldıktan sonra da şapka giymeye devam ediyordum. 31 Ocak günü Farsça Hocası Meliha Ambarcıoğlu' nun, öğrencilerin devam karnesine sınava giriş vizesi için imza vermekte olduğunu duydum ve odasının önündeki imza kuyruğuna girdim. Meliha Hanım hiç kimseyi ayırt etmeden devam karnesini imzalıyordu. Sıra bana gelince, "sen benim dersime hiç gelmedin, sana imza veremem," dedi. "Bu kadar öğrencinin hepsini tanıyor musunuz hocam?" dedim, "evet göz aşinalığıyla ben herkesi tanıyorum" dedi. Onun bu kadar öğrenciyi tanıması mümkün değildi ve zaten imza verirken devam durumunu kanıtlayan hiçbir kıstası da yoktu, sırf başımdaki şapkaya ve devrimci görünümüme göre imza vermek istemiyordu. Bunu bildiğim için sinirlenmiştim, "ben hiçbir dersinizi kaçırmadım, beni mutlaka görmüş olmanız ve göz aşinalığıyla en çok beni tanımanız gerekir" dedim ve defteri masasının üzerine bırakıp, yarın gelip imzalanmış olarak alacağımı söyledim. 1 Şubat Cumartesiydi, defteri almaya gitmedim. Pazartesi günü gittiğimde hocanın kendisi yoktu, benim defter asistanındaydı. Asistan, "Meliha Hanım defterinizi imzaladı, fakat şu İran atasözünü tercüme etmenizi söyledi" deyip elime bir kağıt verdi. Fars atasözünü tercüme ettiğimde, "Yumuşak atın çiftesi sert olur!" gibi bir anlam çıkıyordu. Fakat bana karşı haksız bir sertlik örneği gösterdiği halde kendisini nasıl yumuşak bir at olarak nitelediğini ve benim niçin çifteleneceğimi anlayamamıştım. Aslında kendisinin sert bir taşa çarptığını söylese daha doğru olurdu.

Kopuk olmaması için Meliha Hanım'la olan diyalogumuzun

tamamlanışını burada açıklamak istiyorum. Farsça yazılı sınavı Fakülte işgal edilmeden bir gün önce Haziran 1969'da yapılmıştı. Bu sınavda Meliha Hanım yanıma gelip, "insanlar dünyada çift yaratılırlarmış, sabahleyin gelirken sokakta tıpkı sana benzer bir genç gördüm" diyerek hiç ilgisiz bir laf etti. O aslında benimle barış içinde olduğunu ima ediyordu. Ben de soruların çok güzel olduğunu, Farsça' ya karşı ilgimin olduğunu falan söyleyerek Onunla barışık olduğumu ima ettim. Bu sınavdan hemen sonra dersin sözlü sınavı yapılamadan fakülte işgal edilmiş ve sınavlar Eylül-Ekim dönemine ertelenmişti. Yazılı sınavından iyi bir not alarak başarılı olduğumu da eylülde öğrenebilmiştim.

Farsça dersinin sözlü sınavı 25 Eylül 1969 günü yapılmıştı. Aynı gün, 23 Eylül günü İstanbul'da polislerin vurduğu Taylan Özgür'ün cenazesi Ankara'ya getirilip toprağa verilmişti. Cenaze töreninden dönüşte, "Sayılmayız Parmak İle/ Tükenmeyiz Kırmak İle" türküsünü söyleyerek dağılmıştık ve içimi büyük bir hüzün kaplamıştı. Vakit akşamüstüydü, belki sınav bitmemiştir düşüncesiyle o haleti ruhiye içinde Fakülteye geldim. Gerçekten sınav hala bitmemişti. Farsça'nın sözlü sınavına girerken numara sırası yoktu, öğrenciler kendi aralarında sıra olup sınava giriyorlardı. Zaten akşamüstü olduğu için sınava girmeyen çok az kişi kalmıştı. Ben gelir gelmez bekleyenlerden izin isteyip sınava girdim. Meliha Hanım beni görünce, "cenazeniz olduğu için bugün senin sınava geleceğini hiç tahmin etmiyordum, eğer geleceğini bilseydim seni dövmek için şuraya bir nar sopası getirirdim!" diye latife yaptıktan sonra, "bugün Ankara'nın her tarafı sizinkilerle dolu" dedi. Fakat benzimin solukluğunu ve yaptığı latifeyi hoş karşılamadığımı görünce bunun sınav heyecanından kaynaklanmadığını anladı ve espriyi bıraktı. Benim yanıtlayabileceğim sorulardan sordu ve iyi bir not verdi.

İnancımda tutarlılığım, bana haksızlık edildiğinde hakkımı arayışım ve cenazeden sonra çıkıp sınava gelişim Onu etkilemiş ve diğer bazı gerici hocaların yaptığı gibi fırsatı değerlendirip beni sınıfta bırakma yoluna gitmemişti. Prof. Meliha Ambarcıoğlu'nun bana karşı böyle davranması korktuğundan değil, benim tu-

tarlı davranışıma saygı duymasından kaynaklanmıştı ve bana göre, kendisi de tutarlı bir kişi olduğunu kanıtlamıştı.

İstanbul'da Kanlı Pazar

12 Şubat 1969'da Amerika'nın 6. Filosu bir kere daha İstanbul'a geldi. Her keresinde olduğu gibi 6. Filonun gelişi yurt çapında çok büyük tepkilere neden oldu. Fakat hiç kuşkusuz 6. Filo karşıtı eylemlerin en büyüğü İstanbul'da gerçekleştirildi. Ankara'da da bildiri dağıtılıp afişler asıldı, küçük grupların protesto gösterileri oldu. DTCF FK de bir bildiri dağıtarak 6. Filoyu ve onu yurda sokanları kınadı. Grup olarak bildirinin dağıtımında biz de görev aldık.

İstanbul'da 6. Filoyu protesto eden gruplara polisin saldırdığını duymuştuk. 16 Şubat 1969 Pazar günü İstanbul'da 6. Filoyu protesto için tüm kesimlerden katılımlarla büyük bir mitingin yapıldığını, 6. Filoya karşı namaz kılan gericilerin namazdan sonra meydandaki kalabalığa saldırarak Turgut Aytaç adlı bir TİP üyesiyle Duran Erdoğan adlı bir katılımcıyı bıçaklayarak öldürdüklerini, çok sayıda kişiyi de yaraladıklarını öğrendik. Bu mitinge bundan sonra "Kanlı Pazar" denildi, basında ve kamuoyunda günlerce tartışıldı. Kanlı Pazar Olayı üzerine İstanbul Valisi Vefa Poyraz, "bütün tedbirler alınmıştı, büyük olayları önledik" dedi. Önlediği buysa önlemeseydi neler olacaktı acaba?

Newyork Times, "Türklere karşı iyi davranmalıyız!" diyerek bu tür protestolara katlanmalıyız demek istiyordu. AP Milletvekili Mustafa Deliveli, " az öldü, iki değil, çok daha komünist ölmeliydi" şeklinde değerlendirme yaparken, İçişleri Bakanı Faruk Sükan , "biz işbaşına geldiğimizden beri 'istifa et' diyorlar, etmeyeceğiz" diyerek bu olayın istifayı gerektirecek bir olay olmadığını belirtti. Başbakan Süleyman Demirel ise, "solcular kışkırttı, tahrik etti, olaylar oldu, Sükan istifa etmeyecektir" diyerek bakanına destek veriyordu. Belliydi ki, hükümet ve sağcı kesim, 6. Filoyu protesto etmek için meydanlara çıkanların öldürülmelerini doğal görüyordu.

3 Mart 1969 günü Fakültenin kantininde otururken tanımadığımız şüpheli bir grup gelip kantinin bir köşesine oturdu. Sıradan

öğrencilerden biri bu gelenlerin gericiler olduğunu söyledi. Zaten o zamana kadar bazı arkadaşlar içlerinden birini tanıyıp dövmeye başlamışlardı bile. Fakat bir süre sonra bunların azılı faşist olmadığına karar verilip olay fazla büyümeden yatıştırıldı ve gelenler kendiliklerinden çıkıp gittiler. Anlaşılan gericiler DTCF çevrelerince tanınmayan bir grubu kantindeki devrimcileri gözden geçirip uygun olursa bir operasyon düzenlemek için göndermişlerdi. Fakat yaptıkları incelemede durumu uygunsuz buldukları için saldırı düşüncesinden vazgeçmişlerdi.

Bir hafta önce büyütmesi için Kızılay Türk-İş Pasajındaki Foto Abdi'ye verdiğim Che Guevara'nın resmini 12 Mart 1969'da aldım. Gerçekten çok güzel büyütmüştü. 12 Mart Döneminde Bulgaristan'a kaçırılan uçak olayına adı karışan ve daha sonra yurtdışına çıkıp bir daha geri dönmeyen Abdi Yazgan, bizim köylü ve dayımın arkadaşıydı. Che' nin büyütülmüş resmini Abdi'den aldıktan sonra çerçevelettim ve evdeki panoma astım. Daha sonra bütün Türkiye'de yaygınlaşan bu resim kırçıl sakallı, kırmızı yıldızlı siyah komando beresiyle çekilmiş resmiydi. 17 Martta grup halinde AST 'taki Pir Sultan Abdal Piyesine gittik. 21 Martta ise Hukuk Fakültesi kantinindeki söyleşiye katıldık.

Amerikan Binasına Bombayı Atamıyorum

1 Şubat 1969 günü akşamı Sami'nin evinde yaptığımız toplantıda, Sami'nin önerisi ve empozesiyle, o günlerde durgunlaşan devrimci havayı hareketlendirecek, hem de kamuoyunda etki yapacak bir eylem konulmasına karar verdik. Bu eylemin nereye yönelik, nasıl bir eylem olacağını tartıştık. Sonuçta, şimdiye kadar bu ülkede Amerikalılara ait hiçbir yere zarar verilmediği, bir tek Amerikan kanı akmadığı, oysa Amerika'nın kurulduğundan beri dünyanın her tarafında kan döktüğü, devrimcileri katlettiği, kanlı cuntalar gerçekleştirdiği ve Türkiye'deki üsleri ve işbirlikçileri aracılığıyla halka baskı ve zulüm yaptığı, ülkemizi sömürdüğü, 6. Filo ve Kommer' in devrimci tepkiye aldırmayıp elini kolunu sallayarak ülkemize gelip gittiği gibi olguları sayıp döktükten sonra, Amerikalılara yönelik bir eylem konulmasma karar verdik. Bundan sonra, hangi Amerikan kurumuna nasıl bir eylem gerçekleş-

tirileceğini de tartışıp, Amerikan Haber Alma Merkezinin bombalanmasına karar verdik. Binanın bulunduğu konum planladığımız eyleme uygundu.

Elimizde konserve kutusundan kendi imal ettiğimiz bombalar vardı. Fakat Tahsin, "bunların bir tesiri olmaz, atmışken adam gibi bir patlayıcı atalım, biraz ses getirsin!" dedi ve en etkili patlayıcının dinamit olduğunu, kendisinin de gerekli dinamiti sağlayabileceğini belirtti. Onun bu düşüncesi uygun bulunarak atılacak patlayıcı da belirlenmiş oldu.

O zaman Amerikan Haber Alma Merkezi Kızılay'daki gökdelenin yanındaydı. Binanın ön tarafı Atatürk Bulvarına, arka tarafı Karanfil Sokağa bakıyordu. Merdivenle çıkılan Karanfil Sokak binanın ikinci katının seviyesindeydi. Dolaysıyla bu sokaktan atılacak patlayıcı binanın üst balkonlarından birine düşürülebilirdi. Üstelik binanın bu tarafı özellikle akşam geç saatlerde oldukça tenha olacağı için patlayıcıyı atmak kolay olacaktı.

Sıra dinamiti atacak kişinin belirlenmesine geldi. Sabotaj konusunda benim biraz çekinceli davrandığım için olsa gerek, Sami hemen beni önerdi. Diğer arkadaşlar farklı bir öneri getirmeyince ben karşı çıkamadım ve kabul ettim. Daha sonra planın ayrıntısını yapıp dağıldık. Aldığımız karara göre, toplantıdan çıktıktan sonra derhal evlerimize gidip yatacağız, ertesi gün hep birlikte Cebeci Sinemasının akşam gösterimine gideceğiz, sinemadan çıktıktan sonra 5 kişilik görevli ekip Kızılay'a gidecekti. Vahdi, Sami ve Sema orduevinin yanındaki parkta bekleyecekler, Selçuk beni Karanfil Sokağın girişinde yakın mesafeden gözetleyecek, ben de heyecanım yatışsın diye cebimdeki şekerlerden ara sıra yiyerek, elimdeki gazeteye sarılı paketin ucunu açıp fitili ateşleyip Amerikan Haber Alma Merkezinin balkonuna dinamiti atacaktım. Dinamiti attıktan sonra duruma göre, ya parkta buluşup birlikte bir yere gidecektik, ya da farklı yönlerde dağılıp herkes başının çaresine bakacaktı.

Ertesi gün plana uygun olarak, Cebeci Sinemasında gösterimde olan "İki Yüzlü Casus" adlı casusluk ve macera filmini izledik. İşin ilginci önceki gün, Sami'nin evindeki toplantıya gelmeden önce aynı filmi yine izlemiştim. Akşam saat 8,5-9 sıralarında si-

nemadan çıkıp hep birlikte Kızılay'a geldik. Kararlaştırdığımız gibi üç kişi parka doğru giderken Selçuk'la ben Karanfil Sokağa yöneldik. Selçuk sokak başında kaldı, ben dinamitleyeceğim binanın arkasına geldim. Fakat tam benim dinamiti atacağım yerde adamın biri önüne yığdığı meyve sandıklarını kırıyordu. Dinamiti atmadan döndüm geldim Selçuk, "niye atmadın ulan?" dedi, "görmüyor musun adam odun kırıyor!" dedim. "Ver bana ben atarım, sen beni gözetle!" dedi. "Hayır atılacak durum olsa ben de atarım!" diyerek aynı yere yine gittim. Adam hala orada sandıkları kırmaya devam ediyordu. Beni görünce, "az önce de buralardaydın, birini mi arıyorsun?" anlamında başını kaldırıp bana doğru baktı. Ben Ona hiç bakmadan ve bana herhangi bir şey söylemesine fırsat vermeden yine oradan ayrılıp Selçuk'un yanına döndüm.

Bu gidiş geliş belki üçüncü kez de yinelendi ve aynı adam yüzünden yine dinamiti atamadım ve artık orada deşifre olduk. Bunun üzerine Selçuk, "bu gece bu dinamit buraya atılamayacak, bari başka bir yere atalım" deyip, kendi inisiyatifini kullanarak dinamiti benden aldı ve gidip Tuslog binasına attı. Dinamitin zaman ayarı çok iyi yapıldığı için biz olay yerinden epeyi uzaklaştıktan sonra patladı. Dinamit epeyi güçlüydü ve Tuslog da bir miktar hasar yaratmıştı. Ertesi günkü gazeteler bu eyleme çok geniş yer vermediği halde, devrimci çevrelerde büyük bir etki yapmıştı.

4 Mart günü eylemi değerlendirmek için önemli bir grup toplantısı yaptık. Toplantıda bazı küçük huzursuzluklar yaşandı. Bomba atarak puan toplayan Selçuk'la, eylemin düzenlenmesinde ve eylem planının yapılmasında daha fazla fonksiyonu olan Sami grup içinde özellikli kişilermiş gibi davranmak istediler. Bu duruma alınan Vahdi, Selçuk'un Sami'nin ağzına baktığını, Onun söylediğinin dışına çıkamadığını, Sami'nin de bundan memnun olduğunu belirtti. Daha sonra görüş farklılıklarımızı fazla büyütmeden eylemin başarılı ve yerinde olduğuna karar verdik. Aslında Selçuk'un kendi başına hareket ederek planlanan yerin dışında başka bir yere bombayı atması olumsuz bir şekilde sonuçlansaydı herkes Onu eleştirirdi. Fakat hiçbir sorun çıkmayıp

eylem çok güzel bir biçimde sonuçlanınca herkes kendisine pay çıkarmaya çalışıyordu. Benim böyle bir pay çıkarma kaygım yoktu, fakat üstlendiğim halde dinamiti atamadığım için zaten pay çıkarmam da mümkün değildi.

Her şeye rağmen bu eylem o zaman devrimci çevrelerde büyük bir sevinçle karşılanmıştı. Hatta İstanbul'dan gelen Mustafa Gürkan eylemi gerçekleştiren Selçuk'u övüp bizim grup için, "bu ekip DÖB 'ün Ankara şubesidir!" demişti.

Dil-Tarihte Yeniden Boykot Başlıyor

Ankara'da fakülte boykotları başlamadan önce bazı önemli eylemler olmuştu. Zaten genellikle boykotlardan önce sistem karşıtı kamuoyunun hoşnutsuzluk eğilimi belli oluyor, boykot ve işgallerle kamuoyunun bu tepkileri dile getiriliyordu. 26 Mart 1969 günü "Bozuk Eğitim Düzenini Protesto" yürüyüş ve mitingi yapılmıştı. Olaysız geçen mitinge katılım oldukça yüksekti. Bundan anlaşılmıştı ki, kamuoyu sol çevrelerden yeni eylemler bekliyordu.

Toplumcular Grubu bu durumları gözden geçirerek, yeni eylem planlarının yapılması gerektiğine karar verdi. Grup, o günlerde DTCF Fikir Kulübünü eylem yapma konusunda yetersiz buluyordu. Kulüp üyesi arkadaşların birçoğu da, o dönemdeki Kulüp çalışmalarının yetersiz hale geldiğini ve yeni bir kan vermek gerektiğini savunmaya başlamışlardı. Daha sonra bu konu, DTCF FK üzerinde önemli bir etkinliği olan Ali Orhan Yücelalp tarafından da ifade edilmeye başlandı. Sonuçta 29 Mart 1969'da DTCF FK' nün olağanüstü genel kurulu yapıldı. Ali Orhan'ın Dil-Tarihteki devrimci hareketi yönlendirme konusunda oldukça etkin bir konumu vardı. Genel kurullardan önce yeni oluşacak yönetimleri belirlemede önemli rol oynadığı gibi, yeni kliklerin oluşumunda, dergilerde sürdürülen ideolojik tartışmalarda da önemli rolü oluyordu. Örneğin 4 Mayıs 1969'da FKF 'de yaptığı konuşma, sol cephedeki gelişmelerle ilgili önemli ve belirleyici bir konuşma olmuştu. Fakat kendisi yönetim kurullarında görev almazdı. Oluşacak yönetimi genel kuruldan önce kurduğu diyaloglarla belirler ve arkadaşlara empoze ederdi. Ali Orhan Fikir

Kulübü yönetiminde rol oynadığı gibi, öğrenci derneği yönetim kurulunun görev dağılımı yapmasında da belirleyici rol oynamıştı.

DTCF FK'nün olağanüstü genel kurulundan hemen sonra 31 Mart 1969 günü DTCF Konferans salonunda, boykot konusunu görüşmek üzere, bütün öğrencilerin çağrılı olduğu geniş bir toplantı düzenlendi. Toplantıda grup ve örgüt temsilcileri söz alıp, fakültedeki öğrenciler aleyhine olan hususları açıklayarak, boykot yapılmasını savundular. Bundan sonra boykotun yapılıp yapılmaması konusunda oylamaya geçildi. Parmak kaldırarak yapılan oylamada önce boykota karşı olanların parmak kaldırması istendi, sağ ön tarafa oturmuş olan on altı öğrenci boykot istemediklerini belirttiler. Boykot isteyenlerin kimler olduğu sorulduğunda, salon ve balkondaki tüm öğrenciler parmak kaldırarak, "istiyoruz, istiyoruz!" diye bağrıştılar. Böylece, on altı aleyhte oya karşılık Fakültenin diğer öğrencilerinin oyu ile boykot kararı alınmış oldu ve karar ıslık ve alkış sesleri arasında ilan edildi. Toplantıdan sonra tüm derslikler boşaltıldı ve hemen boykot başladı. Ertesi gün de fakülte işgal edildi.

Bu boykotta devrimcilerin rolü önceki yıla göre alabildiğine artmıştı ve eylemle ilgili tüm kararları DTCF FK alıyordu. Boykot ve işgal komitesi oluşturulduktan sonra, "Beyaz Kitap" adıyla bir kitapçık hazırlanıp 3 Nisan 1969 Perşembe günü öğrencilere, basına ve ilgilenenlere dağıtıldı. Kapağı ve tüm sayfaları beyaz olan kitapta boykotun amaçları ve fakülte yönetiminden istenenler maddeler halinde sıralanmıştı.

Şu anda elimde bu kitap olmadığı için maddeleri ayrıntılı olarak sıralamam mümkün değil. Fakat anımsadığım kadarıyla kitapta önce, bozuk eğitim düzeni eleştirildikten, egemen sistemin üniversitelere ve eğitime yeterince önem vermediği ve ödenek ayırmadığı belirtildikten sonra: Gerici öğretim üyelerinin öğrenciler üzerinde psikolojik baskı aracı haline getirdiği ve tüm dünyadan kalkmış olan sözlü sınavlarının kaldırılarak yazılı sınavının sınıf geçmede esas alınması, öğrencilerin fakülte, kantin ve kafeterya yönetimlerine etkin bir biçimde katılması, fakülte harçlarının düşürülmesi, burs olanaklarının artırılması, bilimsel çalışma-

lara halk çocuklarının katılması için maddi olanaklar sağlanması, fakültede öğleyin çıkarılan yemekten daha fazla öğrencinin yararlandırılması, birçok fakültenin öğrenci yurdu olduğu halde DTCF'nin yurdunun olmadığı ve çoğu taşradan gelmiş olan Dil-Tarih öğrencileri için öğrenci yurdu sağlanması gibi istekler sıralanmıştı.

Boykot başladıktan sonra yaptığımız toplantıda grubumuz, Atatürk'ün Bursa nutkunun yazılıp, görünür bir biçimde Fakültenin duvarına asılmasına karar verdi. Tiyatro Bölümü öğrencisi olan Yılmaz Şekerbay' ın çok yönlü becerileri vardı, afiş yazma görevini de O üstlendi. Şekerbay üç gün içinde yazım işini tamamlayarak, Dil-Tarihin ana giriş kapısının önünü yerden üst balkona kadar tüm duvarı boydan boya kaplayacak dev bir afiş yazdı. Bu afiş boykot süresince orada asılı kaldı. Afişteki yazı tren yolundan bile okunuyordu.

İşgal başladıktan sonra bazı öğretim üyeleri eyleme karşı çıkarak Beyaz Kitapta açıklanan sorunları ciddiye almadılar. Coğrafya Bölümü öğretim üyelerinden Prof. Cemal Arif Alagöz sözlü sınavlar kalktığı takdirde Türkçe' nin unutulacağını, daha sonra Rusça'nın ön plana çıkarılacağını, dolayısıyla sözlü sınavın kalkmasını komünistlerin savunduğunu öne sürerek, boykota karşı olduğunu ve fakültede ders yapmak istediğini bildirdi. Ders yapacak öğrenci bulamayınca odasına girip oturdu ve işgali tanımadığını ilan etti. Bunun üzerine gerekli uyarı yapılarak, işgale öğrencilerin oyu ile karar verildiği ve kendisinin de buna uyması gerektiği bildirildi. O yine odasından çıkmak istemeyince koltuğuyla birlikte odasından indirilerek fakülte bahçesine çıkarıldı ve odasının kapısı duvara çivilendi. Bundan sonra Cemal Arif Alagöz 12 Mart müdahalesine kadar bir daha Dil-Tarihe hiç gelmedi.

O günlerde diğer fakülte ve yüksek okullarda da hareketler başlamıştı. Devrimciler genellikle kendi okullarındaki eylemlerde etkili oluyorlardı, fakat değişik ve etkin bir eylem konulacağında birbirlerine destek sağlarlardı. Dil-Tarihli üç dört kişi Siyasal yurduna giderken, herhangi bir eylem için değil, Hukuklu dev-

rimcilerle biraz sohbet edelim, diyerek Hukuk Fakültesine uğramaya karar verdik.

4 Nisan günüydü, Hukuklu devrimciler hazırladıkları bildirileri kantin ve koridorlarda öğrencilere dağıtıyorlardı. Zaten bu gibi bildiri dağıtma eylemi neredeyse her gün olagelen bir rutindi. . Fakat bu bildiri dağıtılırken 10-15 kişilik gerici bir grup bir anda içeri girip bildiri dağıtımına engel olmak istediler. Bu grubun kavga için hazırlıklı geldiği belliydi. Hüseyin Onur gelenlere yaklaşarak ne istediklerini sordu. Girişteki büyük koridorda, karşılıklı öbek olduk. Gelenlerin sözcüsü durumunda olan kişi, böyle ikide bir vırt zırt bildiri dağıtmanın yanlış olduğunu ve Fakültedeki panolarda bulunan milliyetçilere yönelik küfürlü yazıların derhal indirilmesi gerektiğini söyledi. Hüseyin Onur Onu dinledikten sonra, hiçbir çekinceli tavır göstermeden yanında bulunan devrimcilerden birine, "bildiri dağıtan arkadaşları çağır, dağıtmayı bıraksınlar ve tümü buraya gelsinler" dedi. Hüseyin onların isteği üzerine konuyu görüşmek için bildiri dağıtımını bıraktırıyormuş gibi konuşarak, onlara Fakülte içinde çok sayıda devrimcinin bulunduğunu ima etmişti. Bu taktik başarılı oldu ve gelen gericiler, "herkesin toplanmasına gerek yok, biz burada konuşur hallederiz" dediler.

Devrimcilerin sayısının yetersiz olduğunu anlayamamışlardı. Bunun üzerine karşılıklı yumuşamayla kavga ortamı giderildi. Sonuçta, grupların dağıttıkları bildirilerde ve astıkları afişlerde, diğer grubun liderlerine yönelik küçültücü ifadelerin kullanılmaması gerektiği kabul edilerek anlaşma sağlandı.

5 Nisan 1969 tarihinde devrimcilerin eylemleri sonuç verdi ve Vietnam Kasabı Kommer istifa etti. Aynı gün Ankara Tıp Fakültesinde de boykot yapılıp yapılmaması konusunda öğrenci oylaması yapıldı ve gizli olarak yapılan oylamada % 55'in lehte oyu ile boykot kararı alınarak boykot başlatıldı.

6 Nisan günü ise FKF 'de boykotları değerlendirmek üzere geniş bir toplantı yapıldı ve tüm fakülte ve yüksek okullardaki boykotların desteklenmesine karar verildi. Aynı gün Yılmaz Şekerbay' ın nikahı vardı, FKF' deki toplantıdan sonra bizim gruptaki arkadaşlarla Onun düğününe gittik.

Dil-Tarihe Yapılan Gerici Saldırı Püskürtülüyor

Bütün bu gelişmeler oldukça sevinç vericiydi. Dolayısıyla 7 Nisan 1969, boykotun ikinci haftası oldukça neşeli bir havada başlamıştı. Fakültenin önüne gelen öğrenciler şenlik yapıyorlardı. Öğleleri çimenlerin üstünde peynir ekmek ve bira nefis bir yemek oluyordu. Fakat diğer yandan gevşediğimiz anda bir faşist saldırının olabileceğini düşünerek, sürekli uyarılmış halde bekliyor ve fakülteyi hiç boş bırakmıyorduk. Bu nedenle her üç binanın damları ile yabancı diller binasının tren istasyonu tarafındaki balkonunda sürekli ikişer nöbetçi bekliyordu. Fakültenin ana giriş kapısı dışındaki bütün kapıları kilitli ve arkalarında barikat yığılıydı. Ana giriş kapısında da 6-7 kişi sürekli nöbet tutuyor ve gece gündüz 3 saatte bir tüm nöbetçiler değişiyordu. Nöbet sırasını bekleyen arkadaşlar, gece ise çeşitli yerlerde uyumaya çalışıyorlar, gündüz ise fakültenin önündeki çimenlerde öğrencilerin arasında bekliyorlardı. Nöbet yerlerinin hepsinde kapıdaki merkezle kablolu bağlantı vardı. Nöbet yerlerindeki nöbetçiler gerektiğinde merkezle bağlantı kurabiliyor, merkez de gerekli talimatı verebiliyordu.

9 Nisan 1969 Çarşamba günü sabahı kütüphane binasının damında, iki kişi nöbet tutuyorduk.Gece pek uyumadığımız için uykusuzduk ve keyifsiz bir halde konuşmadan bekliyorduk. Saat 09.00 sıralarında Türkocağı tarafındaki yoldan kalabalık bir grubun Dil-Tarihe doğru hızlı hızlı gelmekte olduğunu gördük. FKF'nin önünde bizi döven grubun başında bulunan Ökkeş, gelmekte olan grubun da yine en önündeydi. Bunların boykotu kırmaya geldikleri belliydi. Durumu hemen giriş kapısındaki arkadaşlara haberleşme düzeneğiyle bildirip, kendimiz de hızla aşağı indik. Biz giriş kapısına baskıncılardan önce gelmiştik. Baskına gelenler 20-25 kişilik silahlı bir gruptu. İçlerinde AP Gençlik Kollarından da gericiler vardı.

Faşistler saat 09.10'da Fakülte giriş kapısına geldiler. Sağa sola rasgele ateş edince biz köşe bucak çeşitli yerlere çekildik, onlar da boş kalan kapıdan,"Alla hu Ekber, kahrolsun Komünistler" gibi sloganlar atarak ana binaya girdiler. Biz de bulunduğumuz yerlerden "Kahrolsun Faşistler!" diye slogan atmaya başladık. Bas-

kıncılar konferans salonunun önündeki büyük koridorun orta yerinde bir öbek oluşturdular ve yine sağa sola ateş etmeye başladılar. Çok kritik bir andı ve ne yapacağımızı şaşırmış haldeydik. Tam bu sırada Sami Gürler bulunduğu yerden, saldırganların başlarının üstünden tavana doğru tabancayla 3-4 el ateş etti. Beklemedikleri bir anda, ne taraftan geldiğini bile anlayamadıkları bu ateş onların korkmasına yetmişti. Fakültenin denetimi bizim elimizde olduğu için faşistler içeride çok miktarda silah olduğunu sandılar ve can havliyle kaçmaya başladılar. Oysa bizde Sami'nin elindekinin dışında silah yoktu. Baskıncıların bir kısmı merdivenlerden birinci kata çıkıp Türk Tarih Kurumu tarafındaki sürekli kapalı halde bulunan kapıyı kırıp kaçtılar, bir kısmı da konferans salonunun yanındaki camları kırıp kaçtılar.

Faşistlerin iyice korkup binanın çevresinden tamamen uzaklaşmaları için Sami birkaç el daha ateş etti. Bundan sonra binanın tüm koridorlarını gezip her tarafın güvenlik içinde bulunduğundan emin olduk. Denetimi yapıp tekrar giriş koridoruna döndüğümüzde, arkadaşlardan biri, merdivenden inmekte olan kişinin baskıncılardan birisi olduğunu söyledi. Hemen yakalanıp bir kenara çekildi, faşistlerin en zararsızlarından biri olduğu belliydi, göğsü atıyordu, bir-iki soru soruldu ve kısa süre sonra serbest bırakıldı.

Olayı baskıncıların nasıl değerlendirdiklerini bilmek olanaklı değildi. Fakat "31 Mart Baskını" diye nitelendirilen bu saldırıyla faşistler boykotu kıramamışlar, üstelik Dil-Tarihin Devrimci öğrenci hareketinin bir kalesi halini almasına neden olmuşlardı. Bu gelişmeler üzerine de, devrimcilerin iradesi dışında eğitimin yapılamayacağını anlayan fakülte yönetim kurulu, zaten boykot halinde olup fiilen işlemeyen fakülteyi 10 Nisan 1969 günü, bir hafta süreyle tatil etti.

Boykot sürerken Fakülte Dekanı Şerafettin Turan ara sıra fakülteye gelip, derslikleri, koridorları, kantini gezer, boykotun ne zaman biteceğini sorar, kendi istek ve temennilerini bildirirdi. Çoğu kez, "aman ha tahribat yapmayın, boykotu da fazla uzatmayın!" şeklinde uyarılar yapardı.. Onu dinledikten sonra herhangi bir devrimcinin kırıcı ve yıkıcı davranışta bulunması

mümkün değildi. Baskın olayından sonra Fakülteye gelen Dekan, meydana gelen tahribatı incelemiş ve bu tahribatın devrimcilerden kaynaklanmadığını anlamıştı. Nitekim daha sonra mahkeme Şerafettin Beyin ifadesine başvurduğunda, devrimcileri karalayıcı hiçbir söz söylememişti. Çünkü olayın nedeninin baskıncılardan kaynaklandığını anlamıştı.

10 Nisan günkü gazeteler DTCF Baskınına geniş ölçüde yer verdiler. Adını anımsayamadığım gerici gazetelerden biri (Son Havadis olabilir), evli ve bir çocuk sahibi olan Sami Gürler' in şeklen Fakülte öğrencisi olduğu halde esas görevinin Fakülte öğrencilerini kışkırtmak olduğunu, sürekli silahlı gezdiğini, olay sırasında milli servet sayılan Fakültenin camlarını tekmeleyip kırdığını, bazı komünist hocaların da Ona destek verdiğini yazdı.

Olaydan sonra Sami zaten kaçmış ve saklanmıştı, fakat basındaki bu tepkiler üzerine Onun korunması için daha etkin önlemler alınması gerektiğini düşündük. Bu amaçla Sami'nin yokluğunda, alınacak önlemleri görüşmek üzere Nejat'ın evinde bir grup toplantısı yaptık. Sami'yi Yılmaz Şekerbay' ın Elmadağ'a bağlı Nenek Köyüne kaçırmaya ve mahkeme gününe kadar orada saklamaya karar verdik. Böylece mahkemeden önce teslim olmayacak ve Birinci Şubede sorgulanmaktan kurtulacaktı.

İhsan Karcı' nın volksvagen arabasını herkes tanıdığı için onunla kaçırmak uygun olmazdı. Yılmaz Şekerbay, "en iyisi herhangi bir yolcu gibi akşam saat 5'teki Elmadağ trenine bizden birkaç kişiyle birlikte binsin, ben önceden gidip onları köyde karşılayayım" dedi. Yılmaz'ın bu önerisini, "Sami akşama kadar Ankara'nın içinde kalamaz" diyerek kabul etmeyen Nejat, olağanüstü gizlilikte bir kaçırma planı yaptı. Bu plana göre iki kişi Sami'yi saklandığı yerden alıp, Elmadağ dolmuşlarının kalktığı durağa götürecekler, dolmuş durağına önceden gelip dolmuşta yer ayırtan iki kişi de Onunla birlikte köye gideceklerdi. Kimlerin nerede hangi dakikada hazır olacağı ve ne yapacağı en ince ayrıntısına varıncaya kadar belirlenmişti. Kaçırma planı yapıldıktan sonra Nejat, "herkes saatini ayarlasın, saatler aynı ayarda olacak, uygunsuz bir biçimde gördüğünüz kişilerin yüz şeklini ve arabaların plakasını ezberleyeceksiniz" dedi. Selçuk'la bana da, "sakın

ha bu parka ve postallarla iş yapmaya çıkmayın!" diye tembih etti. Yanılmıyorsam biz Hamamönü'ndeki Elmadağ dolmuşlarının durağında beklemekle görevliydik. Fakat nedense sonra, galiba bir karar değişikliği oldu ve Sami köye giderken yanında, bizim dışımızda başka birileri vardı. Elmadağ dolmuşları köyün içinden geçtiği için, 11 Nisan günü planlandığı biçimde Sami Nenek Köyüne götürüldü ve 16 Nisana kadar kalacağı yere yerleştirildi.

12 Nisan 1969 tarihinde AÜTB 'nin 22. olağan genel kurulu yapıldı. A.Ü.'ne bağlı fakültelerin birçoğunda öğrenci cemiyeti yönetimleri ve temsilcileri devrimcilerin elinde olduğu için Birlik delegelerinin çoğunluğu da devrimciydi. Dolayısıyla Birlik seçimleri devrimcilerin zaferiyle sonuçlandı. DTCF öğrencilerinden Özgün Nas birlik başkanı, Ziraat Fakültesi öğrencilerinden Atila Sarp da ikinci başkanı seçildiler.

Dil-Tarih Boykotu Olaysız Sona Erdiriliyor

DTCF Talebe Cemiyeti hala sosyal demokratların elindeydi, fakat Celal Kargılı kendi isteğiyle ayrılmış, kalan yönetim kurulu Nezir Şeminkanlı'yı başkan seçmişti. Onun başkan olmasıyla cemiyet biraz daha sola kaymış ve boykotlar sırasında her anlamda devrimcilerle ortak hareket etmişti. Boş zamanlarımızda çoğu kez cemiyet odasında oturuyor ve çeşitli konularda tartışmalar yapıyorduk. Aslında cemiyet yönetim kurulunda boykota karşı olan üyeler bile vardı. Fakat cemiyetin, devrimcilerin fakülte içindeki etkinliğini önleyebilecek konumu yoktu ve dolayısıyla onlarla işbirliği içine girmek durumundaydı. Nitekim bu baskından sonra bazı cemiyet üyeleri boykotun bırakılmasını savunmaya başlamışlardı. Oysa devrimciler bu baskından sonra daha fazla önlem almış ve daha dikkatli olmaya başlamıştı. Bunun için hepimiz elimizde gazeteye sarılı sağlam sopalarla dolaşıyorduk.

14 Nisan 1969 günü kalabalık halde cemiyet odasında otururken Yılmaz Şekerbay' ın cemiyet yöneticilerinden Ercüment Seskir ile kavga ettiklerini duyduk. Koşarak olay yerine gidip kavgayı ayırdık ve grup olarak ayrı bir bölüme çekilerek Yılmaz'a kavganın nedenini sorduk. Çünkü boykotlar süresinde cemiyet yöneticileriyle kavga edilmeyecekti. Yılmaz'ın anlattığına

göre kavganın nedeni, Ercüment boykotun uzadığını, artık sona ermesi gerektiğini, Sami'nin de suçu üstlenerek cemiyeti zan altından kurtarması gerektiğini söylüyor, Yılmaz da sinirlenip elindeki gazeteye sarılı sopayı kafasına indiriyor. Olayı görenlerin anlattığına göre Yılmaz, Ercüment'in boyuna yetişemediği için sopayı vurabilmek için merdivenin üçüncü basamağına çıkıyor.

Bu son gelişmeler üzerine Cemiyet boykotun sona ermesini istemeye başlamıştı. Zaten ilk günlerdeki öğrenci heyecanı da kalmamıştı. Bu durumda boykot her an kırılabilirdi, dolayısıyla devrimcilerin kendi inisiyatifleriyle boykotun sona erdirilmesi daha uygun olurdu. Nitekim Fakülte Yönetim Kurulunun verdiği bir haftalık tatil süresi de dolmak üzereydi. Bu durumlar değerlendirildikten sonra 15 Nisan 1969 günü boykota son verildi. Buna rağmen bazı devrimciler boykotun cemiyet tarafından satıldığını söylüyordu, fakat bizim grup boykotun zamanında bırakıldığı görüşündeydi.

Ders yılı tamamlanmak üzereydi, doğru dürüst derslere girmemiştim. Boykot bittikten sonra hiç olmazsa son bir-iki hafta derslere devam edeyim, diye düşünüp dersin birine girince diğer öğrenciler farklı bir yerden gelen farklı bir kişiymişim gibi bana bakıştılar. O zaman, normal bir öğrenci olmadığımı düşündüm ve üzüldüm. Çünkü ilk yıllar bölümün en iyi not tutanlarından biriydim. Hatta dersin birinde benim tuttuğum notlar teksir edilip dağıtılmıştı. Bu yıl fakültedeki beşinci ders yılımdı ve bitirme umudum da yoktu. Fakülteye birlikte başladığımız arkadaşların birçoğu mezun olmuştu. Normal öğrencilerin birçoğu benim tarih bölümü öğrencisi olduğumu bile bilmiyorlardı. Onların çoğu eylem koyarken bize taraftar oluyorlardı, fakat eylemin içinde bizimle birlikte yer almaları çok zordu.

Hazırlamakta olduğum bitirme tezinin yazdığım kısımları ve sağladığım tüm belgeler FKF' nin önünde uğradığımız saldırıda kaybolmuştu. Tez Hocam Şerafettin Turan'a durumu anlattığımda bu belgeleri kendi yardımıyla yeniden sağlayabileceğimi ve tezi değerlendirirken bu durumları göz önünde bulunduracağını belirtmişti. Şerafettin Beye saygımdan ve tez yazmaya hevesli oluşumdan dolayı fakülteyi bitirmesem bile bu tezi hazırlayıp

vermeyi kafama koymuştum. Nitekim tezi tamamladım ve 25-26 Mayıs gecesi Selanik Caddesindeki dayımın bürosunda, sabaha kadar ben okudum Şaban İba daktiloyla yazdı. Şaban Ticaret Lisesi çıkışlı olduğu için daktilo yazmayı biliyordu. 26 Mayıs günü de tezi teslim ettim, teslim ettikten sonra Şaban ve Selçuk'la birlikte ortak bir yemek yiyip bunu kutladık. Yemekte ayrıca grubun durumu hakkında sohbet ettik.

16 Nisan günü Sami, 6. Asliye Hukuk Mahkemesindeki ilk duruşmaya gelip teslim oldu ve tutuklandı. Bu mahkemenin hakimi İhsan Karcı' nın amcasıydı ve kendisiyle görüşülmüştü. İlk duruşmada Sami'yi tutuklamak zorunda olduğunu, daha sonraki duruşmalarda tahliyesinin mümkün olabileceğini söylemişti, dolayısıyla Sami tutuklanacağını bilerek teslim olmuştu.

28 Nisanın Yıldönümü, İmran Öktem' in Ölümü

24 Nisan akşamı Fikret Hakan Durand Bulvarı adlı bir piyeste, "Ey dünyanın işçileri birleşiniz!" şeklindeki enternasyonal sloganını coşkuyla haykırmıştı. Ajandamdan aktardığım bu not, o zamanki sanat çevrelerinin bile devrimci gelişimden ne kadar etkilendiklerini göstermekteydi. AST gerçekten izlenmesi gereken piyesler koyuyordu.

28 Nisan 1969 günü, geleneksel olarak her sene düzenlenen 28 Nisan Olayının anma etkinlikleri yine, Kızılay'daki Atatürk heykelinin önünde yapılan geniş katılımlı bir açık hava toplantısıyla başladı ve yine sabaha kadar heykelin önünde nöbet tutuldu. O zaman Dil-Tarihli devrimcilerden Ömer Özdal, Ali Orhan Yücelalp ve Mehmet Yüksel Çakmak Caddesinde bir evin zemin katında oturuyorlardı. Burası Kızılay'a çok yakın olduğu için nöbet tutacak kişiler sırası gelinceye dek onların evinde bekliyorlar, nöbetten çıkanlar da dinlenmek için yine o eve gidiyorlardı. Olayın yıldönümü etkinliği çerçevesinde, çok sayıda örgütün imzasını taşıyan ve 28 Nisan 1960 olaylarının önem ve anlamını açıklayan bir bildiri Ankara'nın tüm işlek yerlerinde dağıtıldı.

28-29 Nisan Olaylarına ilişkin olarak DTCF Konferans salonunda yapılan panelde Muammer Aksoy, Uğur Mumcu, Mustafa Akdağ ve Muammer Soysal konuştular. Anayasayı hiçe sayan

Demokrat Partinin uygulamalarını ve demokratik anayasanın önemini anlattılar. 29 Nisanda ise ayrıca büyük bir miting yapıldı. Mitingden önce mitingi duyuran bildiriler dağıtıldı, şehrin bütün işlek cadde ve sokaklarına afişler asıldı. Mitinge kimse saldırmaya cesaret edemedi. Mitinge katılmayan insanlar bile sokak aralarında, ellerindeki flama ve bayrakları sallayarak mitingin olağanüstü coşkusunu yaşadılar. Katılımcılar, özgürlüklerin hiçbir güç tarafından kısıtlanamayacağını, diktatörlük hevesinde olanların sürekli kaybedeceklerini ifade eden sloganlar haykırdı.

1 Mayıs 1969 günü Anayasa Mahkemesi Başkanı İmran Öktem, daha önce girdiği komadan çıkamayarak öldü. İmran Öktem sağlığında verdiği demeçlerle kamuoyunun ilgisini çekmiş, özellikle dinle ilgili bazı demeçleri tepkilere yol açmıştı. Demokrat çevrelerin yakından tanıdığı, dürüst ve dirençli bir kişiydi. Cenazesi daha hastaneden çıkmadan gerici örgütler İmran Öktem' in dinsiz olduğunu ve namazını kıldırtmayacaklarını ilan ettiler.

Gerçekten de 3 Mayıs günü Ankara Maltepe Camisinde İmran Öktem' in cenaze namazı kılınacağında gericiler, cenazenin dinsiz olduğunu ve dinsizin namazının kılınamayacağını öne sürerek caminin çevresindeki kalabalığa taş ve sopalarla saldırıp tabutu parçalamak istediler. Tabutun önündeki koruma subayı tabancasını çekerek gericilere dağılmalarını, yoksa ateş edeceğini söyledi. Amaçları böyle bir kargaşa yaratmak olan gericilerle, kandırılmış güruh dağılmak zorunda kaldı. Günlerce bu subayın kararlı direnişi ve yiğitliği dillerden düşmedi. Saldırganların bir kısmı mahkemeye çıkarılıp tutuklandı.

İmran Öktem' in cenazesi olaylı bir biçimde kaldırıldıktan sonra, 7 Mayıs 1969 günü ünlü "Yargıtay Yürüyüşü" yapıldı. Yürüyüşe tüm toplum kesimlerinden çok yüksek bir katılım olmuş, Yargıtay ve Danıştay üyeleri, savcılar, üniversite öğretim üyeleri ve bazı ünlü siyaset adamları ve sanatçılar yürüyüş kortejinin en önünde yer almıştı. Yargıtay yürüyüşünde çekilen fotoğraflarda en önde yürüyen cüppeli hukuk ve bilim adamları dikkati çekiyordu.

Grevci İşçilere Destek Vermeye Gidiyoruz

16 Mayıs 1969 günü Balgat' ta Amerikalılara ait bir iş yerinde işçilerin direnişe geçtiklerini duyduk ve gruplar halinde direnişçi işçilere destek vermek için olay yerine gittik. İş bırakımı yapan işçiler çevreden görülmeleri için beyaz önlükleriyle Konya yoluna çıkarak direnişe geçmişlerdi. Onları görünce dolmuştan inip yanlarına yaklaştık. Her kafadan bir ses çıkmaması için aramızda bulunan Yusuf Küpeli yolun kenarına geçip konuşmaya başladı. İşçiler de Onun etrafına toplanıp ilgiyle dinlemeye başladılar. Niçin direnişe geçtikleri, ne kadar işçinin çalıştığı, ne kadar ücret aldıkları, direnişe katılmayan işçinin olup olmadığı gibi sorular sorduktan sonra direnişi güçlü hale getirmek için en iyi yöntemin, Konya asfaltının trafiğe kapatılması olduğunu söyledi ve geçmişte yapılmış buna benzer eylemlerden örnekler verdi. O sırada biz de yavaş yavaş yolun ortasına doğru girip gelen araçları önce yavaşlattık, sonra tamamen durdurduk. Bunun üzerine işçilerin bir kısmı da bizimle birlikte yolun ortasına oturdular ve böylece yol trafiğe kapandı.

İşçilerin bazısı asfaltı sürekli kapatacak nesneler ararken polis geldi ve yolun boşaltılmasını istedi. Uyarılarına rağmen yol kapatma eylemine devam edince polisler sertleşti ve içinde benim de bulunduğum dokuz öğrenciyi gözaltına aldılar. Yoldaki işçileri de kollarından tutup yolun kenarına atarak yolu trafiğe açtılar. Gözaltına alındıktan sonra birinci şubeye getirildik. İfadelerimiz alındıktan sonra da nezarete atıldık. Geceyi nezarette geçirdikten sonra ertesi gün mahkemeye çıkarıldık ve savcılık tümümüz hakkında takipsizlik kararı verdi. Bu benim ilk gözaltına alınışım oldu. Fakat biz olay yerinden uzaklaştırıldıktan sonra işçiler direnişlerine devam etmişlerdi.

19 Mayıs 1969 tarihinde siyasi afları protesto mitingi yapıldı. Polis çıldırmış gibi her tarafa ve herkese saldırıyordu. Bütün polisler ellerindeki copu acımasızca kalabalık grupların üzerine rasgele savurup duruyordu. Çevreden mitingi seyredenler bile coplandı. Çığlık çığlığa kaçışmaya çalışan yaşlı insanları gördüm. Ayrıca çok sayıda kişi rasgele tutulup götürüldü. Daha sonra götürülenlerden 27 tanesinin nezarete atıldığını duyduk. Birinci şu-

beden dönenler polislerin dayak atmaya orada da devam ettiğini söylediler.

20 Mayıs günü mahkemeye çıkarılacak olan 27 kişinin duruşmasında bulunmak üzere Adliye Sarayına gittik. Polisler burada da saldırmaya devam ettiler ve Adliye karıştı. Sanıkların mahkemeye çıkarılması, ifadelerinin alınması yatsıya kadar sürdü, biz Adliye çevresinden hiç ayrılmadık. Polislerden biri bizim işkembe içmekte olduğumuz lokantaya gelerek masamıza oturup bizimle birlikte çorba içti. Konya'nın Bozkır İlçesinden olduğunu ve polislerin iki günden beriki saldırgan davranışından dolayı utandığını söyleyen bu polisin samimiyetine önce inanmak istememiştik. Fakat 5-10 dakika içindeki konuşmalarıyla bizimle dertleşmek istediğini anladık.

22 Mayıs 1969 tarihinde Sami Gürler yeniden mahkemeye çıkarıldı ve tahliye edildi. Ertesi gün Nejat'ın evinde toplantı yapıp 3-4 haftadan beriki gelişmeleri değerlendirdik. Toplantıda en çok faşist baskını olayını tartıştık. Eğer Sami baskında karşı koymamış olsaydı faşistlerin boykotu kıracağı, Fakülteyi ele geçirecekleri ve devrimcilerin bir daha kolay kolay DTCF' ne girmeyeceği konusunda görüş birliğine vardık. İşin gerçeği de buydu. Sami ayrıca , Mithat Çevik' le eski bir hesabı olduğunu ve bu olayla bu hesabı da gördüğünü belirtti. Saldırganların önderlerinden birisi olan Mithat Çevik AP Gençlik Kolları üyesi ve galiba Sami'nin de hemşehrisiydi.

30 Mayısta ODTÜ'lü devrimcilerin Kommer Davası Duruşması oldu. Tutuklulardan salıverilen olmadığı gibi, davanın gidişatını değiştirecek önemli hiçbir gelişme de olmadı.

31 Mayıs 1969 günü Meclisin erken tatil edilmesi üzerine bazı fakülte ve yüksek okullar işgal edildi. İşgaller kısa sürede yaygınlaştı. 10 gün sonra işgal edilen DTCF üniversite işgallerinin sembolü haline geldi.

Dil-Tarihin İşgali ve İzinsiz Tuslog Yürüyüşü

10-11 Haziran 1969 gecesi DTCF yeniden işgal edildi. Bu işgal gerçekten organizeli ve bilinçli olarak gerçekleştirilen bir eylem olmuştu. Normal öğrenciler işgalin olduğunu sabahleyin fakülteye geldiklerinde öğrendiler. Bu işgalin nedeni, öğrenci sorunla-

rından çok siyasi ağırlıklıydı ve Meclisin tatil edilmesine tepki olarak, öğrenci eğilimine bakılmadan gerçekleştirilmişti. Üstelik yalnız fakülte işgaliyle yetinmeyip, farklı eylemlerin yapılması da planlanmıştı. Bu eylemlerde kullanılmak üzere hazır edilen patlayıcılar Talebe Cemiyeti odasına konulmuştu. "Kuru molotof" dediğimiz patlayıcılar, konserve kutularının içine barut ve çeşitli demir parçaları sıkıştırılarak yapılıyordu.

İşgal sabahı (11 Haziran), Gün Zileli cemiyet odasındaki bu kuru molotofları göstererek, "herkes yanına bu bombalardan birer tane alsın, bugün hepimize gerekli olabilir" dedi. Bunun üzerine herkes birer tane aldı. O zamanlar meşin yakalı, ön tarafının yanlarında iki büyük cebi olan, yukardan aşağı düğmeli ceket biçiminde gömlekler giyiliyordu. Benim üstümde o gün bu gömlekten vardı ve dolayısıyla her iki cebime de birer konserve kutusu (bomba) koymuştum. Bu arada sabahın erken saatlerinden beri diğer fakültelerde, DTCF'nin bahçesinde "fakülte işgallerinin amacını açıklamak" için bir forumun yapılacağı duyurularak tüm fakültelerin öğrencileri bu foruma katılmaya çağrılmıştı. Öğleye doğru Dil-Tarihin bahçesine olağanüstü bir öğrenci kitlesi yığılmıştı. Sloganlar, marşlar ve türküler söyleniyor, sol yumruklar sık sık havaya kaldırılarak devrim antları içiliyordu. "Yaşasın Tam Bağımsız Türkiye, Yaşasın Halkların Kardeşliği, Kahrolsun Emperyalizm, Kahrolsun Faşizm!" bağrışmaları sanki yeryüzünün her tarafından duyuluyordu.

"Bu kavga en sonuncu kavgamız / Enternasyonalle kurtulur insanlık" marşını söylemekten boğazım şişmişti. Konuşmacılar arka arkaya keskin konuşmalar yaptılar. O zaman AÜTB İkinci Başkanı olan Atila Sarp konuştu. Onun arkasından konuşan Yusuf Küpeli, "arkadaşlar hiç dağılmadan hep birlikte kapatılan meclisin önüne gidip andımızı bir kere de orada içeceğiz!" dedi ve topluluğu Kızılay'a doğru yönlendirdi. Fakülte bahçesindeki kalabalık hiç dağılmadan yürüyüşe geçti. Kızılay'daki Atatürk heykelinin önünde tekrar kısa bir konuşma yapıldı ve yürüyüş devam etti. Bu arada polis şefleri sık sık anons ederek yürüyüşün izinsiz olduğunu ve topluluğun dağılması gerektiği yönünde uyarılarını yineliyordu. Fakat bu uyarılar etkili olmadığı gibi kalabalığı daha da hareketlendiriyordu.

Gökdelenin önüne geldiğimizde çok güçlü bir polis barikatıy-

la karşılaştık. Polis kalabalığın meclise doğru yürümesini önlemekte kesin kararlıydı. Bunun üzerine kalabalık barikatı kırmak için fazla zorlamadan Ziya Gökalp Bulvarına yöneldi. Bu kez kortejin kenarındaki yürüyüş önderlerinden biri, "Arkadaşlar Tusloga yürüyelim!" dedi. Selanik Caddesinin girişinde bir benzinlik vardı, orada kuru bombalardan birkaç tanesi patlatıldı, bazı lüks arabalar ters çevrildi ve Mithat Paşa Caddesinden Tuslog binasına doğru dönüldü. Her caddenin girişinde ayrı bir polis engeli çıkıyor, geçiliyordu.

Tuslog Binasının Önünde Yakalanıyorum

Nihayet Tuslogun önüne geldik. Arka arkaya çok sayıda bomba patladı. Cebimdeki kutuda tek kibrit kalmıştı, onunla bir sigara yakıp ağzıma koydum. Çünkü bombanın fitili sigara ateşiyle ateşleniyordu. Meşin yakalı gömleğimin ön cebindeki bombalardan birini çıkarıp fitilini ateşledim ve attım. Bomba çok uzağa gitmedi ve patlamadı. Başka bir arkadaş patlamayan bombayı yerden aldı tekrar ateşledi, bu kez de atarken havada patladı. Tusloga gönlüme göre bir bomba atamamıştım ve bunu mutlaka yapmak istiyordum. Bunun üzerine diğer cebimdeki bombayı elime aldım, kalabalık epeyi dağılmış ve polisler yoğunlaşmıştı. Sigaramın ucunu fitile dokundurdum tutuşturmadı, çünkü önceki bombanın fitilini ateşlerken sönmüştü. Kibritimin olmadığını anlayınca, etraftan kibrit istemeye başladım. Tam o sırada birisi kıskıvrak arkamdan iki kolumu bükerek beni etkisiz hale getirirdi. Ben kurtulmak için kıvranırken hemen peşinden bir sivil polis daha geldi ve ikisi birlikte beni Tuna Caddesindeki öğretmenler lokaline soktular, telsizle resmi polis çağırıp gelen iki resmi polise beni teslim ettiler. Benim kolumdan ilk tutan, "sigarasını yakmak için kibrit verin buna!" dedi. Sonra bombayı ateşlemek için sigara yakacak kibrit ararken beni yakaladığını söyleyiverdi.

Artık onların elinden kurtulmam mümkün değildi. İri yarı iki polis iki kolumdan sımsıkı tutarak öğretmen lokalinden çıkardılar, kalabalığın arasından sürüklercesine geçirip bizzat Birinci Şube Müdürünün makam arabasıyla beni Emniyet Müdürlüğüne götürdüler. İri yarı iki polis kolumdan tutup sürükleyerek götü-

rürlerken bütün gücümle bağırıyordum, gazeteciler de sürekli resim çekiyorlardı.

Gözaltına alınan 21 kişiydik. Arumsadığım arkadaşlardan bazıları şunlardı: DTCF'den Erkan Bezmez, Mustafa Ünal, Ziraattan Ümit Taşkın, Kamus Öztürk, Basın Yayından Fehmi Bumin Güneri, Siyasaldan Yüce Nebi Bayrak vardı. 21 kişinin 9 tanesi ülkücü olduklarını ve oradan geçerken kalabalığı görüp merak ettikleri için olay yerine geldiklerini söylediler. Birinci şubede onları bizden ayırıp başka bir bölüme götürdüler. Aslında onlar kalabalığı dağıtmak amacıyla gelmişlerdi ve üstlerinde de yanıcı, patlayıcı bir şeyler bulunmuştu.

Emniyet Müdürlüğüne getirilince yedinci katta bulunan Birinci Şubeye çıkarıldım. Orada benden önce getirdikleri diğer arkadaşların bulunduğu bir odaya koydular. Tam o sırada önümden geçmekte olan polisin köylüm ve akrabam Hüsnü Sürel[3] olduğunu fark ettim. O da beni tanımıştı. Diş bileyerek yüzüme bakıp, niçin bu işlere karıştığımı ima etti, sonra yanıma iyice yaklaşarak yavaşça, "burada beni tanıdığını belli etme ve benden yardım da bekleme!" dedi. Önce yalnız Onun duyacağı tonda, "biliyorum ağabey!" dedim, sonra masada oturan polisin de duyacağı tonda, "tuvalete gitmeme izin verirler mi acaba?" diye sordum. Masada oturan polisi göstererek, "söyle arkadaşa götürsünler" dedi, O zaten duymuştu ve belki de Onun yakını olduğumu da anlamıştı. Bunun üzerine yerinden kalktı, kolumdan tutup tuvalete götürdü.

---

[3] Hüsnü Sürel adındaki bu polis yıllar sonra TÖB-DER Kongresinde İbrahim Seven'i yakalamak için görevli olarak gelmişti. Salonun dış kapısının önünde ihata duvarının üstünde sivil olarak İbrahim'in salondan çıkmasını bekliyordu. Onun sivil polis ve benim köylüm olduğunu biliyorlardı. Kendisini meşgul etmemi ve İbrahim'in kaçmasını söylediler. Kendisi aynı zamanda akrabamdı, yanına yaklaşıp köyden, anasından, babasından söz ettim. O da bana, babam Karaman'da askerlik yaparken kendisinin de orada öğrenci olduğunu, babamın kendisine harçlık verdiğini falan anlattı. Sohbetimiz iyice koyulaştığı sırada İbrahim salondan çıktı, bir anda önümüzden geçerek yola hazır edilen taksiye binip kaçtı. Taksiye binmeden önce polis Hüsnü fark etti ve fırladı, fakat yetişemedi. Geri gelince bana dönüp hırsla, "aşk olsun senin yaptığına Fikret şimdi seni götüreyim mi?" dedi.

Cebimde bir kibrit kutusu ve kibrit kutusunun içinde pamuğa sarılı 5 tane funya vardı ve amacım henüz ceplerim iyice aranmadan onları yok etmekti. Tuvalete girer girmez funyaları helaya attım ve üstüne sifonu çektim. "Nasıl olsa üzerimde patlayıcı bulundu, 5 tane de funya bulsalar fazla fark etmez" demiyor, Emniyet Müdürlüğünün içinde bunların üzerimde ele geçirilmesinin konumumu ağırlaştıracağını düşünüyordum. Dolayısıyla tuvalete onları atınca gerçekten rahatlamıştım. Nitekim tuvaletten çıkıp odaya tekrar döndükten hemen sonra bir grup polis geldi içlerinden biri, "ceplerinizi masanın üstüne boşaltın!" dedi. Önemli ölçüde rahatlamıştım ve artık hiç önemli değildi. Hemen masanın önüne geçip cebimi boşalttım. Gerekli aramayı yaptıktan sonra herkesin eşyasını alıp cebine koymasına izin verdiler. O ara polisler bir girip bir çıkıyorlardı, aramadan sonra çoğu çıkmıştı.

Biraz sonra polisler yine geldiler, ilkin beni çağırdılar, öne çıktım, "gel benimle" diyen polisin peşine takıldım. Aşağıya indirdiler, oturulan kısmı çıkıntılı sandalyeye oturtup önüme bana ait fişlenme numarasını taktıktan sonra tam cepheden üç poz fotoğrafımı çektiler. Oradan çıktık başka bir küçük odaya götürdüler, orada da bazı parmaklarımın birkaç kere olmak üzere tüm parmaklarımın izini aldılar. Oradan sonra Laz Mustafa dedikleri sopasının ucu kanlı sorgu komiserinin odasına götürdüler. Laz Mustafa nereli ve kaç kardeş olduğumu sordu. Söyledim. Bu kez, "cebindeki bombayı nereden aldın, kim verdi?" diye sordu. Öğrenci cemiyeti odasından aldığımı, oraya herkesin girip çıktığını, kimlerin oraya koyduğunu bilmediğimi söyledim. Adam bir müddet sustu, sonra babacan bir ses tonuyla:

"Bak sen fakir bir köylü çocuğusun, kardeşlerinin tahsiline yardımcı olacağız, sen zaten okuyacaksın, devrimciliğine de yine devam edeceksin. Yalnız ara sıra gelip bize bilgi vereceksin!" dedi. O anda beni gevşek buldukları için bu öneriyi yapabildiklerini düşünüp kendi kendimden nefret etmeye başladım. Fakat devrimci olduğumu kanıtlamak için bir takım sert tepkilerde bulunmamın da zararıma olacağını düşündüm. "Demek ki," dedim kendi kendime, "polis ajanı diye kuşkulandıklarımız belki de bu şekilde ajan oldular!.." Tepemde, tavandan aşağıya kadar sarkan uzun bir kordonun ucuna takılmış çok yüksek ışıklı bir ampul

vardı. Işığın etkisiyle sersem gibi olmuştum, zorla kendimi toparlayıp, "ben bunu yapamam!" dedim. Laz Mustafa ayağa kalktı, ucu kanlı sopayı eline alıp bana doğru yaklaşmaya başladı. Bütün gücümle gözümü ve ağzımı kapadım, öldürülsem bile gözümü ve ağzımı açmamaya karar verdim. Yarım saat kadar sonra bitkin bir halde diğer arkadaşların yanına tekrar getirildim. Bundan sonra bütün arkadaşlar teker teker götürülüp ifadeleri alındı ve biraz rahatlar gibi olduk.

Bir önceki gece işgal gecesi olduğu için hiç uyumamıştım. Ayrıca bütün günüm ayakta geçmiş ve hiç oturmamıştım. Bu birikimler sonucunda sorgudan çıktıktan sonra artık hiç takatim kalmamıştı. Bu nedenle polisler nereye bırakırsa bıraksın hemen oturup uyumaya başlıyordum. Diğer arkadaşlar, "bravo sana, bu koşullarda bile uyuyabiliyorsun!" diyorlardı. Sorgularımız bittikten sonra duvar kenarlarına sandalye dizilmiş geniş bir odaya getirilmiştik. Sandalyenin birine oturunca hemen uyuyakalmıştım.

Birinci Şubede Yürüyüşün Filmini İzletiyorlar

Yarı uyur yarı uyanık dalgın bir haldeyken polisin biri geldi, hızla sandalyeye bir tekme atıp, "kalk ulan otel mi burası?" dedi. Gözümü yarım yamalak açınca kolumdan tutup dışarıya doğru çektirmeye başladı. "Bunlar benim yakamı bırakmayacaklar!" diye düşünürken başka bir odaya getirdiler. Odada müdür dahil şubenin en yetkili kişileri vardı. Ortada bulunan bir sandalyeye oturmamı söylediler, oturdum. Karşı duvara beyaz bir perde gerip arka tarafa bir projeksiyon makinesi yerleştirdiler. "Şimdi sana yürüyüşün filmini izleteceğiz, tanıdıklarının adını sayacaksın!" dediler. Makine çalışmaya başladı, DTCF'nin en üstünden başlayıp, "Hayatta En Hakiki Mürşit İlimdir" cümlesini ağır çekimle gösterdikten sonra perdeye kalabalığın görüntüsü geldi. Konuşmacıları teker teker göstermeye ve konuşmalarının bazı bölümlerini vermeye başladı. Görüntüdekilerin çoğunu tanıyordum, fakat tanıdığımı söylemiyordum. Yusuf Küpeli, Gün Zileli, Atila Sarp, Atıl Ant gibi isimleri kendileri teşhis etmişlerdi. "Benim tanıdıklarımı siz de tanıyorsunuz!" dedim ve yürüyüşü düzenleyenleri tanımadığımı söyledim.

Yürüyüşü baştan sona iki kez izlettiler. Filmin sonuna doğru

Tuslogun önünde şaşkın şaşkın gezinmekte olan kendimi gördüm. Dolaşık saçlarım, yakası meşin kaplı gömleğim ve filimde çok net belli olmayan güneşten kısılmış gözlerimle kendimi teşhis etmekte zorlanmadım. Filmi bana izletenler beni görünce, "şuna bak, şuna!" dediler. O anda ben, atıp da patlatamadığım ilk bomba ile hiç atma fırsatı bulamadığım ikinci bombayı anımsadım ve hiçbir şey yapamadan buraya gelmiş olduğuma üzülüp, kendi kendime acıdım. "Ben ne işe yarardım!.."

Film izlettirildikten sonra geniş odaya, diğer arkadaşların yanına tekrar getirdiler, az sonra da hepimizi en alt kattaki nezarethaneye götürdüler. Buraya Balgat' ta yakalayıp getirildiğimden beri bir ay bile geçmemişti. Nezarete atıldığımızda saat gece 2,5-3 civarıydı, dışarıda hala bizi merakla bekleyenler vardı. Sigara ve peynir-ekmek gönderdiler. Benim sigara ve peynir-ekmekle ilgilenecek gücüm yoktu, bir kenara kıvrılıp betonun üstünde uyudum. Diğerleri benim uyumama önce şaşıyorlardı, sonradan alıştılar.

Sabahleyin dışardan yine yiyecek bir şeyler gönderdiler, yedik ve beklemeye başladık. Nezaretin duvarındaki yazıları okuduk, imzaları inceledik, bazı devrimcilerin de imzası vardı. Resimler ve çeşitli şekiller çizilmişti, bunların ne anlama geldiğini konuştuk. Sigara paketinin içinden çıkan jelatinli kağıda kibritleri sarıp, füze yapıp uçurduk. Vakit geçmiyordu, önümüzden ara sıra geçen polislere ne zaman çıkarılacağımızı soruyorduk, ya azarlıyorlar, ya da bilmediklerini söylüyorlardı.

Öğleden sonra saat 15.00'e doğru nezaretten alınıp yedinci kattaki Birinci Şubeye tekrar çıkarıldık. Burada yeniden ifadelerimiz alındı. Bu kez ayrıca olay sırasındaki görgü tanığımız olarak polislerin de ifadeleri alındı. Benim aleyhime tanıklık yapacak olan polisler, beni yakalayan sivil polislerin kendisi değildi. Anladığıma göre beni yakalayan sivil polislerin ifade vermesini uygun bulmamışlar ve beni şubeye getiren resmi polislerin tanıklık yapmasını uygun bulmuşlardı. Oysa beni şubeye getiren polisler üzerimde bulunan patlayıcıyı bile görmedikleri için ifade vermekte güçlük çekiyorlardı ve benim en büyük şansım da buydu.

İlk ifadesi alınan polis, beni yakalayan sivil polisi kastederek, "[...] ağabey elindeki bombayı atmaya çalışırken bunu yakalamış,

bize teslim etti, biz de getirdik," gibi bir ifade vermişti. Laz Mustafa'nın kızıp, "ulan öyle ifade mi olur? Sen kendin yakaladığını söylesene!" demesi üzerine polis tekrar ifade vermeye başlamış, fakat beni olay sırasında görmediği için yine karışık ifadeler vermişti. Bunun üzerine Laz Mustafa, "sen sus, konuşmayı bile bilmiyorsun!" deyip polis adına kendisi kafasına göre bir ifade yazdırmıştı. Daha sonra Laz Mustafa, ifade verecek olan diğer tanık polisin de karışık ifade vereceğini anladığı için Onu hiç konuşturmadan Onun adına da aynı şekilde kendisi bir ifade yazdırdı.

İfadelerin alınması tamamlandıktan sonra daktilodan çıkan ifade tutanaklarını imzalattırdı. Benim adıma yazdıkları ifadeyi okudum, kimsenin talimatı olmadan kendi irademle yürüyüşe katıldığım, bombaları fakültenin koridorunda bulduğum, koridora kimin koyduğunu bilmediğim ve bombayı atamadan iki polis tarafından yakalanıp getirildiğim yazılmıştı. İfademde pek tahrifat yoktu. Yalnız, beni yakalayan polislerin beni şubeye getiren polisler olmayıp, başka iki sivil polis olduğunu söylediğim halde bu söylediğim ifade tutanağına yazılmamıştı. Baskı ve şiddet uygulamasına rağmen Laz Mustafa sonuçta benim verdiğim ifadeyi çok değiştirmemişti. İfademde kimseyi suçlayıcı ve örgütsel çalışmaları ele verici hiçbir unsurun olmaması beni rahatlatmıştı. Böylece resmi olarak da ifadelerimizin alınmasıyla Birinci Şubedeki sorgulanmamız tamamlanmış ve olayın en sıkıcı kısmını geçmiştik. Artık tutuklansak bile çok önemli değildi.

İfadelerimiz alındıktan sonra tekrar nezarete indirildik, yine o sıkıcı bekleyiş başlamıştı, fakat artık Birinci Şubeye çıkarılmayacağımız için aramızdaki şakalaşma ve şamata vakit geçirmemizi kolaylaştırıyordu. Nihayet akşam geç saatlerde nezaretten alınıp adliyeye hareket ettirildik. Yolda bir polis bana, "seni Balgat' ta yakalayıp getirdiğimizde bir daha bu işlere girmeyeceğini söylemiştin ne oldu?" diye sordu. Gerçekten o zaman da adliyeye götürülürken aynı polis nezaret etmişti.

BÖLÜM 2

Tutuklanıp Cezaevine Konuluyorum

Adliyede iki ayrı nöbetçi savcıya çıkarıldık ve ikisi de ayrı ayrı ifadelerimizi aldı. Biri izinsiz gösteri ve yürüyüş tertip etmek ve katılmaktan, diğeri de bombalarla Tuslogu tahrip edip, iki ülkenin arasını açmaktan suçlu bularak sorguladı. Böylece aynı olaydan kaynaklanarak iki ayrı dava açıldı. Ben her iki savcıya da yürüyüşe merak ettiğim için sonradan, yolda katıldığımı, aleyhime tanıklık eden polislerin beni olay yerinde görmediklerini, beni yakalayan polislerin sivil olduğunu ve yakaladıktan sonra bunlara teslim ettiğini, yakalandığım sırada üzerimde hiçbir suç unsuru nesnenin bulunmadığını, emniyetteki ifademin baskı altında alındığını söyledim.

Adliyeye gelinceye kadar yakalananların içinde en çok üzerinde durulan ve en ağır itham edilen bendim. Fakat ifadelerimiz alındıktan sonra hepimiz eşit duruma gelmiştik. Hepimiz olayın içine merak ederek sonradan katılmış ve rasgele yakalanmış kişilerdik.

İzinsiz gösteri yürüyüşüne katılmaktan ifademizi alan savcı dört arkadaş hakkında tutuklama talebinde bulunduğu halde benim hakkımda tutuklama talebinde bulunmadı. Ağır cezalık suçtan dolayı ifademizi alacak olan savcıya götürülürken sürekli bana takılan polis beni işaret ederek, "umarım bu öteki savcıdan da yırtar!" dedi. Fakat diğer savcı hepimizin tutuklanmasını istedi ve çıkarıldığımız mahkeme dört kişiyi ikişer kere, benim de bulunduğum 8 kişiyi de birer kere tutukladı. Yürüyüşü dağıtmaya gelen ülkücüler de bizimle birlikte mahkemeye çıkarıldı ve onlar da tutuklandılar.

12-13 Haziran gecesi saat 02.30 sıralarında Ankara Merkez Kapalı Cezaevine getirildik. Koca demir kapının sürgüleri şakırdayarak açıldı, içeri alındık. Hava o saatte epeyi serindi. Tecrit

denilen yere alınmadan önce müdüriyetteki işlemlerimizin tamamlanması için avluda beklememizi söylediler. Oradaki banklara oturup beklemeye başladık. Ben yine oturduğum banka sırtımı yaslayınca uyuklamıştım. Avlunun kenarlarındaki ağaçlar hafif rüzgarda sallanıp hışırtı yaparken, avlunun köşesindeki açık bırakılan çeşmenin suyu hoş bir çağıldı çıkarıyordu. Yarı uykulu halde suyun sesi köyümde geceleyin darılara su verirken çağıldayan suyun sesine benziyordu. İlkokulu bitirip Ermenek'te yatılı okulların sınavına gittiğimizde Konyaloğlunun Hanı dedikleri tarihi bir handa yatmıştık. Hanın avlusundaki musluksuz çeşmelerin suyu sürekli akar ve demir ızgaraların altında çağıldayarak kaybolup giderdi. O anda kendimi nerelerde hissetmiştim!..

Bir süre sonra görevliler geldi ve bizi tecrit denilen yere attılar. Tecritte bir haftadan beri dağıtım için bekleyen tutuklular vardı. "Ne zaman dağıtım oluruz?" diye sorduk, "belli olmaz, belki siz de bizim gibi günlerce beklersiniz!" dediler. Tecrit 6 ranzalı küçük bir odaydı ve odada 50'ye yakın kişi vardı. Her ranzada 7-8 kişi yanlamasına uzanmışlar ve ayaklarını yere uzatarak uyumaya çalışıyorlardı. Tecrit odası sağlığı tehdit edici boyutlarda havasızdı. Ön tarafındaki helanın kapısını ve musluğunu sonuna kadar açık bırakmışlardı. Niçin böyle yaptıklarını sorduk, odanın alanını genişletmek ve suyun oksijeninden yararlanmak için açık bıraktıklarını söylediler.Bizim için ranzaların hiçbirinde uzanacak yer yoktu. Ben yere oturup sırtımı ranza demirine yasladım. Fakat çok havasız olduğu için öncekiler gibi uyuyamadım. Sabaha kadar bekledik. Şansımız burada yüzümüze gülmüştü. Aynı gün dağıtım yapılacağını öğrendik ve akşamüstüne doğru hepimiz çeşitli koğuşlara dağıtıldık.

Ankara Merkez kapalı cezaevinde 11 koğuş vardı. Bunlardan 1. 2. ve 3. koğuşların bulunduğu bölüme birinci kısım deniyordu. Birlikte tutuklandığımız arkadaşlardan 5 tanesi benimle birlikte birinci kısıma verilmişti. Birinci kısmın ikinci koğuşundaydım. Biz geldiğimizde bu üç koğuşta DTCF işgal davasından ve Kommer Davasından toplam 7 devrimci tutuklu vardı. Bir gün sonra Tuslog yürüyüşünün öncülerinden olduğu tespit edilen Atıl Ant'ı da getirdiler. Toplam 14 kişi olduk. Birkaç gün sonra

hangi suçtan olduğunu bilmediğim Zekai Bakar' ı da getirdiler. Bu arada Müfit Özdeş, Ulaş Bardakçı, Ali Günöven ve Erhan Yıldırım tahliye edildiler, Yusuf Aslan'ı da hücre dedikleri 9. koğuşa sürdüler. Böylece sonuç olarak bu kısımda: Ben, Sami Gürler, Ümit Taşkın, İbrahim Seven, Musa Tanrıkulu, Mustafa Ünsal, Erkan Bezmez, Nezir Şeminkanlı, Yüce Nebi Bayrak, Fehmi Bumin Güneri, İrfan Uçar, Atıl Ant ve Zekai Bakar olmak üzere toplam 13 kişi olduk.

Aynı kısımda bulunan koğuşların havalandırmaları bitişik olduğu için gündüzleri hep birlikte olabiliyorduk. Aslında bizim kaldığımız kısım hükümlülerin yattığı kısımdı, fakat tutukluların yattığı kısımda devrimcilerin yoğunlaşmasını önlemek için siyasi tutukluların bir kısmını hükümlüler kısmına koymuşlardı. Ben içeriye düştüğüm sırada 50 kadarı Ankara'da, 100 kadarı İstanbul'da ve 50 kadarı da diğer şehirlerde olmak üzere Türkiye'de 200 kadar siyasi tutuklu olduğu söyleniyordu.

O dönemde cezaevi çok rahattı, dışarıdaki arkadaşlar her öğleyin yemek ve sigara gönderiyorlardı. Günlük gazetelerden 6 tanesini alıyorduk. Haziran ayı sonlarına kadar Günaydın Gazetesi ile Akşam gazetesi 35, diğerleri 25 kuruştu. Haziran sonlarında Hürriyet, Milliyet, Yeni Sabah ve Cumhuriyet gazeteleri ortak bir açıklama yaparak 50 kuruşa çıktılar, biz de bundan sonra 4 gazete almaya başladık. Beslenmemize ve hareket etmeye özen gösteriyorduk. Her gün akşamüstü büfeden ya bir ayran ya da bir süt içiyorduk. Yetersiz de olsa cezaevinin kütüphanesi vardı, haftada bir banyoya götürüyorlar, ara sıra kütüphanede filim izletiyorlardı.

Siyasi tutukluların dışında çok sayıda adi hükümlü vardı ve onlarla ilişkilerimiz çok iyiydi. Onların bazısı ilginç maceralarını anlatıyor, saz çalıyor, türkü söylüyordu. Adi hükümlülerin bazısı dışarı çıktıktan sonra da devrimcilerle ilişkilerini kesmemişler ve devrimci eylemlere katılmışlardır. Bunlardan tavukçu dediğimiz arkadaş Akhisar mitingine bile katılmıştı. Adi tutukluların bazısı bizimle fazla diyalog kurmayıp boncuk işleri falan yapıyordu. Cezaevinde kalanların hepsi tespih sallıyorlardı. Zamanla tespih sallamaya ben de alıştım ve dışarı çıktıktan sonra bile bir daha hiç

bırakamadım. Koğuşlardaki siyasi tutuklular koğuş meydancısı, koğuş ağası, koğuş kabadayısı gibi unvanlarla bazı mahkumların kendilerine ayrıcalık sağlamalarını ve diğer mahkumlar üzerinde tahakküm kurmalarını önlemişti. Sami'nin kaldığı ikinci koğuşta mahkumlar üzerinde tahakküm kurmuş "Poker" lakaplı, fötr şapka giyen bir kabadayı vardı. Siyasi tutuklularla hiç konuşmaz, korkutarak kendisine bağladığı mahkumları kendisine hizmet ettirirdi. Poker bir gün koğuş kapısının girişinde Sami ile karşılaşır ve kapıdan önce geçme sorunundan tartışmaya girerler, Sami'yi itekleyince O da poker bir yumrukla yere yıkar. Mahkumlar alkışlar ve ondan sonra pokerin forsu kırılır. Bu olaydan sonra poker volta atmak için havalandırmaya çıkamaz oldu.

Aslan İnce adlı bir hükümlü aynı gün Abidinpaşa ve Yenidoğan' da dört kişiyi öldürdüğünü anlatırdı. İnce yapılı kumral ve sevecen bir tipti. Saz çalardı, dışarı çıktıktan sonra da devrimcilerle ilişkisini sürdüren tavukçu da "Zahidem Kurbanım!" diye Onun sazına eşlik ederdi. Kimsenin eline jilet, bıçak, cam eşya gibi kesici alet verilmezken, banyo günü Aslan ince müdüriyetin verdiği jiletle diğer mahkumların koltuk altlarını tıraş ederdi. Diğer mahkumlara güvenmezken Cezaevi Müdürlüğünün dört kişiyi öldüren Aslan İnce'ye niçin güvendiğini kimse bilmiyordu.

Birinci koğuşta İmran Öktem' in cenazesine saldıran tutuklular vardı, bunlardan birisi milli güreşçiydi. Onların kendi aralarında çok iyi bir diyalogları olmasına rağmen ne bizimle ne de diğer mahkumlarla pek sohbet etmezlerdi. Yalnız sabahları gazeteleri değiştirerek biz onlarınkini, onlar bizimkini okurlardı. İmran Öktem' in cenazesine saldıranların nasıl insanlar olduklarını, daha doğrusu insan olup olmadıklarını merak ediyordum, fakat cezaevinde yerine göre onlarla da konuşuyorduk. Zaten kendileriyle konuşurken cenazeye saldıracak kadar gerici militan oldukları anlaşılmıyordu.

Cezaevinde Devrimciler Arasında Sorun Yaşanıyor

Cezaevindeki devrimciler kendi aralarında çeşitli konularda tartışmasına ve bazı küçük görüş ayrılığı olmasına rağmen o dönemde henüz büyük kırgınlıklar olmuyordu. Özellikle ilk zaman-

larda tam bir aile gibiydik. Fakat daha sonra bazı konulardaki tartışmalar tatsız olmaya başlamıştı. Bu tatsızlığın giderek sorun olacağından korkmaya başlamıştım

11 Temmuz 1969 Cuma günü birinci koğuşta gazetelerimizi okuyorduk. Gazetelerin birçoğunda bir bayan sinema sanatçısının (galiba Aysel Tanju idi) Kayseri'ye gittiği, mini etek giyip şehrin sokaklarında faytonla dolaşırken esnafın saldırısına uğradığı haberi çıkmıştı. Sami, "iyi olmuş, halkla alay eder gibi o şekilde gezilir mi? Gezecekse edebiyle gezseydi!" gibi bir laf etti. Diğer arkadaşlar bu düşüncenin yanlış olduğunu, herkesin dilediği yerde dilediği gibi gezebilmesi gerektiğini savundular. Tartışma biraz sertleşince Atıl Ant, "ne demek istiyorsun? Benim bacım da mini etek giyiyor!" dedi. Sami, "bacın mini etek giyiyorsa söyle Ona Kayseri sokaklarında giyip dolaşmasın!" dedi. İkisi de ayağa kalktı, Sami Atıl Ant'a bir yumruk attı birbirlerine daha fazla yumruk atmaya fırsat kalmadan araya girenler sayesinde ayrıldılar. Fakat diğer mahkumların ve üstelik gericilerin önünde meydana gelen bu olay siyasi tutukluların prestijini sarsmıştı.

Sami kendi koğuşuna gittikten sonra İbrahim Seven bana, "sen nasıl düşünüyorsun?" diye sordu. Ben de, "sanatçı olmazsa kim olursa olsun, sokağa çıkarken bulunduğu yerin adetlerini ve değerlerini hesaba katması gerekirdi" diye yanıtladım. Bu kez, "hadi hesaba katmadıysa dövmek mi gerek?" diye başka bir açıdan fikrimi sordu. Ben de, "dövülmeyi hak ettiğini söylemiyorum, fakat böyle bir saldırıyı doğal karşılıyorum. Bu halk İnönü'ye bile saldırdı. Keşke bu gibi saldırılar olmasa!" diye yanıtladım. Fakat, Onun tavrından benim yaklaşımımı yanlış bulduğu belliydi. Buna rağmen ben sözümü kestim ve konuyu o anda daha fazla tartışmak istemedim. İbrahim Seven' le aynı koğuşta kalıyorduk ve günlük olayları akşam havalandırma kapandıktan sonra koğuşta tartışmaya devam ediyorduk. Dolayısıyla, konuyu bu gergin ortamda tartışmak yerine, akşam sakinleşmiş olduğumuz bir ortamda tartışmanın daha uygun olacağını düşünmüştüm.

Cezaevine girmeden önce yeniden üniversite sınavına başvurmuştum. 12 Temmuz günü üniversite sınavı vardı. Sınavdan

önce cezaevi müdürlüğüne sınav giriş belgemle başvurup sınav salonuna götürülmemi istediğim ve yasal olarak da götürülmem gerektiği halde, "yanımda gönderecek görevli bulunmadığı" gerekçesiyle sınava gönderilmemiştim. Bu nedenle moralim bozuktu. O akşam İbrahim Seven koğuşta, "Sami çok tutarsız, Ona uyduğun için sen de tutarsızsın, biz istersek Sami'yi tek olarak dövemesek bile iki üç kişi tutar, yere yıkar, adamakıllı döveriz, fakat diğer mahkumlara karşı birlik olmak gerektiği için bunu yapmıyoruz" dedi. Tartışma üslubunu yanlış bulduğum için, tatsızlığın daha fazla gerginleşeceğinden çekinip, konuya yeniden dönmek istememiştim, fakat hiç değinmeden de edemedim. Olayda sorumluluğun tek Sami'ye yıkılmasının yanlış olduğunu, devrimciliğimden ödün verme anlamında herhangi bir tutarsızlık yapmadığımı ve yapmayacağımı belirtip, tartışma konusu olay hakkında Sami ile aynı görüşte olduğumu, fakat çok önemli olmayan bu konunun dışındaki konularda kendisiyle aynı görüşe sahip olabileceğimizi söyledim. Fakat O çok sekter davrandı ve sürekli benden, kendisi gibi düşünüyor olduğumu söylememi bekledi. Bunu yapmayınca da aramızdaki soğukluk azalmayıp, arttı.

Ertesi gün ben havalandırmada gezerken İbrahim Seven benim yatağımın yerini değiştirip kendi yatağından uzakta bulunan yeni boşalmış bir ranzaya taşımıştı. Havalandırmadan döndüğümde durumu görünce biraz alındım ve sinirlendim, fakat hiç sesimi çıkarmadan gidip yeni yerindeki yatağıma sırtüstü uzandım. Tam bu sırada mahkumlardan biri yanıma gelip heyecanla, "sizin arkadaşlarınızdan ikisi dövüşüyor!" dedi. Kavganın olduğunu tahmin ettiğim birinci koğuşa gitmek üzere yatağımdan fırladım, İbrahim Seven gözü morarmış bir halde içeri girdi. "Ne oldu?" diye sormaya cesaret edemedim, hiç sesini çıkarmadan yatağına uzandı. Ben yanında durmak istemediğim için dışarı çıktım, birinci koğuşa doğru yürürken koğuş kapısında beni karşılayan İrfan Uçar, "sen ve Sami bizden ayrılıyorsunuz!" dedi. O gün akşam yemeğimi onlardan ayrı olarak yedim. 14 Temmuz günü de sabah kahvaltısına ve öğle yemeğine beni çağırmadılar, dışardan gelen yemekten de bana vermediler. .

Aslında çelişki yalnız bu gazete haberi değildi, ODTÜ 'lü devrimciler her yerde kendilerine farklı bir hava veriyorlardı. Şimdiye dek diğer devrimcilerle kaynaşma konusunda hiçbir güçlük çekmemiştim. Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin Türkiye devrimci gençlik hareketi içinde gerçekten önemli ve ayrıcalıklı bir yeri vardı. ODTÜ'lü devrimciler Kommer' in arabasını yakmak gibi bir onura sahiptiler ve bu arkadaşlarımız da bu suçtan yatıyorlardı. Fakat bu durum onlara sekter davranma ayrıcalığını vermiyordu. Yukarıda değindiğim gibi Türkiye'de ilk boykotu DTCF'li devrimciler başlatmışlardı, herhangi bir yerde işgal başladığı anda Dil-Tarihte de başlıyordu. Türkiye'nin en tanınmış Türkçü ve İslamcılarının bulunduğu, 48 bölümlü ve 15 bin civarında öğrencisi bulunan bir fakülteyi devrimcilerin kalesi haline getirmişlerdi. Dil-Tarihli devrimcilerin birbirlerine tutkunlukları, diğer öğrencilerle kaynaşmaları ve inançlarındaki samimiyetleri hiçbir yerde yoktu. İdeolojik görüş ayrılığı nedeniyle ayrıştığımız arkadaşlarımızla bile eylemlerdeki birlikteliğimizi sürdürüyor ve onlarla birlikte olmaktan zevk alıyorduk. O halde böyle anlamsız bir konu yüzünden onlarla bozuşmamız salt bizden kaynaklanmış olamazdı.

Sonuçta Sami ile birlikte ben de tecrit edilmiştim. Aynı gün (14 Temmuz Pazartesi) öğleden sonra ziyaretime gelen dayımın oğlu Rauf Aksungur' a içerideki gelişmeler hakkında kısaca bilgi vererek, dışardan gönderilen yemekten bana vermediklerini söyledim. Dışarıdakilerin, fazla dillendirmeden sorunu çözmelerini ve içerideki keyfiliğin giderilmesini istedim. O da bana yemeğin SBF kantininde yapıldığını, ODTÜ ile özel bir ilgisinin bulunmadığını, yemeğin tüm içerdeki devrimci tutuklular için yapıldığını, onlar önceden beri cezaevinde oldukları için yemeğin onlar adına gönderildiğini, kimsenin kimseyi tecrit etmeye hakkı olmadığını söyledi. Ziyaretten döndükten sonra Rauf'un söylediklerini onlara aktararak yemek hakkımın verilmesini istedim. Ondan sonra yemek hakkımı verdiler, fakat onlar istemedikleri için birkaç gün daha onlardan ayrı bir masada yemek yemeyi sürdürdüm.

18 Temmuz günü sorunun çözümünü sağlamak isteyen devrimci arkadaşlar, Sami'nin dışındaki tüm siyasi tutukluların, Bi-

rinci Koğuşta toplanıp sorunu tartışmasına karar veriyorlar ve toplantıya beni de çağırıyorlar. Toplantıya beni de çağırmalarını anlaşma zemini aradıkları şeklinde yorumladım. Toplantı başlayınca, "herkes samimice birbirini eleştirsin" denildi. Ben söz istedim ve daha önce yazılı hale getirdiğim tüm arkadaşlarla ilgili eleştirilerimi elimdeki defterden okudum ve her biri için on üzerinden verdiğim notu da belirttim. Birçoğu başlangıçta eleştirilerime gergin ve sinirli bir tepki göstermişti. Fakat herkesle ilgili olumlu eleştirilerin de bulunduğunu görünce samimi ve haklı olduğumu anladılar. Benden sonra herkes birbirini samimice eleştirdi ve olgun bir hava içinde toplantı sona erdi. Bu toplantıdan sonra artık aramızda sorun kalmadı diye düşünüyordum, nitekim yemek ve kahvaltıda yine birlikte olmaya başlamıştık.

Duruşmada Avukatsız Kalıyorum, Tahliye Oluyorum

Cezaevine girdikten sonra Tuslog Davasının ilk duruşması 4 Temmuz 1969 günü yapılmış ve mahkeme hiçbirimizi tahliye etmeyip duruşmayı 21 Temmuza ertelemişti. Bu duruşmadan önce dışarıdaki arkadaşların cezaevine gönderdikleri bir noter aracılığıyla, Turan Güneş'ten Halit Çelenk'e kadar 8 avukata vekaletname vermiştik. Bu ilk duruşmaya katılan avukatlar da hiçbir ayırım yapmadan hepimizi savunmuşlardı. Ancak bu duruşmada, delillerin yeterince toplanmadığı ve ağır cezalık suç olduğu gerekçesiyle avukatların bizim adımıza yaptığı tahliye talebi reddedilmişti. Bu nedenle 21 Temmuzdaki duruşmadan her türlü sonucun çıkabileceğini düşünüyor ve duruşmaya çok önem veriyorduk.

Bu arada Amerikalıların aya fırlattığı Apollo-11'in hareketlerini radyodan izliyorduk. 19 Temmuzdan sonra bu izleme radyonun başından ayrılmama şekline dönüşmüştü. İnsan ister istemez kendini olaya kaptırıyordu. Gazeteler günlerden beri olayı tek sütun halinde veriyordu. Apollo için üç milyar dolar harcandığı yazılıp çiziliyordu. "Keşke bu para insanlığın mutluluğu için harcansa" diyorduk, fakat bu da bilimin ulaştığı gücü kanıtlıyordu ve salt Amerikanın başarısı değil, tüm bilim dünyasının birikimiydi. En önemlisi de bu üç milyar dolar dünya eme-

ğinden elde edilen artık değerlerle sağlanmıştı. 20 Temmuz Pazar günü akşam Türkiye saatiyle 22.17'de insanı taşıyan ilk araç ayın yüzeyine indi. Cezaevinin radyosundan bu inişi izledik. 21 Temmuz Pazartesi günü sabahleyin saat 06.54'te de, Neil Armstrong ve Edwin Aldrin adında iki Amerikalı astronot Aya ayak bastı. Üçüncü astronot Michael Collins ise komuta modülünde kalıp onları bekledi. Biraz sonra duruşmaya götürecekleri için, hazırlanmış halde, radyonun başında çağrılmamızı bekliyorduk.

Sabah saat 09'00'a doğru adliyeye getirildik, uzun süre adliyenin en altındaki nezarette bekletildikten sonra duruşmaya çıkarıldık. Sekiz avukattan duruşmaya yalnız Niyazi Ağırnaslı geldiği halde, Onun gelmesi hepimizi çok sevindirmişti. Fakat ben boş yere sevinmiştim, çünkü Niyazi Bey duruşmaya geçilince, "Fikret Babuş hariç hepsinin avukatıyım" dedi. Başımdan kaynar su dökülmüş gibi oldum.

Niyazi Ağırnaslı o zaman beni tanımıyordu, diğerlerinin de birçoğunu tanımıyordu. Bu davaya da devrimcilerin davası olduğu için giriyordu. Ben Tuslog olayından tutuklananların en ağır itham edilenlerinden biriydim. Buna rağmen ODTÜ'lüler nasıl sağladıklarını bilmediğin girişimleriyle Niyazi Beyi, benim avukatlığımdan vazgeçirmişlerdi. Oysa Niyazi Ağırnaslı dayımların aile dostu ve avukatıydı. Ben o kanalla Niyazi Beye ulaşmak istemediğim gibi, dayımların gönderdiği Mehmet Ali Şengül adlı başka bir avukatın da Niyazi Ağırnaslı' nın yanında duruşmaya girmesini istememiştim. Oysa Mehmet Ali Şengül, cezaevine kadar gelip benim vekaletimi almış ve olay hakkında bilgi toplamıştı. Hatta bana üzerimde yakalanan bombanın niteliklerini sorduğunda, "benim üzerimde bomba falan yakalanmadı, nitelikleri de beni ilgilendirmez" diyerek doğru bilgi vermek istememiştim. Ona karşı böyle davranmamın nedeni, diğer devrimcilerden ayrı yeni bir avukat tutma lüksünü utanılacak bir davranış olarak kabul etmemdendi. Bu nedenle de Mehmet Ali Beye, "Niyazi Ağabey duruşmamıza gireceği için sizin girmenize gerek yok" demiş ve kendisi de bunu doğal karşılayarak duruşmaya gelmemişti. Oysa ben bu duruşmada avukatsız kalmıştım.

Niyazi Bey yaptığı savunmayla diğer sanıklar için tahliye is-

teğinde bulundu. Adli tatil olduğu için davaya nöbetçi mahkeme bakıyordu. Niyazi Beyin tahliye talebine nöbetçi hakim, "tahliye talebinize tatil dönüşü mahkeme hakiminin cevap vermesi daha uygun olur, benim cevap verebilmem için dosyayı iyice incelemem gerekir!" dedi. Bunun üzerine Niyazi Bey bazı hukuksal incelikler kullanarak, dosyanın içeriğinin belli olduğunu, tutukluluk hali için bütün nedenlerin ortadan kalkmış bulunduğunu ve kendisinin de bu kararı verebileceğini açıklamaya çalıştı. Konuşması biraz uzunca olunca hakim, "müvekkillerinizin karşısında gösteri yapıyorsunuz!" gibi ağır bir cümle kullandı. Niyazi Bey sakin durdu ve bu ağır itham nedeniyle hakime hiçbir karşılık vermedi. Bu diyalog bittikten sonra benim yalnızlığa itilmiş tavrımı gören hakim bana bakarak, "peki sen ne diyorsun?" dedi. "Avukat Beyin tüm söyledikleri benim için de geçerli, ben de tahliyemi talep ediyorum" dedim. Bundan sonra hakim duruşma sonucunu açıklayıp hepimizin tahliyesine karar verdi.

Tahliye yazımız uzun bir bekleyişten sonra akşamüstü cezaevine geldi ve tahliye olduk. Bu bekleme sırasında aramızda sorun kalmadığını sandığım arkadaşlara, niçin böyle yaptıklarını sormadım. Çıkarken dışarıdan getirttiğimiz yatakları cezaevinde bıraktık. Diğer mahkumlar, "nasıl olsa gene geleceksiniz, yatağınızı götürmenize gerek yok!" diye takıldılar. Cezaevinin önünde tahliye olmamızı bekleyen arkadaşlarla kucaklaştıktan sonra eve geldim. Artık ben de başladım cezaevi anılarımı anlatmaya...

Tahliye olduktan bir hafta kadar sonra, 29 Temmuz 1969 Salı günü Ulus-Konya Sokaktaki Niyazi Ağırnaslı' nın bürosuna gittim. Kendimi tanıtmak isterken, "tanıyorum, tanıyorum, duruşmada bir yanlışlık oldu galiba!" dedi. Önemli olmadığını ve o konunun kapandığını söyledim. Yine de Onun, "bir yanlışlık oldu" demesinin ötesinde olay hakkında bir şeyler söyleyeceğini düşünmüştüm, söylemedi. Ben konuyu fazla açmak istememiştim, anlaşılan O da olayı unutmak istiyordu. Duruşmadaki hakimin ağır sözü hala kafasını meşgul etmekte idi ki, sohbete geçmeden önce, "sizin tahliyeniz söz konusu olmasaydı ben o hakime gereken cevabı verirdim, tahliye etmeye niyeti olduğunu anladığım için Onun ağzının payını vermedim!" dedi.

Daha sonra mahkemenin durumu hakkında bilgi vererek, iki ayrı dava açamayacaklarını, dolayısıyla iki davayı birleştirmeleri gerektiğini, TCK 'nın 128. maddesinden kolay kolay ceza veremeyeceklerini, tahliye kararını verdikten sonra davanın artık önemini kaybettiğini belirtti. Ondan gerekli bilgileri aldığım için artık gitmem gerektiğini düşünüp kalkmak istedim. Fakat O bırakmadı ve kendimle ilgili bazı bilgiler sordu. Konyalı olduğumu falan belirtince "Aksungur' ları tanıyor musun?" diye sordu. Onların dayımlar olduğunu söyledim. "evet, gözlerinden belli zaten!" dedi.

Onunla ilk diyalogum böyle başladı. Bundan sonra Niyazi Ağabey tek başıma mahkemeye çıktığımda ve önemsiz davalarda bile benim duruşmalarımın hepsine geldi. Mahcup tabiatım nedeniyle zaten insanlara karşı saygıda kusur etmeyi hiç bilmedim ve bilmiyorum, fakat Ona karşı ayrı bir saygım sürekli var oldu. O öldükten sonra bile Onun anlamsal varlığı bana hep destek oldu!

Niyazi Ağırnaslı' dan söz ederken Onun yaşamıma yön veren müdahalesini burada anlatmadan geçemeyeceğim. Aşağıda değineceğim gibi, 1969 Yılı 2-8 Ekim tarihleri arasında Malatya'da seçim çalışmalarına katıldığım için 8 Ekimde yapılan kendi kürsümün bitirme sınavına girememiştim. 9-10 Ekim tarihlerinde FKF 'nin kongresi vardı. Kongrede ihraçlar olmuş olaylar çıkmış ve çok tartışmalı geçmişti Kongreden sonra Niyazi Ağabeye gidip kısaca kongredeki gelişmelerin moral bozucu olduğu yolundaki görüşümü belirttim. O da elini havada sallayarak, "biz neler gördük, neler!" işareti yaptı. Daha sonra konuşmayı genel seçimlere getirdik, "Ankara'dan ben aday olsam Mehmet Ali Beyden daha fazla oy alırdım" dedi. Bu doğruydu, dolayısıyla, "elbette!" diye onayladım. Daha sonra, bir devrimci olarak seçimden önce boş durmadığımı kanıtlamak için Malatya seçim çalışmalarımızdan söz ettim ve seçim çalışmalarımız yüzünden 8 Ekimde yapılan fakülte bitirme sınavıma giremediğimi söyledim. Beni sessizce dinledikten sonra beklemediğim bir tepki göstererek, eğer bundan sonraki ilk sınavımda sınava girip mezun olmazsam bir daha hiçbir duruşmama girmeyeceğini söyledi. Ona göre bir devrimci kendi görevini de yapmalıydı...

Güya sınava girmediğimi belirterek devrimciliğimle övünmek istemiştim, fakat O beni utandırmıştı. Gerçekten de 1970 yılında boykotların aman verdiği ölçüde sınavlara girip Fakültemi bitirdim ve çıkma belgemi aldıktan sonra eve gitmeden önce Onun bürosuna gidip kendisine gösterdim. O zaman yerinden kalktı, aksayan ayağıyla yanıma geldi ve beni hararetle tebrik etti. Hayatımda aldığım en büyük ödüllerden biriydi bu!

Evimizin polis tarafından basılmasından sonra çıkarıldığım duruşmada Niyazi Ağabeyin beni tahliye ettirişine ileride ayrıca değineceğim.

Bölüm 3

Tahliyeden Sonra Gruptaki Gelişmeler

9 veya 10 Haziran 1969 tarihinde Tahsin Aşık, İhsan Karcı, Vahdi Çağlayan, Selçuk Polat, Şaban İba ve anımsayamadığım diğer bazı grup arkadaşlarımız Nejat Şen'in düğünü için İstanbul'a gitmişlerdi. Ben onların İstanbul'a gittiklerini cezaevinden çıktıktan sonra öğrenmiştim. Kendi anlattıklarına göre, "Hilton Otelinde görkemli bir düğün yapılır, düğüne seçkin davetliler katılır, çok eğlenceli geçer ve bol içki içilir, düğünde sarhoş olan Umbor Memet İtalyan elçisinin karısının bacağını ısırır, kadın da kuduz olacağından korkup aşı olmak ister vb..." Onların ballandırarak anlattığı bu düğün olayı, kendi karakterimden ziyade o zamanki inancımdan dolayı benim fazla ilgimi çekmemişti. Devrimci kişilerin bu şekilde düğün yapmasını ve anlattıkları türden olaylar yaşamasını pek hoş karşılamamıştım. Onlar İstanbul'dayken yukarıda anlattığım gibi DTCF işgal edildi, Tuslog yürüyüşü oldu ve ben yakalanıp cezaevine girdim. Anlattığım gibi, cezaevinde Sami ile beraberdik. Sami'nin tekrar cezaevine nasıl girdiğini anımsamıyorum, fakat galiba, tahliye olduktan sonra yapılan duruşmada yeniden tutuklanmıştı.

Yine Sami ve ben cezaevindeyken gruptaki diğer arkadaşlar İhsan Karcı' nın organizasyonuyla Elbistan'a kampa giderler. Amaçları köy ve kır yaşamına alışmak, ilerde zorunlu kalırlarsa güçlük çekmemektir. Fakat onlar alışık olmadıkları koşullarda sıkılırlar, iş yapma konusunda kendi aralarında da bazı hoşnutsuzluklar çıkar, sonuçta birbirlerini eleştirerek ve suçlayarak geri dönüp gelirler. Ben bu kamp çalışmasını da tahliye olduktan sonra öğrenmiştim.

Cezaevinden çıktığım zaman, grubumuzun zayıflamış olduğunu gördüm. Selçuk ve Şaban'ın dışındakiler olaylardan uzak-

laşmaya başlamışlardı. Tahsin memleketine gitmiş, Nejat da düğünden sonra gruptan ayrılmıştı, zaten Ankara'da olsalar bile ikisinin de eski konumu kalmamıştı. Anlattığım gibi, cezaevinde bazı tatsız ilişkiler yaşanmışsa da sonuçta her şey düzelmiş ve tatlıya bağlanmıştı. Her öğleyin SBF' den yemek gelmiş ve devrimci kolektiflik azami ölçülerde yaşanmıştı. Kendi grup arkadaşlarım gittikleri, geldikleri yerleri haber vermezlerken ve bana göre oldukça bireysel tavır içindeyken, diğer tarafta bu güzellikler yaşanıyordu. Bütün bu gelişmeler, cezaevinden çıktıktan sonra gruba karşı eski bağımın zayıflamasına neden olmuş ve dolayısıyla grup içindeki çalışmalardan çok, FKF' nin eylemlerine ağırlık vermeye başlamıştım.

Ben cezaevindeyken, 8 Temmuz 1969'da haftalık İşçi-Köylü Gazetesinin ilk sayısı çıkmıştı. Her hafta Kızılay ve Ulus sokaklarında bu gazete satılıyordu. Cezaevinden tahliye olduktan hemen sonra, 28 Temmuz sayısından itibaren gazete satışına ben de katıldım. Özellikle akşamüstleri grup halinde, Ankara'nın kalabalığında gazete satmak bana çok zevkli bir iş geliyordu. İnsanların kimisi burun kıvırır, kimisi gülümser, kimisi coşkulu coşkulu yaklaşıp kendi düşüncelerini iletmeye çalışır ve sonuçta binlerce insana bir şeyler iletilirdu. Bir anlamda kalabalığın tepkisi kamuoyu yoklaması gibi oluyordu. Bir süre sonra bu gazete PDA siyasetinin eline geçmişse de çeşitli sayılarını okumaya ve dağıtmaya devam etmiştik. 7 Nisan 1971'de bu gazetenin son sayısı çıktı. 12 Martın kapattığı gazete sıkıyönetim ortamında bir daha çıkamadı.

25 Ağustos 1969'da Tuslog davasının yeniden duruşması oldu. Avukatların talimatıyla duruşmaya tüm sanıklar katıldık. Fakat duruşmada savcı beklenmedik biçimde tüm sanıkların yeniden tutuklanmasını talep etti. Avukatımız gerekli savunmayı yapmıştı, fakat mahkeme kararını verip savcının talebini reddetmesine kadar geçen sürede yeniden cezaevine girme olasılığını yaşamıştık. Ülkücü sanıkların mahkemesi, avukatlarının isteği üzerine bizimkinden ayrılmıştı ve onlar galiba başka bir suçtan yargılanmaktaydılar.

Çatışmalar ve Ölümler Yoğunlaşıyor

26 Ağustos günü de DTCF işgal davasının duruşması oldu. Bu duruşmada Fakültenin hizmetlilerinin ifadeleri alınmıştı. İlk ifade veren hizmetli, "efendim sabahleyin işbaşı yapmak üzere fakülteye geldim, kapı kapalıydı, Mimar Sinan heykelinin önünde çimenlerin üstünde beklemeye başladım, kapıda kimler vardı tanımıyorum, silah tutanı görmedim..." dedi. İkinci çağrılan tanık da aynı şekilde, "efendim sabahleyin işbaşı yapmak üzere fakülteye geldim, kapı kapalıydı, Mimar Sinan heykelinin önündeki çimenlerin üstünde beklemeye başladım, kapıda kimler vardı tanımıyorum, silah tutanları görmedim..." diye ifade verdi. Üçüncüsü de yine aynı ifadeyi verdi, dördüncü tanık da aynı ifadeyi vermek üzere, "efendim sabahleyin işbaşı yapmak üzere..." diyerek söze başlayınca hakim konuşmasını yarıda keserek, "oğlum kısa kes, kapı kapalı olduğu için sen de çimenlerde yayıldın mı?" dedi. Herkes güldü. Hakim bundan sonrakilerin de aynı ifadeyi vereceklerini anladığı için ifadeleri uzun uzun almaya gerek görmedi.

5 Eylül 1969 günü gazetelerden Vietnam Halk Kurtuluş Savaşının lideri Ho Chi Minh' in öldüğünü okuduk. Ho, bizim inancımızın en önemli isimlerinden biriydi. Seyrek, uzun top sakalı ve sürekli gülümseyen sevecen bakışlarıyla devrimcilerin simgesi haline gelmişti. Mitinglerde ve yürüyüşlerde sık sık, "Ho, Ho, Ho Şi Minh, daha daha Vietnam, Ernesto'ya bin selam!" diye slogan atıyorduk. Onun yaşlı olduğunu bildiğim halde, ölümünü duyunca bir yakınım ölmüş gibi etkilenmiştim. Üstelik aynı gün genç ve ilerici bir sinema sanatçısı olduğunu bildiğimiz Nil Göncü de barsak düğümlenmesinden ölmüştü.

7 Eylül günü Siyasal Bilgiler Konferans salonunda Ho' yu anmak için bir tören düzenlendi. Saygı duruşu yapıldı, marşlar, türküler söylendi ve atılan sloganlardan salon yıkılacak gibi oldu. Yapılan konuşmalarla Ho' nun kişiliği ve emperyalizme karşı verdiği mücadelesi anlatıldı.

10 Eylül günü DTCF Davasının yeniden duruşması oldu ve bu duruşmada tutuklu sanıkların tümü salıverildi. Artık tüm DTCF devrimcileri yeniden bir aradaydılar.

13 Eylül 1969'da "İşsizlik ve Pahalılığı Protesto" yürüyüş ve mitingi yapıldı. İşsizlik ve pahalılık tüm Türkiye'nin ortak sorunu olduğu halde mitingde farklı sloganlar atıldı ve bazı olaylar çıktı. Buna rağmen miting çok kalabalıktı, sokak aralarından ve evlerin balkon ve çatılarından destek tezahüratı yapıyorlardı. 14 Eylülde de TİP Çankaya İlçe Örgütünde tartışmalı bir toplantıya katıldık. Mitingdeki olaylar değerlendiriliyordu. TİP' liler, MDD Hareketini "tutarsız hareket" olarak niteliyordu.

İstanbul'dan arka arkaya kötü haberler geliyordu. 19 Eylül 1969 günü, özel okulların devletleştirilmesi talebini dile getirmek için, İstanbul Işık Mühendislik Yüksek Okulunda işgal başlatmak isteyen devrimcilerin, içerden ateşle karşılandıklarını ve açılan ateş sonucunda Mehmet Cantekin adlı bir devrimcinin öldürüldüğünü, Kommer Davasından aranmakta olan Taylan Özgür' ün de olay yerine gelen polisler tarafından yakalandığını, yakalandıktan sonra ellerinden kurtulup kaçtığını, fakat kaçtıktan sonra arkasından kurşunlanarak vurulduğunu ve ağır yararlı olarak kaldırıldığı hastanede 23 Eylül 1969 günü saat 17.30'da öldüğünü, cenazesinin Ankara'ya getirileceğini, aranmakta olan Deniz Gezmiş' in de teslim olduğunu öğrenmiştik. Bu gelişmeler üzerine aynı gün (23 Eylül) SBF yurdunda bir tören düzenlendi, saygı duruşunda bulunularak, "Ölenler dövüşerek öldüler! Güneşe gömüldüler. Zamanımız yok onların matemini tutmaya. Akın var güneşe akın. Güneşi zaptedeceğiz. Güneşin zaptı yakın..." şeklinde sloganlar atıldı.

Taylan Özgür'ün cenazesi Ankara'ya getirildi ve 25 Eylül 1969 Perşembe günü Ankara'da toprağa verildi. Cenaze dönüşünde topluluğun hep bir ağızdan ağıt gibi söylediği, "Sayılmayız Parmak İle/ Tükenmeyiz kırmak İle." türküsü yıllarca kulağımdan çıkmadı. Köy çalışmalarında dağ bayır gezerken hep bu türküyü mırıldanıyordum. Cenazeden sonra yukarıda değindiğim gibi gidip bir de sınava girmiştim.

28 Eylül 1969'da polis ajanı Muzaffer Köklü, "Bir solcu lider ve polis ajanıydım" diye bir açıklama yaparak anılarını bir gazetede yazmaya başladı. O hiçbir zaman solun hiçbir fraksiyonunda lider falan olmadı. Özellikle son zamanlarında her girdiği me-

kanda bir zavallı gibiydi. Onu son olarak Ankara Merkez kapalı cezaevine getirdiklerinde görmüştüm. Cezaevinde 18 saat kaldıktan sonra tekrar tahliye etmişlerdi. Zaten son zamanlarda ajanlığının cılkı çıktığı için Ona herkes acıyarak bakıyordu. Artık hiçbir anlamı kalmayan ajanlığını, gazete dizi yazısına dönüştürerek tüm cihana yaymaya karar vermişti...

Muzaffer Köklü kendisini Kızılay Meydanında herkesin gözünün önünde yakacağını ilan etmiş ve bunun üzerine 13 Şubat 1969'da Kızılay Zafer Meydanındaki Atatürk heykelinin önünde büyük bir kalabalık toplanmıştı. Fakat yakma eylemini ertelediğini veya vazgeçtiğini bildirmek için bile olsun olay yerine gelmemişti. Belki de devrimcilerin arasında polis ajanı olarak yaşamak Onu rahatsız ediyordu ve bu yaşam biçiminin yarattığı kompleks nedeniyle, bir an olsun kendisini yakmayı düşünmüş olabilirdi. Fakat bu kararında sonuna kadar ciddi olmadığı kesindi. Olay yerine gelip bu duygularını açıklaması son bir samimiyet jesti olabilirdi. Hele sembolik bir yakma girişiminde bulunması eylemini çok daha anlamlı hale getirirdi. Orada toplananların çoğu Onun durumunu ve kendisini yakmayacağını biliyordu. Fakat böyle bir tavır koyması da beklenmişti. Kendisi hiç gelmeyince kalabalık içinden, "çabuk gel yakacaksan yak kendini!" şeklinde sesler duyulmuş ve sonra da kalabalık dağılmıştı.

30 Eylül 1969 günü DTCF kantinine öğrenci olmadığı belli bir yabancı geldi. Arkadaşlardan biri bu şahsı emniyet sarayında gördüğünü ve polis olduğunu söyledi. Bunun üzerine adam hırpalanarak dışarı atıldı. Aslında DTCF' ne sürekli gelip giden ve tebligatları getiren Malatyalı Esat adlı bir sivil polis vardı. Onu hepimiz tanırdık, kantine gelir, bizimle oturur, çay içerdi ve kendisiyle arkadaş gibiydik. Fakat hiç tanımadığımız bir sivil polisin gelmesini istememiştik.

Malatya Seçim Çalışmaları, FKF Kongresi

2 Ekim 1969 günü, seçim çalışması yapmak üzere sosyalizm ve MDD 'nin kalesi olan Malatya'ya gittik. Anakara'dan giden ekipte Cüneyt Akalın, Hüsamettin Kurultay, Ali Rıza Doğan, Sezgin Kuşoğlu, Murtaza Bor, Abdurrahman Taşçı gibi isimleri

anımsıyorum. Malatya'da da seçim çalışmalarına Hasan Kırteke, Teslim Töre, Mustafa Erdoğdu, Erdal Erdoğdu, İbrahim Tonak gibi çok sayıda devrimci katılmıştı. 1969 seçiminde TİP' den Malatya milletvekili adayı olan Hüseyin Akgün, MDD çizgisinde bir devrimci olduğu için FKF tarafından desteklenmesine karar verilmişti. Bu çalışmaya çok önem verildiği için Malatya'ya 20-30 kişilik kalabalık bir grup halinde gitmiştik. Nitekim 4 Ekimde Ankara'dan 9-10 kişilik yeni bir takviye grup daha gelmişti. Öncelikle Malatya'da büyük bir mitingin yapılmasına karar verilmiş ve bu amaçla ilk iki günkü çalışmalar Malatya şehir merkezinde yoğunlaştırılmıştı.

5 Ekimde 1969 günü önce yeni gelen grupla birlikte Malatya merkeze bağlı büyük bir köy olan Banazlı Köyüne gidildi. Orada etkin bir propaganda çalışması sürdürüldükten sonra aynı gün öğleden sonra "Malatya Bağımsızlık Mitingi" yapıldı. Malatya'da önceden beri var olan devrimci potansiyel nedeniyle miting gerçekten çok güçlü oldu. 6 Ekim günü saat 10.30'da da "Doğanşehir Mitingi" yapıldı.

Bu miting çalışmalarının yanında diğer ilçe ve köylerde de seçim ve miting çalışmaları sürdürülerek Doğanşehir, Akçadağ, Hekimhan, Yeşilyurt gibi yerlerde miting, Sürgü, Erkenek, Eski Malatya gibi birçok yerde de açık hava toplantıları yapıldı. 8 Ekim günü akşam, küçük bir grubu Malatya'da bırakıp Ankara'ya döndük.[4]

9 Ekim 1969 günü SBF Konferans salonunda FKF' nin olağanüstü genel kurulu toplandı. İki gün dolu dolu geçen bu genel kurul Türkiye siyasetinde bugünkü büyük siyasi partilerin genel kurullarından daha etkili olmuştu. Genel kurulda TİP ve MDD siyasetlerinin en büyük çekişmelerinden biri yaşanmıştı. Delegelerin dışında büyük bir katılımcı kitle vardı Yalnız kongre salonu değil, yanı yöresi izleyici ve dinleyicilerle dolmuştu. Kongreye egemen olan MDD siyaseti kongre başlar başlamaz, "oportünist" diye nitelediği TİP çizgisini tasfiyeye yöneldi. Bu amaçla, divan

[4] Malatya seçim çalışmalarımız Devrim Havarileri adlı kitapta daha geniş olarak ele alınmıştır.

oluşturulduktan sonra verilen bir önerge oy çokluğuyla kabul edilerek oportünistlerin büyük bir kısmı ihraç edildi. İhraç edilenler, ihraçların haksız ve usulsüz olduğunu ve haklarını sonuna kadar savunacaklarını söylediler. Fakat her ne şekilde olursa olsun ihraçlar uygulandı ve artık TİP eğilimli grubun kongreyi etkileme gücü tamamen yok oldu.

Daha sonra çalışma raporunu okuyan Genel Sekreter Ruhi Koç kısa dönem içinde FKF' nin yaptığı çok yönlü çalışmalara değinerek, yurdu vesayet altına almak isteyen Amerikan Emperyalizmine darbeler indirildiğini, demokratik köylü hareketleri yaratıldığını, işçi eylemlerine destek verildiğini ve devrimci hareketin her yönüyle çığ gibi büyüyüp geliştiğini anlattı. Raporların okunmasından sonra, Seyhan Erdoğdu, Doğu Perinçek, Atila Sarp, Yusuf Küpeli gibi kişiler konuşarak, genel olarak ihraçları savundular. Olağanüstü Genel Kurulda Fikir Kulüpleri Federasyonu ismi Devrimci Gençlik Federasyonu (TDGF=DEV-GENÇ) olarak değiştirildi. Yeni bir GYK ve onun içinden de Atila Sarp başkanlığında MYK oluşturuldu. Böylece devrimcilerin en büyük örgütü içinde, yeni bölünmelere kadar şimdilik birlik sağlanmış oldu.

Genel Kuruldaki gelişmeleri ve çekişmeleri değerlendiren bir dergi kapağına, kongrede konuşan Seyhan Erdoğdu' nun resmini basmış, üstüne de, o yıllarda ünlenmiş olan "Dağlar Kızı Reyhan" türküsünden esinlenerek "Kapak Kızı Seyhan" diye yazmıştı.

19 Ekim 1969'da FKF (TDGF/Dev-Genç) Genel Kurul sonuçlarını değerlendirmek için yine SBF salonunda geniş katılımlı bir toplantı yapıldı. Örgütten ihraçlar, oportünistlerin çalışmaları, bundan sonra alınacak önlemler ve konulacak devrimci tavır tartışıldı. Örgütün yeni bir yapıya kavuştuğu ve devrimcilerin tek örgütü olduğu belirtildi. Yeni Genel Başkan Atila Sarp bu ilk toplantıda oportünist olmayan tüm arkadaşları kucaklayacaklarını söylemişti. Ama geriye kalan devrimciler zaten kendiliğinden toplanacak olanlar değil miydi?

Grubumuz Dağılıyor

FKF Genel Kurulu nedeniyle hepimiz bir araya gelmişken

grubun toplantısını yapmaya karar verdik ve 10 Ekim 1969 günü akşam Şaban İba' nın Abidinpaşa' daki evinde toplandık. Grup eski fonksiyonunu yitirmiş, herkes kendi başına hareket ediyor ve 4,5 aydan beri de toplantı yapılamıyordu. Bu nedenle toplantıda tüm gelişmelerin enine boyuna tartışılması gerekiyordu. Özellikle son zamanlardaki grup içinde ortaya çıkan bireysel davranışların, çeşitli yerlerde ve zamanlarda ikili üçlü konuşmalarda dile getirilen sorunların görüşülmesi ve mümkün olursa çözülmesi gerekiyordu. Başta ben olmak üzere bazı grup üyelerinin gruba haber vermeden FKF ile ortak eylemlere girdikleri söylenmekte ve eleştirilmekteydi. Toplantıda ayrıca, devam etmekte olan FKF kongresi ve son 3-4 aydan beri ortaya çıkan siyasi gelişmeler de görüşülecekti.

Toplantıda Sami FKF ile ortak hareket etmenin, özellikle de gruba hiç haber vermeden bunu yapmanın çok yanlış olduğunu belirtti. Daha sonra söz alan Şaban İba, kimseyi kırmamaya gayret ederek birleştirici bir konuşma yapmaya çalıştı. Grubun dağılmaması gerektiğini, eylem olan her yere grup üyelerinin gitmesinde önemli bir sakınca olmadığını belirtti. Selçuk, grubun bağlayıcılığının zayıfladığını ve buna karşı önlem alınması gerektiğini söyledi. Vahdi ise bu durumdan çok büyük üzüntü duyduğunu, bir an evvel grubun eski samimi havasına kavuşması gerektiğini belirtti. Ben kendilerinin, İstanbul'a düğüne ve Elbistan'a kampa giderken bana haber vermediklerini, dolayısıyla artık herkesin bağımsız hareket etmekte olduğunu, buna rağmen Malatya'ya gidişimden Selçuk'un haberinin olduğunu belirttim. Şaban, cezaevinde olduğum için Elbistan'a giderlerken bana haber edemediklerini söyledi. Cezaevinde bile olsam grupsal davranışın gereği olarak kampa giderken bana haber etmeleri gerektiğini belirtip, cezaevinde olmadığım halde İstanbul'a giderken de bana haber vermediklerini tekrarladım. Sami, Elbistan kampından kendisinin de haberinin olmadığını ve bu konudaki benim eleştirimin haklı olduğunu, fakat bu haklılığımın bundan sonra sürekli bireysel hareket etmemi gerektirmediğini kızgın bir üslupla vurguladı.

Toplantı sert tartışmalar halinde sabaha kadar sürdü. Sami

toplantı dağılırken, devrimcilerin bu tür toplantılarda belki kaş göz falan yarabileceğini, fakat dışarıya çıkarken dost ve dayanışma içinde olunması gerektiğini söyledi. Fakat buna rağmen toplantıdan net ve bağlayıcı bir karar çıkmadı. Grubun eski havası kalmadığı için bu ortamda böyle bir kararın çıkması da olanaklı değildi. Sonuçta bir belirsizlik havası içinde dağıldık. Esasen bu toplantı, grubun son toplantısı oldu.

Nitekim, 12 Ekimde Vahdi, Selçuk, Şaban ve ben ayrıca toplanarak birlikte hareket etme ve FKF 'nin düzenlediği eylemlere katılma kararı aldık. Diğer arkadaşların bundan kısmen haberi vardı, fakat artık bunu önlemeye çalışmanın gereksiz olduğunu anlamışlardı. Çünkü artık grubun bağlayıcı karar alma gücü kalmamıştı. Dolayısıyla aslında Şaban'ın evindeki toplantıdan sonra grup dağılmıştı.

Bu arada Şaban İba, Habip Çalışkan, Mustafa Karadağ, Fuat Ünver, Ali Rıza Doğan gibi devrimcilerin bulunduğu bir grup, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi yönetiminin, ticaret liselerinden mezun olanlar için ayrı bir kontenjan açması istemiyle, Akademi bahçesine bir çadır kurarak direnişe geçmişlerdi. Bu konu genel devrimci hareket içinde önemli bir sorun olmamakla birlikte o dönemde epeyce ilgi çekmişti. Yalnız ticaret lisesi çıkışlılar değil, onlara destek vermek isteyen herkes çadırın önüne gelip oturuyordu. Grubumuz fonksiyonunu yitirdikten sonra da birlikteliğimizi sürdürdüğümüz Vahdi ve Selçuk'la her gün akşamüstü akademinin önüne gidip çadırdakilerle sohbet ediyorduk.

Şaban İba o sıralarda kendisine başka eylem alanları da sağlamıştı. Ticaret lisesi mezunlarının haklarını almak için, "Ticaret Lisesi Mezunları Derneği" adıyla bir örgüt kurmuş ve iyi bir ekip oluşturarak Topraklık Camisinin civarında tuttukları büroda faaliyet gösteriyordu. Bu örgüt, 10 Aralık 1969 tarihinde Ticaret Lisesi mezunlarına kontenjan sağlamak için Ankara'da bir de yürüyüş yapmıştı. Onların bu örgütlü ve eylemli mücadeleleri sonucunda AİTİA ticaret lisesi mezunları için 300 kişilik yeni bir kontenjan açmıştı. Ayrıca yine Şaban'ın organizasyonuyla Orhan Kemal'in 72. Koğuş adlı piyesini hazırlayıp oynamışlardı.

10 Kasım Anıtkabir Yürüyüşüne Polis Saldırıyor

7 Kasım 1969 tarihinde Ankara Üniversitesi Rektörlük seçimi yapıldı ve DTCF eski dekanı Tahsin Özgüç üniversitenin yeni rektörü seçildi. Tahsin Özgüç disiplinli ve çalışkan bir bilim adamı olarak tanınıyordu ve o günkü koşullarda devrimciler için zararsız sayılacak bir kişiydi. 8 Kasım günü de DTCF Konferans Salonunda yapılan bir törenle A.Ü. açıldı.

10 Kasım 1969'da devrimciler uzun bir kortej oluşturup sloganlar atarak Anıtkabir'e doğru yürüyüşe geçtiler. Polis, yürüyüşün ve atılan sloganların izinsiz olduğu gerekçesiyle coplarla kalabalığın üzerine saldırdı. Saldırının amacı kalabalığı dağıtmak değil, insanları coplamaktı. Çünkü polisler çeşitli taraflara doğru kaçarak yürüyüş kortejinden ayrılmaya çalışanların kaçmalarını önleyip, araya alarak copluyorlardı. Anıtkabir'i ziyarete gidenlere de, ziyaret edip dönenlere de saldırıyorlardı. Galiba polislerin bugün aldığı talimat, Anıtkabir civarında kimi bulurlarsa coplamaktı. Çünkü o zamana dek alışılagelmiş anma programlarının dışında devrimci etkinlik çerçevesinde bir "Mustafa Kemal'i Anma Programı" yapılıyordu ve bu onların işlerine gelmemişti.

Coplanmaktan kaça kurtula Anıtkabir'e kadar geldim, ziyaretimi yapmış çıkıyordum. Anıtkabir Alanının girişindeki aslanlı yolda slogan falan atmadan şehre doğru yürüyordum, nereden geldiğini anlayamadığım bir cop sol omzuma iniverdi. Sendeledim, yere düşmemek için büyük bir direnç gösterdim. İkinci cop darbesini almamak için başımı elimle kapatarak var gücümle kaçmaya başladım. Polisin peşimden geliyor olduğunu düşünüp arkama bakmaya bile fırsat bulamıyordum. Zaten çoğu kişi ya kaçıyor, ya coplanıyordu. Tandoğan Alanına indiğimde kalabalık iyiden iyiye azalmıştı. Eve geldiğim zaman cop darbesi sızlıyordu, aynada görmeye çalıştım, tek darbeydi fakat izi boydan boya çıkmıştı. Başka seçeneğim olmadığı için, "iyi ki darbe kafama gelmedi" diyerek rahatlamaya çalıştım.

12 Kasım 1969'da Parti içinde ve dışında meydana gelen gelişmeleri görüşmek üzere TİP' de geniş bir toplantı yapıldı. Dışarıdan dinleyicilerin de katıldığı toplantıda gruplar arasında kavga çıktı. Parti teşkilatına egemen olanlar, Parti içinde MDD dü-

şüncesine tahammül edemiyorlar ve MDD eğilimli kişileri disiplinsizlik ettikleri gerekçesiyle atıyorlardı. FKF Kongresinde ihraç edilen TİP eğilimli kişilerin ihraçlarını haksız buluyorlardı, ama kendileri de durmadan ihraçlar yapıyorlardı.

16 Kasım 1969'da devrimci hareket içindeki bölünmeleri ve yeni bölünme durumlarını değerlendirmek için SBF kantininde yine bir söyleşi yapıldı. Söyleşide Hüseyin Cevahir'in birleştirici olmasını umduğu kısa bir değerlendirme yaptığını, fakat sonrasında sürdürülen polemik şeklindeki tartışmalarla Onun değerlendirmesinin arada kaynadığını anımsıyorum.

O sırada TİP, MDD sorununu kendi anlayışı çerçevesinde aşmış, kendi aralarındaki sonu gelmeyen çelişki ve çatışmaları yaşamaya devam ediyordu. 17 Kasımda, Mehmet Ali Aybar genel başkanlıktan indirilerek yerine Mehmet Ali Arslan getirildi. İkisi de aynı düşünceden olduğu için bu değişiklik, "gitti Mehmet Ali, geldi Mehmet Ali!" şeklinde yorumlandı. Nitekim bu değişikliğin, parti içindeki kaynamayı önleme konusunda hiçbir etkisi olamadı, Aren-Boran ekibini tatmin etmedi.

DTCF Kantin İşçisi Oluyorum

14 Kasım 1969 tarihinde DTCF kantininde işçi olarak çalışmaya başladım. Kantinde kırtasiye malzemesinin satıldığı bir büfe, bir çay ocağı ve bir de yiyecek içecek bölümü vardı. Ben yiyecek içecek bölümünde çalışıyordum Bu bölümün iç kısmında yiyecek malzemesi hazırlanıyor, açık olan kısmında ise öğrencilere yiyecek, içecek satışı yapılıyordu. Burada, ikisi malzeme hazırlanan bölümde, üçü de satış yapılan bölümde olmak üzere toplam 5 kişi çalışıyorduk. Çay ocağında ikisi garson 3 kişi, kırtasiye büfesinde de bir kişi çalışıyordu. Ayrıca bodrum kattaki yemekhanede aşçılar ve bulaşıkçılar vardı.

Sabahleyin ilk açılışta yiyecek bölümündeki tüm işçiler bir saat kadar içerde, sandviç kesme, kesilen sandviç ve tost ekmeğinin arasına yiyecek koyma işinde çalışırlardı. Öğrenciler kantinde çoğalınca kantin hizmete açılır ve iki kişi sandviç kesmeye devam eder diğer üçümüz satış kısmına çıkardı. Ben satış kısmındaki tost ve sandviçler tükendikçe içerdeki hazırlananlardan ak-

tarma yapıyordum. Çok boş kalınca da içerdeki sandviç kesenlere yardım ediyordum

Kantinde çalışırken katılmam gereken devrimci bir hareket olduğunda kantinden çıkıp sonra geri geliyordum. Benim dışımdaki kantin işçilerinin hepsi profesyonel işçiydiler. Mizacımın gereği yaptığım hiçbir işi baştan savma yapmadığım için, devrimci öğrenci olmamın avantajını kullanmayıp, diğer işçilerle aynı gayret içinde çalışıyordum. Dolayısıyla kantindekiler benden çok memnundular. Yalnız ara sıra Selçuk bir yere gideceğinde çantasını emanet olarak bana bırakıyor, bir süre sonra da içi sucuk, kaşar, sosis gibi yiyecek dolu olarak geri alıyordu. Yani devrimciler adına bir kısım yiyecekleri kamulaştırıyorduk!..

19 Kasım 1969 tarihinde Tahsin Aşık Rize'den geldi, kantinde beni bulup, grubun durumuyla ilgili konuşmak istedi. Anlaşılan Şaban İba' nın evindeki toplantıda olanları yeni öğrenmişti. Kantinden çıktım, bir masanın etrafına oturup gelişmeleri uzun uzun anlattım. Sonunda grubun fonksiyonunu yitirdiğini belirtip, "ben artık Fikir Kulübünde çalışıyorum" dedim. Bunu söyleyince fena halde bozuldu ve "senin gruptan ayrıldığını bana söylemişlerdi, fakat ben inanmamıştım. Biz artık birbirimizle konuşamayız!" dedi.

Fikir Kulübüne karşı Onu bu denli tavır almaya iten nedenleri tartışma gereği görmedim. Çünkü zaten O baştan beri hiçbir zaman FKF içinde yer almamıştı. Onun beni ikna etmesi mümkün olmadığı gibi, benim de Onu ikna etmem mümkün değildi. Ben yine de son olarak Ona, "niçin böyle konuşuyorsun, orada bir yığın devrimci arkadaşımız var, her gün kelle koltukta savaşıyorlar, bazıları da öldürüldü!" dedim. O da bana, "sen işine bak!" diye sitem etti. Bana sattığı tabancadan dolayı 250 lira borcum vardı, kantinde çalışmaya başladığımı, iki ay içinde borcumun tamamını ödeyeceğimi söyledim. Kendi Laz üslubuyla, "Mühim değil, ayrıldık diye borcunu hemen ödemeni istemiyorum, ne zaman ödersen öde!" dedi ve çekip gitti. Tahsin'le ondan sonra, yolda sokakta selamlaşma dışında bir daha sohbet edemedik. Borcumu ödemeye fırsat kalmadan ev baskınında polis tabancaya el koydu.

DTCF devrimcileri Onu yiğitliği, nüktedanlığı ve "Laz" denilen topluluğun bütün özelliklerini taşımasıyla tanıyordu.[5] Tahsin'le bu görüşmemizden iki gün sonra Şaban da gruptan ayrılmıştı.

Kavgasız ve Eylemsiz Gün Geçmiyor

23 Kasım 1969'da TİP Çankaya İlçe Kongresi toplandı, kongre açılırken kavga çıktı ve kongre tatil edildi. Biz salonun arka tarafındaki izleyici bölümünde yoğunlaşmıştık. Kongre tatil edilince salonu topluca terk ettik. Fakat salonu terk etmeyen partili gruplar kongreye devam ederek divanı oluşturuyorlar, kararlar alıyorlar ve ilçe yönetim kurulunu seçiyorlar. Böylece yeniden yönetime gelmiş oluyorlar. Bunları parti merkezinin onaylamasına ihtimal vermiyorduk, oysa onaylamıştı. 25 Kasım günü kongreyi terk eden MDD grubu Çankaya İlçe örgütünü basmak için gittiğinde örgütte kimse yoktu, çünkü daha sabah 09.00'da binayı tümden boşaltmışlardı. Polis de, "yesinler birbirlerini!" mantığıyla olaya hiç müdahale etmiyordu. Bu baskın olayına kantini bırakıp ben de katılmıştım, çünkü grubun tek silahı Tahsin'in bana sattığı tabanca idi. İyi ki onu kullanma durumu olmamıştı...

30 Kasım 1969 tarihinde de Halkevleri Ankara Şubesinin Genel Kurlu yapıldı, burada da devrimcilerin listesi kazandı ve Ziraat Fakültesi öğrencisi, devrimci Kadir Çetinkol Ankara Halkevi Şube Başkanı oldu. Aynı gün Hacettepeli devrimciler de öğrenci derneği seçiminin hazırlıklarına başladılar. Akşam kalabalık bir DTCF grubu gidip onlara afiş basma ve asmada yardımcı olduk.

1 Aralık günü "Yerli Malı Haftası" başladı. Kantinde hiçbir yabancı mal bırakmadık. Zaten birkaç gün öncesinden beri kantine pepsi, fruko ve kola alımı yapılmamıştı. Depodaki pepsi ve kola şişelerini dışarı attık. İki grup halinde sokağa çıkıp bir grup Ulus'a, diğer grup Kızılay'a doğru yürüyerek, tüm yabancı mal-

[5] Tahsin'in öldüğünü yıllar sonra Sami'den duydum. Tahsin ortalıkta görünmez olunca Sami Onun köyüne gider, eşini bulur ve Tahsin'in nerede olduğunu sorar. Eşi de uzaktaki bir ağacı göstererek, "10 seneden beri o ağacın altında yatıyor!" der.

lara ait reklam tabelalarını taş ve demirlerle tahrip ettik. Ben Ulus tarafına giden grubun içindeydim, Opera kavşağında polisle karşılaştık ve oradan dönmek zorunda kaldık. Fakat oraya kadar tüm direklerdeki tabelaları indirdik.

2 Aralık günü DTCF kantinine gelen liseli bir genç Atatürk Lisesindeki devrimcilerin müdürün baskılarına karşı okulun önünde direnişe geçtiklerini, faşist öğrencilerin de dışarıdan yardım alarak direnişçileri tehdit ettiklerini söyledi. Bunun üzerine orada bulunan 10-15 kişilik bir grup koşarak Atatürk Lisesinin önüne gittiler. Az sonra ben de kantinden çıktım ve yeni oluşan 6-7 kişilik bir grup halinde biz de olay yerine gittik. Biz vardığımızda faşistlerle devrimciler karşılıklı yumruklaşıyorlardı. Ömer Özdal kendinden iri bir faşisti, "benim kim olduğumu biliyor musun, ben orta sıklet boks şampiyonuyum!" diyerek yumruklamaya çalışıyordu. Bizim geldiğimizi gören faşistler, Dil-Tarihin olay yerine yakın olması nedeniyle yeni destek güçlerin geleceğini düşünerek dağılmışlar ve kavga sona ermişti. Fakat biz olay yerinden ayrılacağımız sırada bir polis ekip arabasının geldiğini görüp, Dil-Tarihe doğru kaçmaya başladık. O zamanlar Dil-Tarihin önündeki dere açıktan akıyordu ve derenin üstünde, yalnız yayaların geçtiği bir demir köprü vardı. Köprü çok sayıda kişinin yan yana geçeceği kadar geniş değildi. Bu nedenle köprüyü geçerken kervan gibi dizilmiştik ve arkada kalanları polis yetişip yakalamıştı.

Kantine döndüğümüzde kavgaya giden arkadaşlardan bazısı yoktu. Olaydan önce esprili konuşmalarıyla masadakileri güldüren Tuncay Deprem yakalananlardan biriydi ve içmekte olduğu çay yarım kalmıştı. Arkadaşlardan biri Tuncay'ın çay bardağına bakıp, "insan oğlu bir kanatsız kuş derler, işte örneği Tuncay Deprem, biraz önce buradaydı, şimdi emniyetin yedinci katında, çayını da içemeden gitti!.." demişti.

Kantin Çalışanları da Eylem Yapıyor

5 Aralık 1969 günü kantin çalışanları eyleme geçtiler. Belirttiğim gibi, kantinde benim dışımda çalışanların hepsi dışardan alınan profesyonel işçilerdi. Fakat hiç birinin sigortası yoktu, ücret-

leri de çok düşüktü. O zaman kantini Cemiyet Yönetimi işletmeciye vermişti. Kantin çalışanları sorunlarını bana anlatmışlar, ben de bunun önemli bir sorun olduğunu söylemiştim. Fakat eyleme geçmeleri için herhangi bir telkinde bulunmamıştım. Onlar kendiliklerinden benim orada çalışıyor olmamı eyleme geçmek için bir dayanak olarak görmüş olabilirlerdi. Nitekim, yönlendirici bir etkim olmamasına rağmen, engel olma yoluna da gitmemiştim.

Diğer günlerde olduğu gibi o gün sabah yine yiyecek bölümündeki elemanların tümü, öğrenciler kantine gelmeden önce sandviç kesme işinde çalışmışlardı. Çalışanlar hep bir arada bulunduğu için ortak sorunlar çoğunlukla sandviç keserken görüşülüyordu. O sabah yine sigortasız olduklarını, bir hastalık olsa ilaç alacak olanaklarının olmadığını, üstelik ücretlerinin çok düşük olduğunu falan konuştular. Fakat ilk kez bir eylem konulmasından söz ettiler ve bana nasıl bir eylem koyabileceklerini sordular. Şimdiye kadar bu konuda ne yaptıklarını sordum, işletmeciye yalvardıklarını söylediler. Ben dekanlık aracılığıyla çözüm arayışının daha etkili olacağını önerdim. Sorunun çözümü için dekanlık katına doğru bir yürüyüş yapacak olurlarsa benim katılıp katılmayacağımı sordular. Ben de, "siz eylem koyarsanız buranın bir elemanı olarak elbette katılırım" dedim.

Bunun üzerine öğleye doğru, öğrencilerin yiyecek vitrininin önünde yoğunlaşacakları sırada hep birlikte dışarı çıktık. Önce kantinde öğrencilerin gülümseyen bakışları önünde sıraya girdik ve kantinin bulunduğu yeni binadan dekanlığın bulunduğu eski binaya doğru yürüyüşe geçtik. Dekanlığın önüne geldik. Burada yere oturup haklarımız verilinceye kadar kalkmayacağımızı söyledik. Kantin çalışanlarının arasında beni görenler onları benim yönlendirdiğimi sanıyorlardı, oysa anlattığım gibi onlar beni yönlendirmişlerdi.

Eylemden sonra, çok tatmin edici olmasa da ücretler bir miktar arttırılmıştı. Bu olaydan kısa bir süre sonra DTCF Talebe Cemiyeti seçimi oldu ve devrimciler yönetimi tümüyle ele geçirince kantin işçileri daha rahat oldular.

Devrimciler DTCF Cemiyet Seçimini Kazanıyor

Kantin çalışanlarının yürüyüşünden sonra 6 Aralık 1969 tarihinden itibaren DTCF Talebe Cemiyeti seçimleri için gruplar faaliyete geçmişlerdi. Çok sayıda bölgeci grupların yanında, sosyal demokratlar, ülkücüler ve devrimciler ayrı listeler oluşturmuşlardı. Kasım ayı başlarında öğrenci temsilciliği seçimi yapılmış ve devrimcilerin adayı Özkan Mert temsilci seçilmişti, fakat en çok oyu sosyal demokratlar almış ve temsilciliklerin çoğunu onlar ele geçirmişlerdi. Bu nedenle cemiyet seçimini de kendilerinin kazanacağını sanıyorlardı. Fakat, devrimcilerin tek liste halinde seçime girecek olması ve özellikle de fakültedeki son gelişmeler öğrenci eğiliminin devrimciler lehine değiştiğini gösteriyordu. Bunun üzerine sosyal demokratlar bir ekip oluşturup, Siyasal Bilgiler Yurduna gelerek devrimcilerle diyalog kurmak istediklerini bildirdiler.

Sosyal demokratların isteği kabul edilip görüşme başlayınca, bu yılki seçimde sosyalistlerin ayrı liste çıkarmayarak kendilerine oy vermelerini, gelecek yıl yapılacak seçimde ortak listeyle seçime gidilmesini istediler. Devrimciler dokuz kişilik yönetim kurulunun hiç olmazsa dört tanesinin kendilerine verilmesini istediler, onlar bunu kabul etmeyince ittifak sağlanamadı.

Sosyal demokratlarla devrimcilerin anlaşamadığını gören Karslılar, Erzurumlular, Adanalılar gibi çeşitli yerel grup temsilcileri de devrimcilere başvurarak, çok sayıda hemşehrilerinin olduğunu, devrimcilerin listesinde kendilerine 3-4 kişilik kontenjan verilmesini istediler. Bu gibi isteklerin tümünü de reddeden devrimciler, "gücümüz neyse görelim" diyerek hiçbir grupla ittifak etmeden seçime girmeye karar verdiler.

"Devrimciler Grubu" imzasıyla öğrencilere yönelik bir bildiri hazırlanarak bu gelişmeler özetlendi ve devrimciler grubunun öğrenci örgütüne bakışı açıklandı. Özet olarak bu grup yönetime geldiğinde, cemiyetin öğrenci tabanından soyutlanmayacağı, ne yapılacaksa genel öğrenci eğilimi esas alınarak yapılacağı belirtildi. Bundan sonraki günlerde Cemiyet Yönetim Kurulu aday listesi hazırlandı. Tamamı kendi adayları olduğu için devrimcilerin liste oluşturması çok kolay olmuştu. Şubat ayında gireceğim bi-

tirme sınavlarında mezun olmayı düşündüğüm için listeye girmek istememiştim. Ancak doğal olarak, listenin oluşturulmasında görüş ve önerilerimi bildirmiştim. O zaman PDA hareketi yeni ayrışmış olduğu için, liste oluşumunda bu ayrışmanın pek olumsuz etkisi olmamıştı.

Bundan sonra yoğun bir seçim faaliyeti başladı. Her gün toplantılar yapılarak günlük gelişmeler gözden geçiriliyor, bölüm temsilcileri bölümlerindeki öğrenci eğilimleri hakkında bilgiler veriyor ve peş peşe dağıtılan bildirilerle öğrencilerin ilgisi sıcak tutuluyordu. Bu toplantılarda, Dil-Tarihe o yıl İstanbul'dan nakil gelen, kimine göre Dr. Hikmet Kıvılcımlı ile, kimine göre de Mihri Belli ile birlikte çalışmış olan Özdemir Gül adında bir arkadaş, keskin konuşmalarıyla herkesin ilgisini çekmişti. Sol eliyle sürekli bıyığını kıvırır, harekete pasifizmin egemen olduğunu söyleyerek konuşmacıların çoğunu eleştirirdi. Galiba bu toplantının birinde Nazmi Çakır, Özdmir' in keskin eleştirilerine dayanamayarak kalkıp gezinmeye başlamıştı. Özdemir' de Ona, "sen önce oturup da konuşmayı öğren!" demiş, Ömer Özdal' da Nazmi' yi destekleyerek, "kardeşim sana ne, isterse başının üstünde amuda kalkıp konuşsun!" demişti.

Aralığın son haftalarında yapıldığını tahmin ettiğim seçimlerde sosyal demokratlar, özellikle fakülteye o yıl giren öğrencileri taksi tutup gezdirdiler, sandviç ısmarladılar, bedava teksir dağıtacaklarını, gezi ve geceler düzenleyeceklerini falan söylediler, hatta son anda bazı bölgeci gruplarla anlaştılar. Fakat hiç biri sonucu değiştirmedi ve seçim akşamı yapılan sayım sonucunda, devrimcilerin aldığı 1400 civarında oya karşılık sosyal demokratlar ancak 850 civarında oy alabilmişlerdi. Ülkücülere 400 kadar oy çıkarken, bölgeci grupların tümüne 150 civarında oy çıkmıştı. Bu seçimle DTCF öğrencileri, bölgeci gruplara oy vermeyerek politize olduğunu, devrimcilere oy vererek de devrimci bir kimliğe kavuştuğunu göstermişti.

Sayım bittikten sonra konferans salonunun tavanına tabancayla ateş edilip delik deşik edilmesi ve seçimi kaybeden gruplara karşı centilmen davranılmayışı yanlış hareketler olmuştu. Gece yarısı topluca Kızılay'da yürüyerek Dev-Genç'in yeni binasına

gelen devrimciler, peynir ekmek yiyerek açlıklarını, bir süre dinlenerek de yorgunluklarını giderdikten sonra dağıldılar. Ertesi gün başta Siyasal Bilgiler Fakültesi ve yurdu olmak üzere, diğer fakülte ve yurtların camlarına Dil-Tarih devrimcilerinin seçim zaferini kutlayan afişler asılmıştı.

Cemiyet seçimlerinden sonra yeni yönetim kurulu, Ömer Özdal, Necla Ülkü, Gün Zileli, Nazmi Çakır, Nazım Yazar, Özdemir Gül, Ali Natık Güven ve (galiba) Gün Zileli ile birlikte hareket eden diğer iki arkadaştan oluşmuştu. Yeni yönetim Dev-Genç binasında toplanarak görev dağılımını yaptı ve Ömer Özdal' ı başkan, Necla Ülkü'yü sayman, galiba Nazım Yazar'ı da yazman seçti. Ali Orhan Yücelalp, Mehmet Yüksel, Hüseyin Yavuz, Necla Ülkü, ben ve diğer birçok arkadaş, devrimciler seçimi kazandığı taktirde Ömer Özdal' ın başkan seçileceğini biliyorduk. Eğer DTCF Talebe Cemiyeti seçimi PDA Hareketi ayrışmadan önce yapılsaydı Gün Zileli Cemiyet başkanı olabilirdi.

Kantin Kafeterya Komitesi Oluşturuluyor

Seçimi kazandıktan sonra ilk yapılan işlerden biri, Fakülte yönetimiyle birlikte ortak bir "Kantin-Kafeterya Komitesi" oluşturup, daha çok sayıda öğrenciye bedava yemek vermek, daha kaliteli ve çeşidi bol yemekler çıkarmak olmuştur. Nazmi Çakır Cemiyet adına yemekhane işlerinin sorumlusu, Avni Dilbaz da kantin bölümünün sorumlusu oldular. Önceki dönemde kantinde çalışan birisi olarak, Kantin-Kafeterya Komitesinde ben de görev almıştım. Kantin-kafeteryadan ve pinpon masalarından sağlanan gelirler özellikle Dev-Genç'in organizasyonuyla sürdürülen köy çalışmalarında kullanılıyordu. Sık sık toplanan komitenin toplantılarına bazen fakülte dekanı Şerafettin Turan' da katılıyordu.

Dil-Tarihin devrimci-demokrat yapısının oluşumunda büyük katkısı olan Şerafettin Turan genel olarak öğrenciler tarafından sevilir ve sayılırdı. Devrimcilerin usulsüzlük ve yolsuzluk yapmayacağını bildiği için kendisi de yeni yönetim kuruluna güveniyordu. Bundan önceki yönetimler Cemiyet gelirlerini genellikle kendi çıkarlarına harcıyorlardı. Düzenledikleri etkinliklerin hiçbiri öğrenci çoğunluğunu içermezdi. O halde devrimci yönetimin Cemiyet gelirlerini kendi eylemlerinde kullanması doğaldı.

Devrimciler dekanın iyi niyetliliğini istismar etmemeye ve Onu güç durumda bırakmamaya özen gösterirlerdi. Nitekim 1970 yılında dekanlık seçimi için öğretim üyeleri toplandığında, yeniden aday olacağını öğrendiğimiz Şerafettin Turan'ın ikinci kez seçilmesi için, kendisine destek vermek amacıyla toplantı salonunun önünde birikmiş, onun lehine sloganlar atmaya başlamıştık. Bu sırada kapıya çıkan Şerafettin Bey, "arkadaşlar benim sizin desteğinize ihtiyacım yok, gürültü yapmamanızı rica ediyorum" demişti. O bu uyarıyı yapar yapmaz bir anda ortalık sessizliğe bürünmüştü. İçerde işlerin yolunda gittiği belliydi, sonuçta da Şerafettin Turan yeniden dekan seçilmişti.

Daha sonra öğrendiğimize göre, kapının önündeki devrimci öğrencilerin gürültüsü içerideki öğretim üyelerinin tepkisine neden oluyor. Gürültüden en çok rahatsız olan, iki-üç yıl önceki Fakülte dekanı Emin Bilgiç, Şerafettin Turan'a, "dışarıdaki köpeklerini sustur da ondan sonra seçime geçelim" diyor. Olaylar karşısında her zaman olgun ve tutarlı bir tavır takınan Şerafettin Turan, Onun bu söylemine karşı sert bir tepki göstermeden kapıya çıkıp, devrimcileri uyarıyor. Tek bir uyarıyla sesin tamamen kesilmesi, Emin Bilgiç açısından kendi düşüncesini doğruluyordu.

Daha sonraki bir tarihte Dekan Şerafettin Turan, fakülte öğrenci işlerinin kapısının açılıp bazı öğrencilerin notlarının düzeltildiğini, fakülte etkinliği çerçevesinde yapılacak bir gezi için toplanan paranın da bir kısmına el konulduğunu tespit eder ve Cemiyet başkanına, "sizden bunu beklemezdim" şeklinde tek bir cümle söyler. Bunun üzerine tüm devrimciler harekete geçer ve yapılan araştırma sonucunda olayın doğru olduğu anlaşılır. Araştırmaya devam edilir ve aynı gün olayın sorumlusu bulunur, para iade edilir ve notlar tekrar eski şekline getirilir.

Evimde Bomba Yapıldığını Bilmiyordum

DTCF Cemiyeti devrimcilerin eline geçtiği tarihlerde diğer fakülte ve yüksek okullarda da devrimciler etkin durumdaydılar. Daha önemlisi bu etkinlikleri her geçen gün tüm ülke ölçeğinde artıyordu. Dolayısıyla mevcut iktidar çevreleri bu gelişmelere karşı baskı ve şiddeti artırmış ve son günlerde resmi ve sivil sal-

dırılar yoğunlaşmıştı. Devrimcilerin sokaklarda tek başına gezmesi tehlikeli hale gelmişti. Nitekim 9 Aralık 1969 günü İstanbul'da otobüs durağında beklerken faşistlerin bir taksiden açtığı ateş sonucunda DMMA öğrencilerinden Mehmet Büyüksevinç adlı bir devrimci, 14 Aralıkta da aynı yüksek okuldan Battal Mehetoğlu adlı bir devrimci, faşistlerin saldırıları sonucunda öldürülmüştü.

Bu baskı ve saldırılardan sonra tüm Ankara sokaklarına her iki devrim şehidinin resimleri ve afişleri asıldı, yurt ve kantinlerde anma programları düzenledi. Battal Mehetoğlu' nun annesinin, cenazenin üstüne kapandığı sırada çekilen resmi yıllarca faşistlerin yaptığı katliamın simgesi oldu. Polis ve faşist saldırılar Ankara'da da yoğunlaşmış, ev ve yurtlar sürekli basılıp aranıyordu.

Selçuk Polat' tan sonra 10 Aralık 1969 günü Kütüphanecilik Bölümünden Avni Dilbaz'ın da bizim gecekonduya taşınması üzerine evde 4 kişi olmuştuk. Fakat eve girip çıkanları ve yatıp kalkanları saymak mümkün değildi. Saimekadın' da, yoldan taş merdivenlerle çıkılan bir tepede bulunan gecekondumuz iki bölümdü. Bir bölümde Selçuk'la Avni, diğer bölümde de kardeşimle ben kalıyorduk. İki bölümün ayrı giriş kapıları vardı. Selçuk ara sıra, "babamın ne yapacağı hiç belli olmaz, belki beni denetlemek için bir gün Kayseri'den çıkar gelir!" diyor ve dolayısıyla başucuna bir miktar ders kitabı koyuyordu.

Akşamları eve geldiğimiz zaman ya onların tarafında, ya da bizim tarafta geç vakte kadar birlikte oturup sohbet eder, yatacağımız zaman herkes kendi tarafına geçerdi. Çoğu kez benim Tahsin'den aldığım Laz barettası tabancamla kapının üstüne astığımız hedefi vurmaya çalışıyorduk. Tabanca biraz ısınınca tırnağı çalışmaz oluyor ve boş kapsülü namludan dışarı atmıyordu. O zaman kapsülü elimizle çıkarıp ateş etmek için tabancanın ağzına yeniden mermi sürüyorduk. "İnsanın elinde ateş ederken tutukluk yapan bir tabancanın olması, silahsız olmasından daha tehlikelidir" deniyorsa da, her şeye rağmen ısınmadan önce iki üç el ateş edebiliyordu. "Silah, silahtır!" deyip geceleri yastığımın altına koyup uyuyordum.

Kantinde çalışmaya başladıktan sonra yorgun bir şekilde eve geldiğim bir gün halamın oğlu olan toplum polisi bizim eve geldi ve bana, "tabancan hayırlı olsun, ver şuna bir bakayım, işe yarayıp yaramadığını sana söyleyeyim!" dedi. Ben yeryüzündeki hiçbir polise güvenmiyordum. "Sen nereden biliyorsun benim tabanca aldığımı, biri sana yanlış bilgi vermiş, bende tabanca falan yok!" dedim. "Ulan devrimcilerden tabancasız olan var mı, mutlaka sende de vardır!" diyerek lafı çevirdi. Bunun üzerine, "sen ilkin benim tabanca satın aldığımı söylemiştin, sonra lafı değiştirip, tüm devrimcilerde olduğu için bende de olduğunu söylüyorsun" diyerek konuşmasındaki çelişkiyi belirttim. Aynı sözleri tekrar ederek, "tabancasız devrimci mi olur?" dedi. "Ben devrimciyim, ama bende tabanca yok, boş yere üsteleme, olsa bile çıkarmam" dedim. Bunun üzerine tabanca konusu kapandı, başka konulardan biraz sohbet ettikten sonra çıkıp gitti.

Yıllar sonra halamla yarım saatlik bir sohbetimiz olmuştu. Sohbet sırasında halam bana şaka ve espriyle karışık, oğlunun benim yüzümden doğuya sürüldüğünü söyledi. Benim bu sürülmeye nasıl yol açtığımı sorduğumda, "tabancayla oynarken seni vurmasını söylemişler, O da vurmamış, sürmüşler!" dedi. Halamın oğlundan beni vurmasını isteyenlerin kim olduğunu bilmiyorum. Fakat halamın bu konuşması bana yukarıda anlattığım olayı anımsatmış ve "acaba o zaman beni vurmak mı istemişti?" diye aklımdan geçmişti.

1969 yılı Aralık ayının son günlerinde Selçuk, Gün Zileli ve polis olduğundan şüphelendiğimiz Rus Filolojisinden Yener Acar adlı bir arkadaşla benden habersiz buluşuyorlar, konuşuyorlar ve birlikte bizim eve gidip ortak bir takım faaliyetlerde bulunuyorlardı. Onların benden ayrı gizli bir işler çevirdiğini fark ediyordum, zaten gizli iş yaptıklarını her tavırlarıyla belli ediyorlardı. Ara sıra Selçuk'a benden gizli iş çevirdiklerini ima ederek serzenişlerde de bulunuyordum. Fakat, faaliyetlerine illa beni de ortak etmeleri için herhangi bir girişimde bulunmadım. Çünkü, polis olduğundan herkesin şüphe ettiği bir kişiyle ortak çalışıp benden gizliyorlarsa, ben niçin böyle bir girişimde bulunacaktım? Hatta bana haber vermeden yürüttükleri gizli işlerini rahat rahat

sürdürmeleri için evin onlara ait bölümüne girmez olmuştum. İşin ilginci, daha önce Yener' in polis olduğundan en çok şüphe eden Selçuk'un kendisiydi, sonradan Ona nasıl güvenmeye başladığını hiç bilmiyordum. Bu gizli işi Avni' den nasıl sakladıklarını anımsayamıyorum, ama Ondan da sakladıklarını biliyorum.

Selçuk'un onlarla, bizim gecekonduda bomba imal ettiklerini ve zaman zaman çeşitli yerlerde patlayan bombaların bizim evde yapıldığını, evimiz polis tarafından basıldıktan sonra öğrenecektim. Yukarıda değindiğim grup toplantılarımızda Sami, gizli kalmasını istediğimiz bir olay yaygınlaştığında, "polisle kamuoyundan başka hiç duyan olmadı!" derdi. Gerçekten de bizim evde bomba imal edildiğini ben öğrenmemişken polis ve benim dışımda birçok kişi öğrenmişti, üstelik benim bir tabanca satın aldığım da polise bildirilmişti.

Bu durum Selçuk'un bana güvensizliğinden kaynaklanmıyordu. Çünkü ne kendisi, ne de diğer bir arkadaşım hiçbir zaman bana karşı güvensizlik belirtisi hissettirmedi. Kendilerinin bomba imal etme gibi farklı ve riskli bir iş içinde olmaları ayrı bir zevk veriyor olsa gerek. Bir koleksiyon meraklısının başkalarında olmayan bir şeyin kendisinde olmasından duyduğu haz gibi... Fakat keşke benden gizli olarak sürdürdükleri bu işi, polis olduğundan şüphe edilen birisiyle yapmasaydılar...

Polis Baskınında Evden Kaçıyorum

Ne yaptığından bana söz etmediği için Selçuk'a kırgın gibiydim, fakat belli etmemeye çalışıyordum. Bu nedenle 22-23 Aralık 1969 gecesi Selçukların tarafına hiç geçmemiştim. Duvardaki panomu yeniledim, Che' nin resminin yerini değiştirdim, biraz kardeşim Fahri ile sohbet ettim, O odasına gittikten sonra bir şeyler okudum, bir şeyler mırıldandım ve yattım. Bazen insanlar başlarına gelen bazı olaylar için, "içime doğmuştu," derler. Elbette bu anlamda benim içime o gece evimizin basılacağı doğmamıştı. Fakat gerçekten durumumda bir anormallik vardı. Yattıktan sonra epeyce zaman geçtiği halde uyuyamamıştım. 17 yıl medrese öğrenimi gören ve 2 Şubat 1964'te ölen, dedem aklıma geldi. Dedem 21 Aralığa Zemheri derdi. Ona göre zemheri günü, yılın hem en

soğuk, hem en kısa, hem de dünyanın bir taraftan diğer tarafa döndüğü bir kırılma günüydü. "Demek zemherinin üçüncü gününe giriyoruz" diye düşündüm. Bu sırada diğer tarafın kapısı açıldı, ya Selçuk, ya da Avni eve yeni geliyordu. Uyku tutmadığı halde yine de onların tarafına geçmedim. Saimekadın istasyonuna geldiğinde olanca gücüyle düdüğünü öttüren ve genellikle gece saat bir sıralarında geçen posta treni düdüğünü öttüre öttüre geçmişti.

Akıl almaz karışık düşünceler içindeydim. Kütüphanecilik bölümündeki kendi kendime sempati duyduğum Ç.E. aklıma geldi. Onun hiçbir şeyden haberi yoktu. Ona bu duygularımı nasıl anlatacaktım? Derken kurgularım ütopyaya dönüştü. Devrim olmuş oluyor, bankalara el koyuyoruz, ihracat, ithalat, sağlık, eğitim, sanayi tepeden tırnağa devrimci devletin denetimine geçiyor, şirketler ve holdingler işçi örgütlerine teslim ediliyor, köylerdeki boş ve ağaların elindeki topraklar halka dağıtılıyor ve yemyeşil ekili alanlara dönüştürülüyor, direnen ağa ve patronlar kömür ocaklarına indiriliyor, ABD üslerinin tümü sökülüp atılıyor, işbirlikçi hainler halk mahkemelerinde yargılanıyor, esrarcılar hastanelere yatırılıyor, sanatçı geçinen orospu ve züppeler çay ve çırçır fabrikalarında çalıştırılıyor, spor etkinlikleri ayrıcalıklı kadroların elinden alınıp tüm halkın kolektif ürününe dönüştürülüyor, devrimci militanlar eğitim kamplarına alınıyor, dürüstçe birbirlerini sevenlerin önündeki yasal ve yasal olmayan tüm engeller kaldırılıyor...

Bu kurgu ve düşünceler içinde bir türlü uykuya dalamıyordum. Doğru dürüst uyumadan sabah olacak diye korkarken gerçekten çeşitli camilerden ezan sesi duyulmaya başlamıştı. İşte o saatte kapı çalındı. Kalkıp kapıyı açtım ortalık iyice aydınlanmadığı için adamları seçemiyordum. Üç kişiydiler, birisi, "Selçuk Polat burada mı kalıyor?" diye sordu. O sırada Selçuk'un, "benim peder hiç belli olmaz bir gün çıkıp gelebilir" dediği aklıma geldi ve "Kayseri'den mi geliyorsunuz?" diye sordum. adam, "evet" diye yanıtladı. "Selçuk diğer tarafta kalıyor, fakat evde var mı yok mu bilmiyorum, bakıp size haber vereyim" dedim ve evin diğer tarafına yürüdüm.

Selçukların kapısı kilitli olmadığı için açıp içeri girdim, Selçuk'un yattığı odaya girip, "Selçuk, birileri seni soruyor, Kayseriliymişler galiba!" derken, arkamdan giren polisin, "komiserim Selçuk burada" dediğini duydum ve o zaman evi basanların polis olduğunu anladım. Bizim tarafın da aranacağını düşünerek hızla kendi odama geçtim, dış kapıyı kapatıp içeriden kilitleyeyim derken iri yarı bir sivil emniyet görevlisi benim arkamdan kapıyı itekleyerek içeri girdi. Yastığımın altındaki tabancayı elime alıp kardeşimin yattığı arka odaya doğru koştum, peşimden o da koştu. Amacım o odanın penceresinden kaçmaktı. Fakat benim arkamdan üstüme doğru geldiği için. pencereden kaçabilme fırsatım kalmamıştı. Bari tabancayı elimde yakalatmayayım diye düşünerek kabzasıyla pencerenin camını kırıp tabancayı dışarıya attım. Dış kapıya doğru kaçmaya fırsat kalmadan sivil görevli benim kolumdan tuttu. O sırada yatağından kalkan kardeşim Fahri'nin de yardımıyla sivil görevlinin elinden kurtulup kaçtım.

Evin kapısından çıkıncıya kadar eve gelenlerin yalnız bu üç kişi olduğunu, ikisinin Selçukların tarafında, birinin de elinden kurtulduğum, benimle cebelleşen kişi olduğunu sanıyordum. Sonradan öğrendiğime göre baskın için eve gelen 5 kişiydi. Bunlardan ikisi Selçukların tarafında, ikisi bizim tarafta, biri de yola daha yakın olan Selçukların kapısının önünde duruyordu. Yine sonradan öğrendiğime göre bizim tarafa gelip beni tutan kişi bir emniyet bekçisiydi. Ben bekçinin elinden kurtulup kapıdan kaçarken başka bir polis içeriye girmiş benim odamı karıştırıyordu. Benim bekçinin elinden kurtulduğumu fark edince odadan dış kapıya çıkıp benim kaçışıma engel olmak istedi. Fakat bunu sağlayamadı ve önünden fırlayıp kaçtım.

Bu sivil polisin Ermenekli olduğunu, bizim mahallede oturduğunu ve uzun zamandan beri bizim sokağı izlemekte olduğunu baskından sonra öğrenecektim. Hiç ummadığı bir biçimde aniden önünden fırlayıp kaçınca "dur kaçma vururum!" diyerek kaçışımı önlemek istedi. Fakat O bunu söylerken ben diğer gecekondunun önüne inmiştim. Beni yakalayamayacağını anlayınca arkamdan koşmaya da yeltenmedi. Onun tehdidi beni daha fazla

hareketlendirmiş ve zaten bu kadar kurtulduktan sonra, Onun "vururum!" tehdidini dinlemem mümkün değildi.

Ortalık çamurdu ve üstümde diklemesine kırmızı çizgili pijama, ayağımda da ev terliği vardı. Kaçtığım yol gecekonduların arasında taşıtın girme olanağı olmadığı, yalnız insanların inip çıkabildiği bazı kısımları taş merdivenli bir yoldu. Merdivenlerden üçer-beşer atlayarak aşağı doğru bütün gücümle kaçtım. Her taraf iç içe gecekondularla doluydu ve sağlı sollu tümü benim akrabalarımın eviydi. Sokağa da Konyalılar Sokağı diyorlardı. Fakat o saatte çoğu kimse daha yatağından kalkmamıştı. Polislerin göz mıntıkasından uzaklaştıktan sonra evlerden birine girmek istiyordum. Hareketimi zorlaştıran terliği ayağımdan atarak kendimin de anlayamadığı bir çeviklikle taş merdivenlerden indim ve dayım Ali Aksungur' a ait olan düzlükteki ikinci eve girdim.

Tabancayı dışarı atarken elimin içini cam kesmiş fena halde kanıyordu. Yengem kolonya getirip kanamayı durdurdu ve "burada durma kaç!" dedi. Zaten durdurmak istese de kaçacaktım, fakat nasıl kaçacaktım? Tam bu sırada yengem, "ben seni kaçırmanın yolunu biliyorum" dedi ve acele kendi büyük ve siyah başörtülerinden birini benim kafama geçirdi, üstüme renkli bir bayan kazağıyla bir manto, altıma da bir bayan şalvarı giydirdi, kendisi de aynı şekilde giyindi ve birlikte kol kola evden çıktık. Yolda polis arabası duruyordu, yukardan indikten sonra benim yanlarından geçmemi bekleyen polisler yukarıdaki arkadaşlarına, "buradan geçmedi, bu tarafa gelmedi!" diye telsizle talimat veriyorlardı. Evi basanlardan başka, yol kenarında da polislerin olduğunu tahmin etmiştik, fakat doğrusu bir minibüs dolusu polisin geleceğini düşünmemiştik.

Yengemle birlikte polis arabasının yanından geçip, yolun kenarındaki diğer dayımın evine girdik. Böylece olay yerinden biraz daha uzaklaşmış oldum. Orada bir saat kadar oturdum, kahvaltımı yaptım. Evdekiler pencerenin perde aralarından dışarıyı seyredip bana bilgi veriyorlardı. Selçuk, Avni ve kardeşim Fahri yukarıdan indirilip polis arabasıyla götürülmüştü. Polis arabası gittikten çok sonra saat sekiz buçuğa doğru geldiği sırada evde ne olup bittiğine, nasıl talan edildiğine bakması ve benim giysile-

rimi getirmesi için dayımın oğlu Sami Aksungur' u, basılan eve gönderdik. Az sonra Onun da iki polisin arasında yola indirildiğini ve başka bir polis arabasına bindirilip götürüldüğünü gördük. Şu halde o evin yanı yöresi hala tehlikeliydi. Sami evde polisin arama yaptığından haberi olmadığını, halasının oğlu olduğum için benim ziyaretime geldiğini ve nereye kaçtığımı bilmediğini söylüyor. Nereye kaçmış olabileceğimi soruduklarında da Yenimahalle'de bir akrabamızın olduğunu, oraya kaçmış olabileceğimi, fakat kendisinin o evi pek çıkartamayacağını söylüyor. Bunun üzerine kendisini Yenimahalle'ye götürürler ve saatlerce hayali evi aratırlar.

Kömür Kamyonuyla Mahallemi Terk Ediyorum

Aradan iki saat kadar daha zaman geçmişti, polisin bu çevreyi terk etmediği belliydi. Tam o sırada bitişiğimizdeki evin önüne bir kömür kamyonu geldi, dayım kömürcünün yanına gidip Onunla bir şeyler konuşup geldi ve bana, "haydi hazırlan şu kömür kamyonuyla kaçıyorsun!" dedi. Dayım müteahhit idi, evindeki işçi elbisesini giydim, elime bir kürek aldım, başıma eski bir kasket giyip kömür kamyonunun üstüne çıktım. Kamyondaki kömürün bir bölümü indirilmiş, bir bölümü de indirilmek üzere başka bir eve götürülüyordu. Kamyona bindikten sonra yönümü gecekondulara, sırtımı da polislerin bulunduğu yola doğru döndüm. Kamyon hemen hareket etti ve bir anda Saimekadın Camisinin minaresiyle Şafaktepe Camisinin minaresi aynı hizaya geldi sonra tekrar ayrıldılar. Üstüme üstüme gelen tepelerdeki kırmızı kiremitli gecekondu evlerini belki son kez seyrediyordum. Aynasızların tuttuğu yoldan akıp giden kamyonun rüzgarının yaprağı savurduğu gibi, beni nereye götürdüğünü bilmiyordum. Üstünden trenlerin, altından arabaların geçtiği köprüden sonra kamyon şehir merkezinin tersine Mamak'a doğru döndü. Rüzgar o tarafa doğru savuruyordu.

Kamyon Mamak son durağa varmadan önceki ara sokaklardan birine girip geniş bahçeli bir evin önünde durdu. Ben kamyondan aşağı indim, kömürcü, "benden buraya kadar arkadaş, sen artık kendi başının çaresine bak!" dedi. İlk ve son kez gördü-

ğüm bu adama eski bir dostummuş gibi kanım ılımıştı. Daha sonra dayıma sorduğumda O da kömürcüyü hiç tanımadığını, o ortamda benim kaçabilmem için son şansın o kömürcü olduğunu ve bu şansımın da iyi gittiğini söyledi.

Kömürcüden ayrıldıktan sonra bir solukta kendimi dolmuş durağında buldum ve bindiğim ilk dolmuşla önce Dikimevine, oradan bindiğim başka bir dolmuşla da Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin önüne geldim ve kendimi Siyasal Yurduna attım.

Pörsümüş siyah kadife pantolonumun paçası diz kapaklarımın biraz altındaydı. Eskiyen kısmı ayakkabımın dışına kadar taşmış olan çorabım pantolon paçasından epeyce altta kalıyordu. Ceketim yoktu, siyah kısa gocuğumun 4-5 düğme deliği ve iki düğmesi vardı. Gömleğimin üstüne giydiğim kırmızı kazağın göğsünde kumaş bir yama vardı. Yana doğru eğik şapkam ise kamufle olmamın en etkin giysisiydi. Bu kıyafetle yurda geldiğimde bizim evin basıldığından hiç kimsenin haberi yoktu. Beni tanıyanlar, "ne bu hal?" diye sorunca başımızdan geçenleri anlattım. Selçuk ve Avni ile birlikte kardeşim ve dayımın oğlunun da polisler tarafından götürüldüğünü bildirdim. Bunun üzerine onlarla ilgilenmek üzere Birinci Şubeye avukat gönderilmesi için harekete geçildi. Az sonra aynı gece bizimkinden başka 4-5 evin daha basıldığı haberi geldi. Bunun üzerine baskınlarla ilgili bir basın toplantısı düzenlenmesine karar verildi.

Ertesi gün bütün gazeteler baskın olayına değiniyor ve benim tabancamı polislerin üstüne atarak kaçtığımı yazıyorlardı. Böylece bir yandan benim kaçaklık günlerim, diğer yandan da polisin mahalleme baskı yapma günleri başlamıştı.

Gözaltına alınanlar iki gündüz bir gece tutulduktan sonra kardeşim Fahri ile dayımın oğlu Sami'yi serbest bırakıp Selçuk'la Avni'yi tutuklamışlardı. Bundan sonra iki, üç günde bir Saimekadın'a gelen polisler ya kardeşimi, ya akrabalarımdan bir ikisini karakola götürüp beni bulmaları için baskı yapmaya başlamışlardı. O dönemde kaçak devrimcilerin birçoğu yurtlarda barındığı için, aslında polis benim de öğrenci yurtlarında kaldığımı biliyordu. Fakat o dönemde polisin istediği anda yurda girip bir kişiyi alıp götürmesi mümkün değildi.

Polisler baskın sırasında duvardaki panomu dağıtmışlar, Che' nin çerçeveli resmini kırmışlar, fotoğraf albümlerimi ve pul koleksiyonumu sağa sola rasgele savurmuşlar ve kitaplığımdan çok sayıda kitap ve broşürü alıp götürmüşlerdi. Baskından sonra evi görenler, "savaş alanı gibiydi" diye nitelemişlerdi. Bu olaydan sonra artık ajanda taşımaktan ve olaylarla ilgili kısa notlar almaktan vazgeçtiğim için bundan sonraki tarihlerin çoğunu yaklaşık olarak anımsayabiliyorum.

Teslim Olma Planı Yapıp Vazgeçiyorum

Bir hafta kadar Siyasal Yurdundan hiç çıkmadım. Polisin, kardeşimi ve akrabalarımı sürekli rahatsız ettiğine ilişkin haberler geliyordu. Dayımın oğluyla yurda gelen kardeşim, uzun süre bizi izleyip ev baskınını organize eden Ermenekli sivil polisin, kafasına estikçe 3-4 arkadaşıyla mahalleye gelip sürekli rahatsız ettiğini ve artık dayanacak güçlerinin kalmadığını söylediler. Bunun üzerine Tuncay Çelen bu kaçmanın sonu olmadığını, benim suçumun sadece ruhsatsız bir tabanca yakalatmak olduğunu, onun da altı ay bir cezası olup, bunun iki ayının infaza gireceğini, kalanın da ya para cezasına çevrileceğini, ya da tecil edileceğini söyleyip, teslim olmamı önerdi. Orada bulunan diğer arkadaşlar da, böyle huzursuz yaşamaktansa teslim olmamın daha uygun olacağını savundular. Konuyu tartışırken, "suçu üslenip ceza alırsam sabıkalı olurum!" dediğimde Tuncay Çelen, "ulan sen zaten tescillisin, ha sabıkalı olmuşsun, ha tescilli, ne fark eder?" demişti.

Bu tartışmadan sonra, "polisler benim yüzümden çocukları sıkıştırıp durmasın" düşüncesiyle teslim olmaya karar verdim. Durumu Tuncay Çelen' in avukat ablası ile görüşmek üzere o akşam Tuncay'ların Topraklık' daki evine gittik. Avukat, teslim olup olmama konusunda beni etkilemek istemediğini, bu kararı kendimin vermesinin daha uygun olacağını belirtti. Eğer teslim olmaya kesin karar verirsem adliyeye gidip savcılığa teslim olmam gerektiğini belirtti.

Kendi kendime yorumlar yapmaya başladım. Savcılık, evden götürülen arkadaşların ikisinin de tutuklanmasını istemiş ve mahkeme ikisini de tutuklamıştı. Evde buldukları patlayıcılardan

üçümüzü de sorumlu tutuyor olmalıydılar. Fakat savcı dosyayı inceledikten ve benim ifademi aldıktan sonra, evin iki taraflı olduğunu ve diğer taraftaki patlayıcılardan benim sorumlu olmayacağımı anlarsa sadece ruhsatsız tabanca suçundan dava açar, tüm suç unsurlarından sorumlu tutarsa hepsini içeren bir suçla itham ederdi. Mahkemenin vereceği karar da aynıydı. Eğer beni, sadece kendi ikamet ettiğim tarafta ele geçirilenlerden sorumlu tutarsa, ruhsatsız tabanca bulundurmak suçunun özelliğine göre karar verecek, evin bütün olduğunu ve benim de onlarla birlikte hareket ettiğimi kabul ederse patlayıcılardan beni de sorumlu tutacaktı. Bu durumda benim tutuklanmam kesindi. Bu kuşkularımı onlara da açıkladım. Tuncay'ın ablası doğru düşündüğümü, fakat tutuklansam bile ilk duruşmada mahkeme durumu anlayacağı için salıvermesi gerekeceğini belirtti.

20 gün kadar sonra onların duruşması vardı, dolayısıyla tutuklansam bile 20 gün sonra serbest kalacaktım. Bu da bana göre çok kötü bir durum değildi. Üstelik Birinci Şubede sorgulanmaktan kurtulacaktım. Ne yapılacaksa artık kendim karar vermem gerekiyordu. Bunun üzerine en kötü olasılık 20 gün sonra tahliye olmaksa, çocukların huzursuz olmasına değmez, diye düşünerek teslim olmaya karar verdim.

Yaptığımız plana göre ertesi gün saat 09.00'da Tuncay'la birlikte Adliyeye gideceğiz, aynı saatte avukat kız kardeşi de Adliyeye gelecek ve beni mahkemeye teslim edeceklerdi. Bir pazartesi günü (büyük olasılıkla 29 Aralık 1969) hakimin karşısına mümkün olduğunca temiz ve düzgün bir biçimde çıkmak için gerekli hazırlıkları yaparak yurttan ayrıldık. Fazla kişiyle gitmeye gerek olmadığını düşünmüştük, fakat yine de galiba Tuncay Çelen' den başka yanımızda bir kişi daha vardı. Adliye binasının önüne geldik, kendimin de anlayamadığı bir psikolojiyle birden teslim olmaktan vazgeçtim. Yanımdakilerin fikrini belirtmelerine fırsat vermeden "ben teslim olmaktan vazgeçtim" diyerek önümden geçmekte olan bir dolmuşa binip kaçtım.

Dolmuştan indikten sonra kendi kendime, "artık sokağa çıkacağım, normal yaşamıma döneceğim, kendim gidip teslim olmadan polis beni bulur yakalarsa yakalasın!" diye karar verip oto-

büse bindim ve DTCF 'ne geldim. Arkadaşlar kantinde beni görünce, sanki uzak bir yerden gelmişim gibi, "hoş geldin!" diyerek etrafıma toplandılar. Devrimcilerin dışındaki normal fakülte öğrencileri de kantinde benim yokluğumu yadırgamışlardı ve onlar da gülümseyerek bakıyorlardı. Teslim olmaya gittiğimi bilenler, "mahkeme ne çabuk bitti, seni nasıl bu kadar çabuk bıraktılar?" diye sordular, teslim olmaktan vazgeçtiğimi söyleyince, "iyi olmuş, insan kendi ayağıyla gidip teslim olur mu?" dediler. Kantindeki mesai arkadaşlarım ise, "sen gittikten sonra kantinin tadı kaçtı, bir an evvel gelmeni bekliyoruz!" dediler ve ücretlerine zam yapıldığını belirttiler.

Bu olayın öncesi ve sonrasıyla 6,5 yılımın geçtiği Dil-Tarih gerçekten olağanüstü sıcak bir yuvaydı ve bu sıcak yuvada yaşamımın en güzel yılları geçmişti.

Bundan sonra birkaç gün daha gündüzleri Dil-Tarihte, geceleri Siyasal yurdunda kaldım. Akşamüstü Dil-Tarihten çıktıktan sonra Yüksek İhtisas Hastanesi ile Tıp Fakültesinin arasındaki yoldan, sağlı sollu Hacettepe Üniversitesi binalarının bulunduğu yola, o yoldan da Kurtuluş tren istasyonunun yaya alt geçidinden Hukuk Fakültesinin bahçesine ve Siyasal yurduna ulaşıyorduk. Böylece yürüdüğümüz yol, ya üniversite alanlarından, ya da üniversite alanlarına çok yakın yerlerden geçen güvenlikli bir yoldu. Benimle birlikte Raşit Serdengeçti, Selahattin Yardım (Selo), Ahmet Fazıl Boyacı, Sinan Eren, Ömer Özdal, Ali Demir, Nazmi Çakır, Şahin Ünlü, Fikret Babaoğlu, Kadir Okan (Balıkçı), Mehmet Yüksel ve Süleyman Yurdakul gibi arkadaşlar da yurda geliyorlar ve geç vakte kadar sohbet ediyorduk. Selo benimle birlikte yurtta kalıyordu. Zaten DTCF'nin kendi yurdu olmadığı için Dil-Tarihin öğrencileri çeşitli yurtlarda kalıyorlardı.

Kaçaklığı kanıksadığım için artık eskisi kadar rahatsız etmiyordu. Polisin kardeşime ve akrabalarıma yaptığı baskı da eskiye oranla biraz azalmıştı. Daha sonra Siyasal yurdundan başka Hacettepe, Hukuk, Ziraat ve ODTÜ yurtlarıyla, Manisa ve Samsun yurdu gibi özel yurtlarda da kalabileceğimi düşündüm. Çünkü Siyasal yurdunda kalırken yurdun polis tarafından basılacağına ilişkin istihbaratlar geliyor ve rahatsız oluyordum.

1969-1970 yılbaşı gecesi Dil-Tarihli arkadaşlar erken ayrılıp gitmişler ve Siyasal yurdunun kantininde çok az kişi kalmıştı. Vakit geçirmek için Basın Yayın Yüksek Okuluna uğramıştım, okulun bodrum katındaki afiş basılan atölye gibi yerde Aktan İnce grubu şarap içiyordu. Beni de çağırıp şarap ikram ettiler. Aktan İnce daha lisede öğrenciyken FKF' deki gruumuzun toplantılarından birine katılmıştı. Dirençli, tutarlı ve azimli bir devrimciydi. Onların birbirlerine tutkunluğu da çok hoşuma gidiyordu. Yanlarına oturup azıcık şarap içtim ve o geceyi onlarla birlikte orada geçirdim.

Öğrenci Yurtlarına Polis Baskını

Yılbaşından bir ya da iki gün sonra Siyasal yurdunun basılacağına ilişkin güvenilir bir kaynaktan ihbar alınmıştı. Birçok kişi yurdun basılacağını bizzat fakülte dekanının bildirdiğini söylüyordu. O güne kadar yurt hiç basılmamış olduğu için basılma olasılığı yüksekti. Bunun üzerine büyük bir telaş başlamıştı. Tabancaların yurttan çıkarılması gerekiyordu. Herkes baskın olasılığını çok yüksek gördüğü için endişe içindeydi ve ne yapacağı konusunda kararsızdı. Polis yurdu basarsa beni teşhis etmelerinden ve yakalayıp Birinci Şubeye götürmelerinden korkuyordum. Selo' nun fikrini sordum, silahını korumak için yurdu terk edeceğini söyledi. Nereye gideceğini sordum, "buluruz bir yer" dedi. Birlikte yurdu terk etmeye karar verdik.

Bizim yurttan ayrılacağımızı anlayan Nail Karaçam (Panço) belindeki tabancayı uzatıp, "madem gidiyorsunuz bunu da götürün" dedi. Ben, "zaten bir silah yakalattım, birini daha yakalatmak istemem!" deyince Selo, sinirlendiği zamanlar yaptığı gibi kafasını sağa sola çevirerek Onun elinden tabancayı aldı ve belinin diğer tarafına taktı. Birimiz kaçak, birimizin belinde iki tabancayla akşam saat dokuz sıralarında Siyasal yurdundan ayrıldık. "Nereye gideceğiz Selo?" dedim, "bizimkilerin pansiyoner olarak kaldığı bir otel var, oraya gidiyoruz!" dedi. O endişe içinde "bizimkiler" dediği kişilerin kimler olduğunu soramadım.

Cebeci tren istasyonu yakınındaki tren yolunun alt geçidinden geçip Hamamönü' ne çıktık. Buraya gelince biraz rahatlayan Selo,

Dil-Tarih öğrencisi, iki arkadaşının Samanpazarı' ndaki bir otelde kaldıklarını söyledi. O arkadaşları ben de tanıyordum, Hızlı hızlı yürüyerek Ulucanlar, Hamamönü ve Samanpazarı yollarının kavşak olduğu yere geldik. Burada yan yana iki otel vardı. Selo arkadaşlarının kaldığı otelin hangisi olduğunu anlayabilmek için bir süre baktıktan sonra oteli teşhis etti ve birlikte içeri girdik.

Galiba otelin adı Tuna Oteli, arkadaşların adı da Erol ve Osman idi. Otelin girişindeki görevliye aradığımız arkadaşların isimlerini söyleyince, salonda oturmakta olduklarını belirtip, "geçin içeri" işareti yaptı. Adı Erol olan arkadaş otelin lobisinde oturmuş gazete okuyordu. Bizi görünce hemen kalktı, "hoş geldiniz, sizi hangi rüzgar attı?" gibi bir şeyler söyledi. Selo, yavaşça durumu özetledi ve bu gece yanlarında kalacağımızı bildirdi. Erol, "bu durumda otel katibine hiç haber vermeyelim, kimlik kaydına gerek yok, misafir gibi yukarı çıkalım, bir daha inmeyelim" dedi. Biraz sonra diğer arkadaş da geldi, bir süre lobide hep birlikte oturduk, sonra otel görevlisine hiçbir şey söylemeden birlikte arkadaşların kaldığı odaya çıktık. Odalarında iki yatak vardı, o gece onların yatağında ikişer ikişer yattık. Sabahleyin hep birlikte kalkıp kahvaltı yapmadan Dil-Tarihe geldik. Anlaşılan otel görevlisi, sürekli müşterilerini idare etmişti.

Siyasal yurdu o gece yine basılmamıştı ve yine basılma olasılığının telaşı yaşanacaktı. O gece Siyasal yurduna dönmeyip Ziraat yurduna geçtim. Fakat iki gün sonra Ziraat yurdunun da basılacağı haberi geldi. Kendi kendime, "nereye gitsem aynı tehlike var, yakalarlarsa yakalasınlar, baskın olsa dahi burada kalacağım" diye karar verdim. Bana bir yurt kimlik kartı vermişlerdi, baskın olursa onu gösterecektim.

Bir gece saat 02.00 sıralarında Brijit[6] havlamaya, 6.Bölük[7] de

---

[6] Brijit, Ziraat yurdunda öğrencilerin yemek artıklarıyla beslenen uzun tüylü, küçük bir köpekti. Öğrencilerin giriş çıkışlarında hiçbir tepki göstermediği halde resmi giysili kişiler yurda yaklaştığı zaman saldırganlaşıp havlamaya başlardı.

[7] 6. Bölük, Ziraat yurdunda kalan şarapçı takımıydı ve çoğu geceler geç saatlere kadar içerlerdi. Behram Yıldız, Talat Korkut (Taloş), Cemil Tatlıbal, Tenten Ferhat, Macit İnegöl (Çarli), Yaşar Serpin, Mehmet Ali Canbaz,

nara atmaya başladı. Bu olgulardan yurdun basılmakta olduğunu anladık. Koğuşlarda yatanların tümü uyandı. Etrafıma baktım, herkes ranzasından aşağı inmişti, ben de indim. Ziraat yurdunda dörder beşer kişilik odalar yoktu. Bütün ranzalar, koridora benzeyen 40-50 kişilik büyük bir koğuşun içinde bulunan sağlı sollu kapısız bölmelerdeydi. Galiba yurtta kızlarınki de dahil, bu şekilde 3 tane koğuş vardı.

Çok sayıda polis koğuşa geldiler. Polis şefi, herkesin kendi ranzasının üstünde ya da yanında beklemesini söyledikten sonra ilk ranzadan başlayarak dolap ve yatakları aramaya, kimlikleri denetlemeye başladılar. Polis bizim bölüme yaklaştığında kendi kendime, "bu aramayı benim için yapmıyorlar, büyük bir olasılıkla bu gece bu yurtta kaldığımı da bilmiyorlar, kazara beni tanıyan bir polis çıkarsa yakalarlar, fakat Ankara'da binlerce polis var, hangi biri beni tanıyacak!" dedim ve mümkün mertebe soğukkanlı olmaya çalıştım. Nihayet bizim bölüme geldiler, ben yatakta oturuyordum, aşağı inmemi ve dolabımı açmamı söylediler. Benim başucumdaki dolabın zaten kilidi yoktu. Polisin biri yatağın altını, üstünü ve dolabı aradı, kimliğimi istedi, uzattım. Kimliğe şöyle bir baktı ve verdiğim kimlikteki ismimle hitap ederek, "yatağına çıkabilirsin Şükrü!" dedi. Ranzanın üst katında yatıyordum, hemen çıkıp uzandım. Böylece bu badireyi de atlatmıştım, rahatladım...

Bizim bölümde hiçbir suçlu ve suç unsuru bulamamışlardı. Diğer bölümde de önemli bir suç unsuru bulamamışlardı, fakat bir kitapla bir kişinin alıp götürüldüğünü duymuştuk. Götürülen kitabın adında "anti-komünizm" sözcüğünün geçtiğini, kitaba el koyan polisin de, "biz her türlü komünizme karşıyız!" dediğini söylemişlerdi. Gözaltına alınan arkadaşın yurttan alınıp götürülüşü de şöyle anlatılmıştı: Polis koğuşun kapısından içeri girince o arkadaş heyecana kapılıp, "Bağımsız Türkiye!" diyerek slogan atmaya başlar, buna sinirlenen polis koğuşun girişindeki şefine, "komiserim bu bana küfrediyor, tutayım mı?" der, şefi de, "ne

Ahmet Fazıl Boyacı, Mustafa Doğanay gibi müdavimlerinin yanında bazı akşamlar Selo ve benim gibi ara sıra bulunan katılımcıları da vardı.

diyerek küfrediyor?" diye sorar. Polis, "Bağımsız Türkiye diyor komiserim!" diye yanıtlayınca komiser de, "mademki küfrediyor, al götür!" der...

Ziraat yurdu basıldıktan sonra, bir yurt peş peşe basılmayacağı için burada daha rahat kalabilirdim. 6.Bölükteki arkadaşlarla kaynaşmak da çok kolay olmuştu. Ahmet Fazıl Boyacı ve Cemil Tatlıbal gibi Dil-Tarihli devrimcilerin bir kısmı da eskiden beri bu yurtta kalıyorlardı. Fakat 5-6 gün burada kaldıktan sonra Ziraat yurdunu da terk edip her bakımdan güvenlikli bir yurt olan ODTÜ yurduna geçtim. Nitekim o günlerde ODTÜ yurdunda kalan devrimcilerin sabahleyin eğitim yaptıklarını öğrenmiş ve Dil-Tarihli devrimcilerin bir kısmı orada yatmaya karar vermiştik. İlk başta Can Savran yurdunda değişik odalarda kaldık. Daha sonra normal yurtlardan ayrı duşu, salonu ve pansiyon şeklinde odaları olan boş bir binayı.Dil-Tarih grubuna verdiler. Biz bu binada bulunan ve ilerde Deniz Gezmiş' lerin karargah haline getirecekleri ünlü 201 numaralı odaya yerleştik ve bir hafta kadar burada kaldık. Sabahları Yusuf Aslan ODTÜ ormanında koşturup, hareket yaptırıyor, öğleden sonraları da Ahmet adlı kara kuşak bir karateci karate öğretiyordu. DTCF grubu ara sıra ODTÜ ormanından yürüyerek Eymir Gölüne gidip geliyorduk. Akşamları da kitap okuyup teorik eğitim yapıyorduk. Burada kalanlardan da Selçuk Polat, Raşit Serdengeçti, Sinan Eren, Selo, ara sıra Hüseyin Yavuz, Nazmi Çakır, gibi arkadaşları anımsıyorum.

Kaçaklığım Sırasında Köy Eylemlerine Katılıyorum

1970 yılı ocak ayı ortaları yaklaşmıştı, kaçaklığa iyice alışmıştım. Diğer yandan Türkiye tütün piyasaları da açılmak üzereydi ve köylerde çalışacak ekiplerin gitmesi gerekiyordu. Köy çalışmasında her gün ayrı bir köyde bulunacağım için, kaçaklığım sırasında tam bana göre bir eylem olduğunu düşünmüştüm. Bunun üzerine ilk olarak Alaçam'a gidecek ekibi kurarlarken, ben de istekli oldum ve ilk gidecek ekibe yazıldım. Hacettepe'den Nurettin Öztürk, Dil-Tarihten ben, Nazmi Çakır, Raşit Serdengeçti, Özdemir Gül, Hüseyin Yavuz, Selçuk Tanır, Siyasal Bilgilerden Sabahattin Kurt ve ismini anımsayamadığım diğer bazı arkadaş-

larla birlikte tahminime göre 16 ya da 17 ocak tarihinde Alaçam'a hareket ettik. Alaçam'da İsmail Yeşilyurt'u bulduk ve Onun rehberliğinde Alaçam köylerini gezmeye başladık. Alaçam'a ilk geldiğimiz gün ilçenin içini gezdiren İsmail Yeşilyurt şehrin girişindeki köprüye kadar yürüttü, orada köprünün ayaklarına, korkuluklarına ve yanına yöresine yazılmış devrimci sloganları gösterdi. Moralimiz düzeldi, demek iyi bir mekanda çalışmaya başlıyorduk.

Bir haftaya yakın burada çalıştıktan ve köylerin birçoğunu gezdikten sonra Ankara'dan ODTÜ 'lü Kamil Pınarcı, Hacettepeli Hakkı gibi çeşitli fakültelere mensup 6-7 kişilik yeni bir grup daha Alaçam'a geldi. Bunun üzerine bir kısmımızın Ege Bölgesinde görevlendirilmek üzere Ankara'ya dönmesine karar verildi ve içinde benim de bulunduğum grup Ankara'ya döndük. Ankara'ya dönerken diğer arkadaşlar da bizimle birlikte Samsun'a geldiler ve birlikte şehir gezisi yapıp yorgunluk giderdikten sonra onlar bizi yolcu ettiler.

Biz Ankara'ya döndükten sonra, Alaçam'da kalan arkadaşlar yapılan bir ihbar üzerine, TÖS Lokalinde otururlarken hepsi birden gözaltına alınıyor, mahkemece tutuklanıp cezaevine atılıyor. O arkadaşlar bir hafta kadar cezaevinde yatırıldıktan sonra salıveriliyor, fakat eğer ben dönmeyip onlarla birlikte tutuklanmış olsaydım, yakayı ele vermiş olur, Ankara Emniyet Müdürlüğüne teslim edilirdim. Dolayısıyla Ankara'ya dönüşümüz benim için, bilmeden yaratılan bir şans olmuştu.

Bu arada anımsayamadığım bir tarihte Selçuk'la Avni' nin duruşması olmuş, mahkemede Selçuk, evde bulunan suç unsuru maddelerden kendisinin sorumlu olduğu ve Avni'nin sorumluluğunun bulunmadığı yolunda ifade verince Avni'yi tahliye etmişlerdi. Artık O da miting çalışmalarına katılacaktı.

Bizim ekip Alaçam'a gönderildiğinde Ege'ye de ekipler gönderilmişti. Bu ekipler Ege tütün piyasası açılmadan önce Akhisar ve Ödemiş yöresinde daha etkin bir çalışma yapılması gerektiğini, sayılarının buna yeterli olmadığını bildirip bölgeye yeni ekiplerin gönderilmesini istiyorlar. Bunun üzerine biz Alaçam'dan döndüğümüzde Ankara'da, Ege'ye gönderilecek yeni takviye e-

kipler oluşturmaya çalışıyorlardı. Ankara'ya o sabah dönmüş olduğum halde o akşam gönderilecek ekibe beni de kattılar. Alaçam'dan dönerken Ege'ye gideceğimi biliyordum, fakat döner dönmez hemen yola çıkacağımı düşünmemiştim.

Ankara'dan ayrıldıktan sonra ilkin Manisa'nın Turgutlu İlçesine geldik. Çünkü ekibimizin içinde bulunan Avni Dilbaz Turgutlulu idi ve Onun önerisiyle çalışmalarımıza oradan başlayacaktık. Ekipte bulunan diğer üç arkadaş (galiba) Gün Zileli, Daşar Karadağ ve Hüsamettin Kurultay idiler. Yine tahmin ettiğime göre (büyük bir olasılıkla) 21 ya da 22 ocak günü sabaha karşı Turgutlu'daki Avni'nin babasının evine gelmiştik. Evde bir süre dinlenip kahvaltımızı yaptıktan sonra da aynı günün sabahı burada çalışmaya başlamıştık.

Biz Avni' lerin evinden çıkıp mahallelerde bildiri dağıtarak ve Akhisar'da yapılacak mitingin duyurusunu yaparak pazar yerine doğru ilerlerken belediye hoparlörüyle, "dağıtılan bildirilerin alınmaması ve şehre gelen bazı yabancı kişilerin söylediklerine uyulmaması" konusunda anonslar yapılmaya başlanmıştı. Planımıza göre zaten Turgutlu'ya bir gün ayırmıştık. Bu anons üzerine hareketimizi daha da hızlandırarak oradaki işimizi bitirip aynı gün, önce Manisa'ya, oradan da tütün mitinginin yapılacağı Akhisar'a geçtik. Akhisar'ın köylerini bizden önce gelen arkadaşlarımız gezmişlerdi. Son bir-iki gün içinde köylerin birçoğunu yeniden gezip, 27 Ocak 1970 günü "Akhisar Tütün Üretici Mitingi"ni yaptık. Mitingden sonra önce İzmir'e, oradan da Ödemiş'e geçerek, oranın köylerini de gezip tam bir hafta sonra "Ödemiş Tütün Üretici Mitingi"ni de yapıp şubat ayı başlarında Ankara'ya döndük.[8]

Sınava Gittiğimde Hocamın Cenazesiyle Karşılaşıyorum

Ege köy çalışmasından döndükten sonra yine Siyasal Bilgiler yurdunda yatmaya başladım. Dil-Tarihli devrimciler eylem öncesindeki gibi yeniden bir araya gelmiştik ve gündüzleri Dil-Tarih kantininde, akşamları yurt kantininde birlikte yiyor, içiyor, birlik-

[8] Bu eylemler Devrim Havarileri'nde daha ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

te türkü ve marşlar söylüyor ve sohbetler ediyorduk. Bir araya geldiğimiz zaman her türlü sorunumuzu unutuyorduk.

Bu arada, şubat 1970'te sömestr sınavları yapılacaktı ve eğer bu sınavlara girip başarırsam fakülteyi bitirecektim. O tarihlerde DTCF' de haziran, ekim ve şubat olmak üzere üç sınav dönemi vardı. Fakat sınavlar gerçekten çok ağırdı. Tüm derslerden biri yazılı, biri sözlü olmak üzere ikişer sınav yapılıyordu. Yazılı sınavında başarısız olan, sözlü sınava giremiyor ve iki sınavdan birden kalmış oluyordu. Yazılı ve sözlü sınavını kazanmadan ders geçilmiyordu. 1968 yılından beri yaptığımız fakülte eylemlerinin ağırlığı sözlü sınavların kaldırılmasına yönelikti ve. haziran 1969 boykotundan sonra sözlü sınavların kalkabileceği yaygın biçimde konuşulmaya başlanmıştı. Sözlü sınavlar kalktığı zaman yazılı sınavdaki başarı genel başarı sayılacağı için, o zamana kadar girdiğim sınavlarda öncelikle yazılıları kazanmaya gayret etmiştim.

1969 haziranında boykotlar nedeniyle sınavlar ertelendiği için 1969 ekiminde, biri ertelenen yaz dönemine, diğeri güz dönemine ait olmak üzere iki kez sınav yapılmıştı. İlk sınava Malatya seçim çalışmalarında olduğum için girememiştim. Yukarıda değindiğim gibi, Malatya eyleminden döndükten sonra kendisiyle görüştüğüm Niyazi Ağırnaslı sınava girmediğim için beni eleştirmişti. Bu görüşmeden sonra yapılan ikinci sınava girmiş ve üç dersin dışındaki bütün dersleri başarmıştım. Üstelik başarısız olduğum dersin birinin yazılısını da almıştım. Dolayısıyla 1970 şubat döneminde iki dersin yazılı ve sözlüsüne, bir dersin de yalnız sözlüsüne girecektim. Ege eyleminden döndükten sonra sömestr sınavına girip fakülteyi bitirmek istiyordum. Fakat öncelikle amacım tüm derslerin yazılısını almaktı. Çünkü sözlü sınavlar kalktığı taktirde zaten mezun olacaktım. Bu nedenle gerekirse sözlü sınavlara girmeyebilecektim.

Bu anlayışla şubat ortalarında bir gün, yazılısını 1969 ekiminde aldığım, dolayısıyla sözlü sınavına çok önem vermediğim bir dersin sınavı için fakülteye gelmiştim. 35-40 kişilik bir grubu, Dil-Tarih ana binasının girişinde bulunan konferans salonunun önündeki büyük boşlukta, bir masanın üstüne konulan tabutun

başında saygı duruşunda bulunurken gördüm. Saygı duruşu bittikten sonra tabutun önüne doğru yürüdüm ve tabutun önüne astıkları resimden ölen kişinin, sözlü sınavına girmek üzere geldiğim hocam Prof. Şinasi Altundağ olduğunu anladım.

Saygı duruşundan sonra Halil Demircioğlu konuşmaya başladı. Altundağ'ın bilimsel çalışmalarından, Türk tarihçiliğine katkılarından ve çalışkanlık, dürüstlük, özverililik gibi yetenek ve karakterlerinden söz eden Demircioğlu, konuşmasını fazla uzatamadı ve cebinden çıkardığı mendili ile buğulanan gözlerini silerek başucundan ayrıldı. O anda benim de gözlerim doldu. Gerçekten sevdiğim ve saydığım bir kişiydi. Bizim düşündüğümüz tarzda bir devrimci değildi, fakat çok kibar, dürüst, demokrat ve yurtsever bir kişiydi. Onun öldüğünü sınavına gireceğim gün tesadüfen öğrenmiş olmam ve böyle sade ve sıradan bir törenle uğurlanması beni üzmüştü. Oysa örneğin Yavuz Abadan'a İnönü'nün de katıldığı büyük bir cenaze törenini yapılmıştı.

Şinasi Altundağ'ın sınavını başka bir hocanın yapacağını öğrenince sınava girmekten vazgeçerek, çekip gittim. Daha sonra girdiğim diğer iki dersin yazılılarını alıp, onların da sözlüsüne girmeye gerek görmedim ve sözlü sınavların kaldırılmasını beklemeye başladım. Sonuçta, 20 Şubat 1970 tarihine kadar sınav sorunum tamamlanmış ve sözlü sınav kalktığı zaman otomatikman mezun olacak hale gelmiştim.

Duruşma Günüm Belli Oluyor, Malatya'ya Gidiyorum

Polisin ev baskınında yakalanan arkadaşlar mahkemeye çıkarıldıktan sonra savcılığın açtığı soruşturma dosyasında benim ismim de bulunuyordu. Fakat poliste ve savcılıkta benim ifadem alınamayınca savcılık, soruşturma dosyasının tamamlanması için beni onlardan ayırıp, onları mahkemeye sevk ediyor.

Oysa ben Selçuk'la Avni' nin duruşmasından önce bana mahkeme çağrısının yapılacağını bekliyordum. Çağrı yapılsaydı mahkemede teslim olmayı düşünüyordum. Çağrı yapılmayınca onların duruşmasına gitmedim. Avukatlar eninde sonunda benimle ilgili dosyanın mahkemeye gönderileceğini ve beni mahkemeye çağıracaklarını söylüyor, ben de mahkemeden gelecek

çağrı yazısını bekliyordum. Onların ikinci duruşması yaklaşmış olduğu halde bana hala mahkeme celp yazısı gelmemişti. Anlaşılan Birinci Şubede ifadem alındıktan sonra beni mahkemeye çıkaracaklardı. Kaçaklığım bir yana polis, kardeşimi ve akrabalarımı sürekli rahatsız ediyordu.

Her an yakalanma ya da Ankara'dan ayrılma durumum söz konusu olduğu için kantindeki işime de dönemiyordum. Cezaevinde yatan Selçuk'tan alınan bilgilere göre yapılacak ilk duruşmada Onun da tahliye edilme olasılığı vardı. Yaşamımdaki bu belirsizlikler ve olumsuzluklar yüzünden kendimi boşlukta hissetmeye başlamıştım. Fakat her şeye rağmen Türkiye halkının kurtuluşu ve Türkiye'nin tam bağımsızlığı için her zaman gerekli olduğuna inandığım beynimi ve yüreğimi korumam gerektiğini düşünüyordum. Bütün bu koşullara rağmen, duruşma günüm belli olmadan kendiliğimden gidip teslim olmama kararındaydım. Şubat ayı sonlarında tüm bölgelerdeki köy çalışmaları bitmiş olduğu ve henüz yeni bir çalışma alanı da çıkmadığı için şimdilik Ankara'da yaşamaya mahkumdum.

İşte tam böyle bir belirsizlik yaşadığım sırada kardeşim Fahri yurda gelip, elindeki zarfı bana göstererek, mahkemeden eve bir tebligat kağıdının gönderildiğini ve duruşma günümün belli olduğunu bildirdi. Yazıyı alıp okudum, yanılmıyorsam İkinci Ağır Cezadan gelen yazıda mahkeme günü ve saati bildiriliyor ve benim o gün ve o saatte mahkemede hazır bulunmam isteniyordu. Aklımda kaldığına göre tebligatın geldiği tarih mart ayının başlarıydı ve mahkeme tarihi de 9 ya da 11 nisandaydı Yani 2,5 aydan beri süren kaçaklığım 40 gün kadar daha sürecekti. Bu hiç önemli değildi, çünkü mahkemenin günü ve yeri belli olduğuna göre yaşamımın bilinmezlik dönemi sona ermiş sayılırdı ve artık çok rahatlamıştım. Mah eme gününe kadar kaçacak, o gün gidip mahkemeye teslim olacaktım. Böylece Birinci Şubeye gitmekten ve özelliklé o Ermenekli polisin eline düşmekten kurtulacaktım.

Bunun üzerine arkadaşlarla da görüşüp Ankara'yı terk etmeye karar verdim. Malatya seçim çalışmalarında tanıştığım Malatyalı Ali Rıza Doğan, Ticaret Lisesi Mezunları Cemiyeti'nin, AİTİA'nin önündeki çadırlı eylemi sırasında sürekli köyünü ö-

vüyordu. Köyün dağlarıyla, dağlardaki korunaklarıyla ve halkının demokrat yapısıyla bir devrimcinin yıllarca saklanabilmesine uygun olduğunu söylüyordu. Seçim çalışmaları sırasında uygun düşmediği için Onun köyüne gidememiştim, fakat O övdükçe günün birinde gitmek istediğimi sürekli yinelemiştim. Sonuçta saklanmak için o köy kafamdan geçmeye başlamıştı. Düşüncemi arkadaşlara ve bir gün Dil-Tarihe gelen Ali Rıza Doğan'a açtım. Kendisinin de o tarihlerde köye gitmeyi düşündüğünü ve birlikte gidebileceğimizi söyledi.

Ankara'daki bazı işleri yüzünden Onun hazırlığı birkaç gün uzadı. Nihayet 5-6 mart günlerinde Malatya'ya hareket ettik. Rıza'nın ağabeyi Hasan Doğan o sıralarda Malatya TÖS Şube başkanıydı, Malatya'ya geldikten sonra iki gün Onun evinde kaldık, üçüncü gün Malatya'dan ayrılarak akşamüstü Arguvan' ın Eymir Köyüne gelerek Ali Rıza'nın babası İmam Doğan'ın evine yerleştik.

Eymir' in ortasından bir çay akıyordu, bizim kaldığımız ev çayın eğimli tarafındaydı. Arkada da ağaçsız boş bir dağ vardı, ben orada kaldığım sürece bu dağın üstündeki duman hiç gitmemişti. Köyün nüfusu tümüyle Alevi ve oldukça sevecen insanlardı, tutucu değillerdi. Ne Ali Rıza'nın ana babası, ne de beni gören köyün diğer insanları "bu kim, burada ne işi var?" gibi hiçbir soru sormadılar. Sadece ilk gün Rıza, "Dil Tarih Coğrafya Fakültesinden arkadaşım" demişti. Buna rağmen köyde tam anlamıyla rahatlayacağımı düşünürken sürekli bir tedirginlik yaşamaya başlamıştım. Benimle ilgili hiçbir şey sormamalarını, merak etmemelerine değil, Rıza'nın benim durumumu bildirmesi üzerine soru sorup rahatsız etmek istemeyişlerine bağlamıştım. Bu nedenle herkesin benim kaçak olduğumu bildiğini var sayıyor ve "koca köyde herkes devrimci değildi ya birinden biri beni ihbar edebilir" diye düşünüyordum. Eğer böyle bir ihbar yapılırsa dağını bayırını bilmediğim bu köyde beni kolayca alır götürürlerdi. Oysa Ankara'da olsaydım hem gidecek farklı mekanlar vardı, hem de yakalamak isteseler kaçabilme şansım daha çoktu.

Köyde kahve yoktu galiba, fakat her gün köyün çeşitli evlerinde iskambil kağıtlarıyla benim bilmediğim hoşkin diye bir ka-

ğıt oyunu oynuyorlardı. Rıza her gün sabah kahvaltıdan sonra, mesaiye gider gibi evden çıkıyor ve çeşitli evlerde akşama kadar bu oyunu oynuyorlardı. İlk günler ben de Onunla birlikte gidip yanlarında oturuyordum. Sonradan bilmediğim bu oyunu seyretmekten sıkıldığım için evde kalmayı tercih etmeye başladım. Bana göre kitap okuyup radyo dinlemek vakit geçirmek için daha uygundu. Akşamları komşular bize geliyor, ya da biz onlara gidip sohbet ediyorduk. Çok yakın komşumuz Abdullah cura çalıyor ve türkü söylüyordu. Onun özürlü bir oğlu vardı, o çocuğu konuşturup eğleniyorlardı. Köye doğru dürüst gazete gelmiyordu, İmam Amca çok kaliteli bir insandı, Onun yanında hep mahcup dururdum ve aramızdaki bu mesafe yüzünden Onunla uzun uzun sohbet edemiyorduk. Normal yaşamımda haberlerin dışında radyo dinlemediğim halde, o köyde nereye gidersek gidelim akşama kadar radyo dinliyorduk.

Ali Rıza bir sabah Malatya'ya gideceğini söyledi. Eymir' e geleli iki hafta kadar olmuş ve artık sıkılmaya başlamıştım. Malatya'ya giderken bir mektup yazıp postalaması için Ona verdim. Ankara'dan ayrılırken Malatya'ya gidiş dönüşe yetecek kadar param vardı, köyde de para harcamıyordum, fakat tek başıma döneceğim için yanımda daha fazla para bulunmasını istiyordum. Rıza bana, "bu mektubu kime yazdın, ne yazdın, bizim evde sıkıldın mı?" filan diye hiçbir şey sormadan verdiğim mektubu aldı, dönüşte de postaladığını söyledi. Mektup gittikten beş gün kadar sonra Ali Rıza'nın adıyla bana bir mektup ve bir miktar para geldi. Bu beş günlük süre o günkü koşullarda mektubun Ankara'ya varması ve benim isteğim üzerine paranın gönderilmesi için yeterli bir süre değildi. Dolayısıyla Ankara'daki arkadaşlar kendiliklerinden bu parayı göndermişlerdi. Mektubu Avni yazıp göndermiş ve kendi aramızda kullandığımız özel şifreyle mektubun satır aralarında Ankara'ya dönmem gerektiğini, bu parayı bunun için gönderdiklerini belirtmişti.

Artık Eymir'i terk edecektim, bunu Ali Rıza ve babası da anlamıştı. İmam Amca oğluna, "arkadaşına çevreyi bir gezdir, her gün evlerde tıkılıp kaldınız!" dedi. Bunun üzerine onların dağdaki kavaklıklarını, tarlalarını ve akrabalarının bulunduğu yakın bir

köy olan Kızık Köyünü gezdik. Kızık' ta, köyün ortasında bir çeşme vardı ve çeşmenin önündeki havuzda kocaman kocaman balıklar yüzüyordu. Bu balıklar kutsal olduğu için kimse dokunmuyor ve köylülerin attığı çeşitli gıdalarla besleniyorlardı.

Ankara'ya Dönüyorum

25 mart gibi bir gün Eymir Köyünden ayrıldık. Yaşamım boyunca ayrılıklar bana çok zor ve acı gelmiştir. Eymir' den ayrılırken, 12 yaşımda ortaokulda okumak üzere, Ankara'ya, dayımların yanına giderken babamdan ayrılışım aklıma geldi. Otobüs yürümeye başlamıştı, babam bir süre otobüsle birlikte aynı hizada koşup otobüsün camını tıklatarak, "aman ha oğlum sen akıllısın, kötü şeylere kafanı takma, okumana bak!" falan diyerek iki günden beri yinelediği tembihlerine devam ediyordu. Yıllar sonra bu yaşımda ve bu yaşam tarzımla babamın o tembihlerinin hiçbir anlamı kalmamıştı. Nitekim babam şu anda benim, kendisinin hiç tahmin etmediği bir köyde kaçak olarak bulunduğumu bilmiyordu. Üç hafta kadar süren birlikteliğimizden sonra İmam Amcadan ayrılırken de bu ilk ayrılığımdaki duyguları yaşamıştım. Evden çıkıp giderken komşu evdeki Abdullah'ın özürlü oğlu Garip pencereden el sallıyordu. Komşuların birçoğu beni uğurlamaya çıkmışlar, Ali Rıza'nın "Cenderme" lakabını taktığı değirmenci bile beni uğurlamak için değirmeninden çıkıp koşarak yanımıza gelmişti...

Köyden ayrıldığımız gün önce Arguvan' a, oradan da Malatya'ya geldik. Malatya'ya geldikten sonra TÖS Lokaline gittik, biz lokalde otururken benim Ankara otobüsünden yerimi ayırttılar. Akşama kadar lokalde oturduk, akşam olunca da, Ali Rıza ile ağabeyi Hasan Doğan beni Ankara otobüsüne bindirip yolcu ettiler.

Otobüste yalnızdım, fakat hem rahattım, hem de Ankara'ya dönmekte olduğum için sevinçliydim. Fakat Malatya otobüsleri genel olarak Darende'de pek mola vermediği halde benim bindiğim otobüs Darende'ye gelince yolun kenarına çekilip beklemeye başlamıştı. Yolcuların çoğu yere indi, ben inmedim. O sırada camın önüne iki kişi geldi cama bakarak bir şeyler konuşuyorlardı.

Bir ara birinin beni işaret ettiğini sanıp kuşkulandım, fakat bunların benimle ne sorunu olabilir diye düşünüp rahatlamaya çalıştım. Eğer beni yakalamak isteseydiler otobüs durur durmaz içeri girer yakalarlardı. Daha sonra adamlardan biri içeri girdi, yanıma gelip omzumdan tutarak, "endişelenme biz seni Malatya TÖS 'de görmüştük!" dedi. Acaba, Ankara'dan gelip tekrar dönmekte olan Rıza'nın arkadaşı olarak mı, yoksa Ankara'dan gelip Rıza'nın evinde bir süre saklanan bir kaçak olarak mı anılıyordum? Hiç önemli değildi, bana ilişen olmamıştı ya!...

699 kilometrelik yolu hiç uyumadan geldim. Ankara otogarı ile tren garı bitişikti, trene binip bir durak ilerdeki DTCF 'ye ulaştım. Arkadaşların ilk verdiği haber, "kardeşim Fahri ile dayımın oğlu Galip'in polislerin baskılarına dayanamayarak Siyasal yurdunda yatmakta oldukları" idi. Polisin amacı mahkemeden önce beni mutlaka ele geçirip Birinci Şubede ifademi almaktı. Benim de amacım bu zamana kadar kaçmak ve son iki hafta yakayı ele vermeden mutlaka mahkemede teslim olmaktı.

DTCF FK' nin Kongresi Yapılıyor

Mahkeme gününden birkaç gün önce, İrfan Uçar'ın divan başkanlığında DTCF FK' nin kongresi olmuştu. Hüseyin Yavuz'un başkanlığında Sinan Eren sekreter, ben sayman, Ali Demir ile Selçuk Şahin Polat da yönetim kurulu üyeliğine seçilmiştik. Ayrıca on tane federasyon genel kurul delegesinin beşi yönetim kurulu üyesi, diğer beşinden üçü Necla Ülkü, Ömer Özdal, Nazmi Çakır, galiba ikisi de İrfan Özbalcı ile Raşit Serdengeçti idi. Kongrede bir konuşma yapan Selçuk Polat, yeni ayrışan PDA siyasetini kastederek, "burada bir koku var, pis bir koku, oportünizm kokusu!" gibi ifadeler kullanmıştı. Bu konuşmanın bu ayrıntısının aklımda kalmasının nedeni, daha o zaman yeni ayrışan arkadaşlarımız için böylesine keskin bir ifadenin kullanılmasını mizaç olarak olumlu bulmayışımdandı.

FKF ve Dev-Genç üyeliğim boyunca seçildiğim tek yönetim buydu. Yıllardan beri birçok kez önerildiğim halde, genel kurullardaki seçim atmosferinde yaşanan olumsuz ilişkileri sevmediğim ve kişisel mizacım olarak kendimi yönetim kadrolarına uy-

gun bulmadığım için görev almaya çok sıcak bakmamıştım. Aslında isteklileri pek çok olduğu için isteseydim de seçilebileceğimi sanmıyorum.

Devrimci örgütlerdeki yönetim çekişmelerini ve bölünmelerini gördükçe, "yeni bir oportünizm daha doğdu" diye değil, "yeni bir bölünme daha oldu" diye düşünüyor ve üzülüyordum. Bölünme olaylarının kenarında olmak bazı olumsuzlukların sorumluluğundan uzak kalmayı ve daha rahat olmayı sağlıyordu. Yıllar sonra Turhan Feyizoğlu' nun kitabını (FKF, Ozan Yayıncılık, İstanbul 2002) okuyunca, başkan olabilmek ve yönetime gelebilmek için verilen mücadelelerin bölünmelerde önemli ölçüde etkili olduğunu daha rahat görebiliyorum. Zaten devrimci harekete musallat olan en onmaz hastalıklardan biri "kariyerizm" denilen koltuk kapma mücadelesiydi. Yıllar sonra 68 Mücadelesinin tarihini okuyunca bölünmelerin sorumlusu olan öncü kişilerin, diğer sıradan devrimcilerden bilgi birikimi ve mücadele azmi yönünden hiçbir farkları olmadığını, o zaman onların yazıp konuştuklarının, o dönemdeki sıradan herhangi bir militanın toparlayabileceği bilgiler olduğunu görüyorum...

Mahkemede Teslim Oluyorum

Nihayet mahkeme günü geldi. Siyasal yurdundan bir taksiyle adliyeye geldik, yanımda Meral Tüzün (Özdal), Necla Ülkü (Kuglin) ve kardeşim Fahri vardı. Avukatım Niyazi Ağırnaslı ve tanık emniyet mensupları bizden önce Adliyeye gelmişlerdi. Duruşmadan önce uzun aralık olursa beni yine gözaltına alabilecekleri endişesiyle adliyedeki baro odasında bekliyordum.

Duruşma sırası bize gelince baro odasından duruşma salonuna geçtim. Kimlik tespitim yapıldı, ilk ifadem alındı. DTCF son sınıfında beklemeli öğrenci olduğumu, Ankara'da işim olmadığı için memleketime gittiğimi, arandığımı bilmediğimi ve mahkemeden gelen yazı üzerine gelip teslim olduğumu söyledim. Savcı iddiasını okudu, polis baskınında ele geçirilen tüm suç unsuru cisimlerden benim de sorumlu olduğumu öne sürerek tutuklanmamı istedi. Sonra tanık emniyet mensuplarının ifadelerinin alınmasına geçildi.

Ermenekli polis, yasal arama izniyle evimizi aradıklarını, evde bol miktarda el yapımı bomba bulduklarını, bunların yapımına benim de ortak olduğumu ve Ankara'da birçok yere atılan bombanın aynı yapım olduğunu, bu konuda ayrı bir davanın bulunduğunu, benim evimde ayrıca ruhsatsız bir tabanca ile çok sayıda yasak yayın bulduklarını, arama sırasında kendilerine silah çektiğimi, sonra da silahımı pencereden dışarı atıp kaçtığımı ve arandığımı bildiğim halde aylardan beri polise teslim olmadığımı söyledi. İfadesini verdikten sonra hakim polise salondan çıkmamasını ve arka tarafa oturmasını söyledi. İkinci tanık polis benzer ifade vererek o da arkaya oturdu.

Üçüncü tanık iri yarı bir bekçiydi. Tabancayı dışarı attıktan sonra benim kolumdan tutan ve beni elinden kaçıran kişi o olduğu için Onun ifadesi daha önemliydi. Çünkü diğer iki polis ifadelerinde beni tutanın o bekçi olduğunu da açıklamışlardı. İri kıyım bir kişi olan bekçi kendinden emin bir biçimde içeri girdi, yemin ederek ifadesine başladıktan sonra önce beni tarif etti. İri yarı, uzun favorili, kara bıyıklı, kırmızı uzun suratlı, güçlü kuvvetli bir kişi olduğumu, bütün gücüyle kolumdan tuttuğu halde kapıdaki polis kendisine yardıma gelinceye kadar elinden kurtulup kaçtığımı söyledi.

O zamana kadar hiç konuşmayan Niyazi Ağırnaslı yavaşça elini kaldırarak tanığa bir sorusu olduğunu söyledi. Hakim "buyurun sorun" deyince Niyazi Bey iyice ayağa kalktı ve "sayın tanık acaba müvekkilimi tanıyor mu?" dedi. Hakim de çelişkiyi anlamıştı. Bekçinin tarif ettiği adama ben hiç benzemiyordum. Takım elbise giymiştim, tıraşımı olmuştum, bıyığım yoktu, zaten ömür boyu hiç uzun favorilerim olmamıştı, boyum 165 santim kadar ve çelimsiz bir adamdım. Soruyu bir kere de hakim yineleyerek, "oğlum bu çocuğu tanıyor musun?" dedi. Bekçi bana şöyle bir baktı, "Hakim Bey Allah var, ben çocuğu hiç görmemişim. Eğer benim yakaladığım bu çocuk olsaydı övünmek gibi olmasın ben bunu dörde katlar getirirdim!" dedi. Tüm salon kıs kıs gülüyordu. İfadesini verip arkaya oturan Ermenekli polis, "ulan elinden kaçırdığın adamı nasıl tanımazsın? Fikret Babuş bu işte!..." diye feryat ediyordu.

Tanıkların ifadeleri tamamlandıktan sonra görüşü sorulan savcı yine de tutuklanmamı istedi. Hakim ise kısa bir süre sonra mahkemenin kararını açıklayarak, gıyabımdaki tutukluluk kararının vicahiye çevrildiğini, suçluluğuma dair yeterli delil bulunmadığı ve sabit ikametgahımın bulunduğu ve öğrenci olduğum için tutukluluk kararının kaldırıldığını bildirdi. Bundan sonra hakim, Niyazi Beyin elindeki deftere bakarak yaptığı öneriyi kabul edip, sonraki duruşma tarihini belirledi ve böylece duruşma sona erdi.

Hiç ummadığım bir sonuç gerçekleşmişti. Büyük bir sevinç içindeydim, elimi kolumu sallayarak adliye sarayını terk etmek üzere dışarı çıkmıştım. Fakat çıkar çıkmaz Ermenekli polis kolumdan tutup çektirmeye başladı. Polisin, sinirinden gözü dönmüştü, tutukluluk kararını kaldırma yazısının henüz emniyete bildirilmediğini ve elindeki mevcut yazıya göre beni emniyete götüreceğini söylüyordu. Niyazi Ağabey de kapıya çıkmış ne yapacağını bilemez haldeydi. Ben bilinçsizce kendimi duruşma salonuna attım. İçerde yeni bir duruşmaya geçilmişti, hakim, "gene niçin geldin oğlum?" dedi. "bu polis beni zorla götürmek istiyor efendim!" dedim. Benim arkamdan salona giren polis de, "efendim benim elimde tutuklama yazısı var, bu yazı bende varken ben bunu götüreceğim!" diye bağırıyordu. Hakim polise, "mahkemenin serbest bıraktığı kişiyi sen nasıl götürürsün?" deyince, "efendim o yazı bize ulaşmadı" dedi. Hakim, "oğlum mahkeme senin gözünün önünde olmadı mı? Sen biraz kızgınsın otursana şuraya!" dedi ve polisi az önce kalktığı sandalyeye tekrar oturttu. Sonra bana dönüp, "sen kaç!" dedi. Zaten arkadaşlar taksiyi tutup adliyenin önünde hazır etmişlerdi. Polis orada otururken ben taksiye binip DTCF 'ye kaçtım.

Aynı gün Dil-Tarihten Kızılay'a doğru yine bir yürüyüş yapılmıştı. Duruşmada yaşadıklarımdan sonra doğal olarak o yürüyüşe katılmamıştım. Fakat hakimin yardımıyla elinden kurtulduğum Ermenekli polis yürüyüşe de katılmıştı. Yürüyüşe katılan Felsefe Bölümünden, Fikir Kulübü üyesi Uğurgün Yaldır yürüyüşten döndükten sonra, Kızılay'da yanındaki arkadaşıyla birlikte kendisini gözaltına almak isteyen bir polisle tartıştıklarını, ka-

labalığın içine girerek gözaltına alınmaktan kurtulduklarını ve polisin, "Fikret Babuş' u mahkemede elimden kaçırdım, fakat eninde sonunda Onu elime geçireceğim!" dediğini anlatmıştı.

Maceralı Kaçışta Yakalanıyorum

Tutukluluk halim kalktığı halde, uzun süre ortalıkta serbestçe dolaşamıyor, polis korkusunu da üstümden atamıyordum. Bu günlerin birinde, kalabalık bir grup, akşam vakti Dil-Tarihten çıkıp, önceki sayfalarda belirttiğim güvenlikli yoldan Siyasal Bilgiler yurduna doğru şakalaşarak yürüyüşe geçmiştik. Hacettepe Üniversitesini geçip Kurtuluş tren istasyonuna yaklaştığımız sırada, önümüzdeki yoldan gelen bir polis minibüsü hızla yanımıza yaklaşıp durdu. Polisler arabadan inip, "durun, kimlik kontrolü yapacağız!" deyince sağa sola rasgele kaçışmaya başladık. Selçuk Polat, İrfan Özbalcı ve ben yürüdüğümüz istikametin sol tarafındaki eski Hacettepe evlerinin bulunduğu sokaklara doğru kaçtık. Polis arabası diğerlerini bırakıp bizim peşimize düştü. Biz arabanın giremeyeceği dar sokaklara girince, arabadan inip onlar da bizim peşimizden sokağa girdiler. Selçuk'la İrfan silahlı olduğu için yakalanmamaları gerekiyordu. Fakat üzerimde silah olmadığı için benim kaçmam anlamsızdı, polisler yakalasa bile nezaretten sonra bırakmak zorundaydılar. Fakat polis korkusu öylesine içime sinmişti ki, asla ellerine düşmek istemiyordum ve diğer iki arkadaşla birlikte ben de kaçıyordum.

Polisten kaçarken, seyrek de olsa sokak lambaları ortalığı aydınlattığı için bahçe duvarlarının karanlığına sığınmaya çalışıyorduk. Avlusu evlerin bahçesinden daha geniş bir cami karşımıza çıktı. Saklanmaya uygun bir yer olarak gördüğümüz caminin avlusuna girdik, fakat az sonra polisler bizim caminin avlusuna girdiğimizi anlayıp, peşimizden cami duvarının önüne geldiler. Onların peşimizde olduğunu fark edince bulunduğumuz yerin güvenilir bir yer olmadığını düşünüp caminin avlu duvarıyla bitişik olan eski bir evin arka bahçesine geçtik.

Geçtiğimiz yerde bulunan eski Hacettepe evi ile, eve bitişik durumdaki kömürlük, bahçenin ön tarafına geçişi kapatmıştı. Bahçe oldukça dardı ve soba borusu, sandalye, koltuk, ranza gibi

eskiyip atılmış ev eşyalarıyla doluydu. Hafif kımıldayınca atık eşyalar büyük gürültü çıkarıyordu. Polislerin bizim bulunduğumuz yeri tespit edip duvarın önüne geldiklerini anlayınca kömürlüğün derme çatma çatısına çıkıp buradan evin ön tarafına geçmek istedik. Fakat ön tarafın birkaç evin kullandığı ortak bir avlu olduğunu görünce oradan kurtulamayacağımızı düşünüp, bilinçsizce kömürlüğün çatısından evin çatısına çıktık ve çatının diğer tarafından inecek bir yer aramaya başladık. O sırada bizi izleyen polisler çatıya çıktığımızı anladılar ve bahçenin tek çıkış noktası olan geldiğimiz cami tarafında beklemeye başladılar. Çatının diğer tarafında inilebilecek bir yer yoktu. Fakat sürekli çatıda kalamayacağımız için mutlaka inmenin bir yolunu ve yöntemini bulmamız gerekiyordu.

Evin ön tarafına inmek için bir yer araştırırken çatı suyunu akıtan borulardan birinin, evin duvarından ayrılıp ön tarafındaki bahçeye doğru sarkmış olduğunu gördük. Bu borudan peş peşe kayarak ön taraftaki ortak kullanılan avluya indik. Avluda, avluyu ortak kullanan evlere açılan üç kapı vardı. Selçuk kapının birini rasgele açtı, kalabalık bir aile evin orta yerine oturmuş çay içiyordu. Ailenin oturduğu salonda avlu kapısıyla karşı karşıya başka bir kapı vardı. Bu kapının yola açıldığı belliydi. Selçuk ailenin arasından geçip kapıyı açınca yolu gördü ve fırlayıp kaçtı. Aile fertlerinin tümü ayağa kalkıp çığlık atmaya başladı. İrfan'la ben kalmıştık, can havliyle ikimiz de arka arkaya fırlayıp Selçuk'un açtığı kapıdan yola çıkmak istedik. Polisler o zamana kadar çığlık sesini duyup evin arka tarafından ön tarafına gelmişlerdi. Selçuk polisler gelmeden önce kaçmayı başarmıştı.

Çığlık sesinin üzerinden geçen yarım dakikalık zaman içinde bizim kaçmış olacağımıza ihtimal vermeyen polisler hala hepimizin bir arada olduğunu ve evde kıskıvrak yakalayacaklarını sanıyorlardı. Büyük bir olasılıkla kovalarken bizim üç kişi olduğumuzu da anlamışlardı. Polislerin, bizim evin içinden peş peşe fırlayıp çıkacağımızı tahmin etmedikleri bir anda İrfan da kaçmayı başardı. Fakat Onun arkasından yola çıktığım sırada beni yakaladılar. Beni yakaladıktan sonra polisler içeri girip, "evinize kaç kişi girdi?" diye sordular. "Üç kişilerdi biri önce kaçtı, biri de

şimdi" demeleri üzerine polisler, Selçuk'un daha önce kaçmış olduğunu o zaman anladılar.

Aslında İrfan ailenin arasına dalmadan önce biraz tereddüt etmiş ve o anda ben fırlayıp kaçmak istemiştim. Fakat belinde silah olduğu için Onun benden önce kaçmasını istiyordum. Ondan önce fırlamış olsaydım büyük bir olasılıkla ben kaçabilecek, O yakalanacaktı. Her şeye rağmen silahlı arkadaşların kaçıp kurtulması daha iyi olmuştu.

Polisin gelmesi üzerine evdekilerin bazıları da yola çıkmışlardı. Üç kişiden birinin yakalanıp götürülmekte olduğunu gören orta yaşlı bir adam, "bunlar hırsız değil, anarşist bunlar!" dedi. Adamın kendilerine akıl verir gibi konuşmasına kızan polisin biri, onun tavrını başarısızlıklarının yüzlerine vurulması şeklinde algıladığı için, eliyle işaret edip, "gir içeri, fazla konuşma!" diyerek adamı tersledi.

Yakaladıktan sonra polisler benim üstümü aradılar, herhangi bir suç unsuru bulamayınca içlerinden biri, "hiçbir suçun olmadığı halde niye kaçıyorsun, polisten kaçılır mı?" diye çıkışırken başka biri kızgın bir üslupla, "yakalanmadan önce silahını yere mi attın yoksa?" diye sordu. Silahım olmadığını, heyecana kapılıp kaçtığımı söyledim. Daha sonra beni mahalle arasından çıkarıp, az ilerdeki sokak başında bıraktıkları polis arabasına bindirdiler. Arabada polislerden biri, "kaçan arkadaşların kimlerdi, üstlerinde silah var mıydı?" diye sordu. Birinin adının Şahin, diğerinin adının İrfan olduğunu, fakat ikisinin de soyadlarını ve üstlerinde neyin olup olmadığını bilmediğimi söyledim. Birinci şubeye getirdikten sonra benzer sorular sorup benzer yanıtlar aldılar ve bir gece nezarette tutup, sabah salıverdiler. Bütün korkum ben Emniyet Müdürlüğündeyken Ermenekli polisin bir yerden çıkıp gelmesiydi, fakat bereket korktuğum başıma gelmemişti.

Bu olaydan tam iki gün sonra Tandoğan Meydanında bir miting vardı, miting dağılırken iki sivil polis yanıma gelip, ifademi almak için Emniyet Müdürlüğüne götürmek istediklerini söylediler. Daha iki gün önce Emniyet Müdürlüğüne götürdüklerini o zamandan beri ifade verecek hiçbir gelişmenin olmadığını söyledim. Yanımdaki arkadaşlar da karşı çıktıkları için fazla ısrar et-

meyip gittiler. Az sonra aynı polisler yine yanıma gelip, bizzat Birinci Şube Müdürünün (Altan Ünal olsa gerek) bilgisi dahilinde kendi arabasıyla müdürlüğe götürüleceğimi ve ifadem alındıktan sonra serbest bırakılacağımı söylediler. Ben kendimi iyice garanti altına almak için yanımızda bir arkadaşımın daha gelmesini istedim, bunu da kabul ettiler. Yanımda anımsayamadığım bir arkadaşımla birlikte Emniyet Müdürlüğüne gittik. Arkadaşım binanın önünde beklerken polislerle birlikte Birinci Şubeye çıktık.

Birinci Şubede beni sorgulayan polis, iki gün önce ifadem alınırken sormayı unuttukları bir konu olduğu için yeniden müdürlüğe çağrıldığımı belirtti. Daha sonra esas konuya geçerek, üç-beş ay kadar önce Kavaklıdere'deki otobüs duraklarından birine bomba atıldığını, bu olayın soruşturmasını yaptıklarını, benim dışımdaki diğer ilgili arkadaşların çeşitli zamanlarda Emniyet Müdürlüğünde ifadelerinin alınmış olduğunu, dosyanın tamamlanması için benim ifademin de alınması gerektiğini söyleyip, bu konuda bildiklerimi anlatmamı istedi. Ben doğal olarak olayla hiçbir ilgimin ve bilgimin olmadığını, devrimcilerin rasgele bir otobüs durağına bomba atmayacaklarını söyledim. Söylediklerimi aynen yazdılar, imzalattırdılar ve verdikleri sözlerinde durarak ifademi aldıktan sonra serbest bıraktılar.

Yalnız ifademi imzalattıktan sonra orada bulunan sivil polislerden biri ben çıkmadan önce, Kavaklıdere'ye atılan soruşturma konusu bomba ile, bizim evde ele geçirdikleri bombaların yapımında aynı kumaşın parçalarının kullanılmış olduğunu, bunların hepsinin aynı yerde ve aynı kişiler tarafından imal edildiğini, kendilerinin her şeyi bildiklerini belirtip, şimdi beni bırakıyorlarsa da, bundan sonra ayağımı denk almam gerektiğini söyledi. Gerçekten de bomba imal edilirken konserve kutusunun içine konulan barutla metal parçalarının arasına kumaş parçaları sıkıştırılıyordu.

Polisin söylediği doğruysa, yani rasgele bir otobüs durağına atılan bomba bizim evde imal edilmişse, bu bir provokasyondu. Nitekim Emniyet Müdürlüğünden çıktıktan sonra polisin, kumaş benzerliği sayesinde ulaştıklarını söylediği bilgilerin Yener Acar tarafından sızdırılmış olabileceğini düşünmüştüm. Anımsadığım

kadarıyla aynı şeyleri benden önce ifadesini aldıkları diğer arkadaşlara (Avni ve Selçuk) da söylemişlerdi.

Otobüs durağının bombalanmasından dolayı mahkemede ayrı bir dava açılmamıştı. Belki de bu dosyayı ev baskınından sonra açılan Selçuk' ların dosyasıyla birleştirmişlerdi. Yukarıda belirttiğim gibi, benim dosyam onlarınkinden ayrıldığı için bu olay benim dosyama girmemişti. Bekçinin ifadesi üzerine serbest bırakıldıktan sonra ev baskınıyla ilgili mahkemeye bir daha hiç gitmedim, sonucunu da öğrenmedim.

Yeniden Köy Çalışmalarına Başlıyorum

Bu gelişmelerden sonra ne olur, ne olmaz düşüncesiyle üç beş gün daha ortalıkta serbestçe dolaşamadım. Olaylar sıcaklığını yitirdikten sonra normal yaşamıma dönebildim. Kaçak yaşamımın sona ermesi beni rahatlatmıştı, fakat buna rağmen polislerin bastığı eve dönmeyip yine çeşitli yurtlarda kalmaya devam ediyordum. Artık 12 yaşımdan beri mekanım olan Saimekadın' a sadece ara sıra ziyarete gidiyordum. Yıllardan beri süren devrimcilik mücadelemde en güvenilir yer olarak bildiğim gecekondumuz artık en güvensiz ve en tehlikeli yer haline gelmişti. Nitekim 12 Mart döneminde mahallemiz sürekli denetim altında kaldı. Evlerdeki kitapların korunması bile en önemli ve en güç iş haline geldi.

Kısa bir süre sonra da Dev-Genç'in organizasyonuyla sürdürülen köy çalışmalarına yeniden yönelerek, 1970 bahar ve yazını Türkiye'nin çeşitli bölgelerindeki köylerde geçirdim.

İlkin, 1970 yılı mayıs ayında Ordu, Fatsa ve Giresun bölgesindeki fındık üreticisi köylerde yapılan çalışmalara katıldım. Çalışmalara ilkin,mayıs ayı başlarında Giresun'un Bulancak İlçesinin fındık üretimi yapan köylerinden başladık. Bir hafta kadar Bulancak köylerini dolaştıktan sonra Giresun ve Ordu'nun merkez köylerini de gezdik. Bizim dışımızdaki ekipler de Fatsa ve diğer ilçelerin köylerini gezdiler. Bu çalışmaların sonucunda, bölge köylerinden çok yüksek bir miting potansiyeli sağladık. Miting Fatsa'da yapılacaktı. Fakat mitingi yapacağımız gün miting düzenleme komitesi üyelerinden biri polis tarafından gözaltına alındığı için mitingi ertelemek zorunda kaldık.

Mitinge katılmak üzere çeşitli köylerden Fatsa'ya gelen köylüler bu durumu öğrenince, bir yandan gözaltındaki arkadaşlarının salıverilmesi için karakolun önünde eyleme geçerlerken, diğer yandan da Ordu-Samsun asfaltını trafiğe kapatarak mitingi yasaklama kararının iptali için direnişe geçtiler. Bu gelişmeler üzerine, bölgeye dışardan gelen devrimcilerin polis ve jandarma tarafından gözaltına alınabileceği tehlikesi üzerine olay yerini terk edip, olaylar yatıştıktan sonra tekrar dönmek üzere Trabzon'a geçtik. Fakat daha sonra miting bilinmeyen bir tarihe ertelenince Ankara'ya dönmek zorunda kaldık. Kısa bir süre sonra bölgeye başka ekipler gönderildi, bu ekiplerin yeniden yürüttükleri çalışmalardan sonra hem Fatsa'da, hem de Ordu'da fındık üretici mitingleri yapıldı. Kars köylerinde görev aldığım için Ordu, Fatsa, Giresun bölgesine bir daha dönmedim, Fatsa ve Ordu'da yapılan mitinglere de katılamadım. Fakat her iki mitingin de güçlü geçmesinde önceki çalışmaların büyük rolü olduğu kesindi.

1970 yılı haziran ayı başlarında yüksek okulların bazısında yine boykot başladı. Yanılmıyorsam aynı tarihlerde Dil-Tarihte de boykot başlamıştı. Dil-Tarihte eylem koymak ve sürdürmek artık çok kolaydı. Bu nedenle boykot başladıktan sonra olsa gerek, 8 Haziran 1970 günü sabahı, Kars süt üreticisi köylerde çalışmak üzere dört kişi, Ankara'dan trenle hareket ettik. Yüksek Öğretmenli devrimcilerden Leyla Çörekçi ile Rahime (Boyacı) da aynı trenle memleketlerine dönmekteydiler. 36 saat sonra 9 haziran akşamı Kars'a geldik. Ankara'dan benimle birlikte Raşit Serdengeçti, Habip Çalışkan, Tayfun Demir gelmişti. Erzurum'dan Cengiz Baltacı geldi. Kars'ta da Yavuz Yıldırımtürk, Hayati Tuncer ve Faik Kavan bize katılmışlardı. O zaman Kars Cezaevinde yatan Yavuz'un kardeşi Metin Yıldırımtürk' ün de tahliye olup bize katılacağını umuyorduk. Ancak bu gerçekleşmemişti. Böylece ekibimiz ancak sekiz kişi kadardı.

Bizim Kars'ta yapacağımız çalışma Dev-Genç'in süt üreticileriyle ilgili ilk eylemiydi. Dolayısıyla süt üreticileriyle ilgili yapacağımız her çalışma bu alanda gerçekleştirilen ilk eylem olacaktı. Amacımız süt üreticisi köyleri gezerek sağlayacağımız potansiyelle Kars'taki süt sömürüsünü protesto eden bir "süt üreticisi mitingi" düzenlemekti.

Bu amaçla iki hafta süreyle bazen iki ekip halinde, bazen de tek ekip halinde başta Kars merkez köyleri olmak üzere, ilçelere bağlı köylerin birçoğunu gezdik. Süt üretiminin nasıl yapıldığı, sütün nasıl değerlendirildiği, süt ağasının köylüleri kendisine nasıl bağladığı gibi süt üretimiyle ilgili sorunların birçoğunu öğrendik. Kars köylülerine, diğer köy çalışmalarında edindiğimiz deneyimlerin ışığında sorunlarına sahip çıkma, süt sömürüsüne karşı çıkma bilinci vermeye çalıştık.

Mevcut koşullarda ve kendi konumumuz çerçevesinde köylülere verebileceğimiz bilinci verdiğimize, onlardan da gerekli bilgileri aldığımıza inanıyorduk. Fakat buna rağmen, belirttiğim gibi sayımızın yetersiz olması, süt üreticileri arasında bundan önce çalışılmamış olması, Kars köylülerinin karşıdevrimci güçler ve devlet güçleri tarafından korkutulması ve kışkırtılması ve sonuçta ekibimizin çok geniş bir alana yayılmış olan süt üreticisi köylerinde yeterince çalışma yapamaması gibi nedenlerle amaçladığımız mitingi gerçekleştiremedik. Fakat Türkiye'nin en uç köylerine kadar ulaşarak pek çok köyde devrimci düşüncelerimizi açıklama olanağı yarattık, süt üretici sorunlarını kavradık ve tüm Kars bölgesinin sorunlarıyla ilgili ayrıntılı bir rapor hazırlayıp, Dev-Genç'e sunarak bundan sonra bu alanda yapılacak çalışmalar için zemin oluşturduk. Ayrıca Kars' taki Dev-Genç şubesini de bu çalışmalar sırasında faaliyete geçirdik.[9]

Kars'tan trenle Ankara'ya dönerken kompartımanda okuduğum bir gazeteden, Antakya'da Yalçın Ergönül adında eski solculardan birinin kendisini incir ağacına asarak intihar ettiği haberini okumuştum. Yalçın Ergönül "Eski Tüfek" denilen komünistlerden biriydi. nisan ya da mayıs ayında Ankara'ya geldiğinde hemşehrisi Ömer Özdal' ın çağrısı üzerine Dil-Tarihe de gelmişti. Her türlü dogmanın toplumsal gelişimin önündeki en önemli engeli olduğunu belirtmiş ve bu konuda yürüttüğü çalışmayı yakında tamamlayarak Kuranı Türkçe'ye çevirip yorumlanmış halde yayınlayacağını söylemişti. Böyle bir proje peşindeyken Onun

[9] Bu köy çalışmaları, Devrim Havarileri adlı kitapta daha geniş ele alınmış ve değerlendirmesi yapılmıştır. Kitapta ayrıca, Kars çalışmalarının sonuçlarıyla ilgili o zamanki İleri Dergisinde yayınlanan rapora da yer verilmiştir.

intihar edeceğine ihtimal vermemiştim. Nitekim cenazesine gidenler kendi boyunun, asılı olduğu incir ağacından bir karış daha uzun olduğunu söylemişlerdi. Yalçın Ergönül' ün ölümü o zaman devrimci çevrelerde pek duyulmamıştı.

Fakülteden Mezun Oluyorum

Biz Kars'ta köy çalışması sürdürürken İstanbul, Kocaeli ve Ankara'da 15-16 Haziran 1970 tarihlerinde bu yerlerdeki DİSK'e bağlı işçilerin, yeni sendika yasası taslağına karşı direnişe geçtiklerini öğrendik. Normal olarak gazeteler olaylar hakkındaki bilgiyi zaten bir gün sonra verirlerken, o zaman gazeteler Kars'a çıktıktan da bir gün sonra ulaşıyordu. Doğru dürüst radyo da dinleyememiştik, fakat zaten radyonun verdiği bilgiler de bizi tatmin edemezdi. Mutlaka kendi arkadaşlarımızın olaylar hakkındaki görüşlerini almak istiyorduk. Bunun üzerine Kars postanesinden Siyasal Bilgiler yurduna telefon edip olaylar hakkında bilgi almak istedik. Hukuk Fakültesinden Hüseyin Onur'la bağlantı kurabilmiştik. Hüseyin Onur işçi olayları hakkında kısaca bazı bilgiler verdikten sonra telefona beni istedi. Ahizeyi alınca, benimle ilgili inanamayacağım bir haberi olduğunu belirtip, "sen artık fakülteden mezun oldun!" dedi. Ben boykotun olumlu sonuç verdiğini ve sözlü sınavların kaldırıldığını anladım, fakat yine de, "uzaktan uzağa nasıl mezun olurum?" diye sordum, "sizinkiler sözlü sınavları kaldırttılar, geçen gün seni konuşuyorlardı, galiba yazılı sınavlarını vermişsin!" dedi.

Hüseyin'in verdiği haber beklediğim bir sonuç olmakla beraber, oldukça farklı bir alana yoğunlaştığım bir sırada ve farklı bir ortamda duyduğum için yine de sürpriz olmuştu. Kars'ta bulunduğum bir sırada Ankara'daki fakülteden mezun olmam gerçekten ilginçti.

1970 haziran sınavlarından önce başlatılan boykotun önemli gerekçelerinden biri de sözlü sınavların kaldırılmasıydı Biz Kars'tayken sözlü sınavlar temelli kaldırılır ve yaz dönemi sınavları yine eylül-ekim dönemine ertelenerek boykot tamamlanır. Böylece yıllardan beri yaptığımız eylemlerin en önemli kazanımlarından biri sağlanmış olur.

Ancak Kars'tan döndükten sonra çıkma belgesi almak için fa-

külte öğrenci işlerine gittiğim zaman, "sen mezun değilsin, Mehmet Altay Köymen' in dersinden kalmışsın," dediler. Hemen Köymen' e gittim, "hocam ben şubatta sizin dersinizin yazılısını vermiştim, bir yanlışlık var galiba!" dedim. "Senin kağıdında geçer not alacak bilgi yoktu. Fakat fakülteden sözlü sınavın kalkmasının mahsurlarını anlatmak için seni sözlü sınavına almak istemiş ve bu nedenle yazılı sınavında başarılı saymıştım. Fakat sen sözlü sınava gelmedin!" dedi. "Hocam siz benim ismimi, hangi nedenle olursa olsun yazılı sınavında başarılı olup, sözlü sınavına alınacakların listesinde ilan ettiniz. Şu anda sözlü sınav kalkmış durumda ve ben sizin dersinizden hukuken başarılıyım!" dedim. Gerçekten haksız olduğu ortadaydı, fakat kırıcı olmayan sıcak bir üslupla, "artık öğrenci işlerine bu şekilde bildirmişiz, yazılı sınavına bir kez daha gir!" dedi. Bunun üzerine kendisiyle daha fazla tartışmadan, o anda yapacak başka bir şey de olmadığı için, iki-üç ay sonra ekimde yapacağı yazılı sınavına yeniden girmeyi kabul ettim.

Ekimde girdiğim sınavdan olumlu sonuç bekliyordum. Fakat, kitabını Türk Tarih Kurumu basmadığı için özel bir yayınevine bastıran ve gazetelerde, "kitabını satın almayan öğrencilere sınava giriş vizesi vermediği" konusunda haberler çıkan Prof. Mehmet Altay Köymen, bu sınavda da beni bırakmıştı. Üstelik de geçer nottan bir not düşük vererek... Artık kasıtlı hareket ettiği belliydi ve eylem yapmaktan başka çare kalmamıştı.

Bunun üzerine kantine inip arkadaşlara durumu açıkladım. Bazıları, "sen ikinci kez yazılı sınavına girerek hata yapmışsın ve adamın dersinden başarısız olduğunu kabul etmişsin!" dediler. Aslında bu doğruydu, fakat o zaman kabul etmeseydim ne yapabilirdim? Artık olan olmuştu. Öyleyse şimdiden sonra var olan haksızlığı önlemeye çalışmamız gerekiyordu. Konuyu çeşitli yönleriyle kısaca tartıştıktan sonra kantinden kalabalık bir grup hocanın odasının bulunduğu Tarih Bölümü koridoruna gittik.

İlkin ben tek başıma hocanın odasına girip, geçtiğim dersten ikinci kez sınava alarak bana haksızlık yaptığını, usulen girdiğim sınavda da "5" yerine "4" vererek bıraktığını, mezuniyetimin başka bir sınava kaldığını, bu şekilde olursa yine sınavda başarılı

olamayacağımı, maddi ve manevi yönden büyük zararlara uğradığımı açıklayıp notumun düzeltilmesini istedim. Hiç konuşmadan elinin tersiyle "çık!" işareti yaparak benimle uğraşamayacağını ima etti. Onun beni bilerek bıraktığı bir kez daha belli olmuştu.

Bunun üzerine ben odanın kapısını açıp dışarıdaki arkadaşlara durumun olumsuz olduğunu işaret ettim. Onlar da koridorda slogan atmaya başladılar. Kafasını kaldırdı, asistanı Aydın Taneri' ye, "dışarıda ne oluyor?" dedi. Asistanı da durumu anlamak için benim önümden geçip koridora çıktı. Fakat kalabalığı görünce ürküp tekrar içeri girdi. İkisi de ne diyeceklerini bilemez haldeyken, "hocam kantinin yarısı kapının önünde sizin bana vereceğiniz yanıtı bekliyor" dedim. "Bunların hepsi bu iş için mi buradalar?" dedi, "hocam bundan daha önemli iş olur mu, ben bundan sonra bir daha sınava falan giremem, bir tek sizin yüzünüzden üniversiteyi bitiremeyeceğim" dedim. Bunun üzerine gereğinden fazla yumuşadı ve "git öğrenci işlerine bir dilekçe ver havalesini yaptırıp tekrar buraya getir" dedi. Hemen fırladım. Koridora çıkınca arkadaşlar, "ne oldu, ne oldu?" diye sordular, "galiba notu düzeltecek ama siz yine de buradan ayrılmayın" dedim ve öğrenci işlerine koştum.

Oradan sağladığım bir kağıda "notumun tashih edilmesini" isteyen bir dilekçe yazıp öğrenci işlerine verdim. Oradaki memurlar boş yere uğraştığımı ve sonucun değişmeyeceğini söylediler. "Şimdi görürsünüz!" dedim ve dilekçeyi kayıttan geçirdikten sonra elden hocaya götürdüm. Kapının önündeki devrimcilerin oluşturduğu kalabalık hiç dağılmamıştı. Dilekçeyi verdim. Ben öğrenci işlerinde uğraşırken onlar sınav kağıdımı çıkarıp hazır etmişlerdi. Önce kağıt üzerindeki notu yükseltti, sonra dilekçenin altına gerçek notumun "4" değil, "5" olduğunu yazıp, kaşesini de basıp imzaladı.

Dilekçeyi alıp yine elden öğrenci işlerine götürdüm. Hocanın kaşeli ve imzalı düzeltme yazısını görünce öğrenci işleri şefi (Hasan Çakır olsa gerek), "Dil-Tarih tarihinde ilk kez böyle bir düzeltme gerçekleşti" dedi. Ne olur, ne olmaz diyerek aynı gün çıkışımı aldım. En kısa zamanda da Niyazi Ağırnaslı' ya giderek mezun olduğumu söyledim.

Eğer bu keyfi tutuma karşı eylem yapıp hakkımı aramasaydım, belki de tek bu ders yüzünden mezun olabilmem 12 Mart dönemine kalacaktı. Nitekim bu şekilde 12 Mart sürecine girdiği için fakültenin çeşitli sınıflarından ayrılan pek çok devrimci vardı. Yıllar sonra çıkarılan aflarla yeniden fakülteye dönüp bitirmeye çalışanlar, hatta 12 Eylülden sonraya kalanlar bile olmuştu.

Bu gelişmelerden sonra, Ankara'nın havasından biraz uzaklaşmak için kendi köyüme gitmeye karar verdim. Ben köye gideceğim sırada arkadaşım ve hemşehrim Habip Çalışkan, "Türkiye'nin her yerinde köy çalışması yaptık, bir tek kendi memleketimiz kaldı, bari burada da kendi inisiyatifimizle bir şeyler yapalım!" dedi, Habip doğru söylüyordu. Bunun üzerine, benden sonra DTCF kantinde çalışmaya başlayan Van' lı Mustafa Derinkuyu' yu da yanıma alarak birlikte Ermenek'e hareket ettik. Fakat Ermenek köylerinde, taban fiyattan belirlenen zirai üretim yapılmadığı, belli kişilerin elinde büyük toprak birikimleri bulunmadığı ve tefecilik de çok yaygın olmadığı için, diğer çalışma alanlarında gördüğümüz üretim sorunu ve toprak sorunu yoktu. Yanımdaki arkadaşlar daha köye girerken dağlardaki, taşlardaki "Yaşasın Tam Bağımsız Türkiye, Kahrolsun Emperyalizm, Amerika Defol!" gibi slogan yazılarını görünce, "buralarda yapılacak bir şey kalmamış, herkes emperyalizmi tanıyor" dediler. Gerçekten de köy kahvesine girdiğimizde kahve lise mezunu gençlerle doluydu ve tıpkı Ankara'da olduğu gibi, devrimci hareket içindeki sorunları ve bölünmeleri tartışıyorlardı.

Köye geldikten 2-3 gün sonra Habip fena halde hastalandı ve çalışma gücü kalmadığı için bizi bırakıp gitti. O gittikten sonra Mustafa'yı köydeki gençlerle tanıştırdım ve yanımıza bir iki kişi daha alıp, civar köylerin bazılarını dolaştık. Fakat sonuçta doğal olarak, diğer bölgelerde yaptığımız gibi bir köy çalışması yapamadık ve 5-6 gün sonra biz de Ankara'ya döndük. Yıllar sonra Van' lı Mustafa'nın da ölmüş olduğunu duydum, fakat acaba ölmedi de bir taraftan çıkıp gelebilir miydi?..

Polis Üniversite Özerkliğini Çiğniyor

1970 yılında Ankara'daki yüksek okul ve fakültelerin çoğu

devrimci grupların denetimindeydi. Bazı yüksek okullarla, başta site yurdu olmak üzere üniversite özerkliği olmayan yerlerde polislerin desteğiyle ülkücü gruplar egemendiler. Tüm gruplar egemen oldukları yüksek okul ve yurtlarda karşıt grupların saldırı tehlikesine karşı gece gündüz nöbet tutuyorlardı. Dil-Tarihli devrimciler hem kendi fakültelerinde hem de yatmakta oldukları yurtlarda nöbet tutuyorlardı. Özellikle Fen Fakültesi, Ziraat Fakültesi ve yurdu, Hukuk yurdu en dikkatli nöbet tutulan yerlerdi. Her fakülte ve yurdun kapı girişlerinden başka bazı stratejik noktalarında da nöbet yerleri vardı.

Büyük bir olasılıkla 23 Eylül 1970 tarihinde faşistler tarafından vurulup ağır yaralanan, sonra da koma halinde kaldırıldığı hastanede ölen İlker Mansuroğlu' nun vurulması olayını protesto etmek amacıyla olsa gerek, 1970 eylül ayı sonlarında Tandoğan Meydanında ya da Fen Fakültesi civarında izinsiz bir eylem yapılmıştı. Eylem sırasında polisle çatışan devrimciler kaçıp, Fen Fakültesinin bahçesinde toplanarak slogan atmaya başlamışlardı. Bunun üzerine onları kovalayarak fakültenin önüne kadar gelen polisler, üniversite özerkliği nedeniyle fakülte bahçesine giremeyince, kaldırımda toplanıp beklemeye başladılar. Hava iyice gerginleşmişti ve fakültenin önündeki kaldırımda toplanan polislerin sayısı sürekli artıyordu. Polisin her zamankinden daha fazla uyarılmış olduğu belliydi. O günlerde üst üste meydana gelen olaylar polisi daha saldırgan hale getirmişti. Polislerin bu gergin tavrı, Fakültenin bahçesinde toplanan devrimcilerin, öldürülen arkadaşlarının kanının yerde kalmayacağı, sermayenin bekçisi katil polisin üniversite özerkliğini çiğnemesine izin verilmeyeceği, zulüm ve baskıların hesabının sorulacağı gibi sloganların dozunun artmasına neden olmuştu.

Polislerin üniversite özerkliğini çiğneyip fakültenin bahçesine girmesi yasal olarak mümkün olmadığı için, özellikle polis aleyhine sloganlar atılıyordu. Fakat gerginlik iyice yükselince, hiç beklenmedik bir anda çok sayıda toplum polisi fakültenin bahçesine girip öğrencileri rasgele coplamaya başladı. Polisin büyük bir hırsla saldırması üzerine öğrenciler karşılıklı iki binadan oluşan ve yer altından bir dehlizle birbirine bağlanan Fen Fakültesi bina-

larının içine kaçıştılar. Öğrencilerin büyük bir bölümü fakültenin Beşevler tarafındaki binasına sığınmışlardı. Ben de o binaya girmiştim. Kimya bölümünün bazı öğrencileri laboratuarda, döküldüğü yeri yakan bir karışım yapmaya çalışırlarken, bazı öğrenciler de fakültenin çatısına çıkıp polislere kiremit atmaya çalışıyordu.

3-5 kişiyle birlikte ben de fakültenin çatısına çıkmıştım. O sırada bacanın kenarından eline geçirdiği kiremit kırıntısını polislerin kafasına atmak için çatının ucuna doğru yaklaşan Selo' yu gördüm. "Dur ulan düşeceksin!" diye bağırdığım sırada sırtüstü düştü, ayakları çatının kenarından aşağı sarkmıştı. Yanındaki arkadaşlardan birinin paçasından tutunup yere düşmekten güçlükle kurtuldu. Bu sırada yanımda bulunan başka bir arkadaş elindeki içi sıvı dolu şişeyi aşağı fırlattı. Polislerin arasına düşen şişenin içindeki sıvı, yere yayıldı. Polisler şişeyi molotof kokteyli sanıp kaçıştılar.

Polis şefi yaptığı hareketin yasadışı olduğunu bildiği için, mümkün olduğunca kısa sürede, mümkün olduğunca çok sayıda öğrenci coplatıp fakültenin bahçesinden çıkıp gitmek istiyordu. Bu nedenle olay, polis şefinin gerginlik daha büyük bir çatışmaya dönüşmeden, fakülte bahçesini boşaltmasıyla sona erdi. Fakat bu olayla artık polis üniversite özerkliğini alenen çiğnemişti. Devrimci çevreler arasındaki yaygın inanca göre, bu olay bizzat içişleri bakanının talimatıyla gerçekleşmişti.

Devrimcilerin bulunduğu bir yeri polis bastıktan sonra genellikle bir de faşistler basarlardı. Bu nedenle faşist baskını olacağı endişesiyle o gece çok sayıda devrimcinin Fen Fakültesini beklemesine karar verildi. Fakültede kalanlar arasındaydım. İki binanın iki giriş kapısı dışındaki tüm kapı ve pencereleri kapatıp içeri girilebilecek yerlerde barikatlar oluşturup iki ana giriş kapısının önünde tam alarm halinde beklemeye koyulduk. Sabaha kadar birkaç kez faşistler peş peşe taksilerle kurşun sıkarak fakültenin önündeki caddeden geçtiler. Polis baskını nedeniyle fakülte içindeki tüm silahlar kaçırılmış olduğu için hiç kimsede tabanca yoktu, elimizdeki silah demir ve ağaç sopalardı. Uzun süre dışarıdan savunmayı güçlendirecek silah ve militan bekledik, fakat çevre-

deki önlemlerden olsa gerek bir türlü beklediğimiz yardım gelmedi. Hiç birimiz uyumadan sabah olmak üzereydi.

Nihayet 5-6 kişilik bir grup Eczacılık Fakültesi tarafındaki binanın kapısının önüne geldiler. Gelenleri seçemediğimiz için faşist olabileceklerini düşünüp binadaki devrimci militanların tümü bu kapının önünde toplandık. Dışarıdan gelenler binanın önüne iyice yaklaşınca Halil Çelimli kapının önüne çıkarak alacakaranlıkta gelenleri teşhis etmeye çalıştı. Yine de tanıyamayınca yüksek sesle, "ben sizi tanıyamadım, kimsiniz, ne arıyorsunuz burada?" dedi. En önde olanı, "biz Erkek Teknikten geliyoruz, buradaki savunmayı güçlendirmek için gönderildik" dedi. İlk olarak faşist bir grubun saldırısı olmadığı için, ikinci olarak da nihayet beklediğimiz yardım geldiği için büyük bir sevinç yaşadık.

Bu olaydan ya kısa bir süre önce, ya da kısa bir süre sonra 25 Aralık 1970 günü Fen Fakültesinin önünde faşistlerin silahlı saldırısına uğrayan devrimcilerden AİTİA öğrencisi Mehmet Demir ağır yaralanır, Eğitim Fakültesi öğrencisi Nail Karaçam (Panço) da ölür. Nail Karaçam'ın cenazesi akşam vakti hava yeni kararmakta olduğu sırada SBF yurduna getirildi. Yurdun girişindeki katlara çıkılan koridorun orta yerine yerleştirilen masaların üstüne konulan tabutunun başında sol yumruklar havaya kaldırılarak sabaha kadar nöbet tutuldu, sloganlar atıldı, antlar içildi. Panço, Ankara devrimci hareketi içinde çok sevilen iri kıyım bir devrimciydi. Günlerce gözümün önünden gitmedi. Mehmet Demir ise yarası sarıldıktan sonra ziraat yurdunda yattı ve iyileşinceye kadar orada kaldı.

Faşistler Yeniden Dil-Tarihe Saldırıyor

Dil-Tarihin girişinde nöbet tutarken çoğu kez faşistler ikide bir telefon ederek ölmüş arkadaşlarımızın adını anıp küfür ediyorlar ve "sizi de öldüreceğiz!" diyerek moralimizi bozmaya çalışıyorlardı. Çoğu kez telefon ağız dalaşı şekline dönüşüyor ve dakikalarca sürüyordu. Bir gece yine telefon çalınca Ahmet Fazıl Boyacı telefonu açtı, fakat karşıdaki küfür etmeye başlayınca kapattı. Tekrar telefon edildiğinde söyleyeceği küfürleri bir kağıda yazdı. Gerçekten az sonra tekrar telefon çaldı. Ahizeyi kaldırıp,

"alo" bile demeden küfürlü sözler okumaya başlayan Fazıl'ın yüzünün şekli ve sesinin tonu birden değişti, özür dileyen sözler söylemeye başladı. Anlaşılan bu kez telefon eden başka birisiydi. Daha sonra dayanamadı kendisi telefon açarak hazırladığı küfürlü sözleri iletti. Karşısındaki de küfrediyor olmalıydı ki, sesini gittikçe yükseltiyordu. En sonunda, "ulan bizden bir tek kişi bile Moskova'ya gitmedi, fakat sizinkilerin hepsi Amerika'da eğitilip gönderildi, esas uşak sizsiniz, siz uşakların uşağısınız, ite tapacak kadar geri zekalısınız!" gibi sözler söyledi.

Yine bu olaylı günlerin birinde, sabahın erken bir saatinde, 15-20 kişilik silahlı faşist bir grup, devrimcilerin Dil-Tarihteki egemenliğini kırmak için baskına gelmişlerdi. Baskın sırasında kapıda bulunan arkadaşların söylediklerine göre, Tuslog olaylarında birlikte gözaltına alındığımız faşistlerden biri de baskına gelenlerin arasındaydı.

Baskın sırasında yeni binanın alt katındaki kantinde Coğrafya Bölümünden Selçuk Tanır ile birlikte oturuyorduk. Daha kantin bile işlemeye başlamamıştı. Buna rağmen az sayıda da olsa diğer masalarda da bazı arkadaşlar vardı. Eski bina tarafından gelen silah sesini duyunca Selçuk Tanır ile birlikte kantinden çıkıp sesin geldiği tarafa doğru koştuk. Tam bu sırada yeni binanın balkonundan da silah sesi gelmeye başladı. Yeni binadaki nöbetçilerin, eski binanın kapısından giren faşistleri görerek ateş etmesi mümkün değildi. Bu nedenle onları korkutmak ve yeni binaya saldırmalarını önlemek için ateş ettikleri belliydi. Dolayısıyla o anda yeni bina için henüz bir tehlike olmadığını düşünüp eski binaya doğru koşmaya devam ettik.

İki bina arasındaki boşluğa geldiğimizde eski binanın merdiven pencerelerinden faşistlerin birinci kata doğru çıkmakta olduklarını ve merdiven aralarından rasgele ateş ettiklerini gördük. Selçuk Tanır faşistleri birinci katta görünce, sabahın bu erken saatinde hazırlıksız yakalandığımızı ve galiba eski binanın faşistlerin eline geçtiğini, bizim de yeni binayı savunmak zorunda kalacağımızı düşünerek umutsuz bir üslupla, "biz bu binayı ne kadar savunabiliriz?" diye yakındı. Benim Onu yanıtlamama gerek kalmadan eski binadaki arkadaşların faşistlerin peşinden birinci

kata doğru koşmakta olduklarını aynı anda gördük ve ikimiz aynı anda büyük bir sevinçle, "bizimkiler faşistleri kovalıyor!" diye bağırdık. Faşistler korkularından sağa sola rasgele silah sıkıyorlardı, fakat kaçmaktaydılar.

İşin ilginci yeni binadan hala silah sesi geliyordu. Anlaşılan buradaki nöbetçi arkadaşlar, faşistlerin eski binayı ele geçirdiklerini düşünüp yeni binaya gelmelerini önlemek için ateş etmeye devam ediyorlardı. Fakat silah sesi tekdüze hep aynı noktadan geliyordu. Tekrar kantine döndüğümüzde, kantindeki arkadaşların çoğunun balkona çıkmış olduklarını gördük ve biz de balkona çıktık. Balkonda büyük bir kargaşa yaşanmaktaydı.

Faşistler eski binaya baskın yaptıkları sırada, hemşehrisi Deli Fuat'la birlikte yeni binanın balkonunda nöbet tutmakta olan Selo, baskın olayını fark edince birden galeyana gelip havaya silah sıkmaya başlar. Biz eski binaya doğru koştuğumuz sırada kantindeki arkadaşların birçoğu balkona çıkarak Selo' yu yatıştırmaya çalışırlar. Biz kantine döndüğümüzde eski binadakilerin birçoğu da kantine gelmişti. Eski binadan gelen Ahmet Fazıl Boyacı Selo' ya iyice yaklaşıp belinden kavrayarak, "sen kime silah sıkıyorsun, biz eski binadan geliyoruz, faşist falan kalmadı, bırak ateş etmeyi!" diyerek Onu önledi. Boyacı' nın sözleri üzerine kendine gelen Selo silahı beline koydu ve kantine geçip sigarasını yaktı.

Selo daha önce siyasal yurdunun tuvaletinde tabancayla oynarken serçe parmağını yaraladığı için bir süre tabaca taşıması yasaklanmıştı. Bu yasaktan yeni kurtulmuşken, şimdi yine gereksiz yere arka arkaya silah sıkmasını yanlış bulan bazı arkadaşlar, Selo' nun elinden tabancanın yeniden alınmasını önerdiler. O zaten silahına yeni kavuştuğu için bu öneriye şiddetle karşı çıkıp, "ben silahımı faşistlere karşı kullandım" diyordu. Sonuçta biraz fazla heyecanın provokasyon sayılmayacağı düşünülüp silahın alınmasından vazgeçildi. Az sonra da ortalık iyice yatışıp normal yaşama geçildi.

Ortalık yatıştıktan yarım saat kadar sonra 5-6 kişilik bir grup iki binanın arasındaki bahçeye oturup baskın olayını konuşmaya başladık. Baskından bir hayli zaman geçtiği halde Deli Fuat, "i-

kimiz de aynı yerde nöbetçiydik, ben niye ateş etmiyorum da bu ediyor?" diyerek Selo' nun tabancasına el konulması konusunu yeniden gündeme getirdi. Buna çok sinirlenen Selo biraz ilerdeki boşluğu göstererek, "ulan manyak Fuat, senin de hayatın kaymış benim de, gel şu boşluğa geçelim ve düello yapalım. Kim kimi vurabilirse, sağ kalan diğerimizden kurtulsun!" dedi. Fuat Ondan geri kalmayarak, "hadi ulan, yapmayan şerefsiz, vazgeçen de şerefsiz!" dedi. İkisi de düelloya koşuyordu ve engelleyen olmasa vazgeçen kişi olmama uğruna belki de birbirlerini vuracaklardı. Bir kısmımız Fuat'ı, bir kısmımız Selo' yu tutup ayırdıktan sonra ikisinin de silahını elinden aldık. Şu anda bu arkadaşlarımızın ikisi de hayatta değil ve ikisi de çok erken gitti.

Ürdün Elçilik Binasına Filistin Bayrağı Asıyoruz

1970 yılı sonlarıydı. Dev-Genç'in son yasal kongresinden bir-iki hafta kadar önce Ürdün, İsrail'in işine yarayacak bir siyaset izleyerek, ülkesindeki Filistinlilere saldırmış ve birçoğunu sınır dışı etmişti. O sıralarda Türkiye devrimcilerinin Filistin'le çok sıkı ilişkileri vardı ve orada olup bitenleri kendi ülkemizde olup bitmiş gibi öğreniyor, ilgi duyuyor ve gereken tepkiyi gösteriyorduk. Ürdün aleyhinde bildiriler dağıtılmış, çeşitli kınama etkinlikleri düzenlenmişti. Fakat genel kuruldan önceki Dev-Genç yönetimi bunları yeterli görmeyerek daha etkin bir eylem konulmasına karar vermişti. Bu eylemin ne olduğu ve nasıl olacağı konusunda hiçbir açıklama yapılmadan her fakülteden beş devrimcinin Hacettepe Üniversitesi'ne gelmesi istenmişti. Dil-Tarihten yedi kişi gitmiştik. Ekibimizdeki iki arkadaş fakülte öğrencisi değil, Ordu Fındık Mitinginde aramıza katılmış lise mezunu gençlerdi.

Hacettepe'ye gittik, Dev-Genç Genel Sekreteri Ruhi Koç, fakültelerden gelen ekip başkanlarıyla özel bir toplantı yapılacağını belirtti. Dil-Tarih ekibi adına toplantı odasına girdiğimde 12 kadar ekip başkanı gelmişti, demek ki eyleme katılmak üzere toplam 60-65 civarında kişi gelmişti. Yanılmıyorsam toplantıda yine Dev-Genç yürütmeden Ahmet Bozkurt da vardı. Ruhi Koç, toplantının fazla uzamayacağını, hemen harekete geçileceğini, Filis-

tin'e saldıran Ürdün Krallığına ait elçilik binasına Filistin bayrağının asılacağını bildirdi. Planı da şöyle açıkladı: Ekip başkanları mümkün olduğunca farklı yollardan ekiplerini elçilik binasının karşısındaki Hanif Sinemasına götürüp 13:00 matinesine girecekler. O zamana kadar kendisi de sinemaya gelip öndeki koltuklardan birine oturacak. Eylem zamanı geldiğinde ayağa kalkıp öksürecek ve filim izlemeyi bırakıp dışarıya çıkacak. Kendisi öksürdüğü zaman ekip başkanları da ekipleriyle birlikte dışarıya çıkacaklar. Ekipler yolun karşısındaki elçilik binasının önüne geçip elçiliğin koruma polislerini etkisiz hale getirecekler, bu sırada kendisi de elçilik binasının balkonuna tırmanıp ekiplerin sloganları eşliğinde Filistin Bayrağını elçiliğin balkona asacak. Ruhi Koç kısa konuşmasının sonunda, Ürdün Devleti'ne yönelik bir saldırı sayılacağı için, elçilik binasına ve özellikle de camlarına taş atılmaması uyarısını yaptı. En son olarak, ekip başkanlarının elçilik binasının önüne gelinceye kadar ekip arkadaşlarına eylemle ilgili hiçbir bilgi vermemelerini ve o andan itibaren ekiplerden hiç kimsenin ayrılmamasını tembihledi.

Toplantı 10-15 dakika kadar sürmüştü, dışarı çıktığımda ekipteki arkadaşlar, "ne oldu, nereye gidiyoruz?" diye sordular. Ekiptekilerin hepsi illegal bir eylem yapılacağını anlamıştı. Sadece beni dinlemelerini ve soru sormamalarını belirttikten sonra, diğer ekiplere hiç karışmadan ve yolda sokakta onları görsek bile hiç tanımıyormuşuz gibi hareket ederek biz yedi kişinin Hanif Sinemasına gideceğimizi söyledim. Kızılay'a gelip otobüse binerek sinemanın önüne geldik. Bizim ekipte Yener Acar' da vardı ve tüm uyarılarıma rağmen çeşitli sorular soruyordu. Kızılay'a doğru yürürken her tarafın polis kaynadığını, tehlikeli bir eyleme girişmemizin doğru olmayacağını söyledi. Yukarıda değindiğim gibi bu arkadaş karate bilen, sportif vücutlu, polis olduğundan şüphelendiğimiz bir kişiydi. Kendisine bu şekilde moral bozucu konuşma yapmamasını, çizilmiş programı değiştiremeyeceğimizi ve artık hiçbirimizin geri dönme şansının da kalmadığını belirttim. Bu aşamada filmle ve sinemayla ilgili konuşmanın daha uygun olacağını söyledim.

Sinema biletini alırken gişedeki görevli Yener' le konuşmaya

başladı ve Ona niçin bu kadar kalabalık öğrencinin sinemaya geldiğini sordu. Yener' in bu soruyu cevaplamasına fırsat vermeden, "diğer arkadaşlar içeri girdiler, hadi biz de girelim!" diyerek kolundan çektim. Salona girerken, gişe görevlisinin arkadaşı olduğunu ve her şeyi merak ettiğini söyledi. Tüm dikkatlerimi Onun üzerinde yoğunlaştırmış olmama rağmen yine de hiç istemediğim durumlar ortaya çıkmıştı. Onun gişe memurunu tanıması çok kötüydü. İlerde polis bu olayı sorgularken gişe görevlisinin ifadesini alırsa, Yener' in adına ulaşır, sorgulandığı zaman O da olayı baştan sona anlatırdı. Bu durumda Yener gişe görevlisinin arkadaşı olduğunu belirterek, polise ifade vermesinin gerekçesini de hazırlamış oluyordu. Bu kadar iyi hesaplanmış olmasına rağmen bizim ekip yüzünden bu eylemin açığa çıkarılması çok kötü bir durumdu. Bunları düşündükçe, kendi kendime, "nereden girdi bu ekibe bu adam?" diyordum. Üstelik diğer arkadaşlar da Onun davranışlarından rahatsızdılar ve sürekli Ona göz kulak olunması gerektiğini söylüyorlardı.

Sinemaya girdikten yarım saat kadar sonra öndeki koltukların birinde oturan Ruhi Koç ayağa kalkıp öksürdü ve çıkışa doğru yürüdü. Hemen arkasından ekip başkanları da kalktılar ve 2-3 dakikanın içinde sinemadaki 60-65 kişi dışarı çıktı. Salondakilerin filme olan ilgisi bir anda koltuk takırtılarına ve bu kadar kişinin aynı anda çıkıp gitmesine çevrilmişti.

Sinema yetkilileri anormal bir durumun olduğunu anladılar, fakat onların yapacağı bir şey yoktu. Hepimiz sinemanın önündeki caddeye çıktık. Ruhi Koç, "ekip başkanları ekiplerine eylem planını açıklasınlar ve gerekli tembihleri yapsınlar, bayrak geldi" dedi. Nitekim tam o sırada Hacettepe Üniversitesinden Bedriye (Gürkan) elinde sarılı bir paketle sinemanın karşısındaki kaldırıma yaklaşan bir taksiden inmişti. Ruhi hızla karşıya geçip Bedriye'nin elinden paketi alıp açtı, paketten çıkardığı Filistin bayrağını beline sardı ve Ürdün Elçiliğinin bahçe kapısına doğru yürüdü. Bu kısa arada ekip başkanları ekiplerine, Filistin bayrağının Ürdün Elçiliğinin balkonuna asılacağını, eylem sırasında sadece nöbetçi polislerin eyleme müdahale etmelerinin önleneceğini, kalabalığın en önemli görevinin hep birlikte sloganlar atarak büyük

bir miting havası yaratmak olduğunu, görevlilerin attığı sloganların dışında slogan atılmayacağını, kesinlikle elçilik binasına zarar verecek bir saldırı yapılmayacağını, Filistin bayrağı asıldıktan sonra eylemin sona ereceğini, eylemden sonra hep birlikte Siyasal Bilgiler Fakültesine gidilip toplantı yapılmakta olan salona aynı sloganlar eşliğinde girileceğini bildirdiler.

Ekip başkanları sinemanın önünde bu açıklamaları yaptıktan sonra tüm ekipler sloganlar atarak sinemanın karşı tarafına geçip elçiliğin önünde toplandılar. Anımsadığıma göre elçiliğin etrafı çok yüksek demir engelle çevriliydi. Arabaların giriş kapısının bitişiğinde bulunan kulübede nöbetçi var mıydı bilmiyorum. Fakat yaya girişinde iki nöbetçi polis bekliyordu, bunlar Ruhi'nin kapıya doğru yaklaşmaları üzerine, "ne oluyor, ne istiyorsun?" diyebilmek için kapının önüne çıkmışlardı. Ruhi onlara aldırmayıp elçiliğin kapısından girmeye çalışınca polisler kendisine engel olmak istediler. Bunun üzerine Ruhi polisleri göstererek, "bu arkadaşlarla ilgilenin dayım!" dedi. çok sayıda kişi polislerin kolundan tutarak geri çekmek istedi. Fakat polisler direnip geri çekilmek istemediler. Bunun üzerine arkadaşlardan bazıları sopayla kafalarına vurup etkisiz hale getirdiler. Polisler darbeyi yiyince seslerini kestiler ve bir kenarda seyretmek zorunda kaldılar.

Ruhi zemin katın balkonundan birinci kat balkonuna tırmandı. 5-6 kişi Ona destek olmak için bahçe kapısından içeri girmiştik, "dayım siz dışarı çıkın!" deyince tekrar caddeye çıktık. Ruhi elçiliğin birinci kat balkonuna çıktıktan sonra sol yumruğunu havaya kaldırıp, "Kahrolsun ABD Emperyalizmi ve İşbirlikçisi Ürdün, Kahrolsun İsrail, Kahrolsun Halk Düşmanları, Yaşasın Dost Filistin Halkının Onurlu Mücadelesi!" şeklinde sloganlar attı. Daha sonra belindeki Filistin bayrağını açtı balkon demirlerine boydan boya astı. Bayrak asılırken elçiliğin önündeki kalabalık hep bir ağızdan, "Yaşasın Filistin Halkı, Kahrolsun Emperyalizm ve Onun işbirlikçisi Ürdün Krallığı, Yaşasın Halkların Kardeşliği ve Dayanışması!.." gibi sloganlar atıyordu. Bu arada arkadaşlardan biri bir taş bulup elçiliğin penceresine fırlattı. Bu bir başlangıç oldu ve herkes eline geçirdiği sopa, taş ve ne bulduysa elçiliğin camlarına atmaya başladı. Ekip başkanlarından biri, "elçilik bina-

sına zarar vermek yasak!" diye bağırdığı halde hiç fayda vermedi ve elçiliğin camlarının birçoğu kırıldı.

Polis ekipleri gelmeden önce eylem bölgesini hepimiz terk ettik ve Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne geldik. O sırada Siyasalın büyük salonlarının birinde (belki de Dev-Genç genel kurul öncesinin değerlendirildiği) önemli bir toplantı yapılıyordu, dolayısıyla salonun içi ve girişleri doluydu. Eylemin tasarlanmasında ve uygulanmasında en büyük rolü oynayan Ruhi Koç en önde olduğu halde, Ürdün Elçiliğinin önünde haykırdığımız sloganları haykırarak toplantı salonuna girdik. Bir anda konuşmalar kesildi ve yer gök slogan haline geldi.

Yapılan denetimlerde eyleme katılanların fire vermeden tümünün dönmüş olduğu anlaşılmış ve gerçekten başarılı bir eylem olmuştu. Polisin bu olayla ilgili ne gibi bir soruşturma yaptığını bilmiyorum. Fakat bu eylem yüzünden soruşturmaya maruz kalan arkadaş olduğunu, olsa bile önemli bir sonuç çıktığını sanmıyorum. Böylece sinemaya girerken taşıdığım endişe gerçekleşmemişti, fakat Yener' le ilgili şüphelerim yine de azalmamıştı.

Moral Bozucu Gelişmeler ve Dev-Genç'in Son Genel Kurulu

Aslında daha Kars'tan döndüğümüz sıralarda Ankara'nın devrimci havasının çok değişmiş olduğunu görmüştüm. Nitekim Kars'tan yeni döndüğüm günlerde Kurtuluş Gazetesinin bürosuna gittiğimde gazetenin oluşumcularından Ali Orhan Yücelalp ile karşılaşmış ve daha ilk konuşmaya başlar başlamaz Onun mevcut Dev-Genç yönetimine tavır aldığını anlamıştım. Konuşmamız sırasında bana, "siz ne yaptınız Kars'ta, dört kişiyle ne yapılır, kimin aklı bu eylem?" diyerek mevcut Dev-Genç yönetimini ve Onun aklına uyan bizi eleştirmişti. Oysa biz Kars'a giderken, "ne olur, ne olmaz, karakola falan düşerseniz gazeteci olduğunuzu söylersiniz" diyerek, Kurtuluş Gazetesi adına bize birer muhabirlik kartı vermiş, Kars'a gidip-gitmeme konusunda da herhangi bir görüş belirtmemişti. Fakat bu görüşmemiz sırasında gelişmeler hakkında fazla bir şey bilmediğim için Onunla tartışmak istememiş ve Kars'taki çalışmalarımızın, ilerisi için önemli bir baş-

langıç olabileceğini falan söyleyip yanından ayrılmıştım. Onun olayları değerlendirişinden Kurtuluş Gazetesinin de ikiye bölünmek üzere olduğunu anlamıştım.

Nitekim Dev-Genç yönetiminin dışındaki bir grup, yönetimi pasif hareket etmekle suçlamaya başlamıştı. Yönetimdeki arkadaşlar da bu eleştirilere karşı Beşevler Komiserliği, Dışkapı Komiserliği, Siyasal Komiserliği gibi yüksek okulların yoğunluklu olduğu bölgelere göre Ankara'da Dev-Genç adına çeşitli bölge komiserlikleri oluşturarak muhalif arkadaşların birçoğu için yeni makamlar yaratmıştı. Belki bu şekilde örgüt pasiflikten kurtulurdu(!). Örgüte yeni girmiş bir takım kişiler bellerinde silahla dolaşmaya başlamışlardı.

Yine bizim Kars' da bulunduğumuz günlerde, hareketin içinde ajan polislerin bulunduğu, bunlar yüzünden eylemlerin provokasyonla sonuçlanabileceği öne sürülüyor. Hiçbir somut delil ve bilgi olmadan sırf kuşku üzerine bir takım kişiler dövülerek sorguya çekiliyor ve güya polis ajanları saptanıp tasfiye ediliyor..

O sıralarda yurtta bizimle dolaylı ilgisi bulunan Mehmet Ali adında Kıbrıslı ve esrar kullandığı söylenen bir öğrenci vardı. İlkin o sorgulanıyor. Daha sonra DTCF öğrencilerinden Timur Bilgiç dövülerek sorgulanıyor, sonra Onun dayak altında verdiği ifadeye dayanılarak diğer birçok kişi dövülüyor. Bu arada Sami Gürler' de, "bir eylem planını görüşeceğiz" diyerek kandırılıp evinden alındıktan sonra SBF ve ODTÜ yurtlarında dövüldükten sonra bırakılıyor. Üstelik de Sami'yi en çok, yıllarca Onunla birlikte çalışan Selçuk Polat ile Şaban İba dövüyor.

Tabi ki, böyle bir yöntemle ve bu operasyonla hiçbir kişinin polis ajanı olduğu saptanamıyor. Dövülenlerin hemen hepsi de biraz kırgın olmakla birlikte hareket içindeki eski konumlarını koruyorlar. Daha sonra Mehmet Ali bana, "benim polisle ilgim falan yok, ben sadece uyuşturucu alırım, ona da, bebekken ağladığım zaman susmam için dilimin altına koyarak annem alıştırmış!" demişti.

Aslında, yukarıda anlattığım şekilde bizim grup dağıldıktan sonra Selçuk ile Sami birbirlerine karşı kırıcı olmaya başlamışlar ve birbirlerinin olduğu yerde bulunmak istemiyorlardı. Daha

sonra araları iyice gerginleşmişti. Biz Alaçam'da iken bu ikisinin DTCF kantininde dövüştükleri, daha sonra koridora çıkıp, merdivenin birer tarafına geçerek tabancayla düelloya giriştikleri, bazı arkadaşlarla birlikte fakülte dekanı Şerafettin Turan'ın olayı güçlükle önlediği anlatılmıştı.

Kars' dan döndükten sonra Ankara'nın dışındaki yerlerin çok daha samimi olduğunu düşünmeye başladım ve Ankara'daki bu olguları gördükten sonra acıyı şamataya vurup, "Devrimci Olmanın Kuralları" adıyla mizahi bir yönetmelik hazırladım: Postal ve parka giyip dolaşmak. Tespihi hiç elden bırakmamak. Parkanın yan cebinde herkesin göreceği biçimde hiç içini açıp bakmadığın Marks' dan, Lenin' den kalın bir kitap taşımak. Üst baş dağınık ve kirli olmak. Belinde taşıdığın tabancayı herkesten gizliyor gibi yapıp, ara sıra tuvalete falan giderken birini çağırıp bıyık burarak, "benim mavrayı azıcık tutar mısın?" diyerek ikide bir ona buna emanet etmek. En kısa zamanda yeni oluşan fraksiyonlardan birini seçip diğer siyasetlere keskin küfürler etmek. Yeni girdiğin fraksiyonun bir yerinde bir makam kapmak. Devrimci eylemleri görünce bir yolunu bulup kıvırtmak...

Şu militanların birbirlerinin peşine takılması, herhangi bir fraksiyonu seçmesi ve bir eylem grubunun içine girmesi gerçekten rastlantılara ve çoğu kez bir anlık ilişki ve çelişkilere dayanıyordu ve birçoğunun fraksiyon tutması spor takımı tutmaya benziyordu. Kendi kendime düşündüğüm zaman, bu bölünmelerin kişisel ayrışmalarla başlayıp zamanla genelleştiğini ve derinleştiğini görüyordum. Kuşkusuz bizden önceki devrimci hareket içinde de bölünmeler olmuştu. İlk başlarda TİP içinde başlayan bölünmelere de bir anlam verilebilirdi. Fakat şu son dönemdeki bölünmelerin çok önemli nedenleri olamazdı. Bunlar hareketi hem zayıflatıyor, hem de kitlelerden soyutluyordu.

İlkin, Milli Demokratik Devrimden yana olanlar, Sosyalist Devrimden yana olanlar şeklinde bölündü. Sonra MDD yanlılarının çıkardığı Aydınlık Dergisi ikiye bölündü. İşçi Köylü Gazetesi gruplardan birinin eline geçince diğeri de Kurtuluş Gazetesini çıkardı. Şimdi de Kurtuluş Gazetesi bölünüyordu. Ayrıca bu gruplar içinde de farklı eğilimler vardı ve kim bilir ilerde bunlar

hangi bölünmelere yol açacaktı! En çok üzüldüğüm husus, yıllarca can-ciğer dost olduğum devrimci arkadaşlarımın bir kısmı bir fraksiyonu, diğer bir kısmı başka bir fraksiyonu seçecek, hasbelkader ben de bir fraksiyon seçecektim ve dostluğumuz gün geçtikçe zedelenecekti. "Acaba ben çok mu duygusaldım, devrimci kişinin bu kadar duygusal olması objektif olma konusunda sakıncalı değil miydi?.."

O zaman bütün bu olguları düşünerek kendime yeni bir fraksiyon seçmeden önce, devrimci hareket içindeki konumumu ve inancımı gözden geçirdim. Kendi kendimle ilgili elde ettiğim sonuçları özetleyerek yazdım: Birincisi, Marksizm-Leninizm'in, yanlışı olmayan bir dünya ideolojisi olduğuna, dünya halklarının kurtuluşunun emperyalizmden kurtuluşla ve sosyalizme geçişle olanaklı olduğuna inanıyordum. İkincisi, Türkiye'nin İkinci bir bağımsızlık savaşı vererek emperyalizmden kurtulup milli demokratik devrimini yapmadan bu sistem içinde yapılacak seçimlerle sosyalizme geçebileceğine inanmıyordum. Üçüncüsü, Sovyetler Birliği'nde önemli bir erozyon yaşanmakta olduğuna ve Yozef Stalin' in dünya sosyalizmine zarar verdiğine inanıyor olmama rağmen, Sovyetler Birliği'nin emperyalist bir devlet olduğuna inanmıyordum. Dördüncüsü, TKP' nin Türkiye koşullarına göre siyaset yapabileceğine ve Türkiye'ye sosyalizmi getirebileceğine inanmıyordum. Ve artık bundan sonra bölünen gruplardan hiç birine karşı keskin tavır almayacaktım.

Bu sevimsiz günlerde yukarıda değindiğim gibi iki arkadaşımla birlikte kendi köyüme gidip gelerek moral düzeltmeye çalışmıştım.

Ürdün Elçiliğinin basılması olayından çok kısa bir süre sonra toplanan Dev-Genç'in son Genel Kuruluna böyle bir psikolojiyle katılmıştım. Mümkün olduğunca klikler dışı kalacak, gelişmelere göre oyumu kullanacaktım. Aslında DTCF delegelerinin birçoğu böyle düşündüğü gibi, o zaman alabildiğine yaygınlaşmış olan Dev-Genç'in taşra şubelerinin delegelerinin çoğu da benim gibiydi.

Genel Kuruldan önce Atila Sarp başkanlığındaki mevcut yürütme kurulu üyelerinin birçoğu gözaltına alınarak kongreye ka-

tılmaları önlendi. Genel Kurul öncesinde Ankara'dan iki, İstanbul'dan bir aday listenin çıkacağı söyleniyordu. Daha sonra, gözaltına alınan Ankara'daki mevcut yürütmenin aday çıkarmayarak İstanbul'un çıkaracağı ekibi destekleyeceği söylendi. Bunlar ve benzeri ortalıkta dolaşan söylentilere bakıldığında olaylı bir Genel Kurul olacağı sanılırken, tam tersine Genel Kurul durgun bir ortamda açıldı.

SBF büyük amfisinde çalışmaya başlayan Genel Kurul, önemli bir sorun yaşamadan İstanbul ekibinden Mustafa Lütfü Kıyıcı' yı divan başkanı seçti. Raporlar okunduktan sonra kongrenin en önemli kısmı olan tartışmalar bölümüne geçildiği halde yine beklenen yüksek tansiyonlu ortam oluşmadı. Mahir Çayan' ın önceden hazırladığı bir metin üzerinden yaptığı 5,5 saat süren konuşmasının dışında önemli bir konuşma yapılmadı. Genel Kurulun ikinci gününde, İstanbul ekibinin de aday liste çıkartmayacağı belirtildi. Böylece Mahir Çayan grubunun adayı olan Ertuğrul Kürkçü başkanlığındaki listenin dışında aday çıkmadı ve bu liste Dev-Genç yönetimini kazandı. Eğer o zaman İstanbul ekibi aday çıkarsaydı, örneğin, DTCF-FK' nin on delegesinden en az yedi tanesi o listeye oy verecekti.

Bu Genel Kurulda TİP ve PDA' nın etkinlikleri kalmamış, onun yerine İstanbul'un ağırlıklı olduğu THKO ile Ankara'nın ağırlıklı olduğu THKP-C etkinlik yarışına girmişlerdi. Sonuçta bürokratik konularda daha yetersiz olan THKO yönetimden vazgeçerek, THKP-C' nin gösterdiği aday liste seçimi kazanmıştı. Fakat seçimi hangi ekip kazanırsa kazansın artık Dev-Genç yönetiminde devrimci hareketin esas liderlerinin kendileri bulunmayacak, onlar adına gösterilen adaylar bulunacaktı. Çünkü liderler illegal eylemlere hazırlanmakta idiler. Bu nedenle de Ertuğrul Kürkçü Dev-Genç hareketinin içinde yetişmiş başkan olabilecek kapasitede bir lider değil, hareketin esas liderlerinden birinin adayı idi.

Filistin'e Gitme Planı Yapıyoruz

1970 yılı kasım ayı sonlarında Selahattin Yardım (Selo) ile birlikte Filistin'e gitmeye karar verdik. Mevcut koşullarda ne Onun ne de benim para sağlama olanağımız yoktu. Fakat Filistin'e git-

mek için hiç olmazsa yol paramızı sağlamamız gerekiyordu. Cemiyet odasında bulunan ve pek kullanılmayan daktiloyu satmaya karar verdik. Hiç kimseye haber vermeden cemiyet odasından daktiloyu çıkarmamız hırsızlık sayılacağı için, o zaman cemiyet başkanı olan Ömer Özdal' a Filistin'e gitmek istediğimizi açıklayıp, kullanılmayan bu daktilonun bize verilmesini istedik. Ömer, ilerde belki gerekli olabilir diyerek önce bu isteğe karşı çıktı, fakat Selo' nun fazla ısrarı üzerine, "başka hiç kimseye haber edip yaygınlaştırmadan götürüp satın!" dedi. Bunun üzerine bir akşamüstü daktiloyu götürüp Ulus Kediseven Sokaktaki bir daktilocuya 905 liraya sattık.

Parayı aldıktan sonra Selo' ya, parayı bölüşmemiz gerekmediğini, bende ya da kendisinde kalmasının fark etmediğini, önemli olanın sanki bu para üzerimizde yokmuş gibi hiç harcamadan tutmak olduğunu söyledim. O da bunu kabul etti ve Filistin'e gitme eylemi dışında bu parayı hiçbir yere harcamayacağımıza söz verdik. Bundan sonra ara sıra beni çağırıp paranın tam olduğunu kanıtlamak için sayıp gösteriyordu. Para harcamaya haddinden fazla düşkün olan Selo' nun parayı bu kadar titiz koruması, Filistin'e gitmeyi ne kadar çok istediğini gösteriyordu.

Daha sonra, yanılmıyorsam yine Ömer Özdal' ın sağladığı Samandağlı bir kişi aracılığıyla bu parayı Suriye lirasına çevirtmiş ve böylece paranın Türkiye'de harcanma olasılığını önlemiştik.

Daha önce Filistin'e gidip gelen arkadaşlardan Filistin'e gitmek için önce Suriye'ye geçmek gerektiğini, Suriye'de Şam Stadyumu civarında bulunan El-Fetih örgütünün şubesine teslim olduktan sonra da bu şube aracılığıyla Filistin'e ulaştırılabileceğimizi öğrenmiştik. Suriye'ye geçmek için de, Gaziantep ya da İslahiye'den Nusaybin'e giden trene binmemizi, tren Suriye sınırına paralel olarak giderken rampa bir bölgeye geldiğinde iyice yavaşladığını, yavaşladığı sırada trenden atlayıp vagonları siper yaparak Suriye hududunun içerisine doğru kaçmamız gerektiğini, eğer Türk jandarmalarının atış menzilinden kurtulamazsak jandarmaların ateş açıp vurabileceklerini, bu nedenle ön vagonlara binmemizin daha avantajlı olacağını, Suriye jandarmalarının büyük bir tehlike olmadığını öğrenmiştik. Suriye'ye geçtikten

sonra, Filistin'e gitmek istediğimizi, Türk devrimcisi olduğumuzu ifade edecek, ekmek ve su isteyecek kadar Arapça cümleler de ezberlemiştik. Bütün bu hazırlıklarımızı oldukça gizli olarak sürdürmüş ve Filistin'e gitme planımızı tamamlamıştık.

Filistin'e Gitmekten Vazgeçip Dağa Çıkıyoruz

Her türlü hazırlığımızı tamamlamış, Ankara'yı terk etmek üzereyken 20-25 aralık tarihlerinin birinde Dil-tarihin kantininde çeşitli arkadaşlarla bir masanın etrafında sohbet ederken Zihni Çetiner gelip yanımıza oturdu. Bir süre bizimle sohbet ettikten sonra, bana diğerlerinden ayrı bir şey söyleyeceğini bildirdi. Bunun üzerine ikimiz başka bir masaya geçtik. Zihni ile derinlemesine olmasa da, önceden tanışıyorduk. Onu, söyleyeceklerini açıkça söyleyen, içten pazarlıklı olmayan, iyi bir militan olduğu halde yönetim kadrolarına fazla göz dikmediği için kariyer hırsı olmayan bir devrimci olarak tanıyordum. Kişileri ve olayları umursamaz tavırlarından dolayı kardeşi Ahmet Çetiner'e, "Serseri Ahmet" diyorlardı, fakat O da çok temiz ve sağlam bir devrimciydi.

Zihni Çetiner' in bana illegal olarak ne söyleyeceğini merak etmiştim. Konuşmaya başlar başlamaz hemen lafa girdi. Maraş civarında bulunan her türlü harekete uygun dağlarda bir eğitim kampı oluşturmak istediklerini, birçok kişinin istekli olduğu halde ilk etapta çok fazla kişiye gerek olmadığını, İstanbul'dan üç kişinin katılacağını, Ankara'dan da Hukuk Fakültesi devrimcilerinden Hüseyin Onur ile Engin Mert'in katılacağını, benim de katılmam halinde Ankara'dan da üç kişi olup toplam altı kişi olacağımızı söyledi.

Eğer Filistin planımız olmasaydı zaten bu öneriye hiç düşünmeden olumlu yanıt verirdim. Fakat Filistin için her türlü hazırlığımızı yapmıştık. Benim ikircikli olduğumu görünce, "benim bilmediğim bir durum mu var?" diye sordu. "Evet" dedim ve Selo ile birlikte Filistin'e gitme planı yaptığımızı her türlü hazırlığımızı tamamladığımızı açıkladım. Gülümseyerek, "Filistin'de bir şey kalmadı, ben oradan yeni döndüm, artık herkes dönüyor ve herkes Türkiye'de harekete geçecek, biz Filistin'i Türkiye'de

yaratacağız!" dedi. Bu iddialı konuşmayı duyunca ben heveslendim ve dağa çıkmak için malzemeyi falan nasıl sağlayacağımızı sordum, bu sorumu da yine gülümseyerek, "sen ona hiç karışma her şeyimiz tamam!" diye yanıtladı. "Öyleyse Selo da gelsin bizimle" dedim. "Gelsin, diyorsun ama Selo' nun gözü 6,5 derece miyop, şimdilik kadromuz da tamam, Onu şu anda götüremeyiz, daha sonra uygun bir zamanda Onu da alırız!" dedi.

O zaman benim Selo' ya bu planımızı açıklayıp, Filistin'e gitmekten vazgeçtiğimi bildirmem gerektiğini söyledim. "Olur mu, hem Selo peşimize takılır, hem de bizim niyetimiz ortalığa yayılır!" dedi. Sonuçta Selo' ya haber etmeden dağa çıkmayı kabul ettim ve böylece Ona istemeyerek kalleşlik yapmış oldum.[10]

Zihni Çetiner, Ankara'da kalırsam benimle diyalog kurmasının zor olacağını belirtip İstanbul'a birlikte gitmemizi önerdi. Aslında O, Ankara'da kalırsam, dağa çıkmaktan vazgeçip yeniden Filistin'e gitmeye karar verebileceğimi düşündüğü için İstanbul'a gelmemi istemişti. Oysa ben Ankara'da kalsam da, söz verdikten sonra vazgeçmem mümkün değildi. Ancak Ankara'da kalsaydım, Selo' ya Filistin'e gitmekten niçin vazgeçtiğimi açıklamakta güçlük çekebilirdim. Bu bakımdan İstanbul'a gitmem devrimci ilişkilerim açısından daha iyi olmuştu. Bu görüşmeden kısa bir süre sonra Ankara'dan ayrılıp trenle İstanbul'a geldik.

---

[10] Selo benim Filistin'e gitmekten niçin caydığımı, dağa çıkma girişimimizden sonra öğrenmişti. Kendisini niçin bu eyleme almadığımızı tahmin ettiği için alınmış ve üzülmüştü. Yıllar sonra Selo'nun öldüğünü duyunca bunları yeniden anımsamış ve çok üzülmüştüm. Hasan Kul'un anlattığına göre Selo, tam yaşam tarzına uygun bir şekilde ölmüştü. 12 Eylül Faşizminin ilk günlerinde Ankara Belediyesi Sular İdaresinde çalışırken nöbetçi olduğu bir gece, bir telefon gelir. Telefondaki bayan sesi Kavaklıdere ya da Çankaya gibi bir sosyete mahallesini anarak, oturmakta olduğu mahallede suların kesik olduğunu belirtip, önlem alınmasını ister. Selo ilk telefonda ilgileneceğini söyler. Fakat sular bir türlü akmadığı için kadın peş peşe aramaya devam eder. Bunun üzerine sinirlenen Selo kadına, "gecekonduların çoğunda sular her gün kesiliyor, biraz da siz susuz kalın" der ve kadına küfreder. Kadın yüksek rütbeli bir subayın karısıdır ve kocasına durumu anlatır. Kocası da üşenmeden aynı gece Sular İdaresine gelir, nöbetçinin Selo olduğunu öğrenir ve o sabah görevine son verdirir. Bunun üzerine Selo çok fazla içip sarhoş olduktan sonra eski iş yerini basar. Daha sonra da Ulus Meydanında komaya girer, arkasından da ölür.

İstanbul'a geldikten sonra Beyoğlu'nda bulunan TMGT 'a yerleştim. Boş oturmaktan sıkılıyorsam da biraz gazetelere bakıyordum, gelip gidenlerle dama falan oynuyordum. Kısa bir süre sonra Engin Mert ile Kemal Aytaç da İstanbul'a gelmişlerdi. Harekete geçeceğimiz günün öncesi 31 Aralık 1970 idi. O gece TMGT 'da hepimiz buluştuk ve Pano adında genellikle gemicilerin gittiği bir şarapçıya gidip yılbaşı gecesini orada geçirdik. Ertesi gün hazırlıklar akşamüstüne kadar sürdü. Harekete geçmeden önce hangi hazırlıkların yapıldığı ya da hangisinin yapılmakta olduğu hakkında hiçbir bilgim olmadığı için bu hazırlıkların gecikmemize nasıl neden olduğunu da bilemiyordum.

Nihayet 1 Ocak 1971 cuma günü akşamüstü saat 16.30 civarında İstanbul'dan hareket ettik. Kadroda bulunan arkadaşlardan Süleyman Aslan zaten İstanbul'daydı, belirttiğim gibi hareket etmeden önce Engin Mert ile Kemal Aytaç da İstanbul'a gelmişlerdi. Arabada Zihni'nin arkadaşı Şermin de vardı. Şermin Ankara'da inecek Onun yerine kadroda bulunan diğer arkadaşımız Hüseyin Onur binecekti. Zihni'nin dediğine göre O bizi Siyasal yurdunda bekleyecekti. İstanbul'dan ayrılırken, ilerde belki Türkiye'nin kurtuluşunu sağlayacak bir hareketi başlatmak üzere Anadolu dağlarına doğru hareket ettiğimize inanıyor ve arabamızın diğer arabaların üzerinden atlayarak geçmesini hayal ediyordum. Arabamız araba vapuruna binince şakalaşmaya ve fıkralar anlatmaya başlamıştık.

İstanbul'daki buluşmamızdan önce Zihni Çetiner' in dışında, eylemde yer alan diğer arkadaşların hiçbirisiyle eylemle ilgili herhangi bir görüşme yapmamıştık. Hüseyin Onur ile olayın ne öncesinde ne de sonrasında herhangi bir görüşmemiz olmadı ve dolayısıyla bizimle niçin gelmediğine ilişkin nasıl bir açıklama yaptığını da bilmiyorum. Fakat Zihni Çetiner' in anlattığına göre tıpkı bizim gibi O da, birlikte dağa çıkmayı kabul ediyor ve Ankara'dan geçerken kendisini almamız için randevu veriyor. Biz de Ankara'dan geçerken kendisini almak üzere randevu yeri olan SBF yurduna gidiyoruz, fakat Onu bulamıyoruz. Üstelik de kendisini, olabileceği diğer yerlerde arabayla üç saatten fazla aradığımız halde hiçbir yerde bulamıyoruz.

Bu olayla ilgili derinlemesine bir yorum yapmaya gerek yok, her şey ortada. Hüseyin Onur, önceden söz verdiği bir eyleme katılmaktan vazgeçse bile randevusuna mutlaka gelmesi ve hiç olmazsa vazgeçtiğini bildirmesi gerekirdi. Diğer yandan randevusuna gelmeyerek caydığını belli ettiği halde, Zihni'nin ısrarı üzerine saatlerce Ankara sokaklarında Onu aramamız da büyük bir hataydı. Çünkü Ankara'da Onu ararken yanlışlıkla Genel Kurmayın alanına girmiştik ve az daha başımız büyük bir belaya girecekti. Eğer o arabanın arkasındaki malzeme ile askeri alanda yakalanmış olsaydık gelip geçmiş en büyük provokasyonlardan birine, bilmeyerek yol açmış olacaktık.

Giydiğimiz pantolonlar kaba yünden dikilmişti. Bu giysilerle normal bir insan gibi sokaklarda dolaşmamız mümkün değildi. Arabamız o döneme göre lüks bir arabaydı. Arabanın bagajında hepimiz için uyku tulumu, silah, bıçak, çadır, konserve, alt üst giysiler olduğu gibi, ilk yardım araçları, çakmak gazı dolduracak küçük tüp, şişe kapağı açacağı, konserve kutusu açacağı, fişek doldurmaya yarayan araç, sigara sarma aleti gibi akla gelebilecek her türlü donanım vardı. Yine Zihni'nin belirttiğine göre arabayı ve bu malzemeyi sinema sanatçısı Yılmaz Güney sağlamıştı. Şoförümüz ise devrimci hareketin çok yakından tanıdığı Taşkın Tanman idi.

İskenderun'da, Zihni'nin kardeşi Şakir Çetiner' in evinde bir süre dinlendikten sonra tekrar hareket edip, 3 Ocak 1971 gecesi sabaha karşı Andırın Dağlarına geldik. Taşkın, dağda bizi bıraktıktan sonra hiç durmadan dönüp gitti. Eşyaları dağın tepesindeki uygun yerlere çıkarmaya çalışırken ortalık aydınlandı. Daha ilk girişimimizde bu kadar eşyayı taşıyamayacağımızı anlamıştık. Bu nedenle, çürüyüp bozulması daha zor olan bir kısım eşyamızı, ilerde çıkarmak üzere toprağa gömüp, kalan kısmını civar köyden satın aldığımız bir eşeği de kullanarak tepeye çıkarmaya karar verdik. Kış ortamına göre oldukça güzel bir havaydı, genişçe bir düzlük bulmuş dinleniyorduk. O sırada yanımıza bir ormancı geldi. Ona avcı olduğumuzu söyleyince avcılık üzerine bir süre sohbet etmek ve silahlarımızı Ona göstermek zorunda kaldık. Ormancı bizden ayrıldıktan sonra gördüklerini jandarmaya ihbar

edince jandarma, gece yatacağımız sırada çadırımızı basıp bizi gözaltına aldı.

Yakalandıktan sonra bir gece Andırın Karakolunda, bir gece Maraş İl Jandarma karakolunda kaldık. Üçüncü gün çıkarıldığımız mahkemede Zihni Çetiner ile Süleyman Aslan, suç unsuru silahlara sahip çıktıkları için tutuklandılar. Mahkeme serbest bıraktıktan sonra polis diğer üçümüzü yeniden gözaltına aldı. İki gece Merkez Karakolu, bir gece Çarşı Karakolu nezaretinde, bir gece de polisin zoruyla üstümüz kilitlenerek Aras Otelinde kaldıktan sonra beşinci gün, parasını bizden alarak polisin tuttuğu bir taksiyle Maraş İl sınırları dışına çıkarılarak dağ başında bir yol kavşağında bırakıldık. Oradan önce Kırıkhan üzerinden İskenderun'a geldik, sonra da Ankara'ya döndük.

Daha sonra şubat ayı sonlarına doğru Mustafa Zülkadiroğlu ve Argun Mücerdili ile, Mahkemenin seyrini izlemek ve toprağa gömdüğümüz malzemeyi çıkarmak üzere Maraş ve Andırın' a giderken Aksaray yakınlarında kaza yapıp tekrar Ankara'ya dönmek zorunda kaldık. Maraş'taki davamızı, mahkemenin el koyduğu malzemeyi kurtarıp alması karşılığında oradaki bir avukata verdik. Davanın sonunun ne olduğunu öğrenemedim.[11]

Eğer bizim bu hareketimiz ve Maraş'ta bu malzemelerle yakalanmamız 12 Mart sürecinde gerçekleşseydi, tıpkı diğer kırsalda hareket başlatan arkadaşlarımız gibi ya öldürülürdük, ya da devletin anayasasını ve bu anayasaya göre oluşmuş temel düzenini ortadan kaldırmak suçuyla yargılanırdık...

12 Mart Öncesinin Son Günleri

Maraş macerasından döndükten sonra Selo' nun moralinin iyice bozulmuş olduğunu gördüm. Tek başına Antakya'ya kadar gittiğini, sınırı geçmek için çeşitli yollar aradığını ve bulamayıp geri döndüğünü anlattı. Ağabeyi kendisine birkaç kez iş bulduğu halde hiçbirinde uzun süre çalışmadığı için Onun yanına gitmek

[11] Bu olayla ilgili anılarımız Devrim Havarileri adlı çalışmada (s.121-125) anlatıldığı gibi, ayrıca bkz. Zihni Çetiner, Bir İhtilalcinin Anıları, Büke Yayıncılık, İstanbul 2003, s. 278-286.

de istemiyordu. Kendisi Sinoloji (Çin Dili) Bölümü öğrencisiydi, fakat hocası kantinden zorla sınava götürmek istediğinde bile sınava girmemişti. Bulduğu parayı genellikle içkiye veriyor, çok zor para buluyordu.

Maraş'tan döndükten sonra ben de boşta kaldığım için, Hacettepe öğrenci yurdunun girişindeki köfte arabasını birlikte çalıştırmaya karar verdik. Araba sadece akşamları çalışacağı için bütün gün yine boş olacaktık. Böylece, son aylardaki plan ve maceralarımız fiyaskoyla sonuçlanınca hepsini unutup köfteciliğe soyunmuştuk.

Köftecilik yaptığımız günlerde, 1971 mart ayı başları olsa gerek, bir gün kasaptan köftelik malzemeyi getirdiğim halde Selo ortalıkta yoktu. Zorunlu olarak köfte işini başka bir arkadaşın yardımıyla hallettik. Kasap, eti kendisinden aldığımız için eşantiyon olarak bir miktar biftek veriyordu, o bifteği de bana yardım eden arkadaşlarla birlikte pişirip yedik ve arabayı kapattık. Sonra kaldığımız odaya çıktım, Selo hala gelmemişti ve çevreden de Onu gören kimse yoktu. Odada bulunan arkadaşlarla sohbet etmeye başladığımız sırada yurdun hoparlöründen telefonda benim beklenmekte olduğum anons edildi.

Telefonun bulunduğu danışmaya koştum, ahizeyi kaldırıp, "alo" deyince karşımdaki, "ben Selo acele gel!" dedi. "Sen neredesin, akşam niçin gelmedin, şimdi niçin gelmiyorsun?" diye sordum. "Ben Ahmet Say' ın oradayım, mutlaka gel!" dedi. "ulan akşam beni yalnız bıraktığın yetmemiş gibi, şimdi de kendi ayağına çağırıyorsun, sen buraya gel!" diye karşı çıkmam üzerine, "cebimde para yok, buradan çıkamıyorum, sen boş gelme!" diyerek esas sorununu açıkladı. Anlaşılan. Selo yine Piknik-76'ya gidip içmişti, her seferinde olduğu gibi yine parasının olmadığını söyleyince, Ahmet Say da, "yeter artık!" diyerek Onu bırakmamıştı.

Arkadaşların birçoğu, "bırak ne yaparsa yapsın!" demesine rağmen, o günkü köfteden kazandığım parayla birlikte, Cebeci'de SBF' ye yakın bir yerde bulunan Piknik-76'ya, her zamanki yürüdüğümüz yoldan koşarak gittim. Pikniğin camından içeri baktım, Ahmet Say kasadaydı, Selo ortalıkta yoktu. İçeriye girdim, kendi-

sinin üst katta olduğunu işaret ettiler. Üst kata çıktım, beni görünce, "ne yaptın, gel otur şuraya" dedi, "hiç haber bile vermeden beni yalnız bıraktığın yetmezmiş gibi çıkardığın rezalete de beni ortak ediyorsun, Ahmet Say belki gene idare eder, fakat bu yaptıkların çok ayıp!" dedim. Sesini çıkarmadı, kalkıp aşağı indik, Selo' nun başı eğikti, elindeki kürdanla dişini karıştırıyordu. Ben yavaşça kasaya yaklaştım, "hiç olmazsa "Selo' nun bu seferki borcunu ödemek için geldim" dedim. Ahmet Say "biliyorum, fakat bunun yarattığı sorun yalnız para ödememek değil, yediklerinin parasını istediğimiz için burada müşterilerin önünde rezalet çıkarıyor, al götür bunu bir daha buraya gelmesin, ben para falan istemiyorum!" dedi. İkimiz de sesimizi çıkaramayıp çıkıp gittik.

12 Mart Faşizmi Geliyor

12 Mart müdahalesinden önce sosyalist hareket içindeki bölünmelerden çok sayıda, farklı siyaset grupları doğmuştu. Bu gruplar birbirleriyle anlaşamıyor, daha kötüsü anlaşma zemini aramıyorlardı. Ayrışma konusu olacak ne kadar özellik varsa onları ön plana çıkarıyorlar, ortak özelliklerini geri plana itiyorlardı.[12]

TİP, Boran-Aren ekibinin yönetimine geçmişti, fakat artık küçük bir parti haline gelmişti. Eski yönetici kadrolar geri planda bekliyorlardı. MDD Hareketi bölündükten sonra ortaya çıkan PDA Hareketi, İşçi-Köylü Gazetesi ile Aydınlık Proleter Dergi etrafında çalışmalarını sürdürmekteydi. Bu grubun içinden çıkan Aktan İnce grubu farklı bir eğilime yönelmişti. MDD Hareketinden bölünen Mihri Belli çevresindeki diğer bir grup, Aydınlık Sosyalist Dergi bürosunda Devrimci İşçi Köylü Partisini kurarak, 1 Mayıs 1971'de partinin kuruluşunu açıklamaya hazırlanıyordu. Yine MDD Hareketinin içinden çıkan ve Aydınlık Sosyalist Dergi'ye açık bir manifesto gönderen Mahir Çayan ve arkadaşlarının oluşturduğu THKP-C şehirlerden harekete geçerek, Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının oluşturduğu THKO da kırlardan harekete

[12] 68 döneminden 12 Mart sonrasındaki sol siyasetlere geçen en kötü miras bu bölünme hastalığı olmuştu. Üstelik akıl almaz boyutlarda müzminleşerek...

geçerek iktidara el koyma mücadelesini başlatmaya hazırlanıyorlardı. Dr. Hikmet Kıvılcımlı denetiminde yayınlanan Sosyalist Gazetesi ise hepsinden farklı bir çalışma grubu oluşturarak çevreye yol göstermeye çalışıyordu. Her farklı bakış yeni bir bölünmeye yol açıyor ve sol çevreler her geçen gün kitlelerden biraz daha soyutlanıyordu.

Sosyalist cephedeki bu dağınıklığa rağmen işbaşındaki hükümet solculara yönelik sivil ve resmi saldırılarına devam ediyordu. Aslında baskılar, toplumun çeşitli kesimlerini içerecek biçimde tüm ülke çapında sürdürülmekteydi. Buna rağmen hiçbir yerde düzen ve istikrar sağlanamıyordu. Olaylar nedeniyle üniversitelerde dersler yapılamıyor, toplumun çeşitli kesimlerinde farklı siyasi görüşler nedeniyle çatışmalar oluyordu. Siyasi baskılar, gözaltında işkenceler, zam ve zulüm çekilmez boyutlara erişmişti. Toplu sözleşmeler tıkanmış, işyerlerinde grevler sürmekte, KİT'lerin birçoğu polis ya da jandarma aracılığıyla boşaltılmış, çalışmaz durumdaydı. Parlamentodan yasalar güçlükle çıkarılıyor, Millet Meclisi kararlarının birçoğu Senatodan dönüyordu. Parlamento dışı muhalefetin gücü basının önemli bir kesimini de içine almıştı. Amerikancı siyaset iflas etmiş, Amerikancı iktidar partisi bile Amerikancı olduğunu açıkça ifade edemiyordu. Amerikan karşıtlığı toplumun tüm kesimleri tarafından savunuluyordu. Kısaca sistem tıkanmış ve kendi kendisine sahip çıkamaz hale gelmişti.

Bu koşullarda, ülkenin böyle gitmeyeceği ve mutlaka askeri bir müdahalenin olacağı kamuoyunun genel beklentisi haline gelmiş ve darbe söylentileri alabildiğine yaygınlaşmıştı. Devrimci siyasetler askeri darbenin devrimci hareket için ne getirip ne götüreceğini tartışmaya başlamışlardı. Bazı kesimlere göre, askeri darbe gerçekleşse bile, ordu içindeki demokrat unsurlar sayesinde devrimci birikimi ezecek bir darbe olamaz, olsa olsa 27 Mayıs benzeri bir darbe olurdu. Bu da Türkiye için zararlı sayılmazdı.

Nitekim böyle bir darbe girişiminin olduğu daha sonra ortaya çıktı. Fakat daha o günlerde devrimci çevreler, 8-9 Mart 1971 gecesi ordunun içindeki ilerici bir kadronun darbe yapma girişiminde bulunup başaramadığını konuşmuştu. Hatta eğer başar-

saydı Dev-Genç militanlarına da bazı görevlerin düşeceği söylenmiş, Sarp Kuray, Ruhi Koç gibi bazı arkadaşların isimleri telaffuz edilmişti. Dev-Genç'e ne gibi görev düşebilirdi? Yeni oluşacak sistem adına temsilcilik ve bekçilik yapabilir miydi? Onu koruma ve kollama, onun adına kamuoyu potansiyeli sağlama görevlerini üstlenebilir miydi?

Birçok kişi böyle bir darbe gerçekleşseydi Türkiye'de, Suriye'dekine benzer bir yönetim kurulacağını, Türkiye'nin Amerikancı siyasetten uzaklaşıp NATO'dan çıkacağını, üniversitelerin daha bilimsel çalışacağını, baskı yasalarının çıkarılamayacağını ve bunların da içinde bulunduğumuz aşamada iyi bir gelişme sayılabileceğini düşünüyordu. Fakat yine o günlerde bu girişimin başarılamayışının iyi mi, kötü mü olduğu konusunda da kimsede netlik yoktu. Nitekim çoğu kişinin darbe beklentisi, 3-4 gün sonra Türkiye'yi bir karabasan gibi basacak olan faşist bir darbe beklentisi değildi.

12 Martın hemen öncesindeki günlerde Sosyalist Gazetesi oluşumcularından dayım Orhan Aksungur ile, diğer dayım Mustafa Aksungur' un evinde tesadüfen karşılaştım. Birlikte çay içip sohbet ettik Onun söylediklerine her zaman önem veriyordum. Ortalığın durumu hakkında ne düşündüğünü sordum, pek iyi şeyler söylemedi. Sol gruplar içinde yeterince bilinçli ve tutarlı kişilerin bulunmadığını, hepsinin doldurma bilgilerle hareket ettiğini belirtti. Ben, Dr. Hikmet Kıvılcımlı' nın Hukuk Fakültesindeki konuşmasını dinlediğimi ve Türkiye solunun tarihiyle ilgili çok önemli değerlendirmeler yaptığını, fakat diğer konuşmacıların randevulu oldukları halde konuşmaya gelmediklerini söyledim. Amacım Dr. H. Kıvılcımlı' yı izlemekte olduğumu belirtmekti. Orhan Aksungur, konuşmamızın sonunda, sol hareket hakkındaki düşüncelerini keskin bir üslupla, "çok kısa olarak söylüyorum,. üç-dört gün sonra fakülte kantinlerinde hiç kimse mastürbasyon yapamaz hale gelecek, herkes sıvışacak yer arayacak" şeklinde özetledi. Bu konuşmasıyla, beklenmekte olan cuntanın çok kötü geleceğini, devrimcilerin de kantinlerde kendi kendilerine devrimcilik oyunu oynadığını, darbeden sonra bu oyunu bile oynayamayacaklarını anlatmak istemişti. Yanında, yi-

ne Sosyalist Gazetesinin oluşumcularından o zamanki arkadaşı Ahmet Çamuşçuoğlu ile Orhan Aydın da vardı.

Gerçekten de 12 Mart Cuntası, solun durumu "yukarıda anlattığım" gibi olmasına rağmen, devletin bütün olanaklarını sol güçlerin üzerine seferber edecekti. 12 Mart müdahalesinden hemen sonra Dr. Hikmet Kıvılcımlı ile birlikte Orhan Aksungur ve Ahmet Çamuşçuoğlu da yurtdışına çıkacaklar, fakat ikisi de Onu terk edeceklerdi. Dr Hikmet Kıvılcımlı' nın cenazesi ekim 1971'de yurda dönerken, onlar 12 Marttan sonra yurda dönüp, iki ayrı grup olarak ortaya çıkacaklardı.

12 Mart günü kalabalık bir grup DTCF kantininde otururken saat 14.00'e doğru dışarıdan gelenlerden biri askeri müdahalenin yapıldığını, müdahalenin metninin saat 13.00 haberlerinde radyodan okunduğunu ve Demirel Hükümetinin çekileceğini söyledi. Yine iyi mi olmuştu, kötü mü bilemiyorduk. Günün ilerleyen saatinde radyodan müdahalenin metnini birkaç kez dinledik.

Metinde ülkeyi kardeş kavgasına sokan, ekonomiyi bozan AP Hükümetinin uzaklaştırılması, reformların gerçekleştirilmesi, ekonomik ve siyasi yaşamın istikrar ve düzene kavuşturulması öngörülüyordu. Bu durumda askeri müdahalenin devrimci muhalefete ne ölçüde karşı çıkacağı ve devrimci güçlere karşı nasıl davranacağı pek belli değildi. Fakat ilk bir-iki gün içinde 9 Mart darbesini gerçekleştirmek isteyen 40 kadar demokrat subayın ordudan atılması 12 Mart muhtıracılarının niteliğini belli etmişti. Bu durumda artık devrimcilerin, ya olası baskılara karşı boyun eğmeleri, ya da bütün güçleriyle direnmeleri gerekecekti. 12 Martla uzlaşmak normal bir insanın tutumu olmadığı için, 12 Mart faşizmi yalnız sosyalistlere değil, tüm aydın ve demokratlara ve tüm normal insanlara saldırıyordu.

Müdahalenin ilk günlerinde Demirtepe' de bulunan Dr. Hikmet Kıvılcımlı gözetimindeki Sosyalist Gazetesinin bürosuna gittim. Bu bürodakiler, darbeden üç-dört gün önce Orhan Aksungur' un söylediklerine benzer değerlendirmeler yapıyorlardı. Darbenin Türkiye halkını ezeceğini, devrimci kadroları sindireceğini, artık üniversite kantinlerinde gevezelik yapılamayacağını söylüyorlardı.

Daha sonra Dr. Hikmet Kıvılcımlı Sosyalist Gazetesindeki başyazısında Türkiye'deki ordunun şimdiye dek ilerici bir geleneğe sahip olduğunu, fakat bu darbenin ne getireceğinin hiç belli olmadığını belirtip, ülkede son dönemlerde yaratılan gelişmeler üzerine bu müdahalenin yapıldığını söylüyordu. Yazısının en vurucu yerinde ise, "ordu kılıcını attı, haydi hayırlısı!" diyerek, atılan kılıcın nereye ineceği konusundaki endişesini dile getiriyor ve kısa bir süre sonra da yurt dışına kaçıyordu.

"Ömrünün 24 yılını hapiste geçiren bir sosyalizm ustasının ülkesinde kalarak faşist darbeye karşı ömrünün son dönemini kendisini ve ülkesini savunarak geçirmesi mi daha uygun düşerdi, yoksa yılların mücadelesinden sonra faşizmin saldırısından kurtulmak için, kendisini terk edecek kişilerle yurt dışına kaçıp, kafasındaki düşüncelerine son şeklini vermeye çalışırken ölmesi mi daha iyi olmuştu?" bunun tartışılması ve değerlendirilmesi ayrı bir konu. Fakat bu kısa bilgilerden bile, Dr. Hikmet Kıvılcımlı' nın 12 Mart müdahalesi konusunda yanılgıya düştüğü ve darbeyi sevinçle karşıladığı şeklindeki söylentinin yanlış olduğu, tersine en bilinçli ve en tutarlı değerlendirmeyi Onun yaptığı kesindi.

Dr. Hikmet Kıvılcımlı' nın sıkıyönetim ilan edildikten kısa bir süre sonra, Halit Aksungur adıyla, Mehmet Orhan ve Ahmet Remzi adlarında iki oğluyla birlikte yurt dışına çıktığını ben de herkes gibi gazetelerden okuyup öğrenmiştim. Halit Aksungur 24 Nisan 1971 günü ölen dedemdi. Daha sonra öğrendiğime göre iki oğlu olarak adı geçenlerden biri yukarıda sözünü ettiğim dayım Orhan Aksungur, diğeri de yine yukarıda sözünü ettiğim Onun arkadaşı Ahmet Çamuşçuoğlu idi. Dr. Hikmet Kıvılcımlı' nın "Yol" adlı anılarından okuduğuma göre, daha Türkiye'den ayrılırken aralarında başlayan tartışmalar yüzünden anlaşmazlığa düşen üç kişi yurt dışına çıktıktan sonra üç parçaya ayrılıyorlar. Hasta haliyle tek başına kalan Dr. Hikmet Kıvılcımlı çeşitli ülkelerin sınırından çevrildikten sonra Yugoslavya' ya kabul edilir ve Belgrat' ta hastaneye yatar. 10 dakikada bir tuvalete çıkıp kan işediğini belirten Kıvılcımlı, ölmeden önce hiç olmazsa son anlarında kafasında tasarladıklarını tamamlamaya çalışır. Anıla-

rında kendi üslubuyla, yıllarca hizmet verdiği ülkesine yapılan ihanetlerle, "Varna Kıyılarında miyavlayan" sosyalizm ihanetçilerini açıklamadan ölmek istemediğini belirtiyordu...

Dil-Tarihe Saldırıdan Sonra Sıkıyönetim İlan Ediliyor

24 Nisan 1971 günü Hacettepe yemekhanesinde öğle yemeğini yedikten sonra, birden bire bende mide bulantısı ve baş dönmesi şeklinde bir rahatsızlık başlamıştı. Orada bulunan stajyer doktor arkadaşlar zehirlenmiş olabileceğimi düşünerek acil serviste midemi yıkayıp yatmamı önermişlerdi. Hastalık başladıktan sonra gezecek halim kalmadığı için zaten yatmıştım. İki günü halsiz bir biçimde bazen yatarak, bazen gezinerek geçirdim ve odadan aşağı pek inmedim. Üçüncü gün (26 nisan) öğleye doğru biraz rahatladım ve arkadaşlarla sohbet etmek üzere odadan aşağı indim. Oradaki arkadaşlar beni görür görmez, "Dil-Tarihte kan gövdeyi götürüyor, büyük bir çatışma var" dediler. Daha sonra öğrendiğime göre gerçekten o gün Dil-Tarihte çok büyük bir çatışma olmuştu.

Benim bulunamadığım bu çatışma faşistlerin fakülteye saldırısı ile başlıyor, polisin müdahalesiyle de büyüyor. Amaç, fakültenin denetiminin faşistlere geçmesini sağlamaktan öte esas olarak, "üniversitelerde sağ-sol çatışmasının sürüp gittiği ve bunun önlenmesi gerektiği" düşüncesini kamuoyunda yaygınlaştırmaktı. Nitekim bu olaydan kısa bir süre önce çok sayıda jandarma ve polis ODTÜ yurtlarını basıp aramış, biri asker, biri öğrenci iki kişi ölmüş ve bol miktarda suç unsuru bulduklarını ilan etmişlerdi. Ayrıca yanılmıyorsam yine aynı günlerde SBF yurdu da basılıp aranmıştı. Daha önceden polis tarafından bilinen bazı olaylar da o günlerde abartılarak güncelleştirilmişti. Bütün bunlar yeni oluşan hükümetin, uygulayacağı baskı yönetimine zemin hazırlama siyasetiydi.

26 Nisan 1971 pazartesi günü sabahı telefonla DTCF Talebe Cemiyetini arayan faşistler, "bugün gelip Dil-Tarihi basacağız ve sizi fakülteden dışarı atacağız" diyorlar. Devrimciler de, "geleceğiniz varsa göreceğiniz de var!" diyerek karşılık verirler. Her gün buna benzeyen telefonlar edildiği için devrimciler, gerçekten bir

faşist baskınının olabileceğine, her zamanki kadar olasılık verirler. Fakat o gün sözlerinde durup gerçekten hazırlıklı bir biçimde baskına gelirler.

Faşistler Fakültenin önüne gelince ellerindeki tabancalarla katlardaki devrimcilere ateş açarlar. İçerdeki devrimciler de tabanca ve patlayıcılar kullanarak onlara karşılık verirler. Fakat epeyce zamandan beri kullanılmayan dinamitin içindeki fitilin barutu boşaldığı için fitilin uzunluğu kısalıyor ve Mustafa Taylan ile Yusuf Cacım' ın elindeki dinamit erken patlayarak ikisinin de sağ elleri bileklerinden kopuyor. Yusuf Cacım ikinci katta, Mustafa Taylan birinci katta kan kaybından ölümle pençeleşirken Ömer Özdal pencerenin perdesini yırtarak bağ yapar ve kopan kısmın üstünden ikisinin de kolunu boğarak kanı durdurur. Çatışmada, Yüksek Öğretmenli Cumali Yıldızgördü de omzundan yaralanır. Ayrıca fakültenin önündeki yoldan geçmekte olan sıradan bir kişi de yaralanıp hastaneye kaldırılır. Kolu kopan arkadaşlar arabaya götürülürken çok kalabalık bir polis grubu da fakültenin önüne gelir. Polis olay yerine gelince faşistler geri çekilirler. Bundan sonra da içerideki devrimciler polislere karşı fazla direnemezler ve fakülte kısa sürede polisin eline geçer.

Ömer Özdal polisin fakülte denetimini ele geçirdiğini bilmediği için, yaralıları hastaneye bıraktıktan sonra tekrar olay yerine gelir ve kütüphane binasının arkasındaki demir parmaklıklara tırmanarak arka bahçeye iner, oradan da yeniden fakülteye girer. Polis fakülteye girdikten sonra Ömer Özdal, Raşit Serdengeçti, Ali Demir, İrfan Özbalcı, Sinan Eren, Celal Aslan, Ziya Sümer Cumali Yıldızgördü, Muammer Ayhan ve diğer bazı devrimcileri gözaltına alır. Kolları kopan Mustafa Taylan'la Yusuf Cacım' da yaraları iyileştikten sonra tutuklanırlar.

Çatışmadan sonra aynı gece (26/27 Nisan 1971) 11 ilde sıkıyönetim ilan edildi ve ünlü balyoz hareketi başladı. Böylece DTCF baskını bir anlamda, sıkıyönetim ilanına yol açan en son olay oldu ve faşist darbe yapacağı saldırıların zeminini yaratmış oldu. Nitekim bundan sonra tüm fakülte ve yüksek okuldaki devrimcilerin egemenliği kısa sürede kırılacaktı. Direnenler ise direnişlerini silahlı olarak yapmak zorunda kalacaklardı.

Öğretmenliğe Başlıyorum

Hacettepe yurdunda bu çatışmanın olduğunu öğrendiğimde çatışma sona ermiş olmalıydı. Polisin fakülteye girdiğini ve çok sayıda devrimciyi gözaltına aldığını öğrendikten sonra, yıllardan beri mekanımız olan Dil-Tarihe, bir daha giremeyeceğimizi düşünüp üzülmüştüm. Bu psikoloji içinde uzun zamandan beri hiç uğrayamadığım Saimekadın' a gitmeye karar verdim. Hasta olduğumu belli etmemeye çalışarak Saimekadın' a vardığımda üç gün önce Halit Dedemin ölmüş olduğunu öğrendim. Dedemin ölümü üzerine anam da Ankara'ya gelmişti. Dedem yediğim yemekten sonra hastalanıp yattığım gün ölmüştü. Ankara'da olduğum halde dedemin cenazesinde bulunamamış olmam bir iç burukluğu yaratmış ve önümdeki belirsiz yaşamın da etkisiyle büyük bir moral çöküntüsü yaşamaya başlamıştım. Moralsiz halimi gören anam, benim kendisini teselli etmem gerekirken, beni teselli etmeye çalışmıştı.

Bir saat kadar birlikte oturup sohbet ettikten sonra anamı dedemin evinde bırakıp kendi gecekondumuza çıktım. Eve, Milli Eğitim Bakanlığından benim adıma resmi bir yazı gönderilmişti. Üstündeki tarihten yazının şubat ayının son günlerinde, yani 12 Marttan önce gönderildiği anlaşılıyordu. Zarfı açtım, Malatya Akçadağ Ortaokuluna atamamın yapıldığı, kararnamemi bakanlıktan alıp görev yerine gitmem gerektiği belirtiliyordu. Daha önce böyle bir atama yapılsaydı belki Ankara'yı terk etmeyi göze alamazdım, fakat şimdi bu seçeneğim yoktu. Çünkü o gece sıkıyönetim ilan edilmişti. Anama bakanlıktan gelen yazıyı gösterince küçük bir çocuk gibi sevinmiş ve "kurban olduğum çocuğum, gözünü seveyim bu rezillikten kurtar kendini, git başla görevine!" demişti.

Her yerde sıkıyönetimin konuşulduğu ertesi gün (27 nisan) Milli Eğitim Bakanlığına gidip kararnamemi aldım. Kararnameyi aldığım tarihten itibaren bir hafta içinde görev yerinde olmam gerekiyordu. Bakanlıktan ayrıldıktan sonra Kızılay'a doğru yürürken DTCF'den ayrılıp Veteriner Fakültesi'ne geçen Kilisli Süleyman Yurdakul adlı arkadaşıma rastladım. Ona durumu anlatıp, öğretmen olarak atamamın yapıldığını, fakat giyecek elbisemin olmadığını söyledim. O, Sıhhiye'de bir terzi hemşehrisi ol-

duğunu belirtip, "ona bir rica edelim belki borca diker" dedi. Birlikte Mehmet Oğlakçı adındaki terzinin atölyesine gittik. Süleyman durumu açıklayıp "ücretini ilk maaştan göndermek üzere, dört gün içinde borca bana elbise dikip dikemeyeceğini sordu. Usta azıcık düşündükten sonra "Süleyman senin hatırın var kumaş beğenin dikeyim," dedi ve üçümüz birlikte kumaşı seçtik.

Atölyeden ayrılmadan önce usta, "yalnız şu anda bende tela kalmadı, başkasından satın alacağım için tela parasını verseniz iyi olur" dedi. Bu sözü duyunca "ne yapalım?" anlamında ben Süleyman'ın yüzüne bakınca usta benim tela parası ödeyecek gücümün de olmadığını anladı ve "tamam onu da ben hallederim!" dedi. Böylece benimle ilk kez karşılaşan bir terzi, dört gün içinde benim elbisemi dikecek, ben de ne zaman alacağımı bilmediğim ilk maaşımdan posta havalesiyle Ona borcumu ödeyecektim.

Hemen ölçümü aldı ve biz oradayken elbiseyi kesmeye başladı, "yarın öğleden sonra gel provanı yapacağım" dedi. Atölyeden ayrılırken, "şu dünyada ne iyi insanlar var!" diye aklımdan geçti. Karşılıksız borç alıp verme erdeminin tamamen kaybolduğu günümüzde, fırsat bulunca insanları soymaya çalışan esnafı gördükçe böyle bir olayı yaşamış olduğuma inanamıyorum. İlk maaşımı haziran sonunda alabiliyorum, üstelik Akçadağ'dan postaladığım para Kayseri Postanesinde takıldığı için yerine ulaşmıyor, Süleyman aylık 25 lira taksitle benim borcumu ödemeye başlıyor. Ben paranın ulaşmadığını cezaevinden çıktıktan sonra aralık 1971'de öğreniyorum ve postaneden durumu araştırarak parayı ocak 1972'de yerine ulaştırabiliyorum.

Terziden çıktıktan sonra tekrar eve geldim ve anama gelişmeleri anlattım. Anam kendi harçlığından benim yol paramı verdi, teyzemin eşinden eşyalarını koymak için küçük bir valiz ile bir mont sağladı. O anda, yalnız "anamın sevinci" bile öğretmenliğe başlamam için yeterli bir nedendi. Parkamı, postalımı, kadife pantolonumu, kirli kazaklarımı bıraktım. 2 Mayıs 1971 pazar günü akşam Ankara'yı terk ettim. Bakalım yeni yaşamımda nelerle karşılaşacaktım!.. Gerçi Akçadağ benim için yabancı değildi, fakat bütün arkadaşlarımla ilişkimi keserek sabah akşam mesai disiplini içine nasıl yerleşecektim?

Akçadağ'a Alışmaya Çalışıyorum

Akçadağ'ın en yüksek binası üç katlıydı. Bodrum katında ilkel bir lokanta, zemin katında dükkanlar, birinci katında PTT, ikinci katında Askerlik Şubesi, üçüncü katında da benim yerleştiğim otel vardı. Perşembe-cuma gecesi dışında otele pek gelen olmuyordu, dolayısıyla diğer geceler otel tamamen bana aitti. Tesadüfen gelen olursa onun ücretini alıp perşembe akşamı otel katibine veriyordum. Cuma günü ilçenin pazarı kurulduğu için, perşembe günü ilçeye gelenlerden bazıları otelde yatıyor ve sadece o gece otel doluyordu. Otel sahibi, kapatılan TÖS' ün eşyalarının da konulduğu otelin en küçük odasını bana vermişti. Atatürk büstü, bayrak, pano, dosya, klasör gibi TÖS' e ait eşyaları odanın bir kenarına koyduğum masanın üstüne düzgünce yerleştirip, üstlerini bir battaniye ile kapattım. Sendikanın eşyalarından sadece radyoyu kendim için ayırdım ve başucumdaki komodinin üzerine koyup geçici olarak kullanmaya başladım.

Çoğu akşamları otelde tek başıma kaldığım için ya radyo dinliyor, ya da kitap okuyordum. Radyoyu her açışımda babamın, Yassı Ada duruşması için öğretmenin evine radyo dinlemeye gittiğini ve eve dönüşünde, "bu Menderes ne korkak adammış!" dediğini anımsıyordum. Radyo haberlerinin çoğu sıkıyönetim bildirileri ve hükümet kararnamelerinden oluşuyor ve sürekli aranan ların listesi yayınlanıyordu. Yayınlanan her listede bir sürü arkadaşımın ismi okunuyor ve listenin bana doğru yaklaştığını hissediyor ve kendi kendime, "bakalım sıra bana ne zaman gelecek?" diyordum.

Bir akşam otel sahibi Mamoş geldi, "hoca" dedi, "sen uyurken dağdaki anarşistleri kovalayan komutan gece otele geldi, sabahleyin gitmeden önce de senin kitaplarına baktı, yüzünü ekşitti, galiba senin kitaplardan pek hoşlanmadı!" dedi. Daha sonra sözü edilen komutan sık sık otele gelmeye başladı, fakat ben uyuduktan sonra geliyor ve ben kalkmadan önce gidiyordu. Kitaplarım Kiev'deki Adam, Martin Eden, Ana, Angel Dayı gibi klasik romanlardı ve komutanın hoşuna gitmeyecek bir kitap yoktu. Kitaplarımı karıştırdığına göre benim eğilimimi merak ediyor olmalıydı. Aslında, dağlarda anarşist kovalayan bir komutan olarak ben de Onu merak ediyor ve tanışmak istiyordum.

Yine otelde yattığı bir gün O biraz geç çıktı, ben de biraz erken

kalktım ve tanıştık. Hoş sohbet, cana yakın, genç ve dinç bir subaydı. Lisede gördüğüm milli güvenlik derslerinde öğrendiklerimi unuttuğum için subayların rütbe işaretlerinden hiç anlamaz ve bütün subayları aynı düzeyde görüyordum. Dolayısıyla komutanın rütbesini bilmiyordum. Benimle eskiden beri tanışıyormuş gibi bir havada konuşuyor ve çok sık argo sözcük kullanıyordu. Akçadağ halkının ilkelliğinden, insanlarının kabalığından, Alevi kesimin daha insancıl olduğundan, dağda aç gezen birine ekmek verdiği için çobanı bile tutuklamak zorunda kaldığından söz etti. Sanki benim düşünce yapımı biliyor ve benim hoşuma gidecek tarzda konuşuyordu. Ben söyleyecek bir şey bulamadığımdan, sırf konuşmuş olmak için göreve yeni başladığımı, buranın öğrencilerinde ders dinleme alışkanlığının olmadığını falan söyledim. Benim laf olsun diye konuştuklarıma hiç beklemediğim yanıtlar verdi. "Oysa senin gibi bir nimeti öpüp başlarına koymaları, derste yellensen bile can kulağıyla dinlemeleri gerekir!" dedi.

Benim buranın insanları için neden bu kadar değerli olduğumu anlayamamıştım. Zaten mahcup bir tavrım vardı, Onun bu konuşması üzerine iyice yüzüm kızardı, "rica ederim!" bile diyemedim. Yıllar sonra "Nurhak, Ey Nurhak" adlı kitabını okuduğum bu subay, 31 Mayıs 1971 tarihinde Sinan Cemgil, Alpaslan Özdoğan ve Kadir Manga'nın ölümüyle sonuçlanacak olan Nurhak operasyonlarını sürdüren Yılmaz Erkekoğlu idi.

Ders yılı sonunda göreve başladığım halde, 19 Mayıstan sonra dersler fiilen kesilmiş ve boşalmıştım. Haziran ayındaki sınavlar da aralıklı tarihlerde yapıldığı için bol miktarda boş günlerim olmuştu. Geçmişe doğru işleyen kanunlar çıkaracaklarını, bölücü ve anarşistlerin üstüne balyoz gibi ineceklerini söyleyen Başbakan yardımcısı Sadi Koçaş yine o günlerde, "devlet ya vardır, ya yoktur!" diyerek devletin bütün olanaklarını anarşistlerin üstüne seferber edeceklerini belirtmişti. Nitekim 1 Haziran 1971 günü, İsrail Elçisi Efrahim Elrom' un öldürülmesi suçundan aranan Hüseyin Cevahir bir balyoz hareketi sonucunda, İstanbul Maltepe'de, kendisini savunmakta olduğu evde, iyi avcı bir subay tarafından öldürülmüştü.

Sıkıyönetimin gerçek yüzünün anlaşılmaya başlandığı o sıra-

larda Malatya çevresinde kimisi kaçak, kimisi yarı kaçak, kimisi benim gibi endişe içinde yaşayan çok sayıda devrimci vardı. Bu boş günlerimde bazı arkadaşlarla görüşme olanağı sağlamaya çalıştım. Epeyce zamandan beri görüşemediğim dayım Mustafa Aksungur Malatya'ya gelmişti, yarım gün Onunla birlikte olduk. Yine o günlerde Malatya'ya gelen DTCF FK' den Halil Korkmaz ile Arguvan' ın Eğribük köyünde, Malatya seçim çalışmalarımızda tanıştığım Erdal Erdoğdu ile Onun öğretmenlik yaptığı İzollu Köyünde, Ziraat Mühendisi olarak atandığını duyduğum Kadir Çetinkol ile Arapkir İlçesinde buluşup görüştüm. O tarihlerde Malatya'da öğretmenlik yapan İbrahim Tonak, İbrahim Kanlıbaş ve Mehmet Ali Arı gibi arkadaşlarla tanışmış, Malatya'ya gittikçe onlarla da buluşur olmuştuk. Bu görüşmelerimizde önümüzdeki günlerde ne gibi gelişmelerin olabileceğinden söz ediyorduk, fakat devrimci dirsek teması anlamında hiçbir şey yapamıyorduk.

Kaldığım otelin arka tarafında, tam benim odamın penceresine nazır belediye parkı ve parkın içinde de Akçadağ'ın tek çay bahçesi vardı. Aynı türküleri parktaki elektrik direklerinin ucuna bağladıkları hoparlörlerden en yüksek sesle bütün gün ve akşam geç saatlere kadar söyletip duruyorlardı. Türkiye ölçeğinde ünlenmiş türkülerin yanında, yerel sanatçıların söylediği türküler de çalınıyordu. İnsan ilk dinlediğinde çok hoşuna gitse bile aynı türkü bütün gün tekrar ettiğinde sıkıntı veriyordu. Bu ortamda başucumdaki romanları okumaya çalışıyor, rakı teşkilat gerektirdiği için somyamın altına yerleştirdiğim tekel biralarından içiyordum. Perşembe günleri otele müşteriler gelmeden önce, alttaki bakkalın yanında çalışan çocuk bir torbayla gelip, bira şişelerini toplayıp gidiyordu.

İlk maaşımı 1 Temmuz 1971 günü iki buçuk aylık olarak aldım ve en önce terzinin parasını postaladım. Akçadağ'a gelen memurların çoğunun ilk görev yeri burası olduğu için, maaşlarını alıncaya kadar geçen ilk bir-iki aylık sürede onlara borca hizmet vermek oradaki tüm esnafın yabancısı olmadığı bir durumdu. Nitekim ben de ilçeye geldiğimden beri lokantaya, otele, bakkala, kırtasiyeye bir hayli borç edinmiştim. Hatta Malatya'ya gidiş gelişimi bile borçla yapmıştım. Bu borçlarımın tümünü ilk maaşımla ödeyip aynı gün Akçadağ'dan ayrıldım.

Tatilde Köyüme Dönüyorum

Akçadağ'dan ayrıldıktan sonra önce trenle Adana'ya, oradan da, 1965 yazından beri ailemle birlikte uzun bir tatil geçiremediğim köyüme geldim. Ailem bu gelişimi büyük bir sevinçle karşılamıştı. Anamla babam nerede, ne şekilde yaşadığım bilmezken, belli bir mekana yerleşip düzenli ve bağımlı bir işe başladığım için gerçekten çok mutlu olmuşlardı. Durmadan, "şükürler olsun!" diyerek mutluluklarını ifade diyorlardı.

Akşamları tüm hane halkıyla birlikte sofraya oturmak, yemekten sonra evin önündeki hayat dediğimiz geniş balkona serilen yer minderlerine oturup Torosların temiz ve serin havasını soluyup, bahçedeki kavaklara tüneyen serçelerin cıvıltılarını dinleyerek anamın, babamın, kardeşlerimin, akrabalarımın arasında köyün sorunları üzerine sohbet etmek büyük bir mutluluktu. Babamın sohbet sırasında sık sık yinelediği "oğlum" sözcüğünü her saniye başı duymak, anamın önümüze koyduğu çay ve meyvelerin tüketimini yapmak, evin her köşesine saklanmış olan gizli çocukluk anılarımı anımsamak beni ilkokul ve ortaokul yıllarıma taşıyordu. Babam gökyüzüne bakıp gördüğü küme küme yıldızları ve onların çağrıştırdığı çeşitli doğa olaylarını dini bilgilerine dayanarak yorumladığında, savunduğu bilimdışı düşünceler bile çok anlamlı hale geliyordu. En sonunda yüzünü bana dönüp, "sen bunlara inanmazsın ya!" demesi, aslında benim düşünceme saygı duyduğunu ifade etmesiydi. Bütün bunlar tüm tasa ve kaygılarımı unutturuyordu.

Gündüzleri ise çoğu memur olan köyün gençleriyle, bağlarda, bahçelerde, su kenarlarında, ağaçların altında taze etle yaptığımız sac kebabının eşliğinde rakı tüketimi yapmak daha farklı bir mutluluktu. Dağlarda, taşlarda hala silinmemiş olan "Tek Yol Devrim, Kahrolsun Faşizm, Yaşasın Tam Bağımsız Türkiye" gibi slogan yazılarını seyrederek birkaç ay öncelerini anımsayıp, artık yavaş yavaş nostalji halini alacak olan devrimci türküleri okumak, gerçekten çok hoş oluyordu. Fakat, sıkıyönetimden, faşist baskılardan, "makabline şamil" yasalardan, balyoz hareketlerinden uzakta bu mütevazı köy yaşamım ve ailemin benimle birlikte yaşamakta olduğu mutlu yaşam maalesef fazla sürmedi.

Bölüm 4

Köy Kahvesinde Tutuklanıyorum

27 Temmuz 1971 salı günü öğleye doğru bir yaz yağmuru yağmış, öğleden sonra hava açılınca evden çıkıp kahveye doğru yürümüştüm. Altımdaki siyah kadife pantolon ve üstümdeki yakasız boz renkli kazakla köylülerin arasında bile hırpani bir görünümdeydim.

Ben kahveye girdikten az sonra dört tane jandarma gelip kahvenin kapısının önüne oturdular ve kahvecinin kendileri istemeden verdiği çayları yudumlamaya başladılar. Sıkıyönetimler sırasında bizim köye jandarmaların gelip gitmesi doğal bir olguydu. Fakat bu kez kimlik yoklaması, arama, baskın falan yapmadan sessiz sedasız gelip oturmuşlardı. Onların bu tavrını sinsice bulduğum için rahatsızlık hissetmiş ve bir yolunu bulup çıkıp gitmeyi düşünüyordum. Fakat ben daha yerimden bile kalkmadan, anımsadığım kadarıyla Ermenek kaymakamı, askerlik şubesi başkanı ve jandarma karakol komutanından oluşan bir ekip de kahveye girmişlerdi. Jandarmalar yüzümü görmesin diye sırtım kapıya dönük olarak oturduğum için ben yeni girenlerin geldiğini, kahvedekilerin hep birden ayağa kalkması üzerine fark etmiştim.

Kaymakamla birlikte kahveye giren ağabeyim Mehmet Ali Babuş benim oturduğum sandalyeye gelip omzumdan tuttu ve "işte bizim birader bu!" diyerek kaymakama beni gösterdi. Bunun üzerine ayağa kalkıp gelenlere "hoş geldiniz," demek zorunda kaldım. Jandarmalar içeri girmeyip hala kapının önünde oturuyorlardı. Kaymakam benim yanımdaki sandalyeye, diğerleri de hemen yandaki başka bir masanın etrafına oturdular. Kahveci zaten kendilerine çay vermek için ocağa girdiği halde kaymakam, "kahveci, hocadan bana bir çay ver!" diye seslendi. Arkasından da bana hitaben, "hocam sizin çayınızı içmeye geldim,

demek Akçadağ'da öğretmenlik yapıyorsunuz, peki askerlik yoklamanızı niçin yaptırmadınız?" dedi. Askerlik için başvurduğumu ve şubeden gelen yazıya göre, sıram geldiğinde askere alınacağımı söyledim. Bu başvurunun askerlik yoklaması sayılmayacağını ve yeniden yoklama yaptırmam gerektiğini, hazır buraya kadar gelmişken kendilerinin jipiyle Ermenek' e gitmemi söyledi. "Akşam vakti şimdi gitmeme gerek var mı, sabahleyin dolmuşla gelip yoklamamı yaptırmam daha uygun olmaz mı?" diye sordum. "Hocama bak yahu, Ermenek'te yatacak yer sorunu mu olur? Şube reisi de burada, yarın sana yardımcı olacak, üşenme kalk beraber gidelim" dedi.

Belirttiğim gibi daha jandarmaları kapıda görürken kuşkuya düşmüştüm. Fakat doğrusu resmi ve sivil ilçenin üst düzey görevlilerinin, dört tane jandarmayı da yanlarına alıp tek benim için köye gelmelerini pek anlamlı bulmamıştım. 68 devrimcilerinin kamuoyunda bıraktığı izlenim, tek bir devrimcinin tutuklanması için bile bu kadar kalbur üstü insanın görevlenmesini gerektiriyordu. Tutuklanacak olan devrimci çelimsiz bir kişi bile olsa yine de riskli ve güç bir iş olarak algılanıyordu. Kamuoyu da buna alışıktı. Sonuçta kaymakam askerlik yoklaması bahanesiyle resmen beni ilçeye çağırıyordu. Bu birkaç dakika içinde ne yapacağıma karar vermem gerekiyordu. Kaçma girişiminde bulunsam kahvenin helasına çıkılan arka kapıdan atlayıp karanlık sokaklarda kaybolabilirdim. Fakat o anda ağabeyimi, eniştemi, kahveciyi, babamı ve diğer bazılarını rahatsız etme süreci başlayacaktı. Belki kaçamayabilirdim, jandarmalar ateş edip köyde büyük bir panik yaratabilirdi. Belki de beni vururlar ve üç haftalık mutlu yaşamumdan sonra evimiz bir yas ve acı havasına girebilirdi... Birkaç dakika içinde bunları düşündüm ve ısrar etmemin bir anlamı olmayacağına karar verdim ve aniden, "tamam sizinle geliyorum, hadi gidelim" deyip ayağa kalktım. Kaymakam, "dur hoca, acele etme, çayımızı içelim" diyerek güya espri yaptı.

Çaylar içildikten sonra kalktık ve kahveden çıkıp yola indik. Vasıtalar kahvenin tam önüne kadar gelmediği halde onların jipi kahvenin merdivenine neredeyse yapışmıştı. Kaymakamın eliyle işaret etmesi üzerine şoför yerine oturduktan sonra jandarmanın

biri arabaya binip arka koltuğa geçti. Onun arkasından ben binmek isterken diğer jandarma da binmeye çalışınca kaymakam, "acele etme önce hocam binsin" dedi. Arka koltuğa geçip jandarmanın yanına oturdum. Jandarmalardan ikisi daha bizim yanımıza gelince arka koltuğa dört kişi sığıştık. Son jandarma tekerleğin üstündeki çıkıntıya otururken, orta koltuğa karakol komutanıyla şube reisi, önde şoförün yanındaki koltuğa da kaymakam oturdular. Kaymakam yapay bir üslupla, "biriniz buraya gelin arkada sıkışmayın" falan dediyse de aldırış eden olmadı ve bu şekilde araba hareket etti. Jipin radyosunda Metin Toker' in hazırlayıp sunduğu "Sağda ve Solda Vuruşanlar" adlı radyo-televizyon programı yayınlanıyordu.

Olağandışı bir durumun olduğu anlaşıldığı için kahve her günkünden çok daha kalabalıktı. Sanırım ben jipe binerken benim askerlik yoklaması için değil de tutuklanmak için götürülmekte olduğumu herkes anlamıştı. Böylece ağabeyimin, enişte-min, akrabalarımın ve arkadaşlarımın gözü önünde sevgili köyümü terk ettim ve jandarma deyimiyle adamlı olarak ilçeye doğru hareket ettirildim.

Bir tek cümle bile konuşmadan Ermenek'e geldik. Karakol komutanı beni makamına aldı ve "aslanım, biz askerlik yoklaması için buraya adam getirmeyiz, seni sıkıyönetim istiyor, Ankara'ya göndereceğiz" dedi. Ben, zaten daha köydeyken bunu anladığımı ve bilerek jipe bindiğimi belirttim. Eğer kendileri köydeyken, sıkıyönetimin isteği üzerine beni tutuklamak için geldiklerini açıkça söylemiş olsalardı yine de kaçma girişiminde bulunmayacağımı, dolayısıyla askerlik yoklaması senaryosuna gerek olmadığını söyledim. "Tamam, tamam fazla uzatma!" dedikten sonra jandarmalara dönerek, "atın bunu nezarete!" dedi. Bir ricam olduğunu belirtip, köy odasına telefon etmelerini ve aileme durumu bildirmelerini istedim. Akıl almaz bir küstahlıkla, "biz gerekeni yaparız" dedi.

Aynı binanın alt katı karakoldu, beni oraya indirdiler ve aynı zamanda odunluk olarak kullandıkları nezarete attılar. Betondan korunmak için odunların düzgün olanlarından kendime uzanacak bir yer yaptım ve üstüne uzandım.

Nezarette köydeki üç haftalık yaşamım bir film şeridi gibi önümden geçiyordu. Özellikle köydeki son günümü sürekli yeniden yaşıyordum: Akşamüstü yorgun bir biçimde ekin tarlasından dönen kardeşlerim, beni jipe bindirirlerken bilmeden kaymakama yardımcı olan ağabeyim, akşam eve dönüp birlikte yemek yiyeceğimizi beklerken benim kolumdan tutulup götürüldüğümü öğrenecek olan anam ve babam, kahveden götürdükleri sırada arkamdan bakakalan enişte m ve Onun olaydan haberdar edeceği ablam sürekli gözümün önüne geliyorlardı. Sonra, Akçadağ'da geçen 2 aylık yaşamımı ve öğretmenliğe bir daha dönemeyeceğimi anımsadım. Tüm ülkede baskı ve zulüm sürerken benim, ailemin yanında huzur içinde tatil yapmama, sonra da öğretmenliğe tekrar dönmeme izin vermemeleri son derece doğal diye aklımdan geçti. Fakat beni en çok, durumu öğrendikleri zaman babamla anamın yüzlerinde belirecek olan o mutsuz çizgiler üzüyordu.

Tuslog Olayında yakalanıp Ankara Emniyet Müdürlüğü Birinci Şubede geçirdiğim gece aklıma geldi. Neydi o geceki uykum, nerede bırakırlarsa bıraksınlar uyuyordum. Şimdi de uyumalıydım. Bir ara uyuklar gibi olmuşken kapı açıldı, içeri bir jandarma girdi. "Ben bu karakola yeni geldim, köyümdeki bir olaydan dolayı, eğer jandarma olursam nezarete ilk düşen adama dayak atacağıma yemin etmiştim" dedi. Doğrusu böyle bir manyağın geleceğini hiç düşünmemiştim. "Kaymakam benim akrabam, beni köyden o getirdi, ben siyasi sanığım, bana vuracak olursan Uğurlu Köyünün gençleri seni Ermenek'te rahat bırakmazlar" dedim. "Ben seni hırsız sanmıştım, geçmiş olsun!" deyip çıktı gitti. Az sonra bitişiğimdeki jandarma koğuşundan bir gülüşme sesi duydum. Bundan sonra beni orada bir daha rahatsız eden olmamış ve odunların üstünde rahat bir nezaret gecesi geçirmiştim.

Teslim Tutanağım Hazırlanıyor

Sabahleyin karakol komutanının odasına alındım. Komutan daktilonun başındaki yazıcı jandarmaya bir evrak doldurttu ve "oku bakalım yazdığını" dedi. Jandarma okumaya başladı: Adı soyadı, Fikret Babuş, baba adı Ahmet, ana adı Şerife, doğum yeri

Uğurlu, yaşı 25, boyu 1.65, ağırlığı 57, ten rengi buğday, göz rengi gök, dişlerinin tümü sağlam, görünürde bir sakatlığı yoktur... Sanki bir köleyi tanımlayan bu bilgiler benim Konya'ya teslim tutanağımdı. Evrak sarı bir zarfa konulup kırmızı mürekkepli bir mühürle mühürlenmiş ve beni götürecek jandarmanın birine verilmiş ve "alaya bu evrakla teslim edeceksiniz" diye tembihlenmişti.

O sırada karakolun kapısı mahcupça çalındı, içeri ağabeyim girdi. Elinde anamın hazırladığı bir çanta vardı, onu bana vermek istediğini söyledi, olumsuz bir tepki görmeyince hafifçe yaklaşıp bana uzattı. Çantayı benim yerime, bana nezaret edecek olan jandarma aldı ve içini ters çevirerek masanın üstüne döküp iyice karıştırdı. Çantanın içindeki anacığımın yaptığı düzen bozulmuştu. Ağabeyimi dışarı çıkardılar. Konya otobüsü karakolun önünden geçiyordu ve beni otobüs oradan geçerken bindireceklerdi.

Otobüs geldi, kolum kelepçeli olduğu halde iki jandarma birer kolumdan sımsıkı tutarak otobüse doğru adeta sürüklüyorlardı. Otobüse binmeden önce ağabeyimle yakın mesafeden vedalaşmamıza izin vermedikleri için uzaktan uzağa "hal lisanı" ile vedalaştık. O birkaç metre uzaktan bana el sallarken, benim kollarım kelepçeyle birbirine bağlı olduğu için ikisini birden sallamaya çalışıyordum, fakat jandarma kolumdan sımsıkı tuttuğu için bunu bile yapamıyordum. Ağabeyim elinin biriyle bana güle güle işareti yaparken diğeriyle gözünü siliyordu...

Daha sonra ağabeyimin anlattığına göre, ben kahveden alınıp götürüldükten sonra ağabeyim eve döner, Onun saflığı yüzünden benim tutuklandığımı sanan anam, "kendi ellerinle götürüp teslim ettiğin çocuğumu bul getir!" diyerek ağlamaya başlar. Babam her zamanki gibi Allah'a tevekkel ederek teskin olmaya çalışır.

Bana göre ise, zaten eninde sonunda bir biçimde tutuklanacaktım ve şu anda da tutuklanmıştım. Dolayısıyla bu durum doğal bir durumdu. Olayın üzücü yanı tutuklanıp götürülmekte oluşum değil, anamın ve babamın yaşadıkları ve ayrılırken ağabeyimin döktüğü göz yaşlarıydı.

Mut'a kadar jandarmalarla hiç konuşmadık. Otobüsün için-

deki diğer yolcuların bakışları hep benim üzerimdeydi. Yaşlı bir kadın kocasına "kim bilir bu çocuğun suçu ne?" dedi, kocası "ne olacak anarşist bunlar" dedi. Otobüste benim köylüm olan bir genç vardı, benimle tanıdık olduğu ortaya çıkacak diye beti benzi atmıştı, benimle göz göze gelmemek için kafasını o tarafa bu tarafa çevirip duruyordu. Onun bu tavrını yadırgamıştım ve bir fırsatını bulup Ona laf atmak istiyordum. Mut'a gelince jandarmalara lokantada yemek yiyeceğimi söyledim. Otobüsteyken jandarmanın biri önümdeki koltukta, biri de yanımda oturuyordu. Arka kapıya doğru yürürken o gence bakarak, "ne haber Muzaffer, köydeki örgütlenmeyi ihmal etmeyin, ben çıkıp gelince yine birlikte çalışacağız!" dedim. "Ne örgütü, benim örgütten filan haberim yok" dedi. Onu telaşlandırmak için konuştuğumu anlayan yanımdaki jandarma hafif gülümsedi ve Ona, "git aslanım işine bak!" dedi.

Lokantaya oturduk, kolum bağlı yemek yiyebilmem mümkün değildi. Jandarmalar yanıma oturdular. Yemek geldi, "siz de yiyin" dedim, yemediler. Yemekten sonra, "sakın içeride fazla kalma" diye tembihleyerek lavaboya gitmeme de izin verdiler.

Yarım saat kadar süren yemek sırasında onlarla ahbap olduk. Bir ara, "siz fırsat yaratsanız bile ben kaçmam, çünkü sizin askerliğiniz yanar. Ben kendi çıkarım yüzünden başkasına asla güçlük yaratmam" dedim. Biri Muğla' lı, diğeri de Mardin' liydi. "Ne güzel rastlantı memleketleriniz aynı değil, ama ikinizin memleketi de M' li" dedim, tebessüm ettiler. Akşam beni rahatsız eden jandarmadan söz ettim, Onun aslında iyi bir çocuk olduğunu, memleketinde yaşadığı bazı kötü olayların etkisiyle arkadaşlarını bile sürekli kırdığını söylediler. Fakat hangi anlamda iyi bir çocuk olduğunu belirtmedikleri halde benim fikir yapıma yakın olduğunu ima ettiklerini anlamıştım. "O da Mardin'li" dediler.

Konya Jandarma Alay Komutanlığına Teslim Ediliyorum

12 yaşından beri Konya terminaline gelmekteydim, fakat böyle adamlı olarak hiç gelmemiştim. Fakat jandarmalarla ahbaplığımız epey gelişmişti. Terminal çıkışındaki berberi görünce, cezaevinde saçlarımı yol yol yaparak kesecekleri aklıma geldi ve şu-

rada doğru dürüst kestireyim diye düşünerek, jandarmalara tıraş olmak istediğimi söyledim. Jandarmalar önce biraz tereddüt etmekle birlikte sonradan razı olup izin verdiler. Berberlerin ikisi de doluydu, fakat jandarmaları görünce biri önündeki müşterisini, "senin tıraşına sonra devam ederiz" diyerek, kaldırıp yerine beni oturttu. Saçımı kestirdim ve kalktım. Berber beni, tutuklanmış götürülmekte olan bir garip kişi olarak gördüğü için para almak istemedi, jandarmalar sanki kendi adlarına ısrar eder gibi, "al, al" deyince aldı.

Berberden çıktıktan sonra benim kolum kelepçeli olduğu halde hızlı hızlı yürüyüp şehir içine giden dolmuşun birine bindik. Jandarma Alay Komutanlığının önünde dolmuştan indik. Orası halamın evine çok yakındı. Bütün iradi gücümü toparlayıp mümkün olduğunca yumuşak bir üslupla, "bir daha sizinle hiç görüşmeyeceğiz, sizden son bir ricam var, halamın evi buraya çok yakın, hemen şurada, Ona beş dakika bir uğrayalım" dedim. Muğla'lı olan adeta bana yalvarırcasına, "bizi anlayışla karşıla, eğer bir inzibat falan fark ederse şubemize bildirir, yalnız askerliğimizi değil canımızı da yakarlar" dedi. Onun bu hali üzerine daha fazla ısrar etmek istememiştim, fakat umudumun kırıldığını ve moralimin bozulduğunu gören Mardin' li, halamla görüşme şansımı yitirdiğimi düşündüğüm bir anda, "ne olacaksa olsun, ben sorumluluğu üstleniyorum, götürelim bunu halasına" dedi. Buna karşılık diğeri sesini çıkartmayınca, alaya teslim etmeden önce beni halamın evine götürmeye razı oldular.

Halamın eşi Durmuş Ali Uğur, Köy Enstitüsü mezunu aydın bir öğretmendi. 5-6 yıl kadar kendi köyümüzün ilkokulunda çalıştıktan sonra Konya'ya göç etmişti. Benim ilkokul öğretmenim ve çok sevdiğim bir kişiydi. Konya'ya göçtükten sonra özellikle köyden gelen öğrencilere hep yardımcı olur, onların sorunlarıyla ilgilenirdi. Yerine göre espriler yapan hoş sohbet bir kişiydi. İnsanlarla çabucak kaynaşan sevecen bir tipti.

Zaten bulunduğumuz yere çok yakın olduğu için halamın evine hemen geldik. Kapıyı çaldık, halam kapıyı açtı, jandarmaların arasında beni kolum kelepçeli görünce kapının önüne yığılıverdi. İçeri girdik, kolonya falan tutup halamı sakinleştirdiler.

Ben bütün gücümü toplayarak, "kaçsam da bir yerde vurulup ölseydim daha mı iyi olurdu? Şimdi emniyet altındayım" dedim. Jandarmalar kolumu çözdüler, halam önlerine yemek, üzüm karpuz falan koydu. Enişte kısa zamanda onlarla kaynaşıp, samimi oldu. Ben onlarla birlikte yemeğimi yedim, çayımı içtim ve "haydi kalkalım artık" dedim. Ev ortamı ve Durmuş Ali Beyin tatlı sohbeti jandarmaların hoşuna gitmişti. Yolda beni getirmek istemeyen Muğla'lı jandarma, "acele etme daha zamanımız var, biz nasıl olsa bu gece Konya'dayız, Ermenek'e yarın döneceğiz" dedi. D. Ali Bey alay komutanıyla tanıştığını ve samimi olduğunu bir terslik çıkarsa halledebileceğini söyledi. Bir süre daha oturduktan sonra evden çıktık.

Alay komutanlığına geldik, jandarmalar beni bizzat komutanın odasına getirdiler, ellerindeki evrakı verdiler, komutan zarfı açtı, okudu, zile basıp kapıdaki askeri çağırdı, "dışardan iki jandarma yollasınlar" dedi. Çağırdığı jandarmalar gelince beni Ermenek'ten getirenlere teslim tutanağını imzalayıp verdikten sonra, "siz gidebilirsiniz" dedi. O sırada kapının önünde durmakta olan enişteme bakıp, "sen de kimsin?" dedi. Durmuş Ali Bey, "benim yeğenim olur, birlikte teslim edelim diye düşündüm," gibi bir şeyler söylemeye çalışırken komutan eliyle dışarı çıkmasını işaret etti. O çıkarken kafamı çevirip arkasından baktım. Bana moral vermek için Alay Komutanıyla samimi olduğunu söylemiş ve buraya kadar gelmişti. Şu insanlar ne gariptiler, köylümün biri benimle tanışık olduğunun belli olacağından korkuyor, biri her şeyi göze alarak komutanın odasına kadar giriyordu...

Konya Jandarma Alay Komutanlığına teslim edilmiştim. Bütün nezaretler gibi buranın nezareti de binanın en altındaydı. Konulduğum nezaret yüksek bir bodrumun nemli ve dar bir odasıydı, duvarın en üstünde tavanla bitişik demir parmaklıklı küçücük bir pencere vardı. Üstleri yataksız, yer yer telleri dökülmüş iki demir ranza vardı. Ranzalar sağlam olmadıklarından devrilmemeleri için duvara yaslamışlardı. Üzerine uzanırken ya da otururken dikkatli olmazsam devrilebilirlerdi. Kolum kelepçeliydi. Nezaret girişinde, beni içeri tıkanlardan birine nezarette koluma kelepçe takmanın gereği olup olmadığını sordum. Ağzıyla hiç

konuşmayıp gözüyle "onu biz biliriz" işareti yaptı. Kolumdaki kelepçeyle birlikte devrilme tehlikesine rağmen yataksız demir ranzanın kenar demirine iğreti olarak oturup duvara yanlamasına yaslandım.

O sırada nöbetçilerden izin sağlayarak içeri girmeyi başaran halam, nezaretin önüne geldi ve bana moral vermeye çalıştı. Onun ziyareti kısa sürmüştü, fakat Onun gelişi üzerine kolumdaki kelepçeleri çözmüşlerdi, bir daha takmayı bilerek ya da bilmeyerek ihmal ettiler. Kelepçesiz çok daha rahattı.

Halam gittikten sonra yine ranzanın kenarına iliştim ve kimsenin rahatsız etmemesinin tadını çıkarmak üzere dinlenmeye başladım. Uyur uyanık olduğum, gece saat 02.00 sıralarında benim yaşlarda bir genç getirip nezaretin kapısından itekleyerek içeri atıp gittiler. Yeni bir kişinin gelmesi benim keyfimi kaçırmıştı, üstelik yeni gelen durmadan sövüyor ve söyleniyordu. Halinden benim kendisine, "senin sorununun ne, niçin attılar buraya?" diye sormamı beklediği belliydi. Oysa ben hiç aldırmıyordum. Nihayet kendiliğinden anlatmaya başladı. Bozkırlı olduğunu, köyde bir cinayet işlediğini, kendisini teslim almaya gelen jandarmalarla çatıştığını ve iki jandarmayı yaraladığını, bütün bunlara rağmen adamını bulup rüşvet falan vererek komutanı ayarladığını, fakat tam salıverecekleri sırada evinde yaptıkları aramada akrabası olan Hadimli bir mühendisin verdiği iki tane "Şafak Dergisi" bulduklarını ve bu yüzden salıvermekten vazgeçtiklerini söyledi.

Bu senaryo bana çok ilkel gelmişti. Çünkü cinayet işleyip jandarmayla çatışan ve iki jandarmayı yaralayan bir kişiyi salıvermeye hiç kimse cesaret edemezdi. Beni konuşturup kim olduğumu anlamaya falan çalışıyordu galiba. Fakat ben kendisine devletin güvenlik güçleriyle çatışmaya girmekle hata ettiğini, sözünü ettiği derginin de adını hiç duymadığımı söyledim. Bir buçuk saat kadar sonra adamı yaka paça alıp götürdüler.

İkinci Ordu Merkez Komutanlığına Teslim Ediliyorum

Ertesi gün kahvaltı falan vermeden saat 10.30 sıralarında jandarmadan alınıp İkinci Ordu Askeri Savcılığına getirildim. Savcı,

"bunun benimle ne ilgisi var, ellerindeki evrakı doğru dürüst niçin okumuyorlar?" diyerek beni oraya gönderenlere çok sinirlendi ve derhal Merkez Komutanlığına götürülmemi söyledi. Bunun üzerine orada ifadem falan alınmadan Konya'nın en merkezi yerinde bulunan Merkez Komutanlığına götürülüp teslim edildim. Askerlik bilgim olmadığı için rütbesini bilmediğim, fakat çok yüksek rütbeli bir subay olduğu anlaşılan bir komutan beni odasına alıp, çeşitli sorular sordu. Fakat bu sorgulama daha önce yaşadığım rahatsız edici sorgulama şeklinde olmadı. Komutan bana karşı gerçekten kibar davrandı ve aramızdaki diyalog adeta karşılıklı sohbet şeklinde geçti. Komutan benimle konuşurken odanın kapısını yanlamasına görüyordum. Tam o sırada Akçadağ'da tanıştığım, Nurhak Operasyonunu yürüten Yılmaz Erkekoğlu' nu kapının önünden geçerken gördüm. Beni görüp tanımaması için kafamı pencere tarafına doğru çevirerek Onunla göz göze gelmemeye çalıştım. Beni görüp tanımadığı ve bazı şeyler sorma fırsatı oluşmadığı için çok memnun oldum.

Komutanın odasında fazla durdurmayıp, işim bittikten sonra çok sayıda asker kaçağının bulunduğu başka bir odaya aldılar. Bir süre asker kaçaklarının yanında onların konuşmalarını dinlemek zorunda kaldım. Biraz sonra onları benim yanımdan alıp başka bir yere götürdüler. Oldukça temiz tutulmuş olan odada, iki kanepe ve bir masa vardı. Pencereleri genişti ve bol güneş ışığı alıyordu.

Pencereden dışarıya baktım, bulunduğumuz yer Konya'nın en merkezi yerlerinden biriydi. Gözümle Alaattin Tepesini aradım, odaya karşıt tarafta olduğu için tepe yandan hafif görünüyordu. Sonra gözümü sokağa çevirdim. Çocuklar, çarşaflı çarşafsız kadınlar, kimi tek, kimi gruplar halinde gezinen gençler, farklı taraflara gidip gelen faytonlar, girip çıkanlarla dolup boşalan dükkanlar ve diğer her şey normal akışı içinde sürüp gidiyordu. Kimsenin kimseden haberi yok, kimse kimsenin ne çektiğini bilmiyordu ve ben bütün bunlardan uzak, kendi irademin dışında konulduğum bir odadan bunları seyretmek durumundaydım.

O odada bir saat kadar süren yalnızlığım sırasında, Kon-

ya'ya ilk gelişimi anımsadım. Babamın emanet ettiği öğretmen karı koca, beni Parlayan Palas Otelinde bırakıp, "iki saat kadar bir işimiz var, sakın ha biz yokken otelden aşağı inme, çarşıda kaybolursun" diyerek gitmişler, onlar gider gitmez ben de otelden aşağı inmiştim. Fakat onların tembihleri öyle etkilemişti ki, kaybolmayayım diye, gittiğim yerleri unutmamak için çevremdeki bütün yazıları ezberleyerek yürümüştüm. Daha sonra diğer Konya yolculuk maceralarım aklımdan geçti. Garajda unuttuğum içi pekmez dolu ibrik, kaçırdığım otobüsler, otobüsün içinde unuttuğum için Ankara'ya geri dönen kitap valizim aklımdan geçti. Bir buçuk ay kadar süren Konya Erkek Lisesi öğrenciliğimi, hocaların takma adlarını, dokuz kız öğrenci yüzünden, iki bin erkek öğrencinin okulun ön kapısından caddeye çıkmalarının yasak olduğunu ve çıktıkları arka kapıdan ön caddeye gelebilmek için ara sokaklardan 800 metre kadar yürümek zorunda kaldıklarını anımsadım. Elinde buğday başağı tutan sırtı şehre dönük heykelde Atatürk'ün, "bu buğday olmasa ben bu şehri yakardım" dediği rivayet edilirdi. Acaba Konya kendi niteliğini biliyordu da onun için mi böylesi rivayetler üretiyordu?

Kafamdan geçenlerin hepsi birbirini çağrıştırıyor, hepsi beni ayrı bir mekana ve olaya taşıyordu. Sonra nereden aklıma geldiyse, rüzgar tarafından savrulup, Konya sokaklarında gezinenlerin ağzına yüzüne sürdüğü kuru saman kıvamındaki yollarda birikmiş at pislikleri aklıma geldi ve "iyi ki şu insanların gezindiği sokaklarda değilim" dedim kendi kendime...

Bu şekilde pencereden dışarıyı seyrederken, saat 13.30 sıralarında halamın oğlu Niyazi Uğur komutanlıktan izin alarak yanıma geldi. "Bu şartlarda iştahın var mı bilmiyorum ama, aç olduğunu düşünüp sana etli ekmek yaptırdım" dedi. Henüz kahvaltı bile yapmadığım için oldukça acıkmıştım. "Karnım gerçekten açtı, iştahım da yerinde, bunu getirdiğin iyi oldu" dedim ve güzelce karnımı doyurdum. Bu ara Onunla sohbet etme olanağımız da oldu. Niyazi gittikten bir-iki saat kadar sonra, saat 15.30 sıralarında buradan alınıp başka bir yere nakledilmek üzere askeri bir cemseye bindirildim. Komutanlıktan çıkarken elimi kelepçelemiş-

lerdi. İki asker elim kelepçeli beni arabaya doğru götürürlerken çevrede epeyce bir kalabalık oluşmuştu. Kalabalığın arasında bulunan genç bir akrabam beni görünce hem gizlice bana el sallıyor, hem de "ne olur, ne olmaz!" düşüncesiyle kalabalığın arasından sıyrılıp yolun karşı tarafına geçmeye çalışıyordu. Doğal olarak Ermenek otobüsündeki genç aklıma geldi.

Merkez Komutanlığından alındıktan sonra şehrin kenarında, tren istasyonuna yakın bir yerde bulunan başka bir askeri bölgeye getirildim. Askeri alanın orta yerinde bulunan tek katlı idare binasının nezarethane bölümüne alındım. Burası çok temiz, bakımlı ve genişçe bir odaydı, girişinde "astsubay tutukevi" yazıyordu. Odada ikişer katlı iki ranza vardı. Ranzalar pencerenin önüne diklemesine yerleştirildiği için hangisine otursam, ya da uzansam ikisinden de dışarısı rahatlıkla seyredilebiliyordu. Alt ranzanın birinin kenarına oturdum ve yine dışarıyı seyre başladım. Dışarıda güle eğlene voleybol oynayan askerler vardı. Her biri ülkenin ayrı bir yerinden gelmiş şu gençlerin böyle şakalaşarak voleybol oynamaları ne güzel bir şeydi. Demiryoluna yakın bir yerde olduğu için sık sık tren düdüğü askerlerin şamatasını kesiyordu. Odadaki her şey düzgün ve tertipliydi, yatakları beyaz çarşaflı ve tertemizdi.

Pencerenin kenarında üstü beyaz örtülü bir masa ve masanın üstünde bir sürahiyle iki bardak vardı. Fakat sürahide su yoktu. Odanın kapısında 10 cm2 kadar genişlikte bir gözetleme deliği vardı, bir ara bu delikten seslenerek kapıdaki nöbetçiden su istedim. Nöbetçi kapıyı açtı, topuklarını birbirine vurarak bana selam verdikten sonra sürahiye soğuk su doldurup getirdi ve "başka bir emriniz var mı komutanım?" diye sordu. Ben, "rica ederim, ne emrim olacak" falan dedim. Önce bu duruma bir anlam verememiştim, sonradan kapının girişindeki "astsubay tutukevi" yazısı aklıma geldi ve askerin beni astsubay tutukevi sandığını anladım.

Akşam askerlerin yediği yemekten tabldot tepsisiyle bana da getirdiler ve o gece orada misafir gibi ağırlandım. Kendi isteğim dışında hiç kimse gelip bir şey sormadı ve rahatsız etmedi. Gözaltında olduğum zamanlarda bana göre en büyük mutluluk buydu.

Ankara'ya Nakledilyorum ve Tutuklanıyorum

31 temmuz günü tam bir İç Anadolu yazıydı ve güneş fena halde ortalığı yakıyordu. Köyden alınışımdan beri üç gün geçmiş ve dördüncü güne girmiştik. Belirttiğim gibi bu süre içinde bazı moralimi bozan durumlar olmuştu, fakat genelde gözaltında yaşanabilecek olaylardı bunlar. Dolayısıyla, şimdiye kadar ki halimden memnundum ve de mutluydum. O sabah, kaldığım nezarethanede askerlere verilen kahvaltıdan bana da verdiler, kahvaltıdan sonra tekrar Merkez Komutanlığına getirdiler. Beni odasına alıp sorgulayan komutan yoktu, odası da kapalıydı. Bir gün önce beklettikleri odaya tekrar alındım. Odanın önünde ve çevresinde çok sayıda görevli olduğu için oda kapısını açık tutmuşlardı ve görevliler rahatlıkla girip çıkıyorlardı.

Anladığım kadarıyla benim Ankara'ya naklimle ilgili işlemleri sürdürüyorlardı. 2-3 astsubayın diğerlerine göre daha hareketli olmalarından, benim naklimle onların ilgilenmekte olduğu anlaşılıyordu. Bana karşı tavırları önceki güne göre daha sertti. Astsubaylardan biri odaya girip bana doğru yaklaşarak, oldukça laubali bir biçimde, "bayıl bakalım 15 Türk kaymesini!" dedi. "Ne 15 kaymesiymiş?" diye sordum, "seni Ankara'ya doğru seyahat ettireceğiz de" dedi. Ben kendi irademle Ankara'ya gitmediğim için benden yol parası istememeleri gerektiğini belirtmeye çalıştım. Fakat benim kendisine karşı hakkımı savunmaya yönelik tavrım hiç hoşuna gitmemişti. Bunun üzerine biraz daha sertleşerek, "seni Ankara'ya biz götürmüyoruz, sıkıyönetim istiyor, bilet paranı sıkıyönetimden istersin. Eğer yol paran yoksa burada 3-5 gün bekler, senin gibi 3-5 kişi daha geldiği zaman hepinizi birlikte komutanlığın arabasıyla götürür teslim ederiz!" dedi. Ben bu konuşmasına yanıt vermeyince, "seni Ankara'ya kadar çekeceğiz, ama sen de bizi çekeceksin!" diye ekledi.

3-5 kişinin daha gelmesi için 3-5 gün daha Konya'da bekletilecek olmam benim için sorun değildi ve dolayısıyla bu söylenenler bana göre tehdit de olamazdı, çünkü nereye gitsem tutukluydum. Fakat onların, yol ücretini benden almayı kafalarına koyduklarını anlamıştım ve karşı çıkmamın hiçbir anlamı olmayacağını biliyordum. Bu nedenle cebimden 15 lira çıkarıp, adama u-

zattım, eliyle sertçe çekip aldı. "Zaten ben yol parası vermeyeceğimi değil, parayı benim karşılamamın yanlış olduğunu ifade etmek istemiştim" diyeyim dedim, sonra bunu demekten de vazgeçtim.

Öğleye doğru Merkez Komutanlığından alınıp inzibat arabalarından biriyle Konya otobüs terminaline getirildim. Komutanlıktan çıkış saatim öyle ayarlanmıştı ki terminalde hiç bekletilmeden otobüse bindirildim, biner binmez de otobüs hareket etti. Yanımda benden para isteyen astsubaydan başka bir de inzibat eri vardı. Ermenek'ten gelirken jandarma erleri benimle ilgili kararlarını ortaklaşa veriyorlardı, şimdi ise inzibatın söz hakkı yoktu ve kararları tamamen astsubay veriyordu. Otobüs yolda iki ayrı yerde mola verdiği halde astsubay lokantaya ve helaya gitmeme izin vermedi, kelepçemi de hiç çözmedi.

Ankara terminaline geldiğimizde sıkıyönetimin gönderdiği araba bizden önce oraya gelmiş, bizi bekliyordu. Hemen arabaya bindirildim ve 4,5 dakikada Dışkapı' da bulunan Yıldırım Bölge dedikleri sıkıyönetim komutanlığına getirildim. Buraya geldikten sonra Konya'dan beni getiren o suratsız astsubayla yanındaki inzibat eri birden gözden kayboldular. Ne zaman nasıl ayrılıp gittiklerini hiç fark etmedim, 4 saatlik yolculuktan sonra ayrılıp giderken göz ucuyla da olsa, "Allah'a ısmarladık" demelerini beklemiştim.

Burası çok daha disiplinliydi. Binadaki personelin tümü çok acele işleri varmış gibi sağa sola koşuşturuyordu. Daha komutanlığa girmeden, dış kapının önünde beni karşılayan askerler tüfeklerinin ucunu bana doğru çevirmişlerdi. Onların yanında çevremden kuş bile uçamazdı. Önce komutanlığın birinci katında bulunan evrak odasına getirildim. Burada benimle ilgili kayıtları buldular, askerin biri bulduklarını evrakı üst kata götürürken, biri de beni, sıram geldiğinde ifadem alınmak üzere bekleme odasına götürdü.

Bekleme odasında benim gibi çeşitli yerlerden getirilmiş çok sayıda gözaltı vardı. Kimi sigara içerek odada geziniyor, kimi oturuyor, kimi oradaki çeşitli gazeteleri karıştırıyordu. Benim sigaram yoktu, pek sigara da içmezdim, fakat o anda canım çekmişti.

Gözaltı sanıklarından biri benim etrafıma bakınmamdan sigara arzuladığımı anladı ve bir sigara uzatıp, yaktı. Elimle, "teşekkür ederim" işareti yaptıktan sonra ben de onun gibi bazen gezinerek, bazen gazetelere göz atarak vakit geçirmeye başladım.

Bu odada bir saat kadar bekletildikten sonra Bir Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi Salonuna çıkarıldım. Geniş bir salondu ve bir sürü oturacak sıra sandalye olduğu halde mahkeme kurulu, ben ve yanımdaki askerlerin dışında hiç kimse yoktu. Çok acele işleri varmış gibi oldukça hızlı bir biçimde kimlik tespitimi yaptılar, TCK' nın 128. maddesine muhalefet suçundan dolayı tutuklanma kararımın olduğunu ve ne diyeceğimi sordular. Ben 128. maddeye muhalefet etmediğimi ve niçin bu şekilde suçlandığımı bilmediğimi söyledim. Duruşma hakimi benim dediklerime kulak bile vermeden kendi bildiği şekilde bir ifade yazdırıp, gıyabımdaki tutuklama kararının vicahiye çevrildiğini ve cezaevine konulmama karar verildiğini açıkladı. Daha sonra duruşmanın bittiğini bildirip yanımdaki erlere beni götürmelerini işaret etti. Bütün bunlar 5 dakikada oldu bitti. Tüfeklerini bana doğru çevirmiş olan askerler beni hemen salondan çıkardılar ve basamaklarına halı serili merdivenden tekrar bekleme odasına indirdiler.

Birinci kattan zemine indirirlerken merdivenin başında DTCF'ye sürekli gelerek evrak getirip götüren sivil polis Malatyalı Esat'la karşılaştım. İnsanın yabancı bir çevrede bir tanıdığına rastladığındaki duyguya kapılmıştım. Oysa o benim yüzüme ters ters baktıktan sonra, köydeki kahveden beni alırlarken değiştirme olanağı bulamadığım giysilerimi kastederek, "üstündeki gerilla elbisesi mi?" diye sordu, sonra benimle ilgili görüşlerini, "sen hiç aynada şu tipsiz suratını gördün mü? Yüzünde doğru dürüst tüy bile yok, güya bıyık bırakmışsın, bir de o pis bıyığını kes de bak aynaya" diyerek açıkladı. Ben hiç sesimi çıkarmamıştım, o yanımdan ayrılırken, "eski gerilla kıyafetlerini ne yaptın?" diye ekledi. O anda içimden onun yüzüne tükürmek geldi, ama sesimi çıkarmam mümkün değildi. Yıllar sonra aynı Esat'ı Maltepe sinemasında, TSİP' in düzenlediği bir toplantıda en önde otururken görmüş ve partililere gösterip sivil polis olduğunu söylemiştim. Salon sorumlusu gençler yanına yaklaşıp "siz partili misiniz,

görevli mi?" diye sorması üzerine Esat, polis olduğunu ve görevli olarak geldiğini söyleyip görev belgesini göstermek zorunda kalmıştı. O zaman, kendisinin polis olduğunu partililere benim söylediğimi anlamış mıydı bilmiyorum.

Tekrar bekleme odasına getirildiğimde, sonradan Sevgi Soysal olduğunu öğrendiğim bir kadın bağıra çağıra bu uygulamanın faşizm olduğunu söylüyordu. Ben de içimden, "elbette faşizm budur, bunu yeni öğrenmiyoruz ki!" diye geçirmiştim.

Mamak Askeri Cezaevine Konuluyorum

Nihayet akşamüstü saat 16.30 sıralarında gözaltında bulunanlardan dört kişi ikişer ikişer kolumuzdan kelepçelenerek komutanlığın demir parmaklıklı bir aracı ile Mamak Keçikıran' daki Askeri Cezaevine hareket ettirildik. Benim kelepçe ortağım Mehmet Ormanlar adlı bir mühendisti. Bindiğimiz cezaevi aracından dışarıyı, tanıyacak kadar göremiyorduk. Samsun yoluna çıktığımızı, Aydınlıkevler, Siteler, Gülveren gibi semtlerden geçmekte olduğumuzu, Ankara Kalesinin ve üst üste dizilmiş kırmızı kiremitli gecekondu evlerinin uzaktan görünüşünü sadece kafamda hayal edebiliyordum.

Cezaevi aracından indirildikten sonra yerden tavana kadar uzanan sık aralıklı demir parmaklıklarla ayrılmış bir koridorun önüne getirdiler. Burası koğuşların girişiydi. Gözüme oradaki berber ilişti, iyi ki Konya garajında saçlarımı kestirmiştim, şimdi hiç berbere uğratmayacaklardı. Demir parmaklıkların arasında daha sık demir parmaklıklı ayrı bir bölme vardı. Burası kapı olarak ayrılmıştı ve çeşitli yerlerinde kilitler asılıydı. Önümüze düşen gardiyan elinde tuttuğu çok sayıda anahtarların arasından seçtiği anahtarlarla bu kilitleri, kendi sırasına göre açtı. Anahtarları seçerken, kilide takarken ve kilit açılırken şangır şungur sesler çıkartıyordu. Gardiyan yaptığı işten keyif alıyor gibiydi. Koğuşların bulunduğu koridora alınmadan önce duvara yaslanmış halde bulunan masaya cebimi boşaltmamı istediler. Cebimde hiçbir şey yoktu, ters çevirdim. Elimdeki çantayı karıştırdılar, çamaşırlardan başka bir şey yoktu. "çantanı al, geç içeri!" dedi gardiyan. Çantamı aldım, geçtim içeri ve girdim Birinci Sınıf Askeri Cezaevine.

Ermenek' de karakola girdiğimden beri kendilerinin elindeydim, her götürdükleri yerde ve her nezarete konuluşumda yeniden üstüm başım ve çantam aranmıştı. Fakat onların mantığına göre yine de ne olur, ne olmazdı ve cezaevi girişinde yeniden üstümün başımın iyice aranması gerekirdi...

Demir parmaklıklı kapı açılıp içeri girince beni önce Selda'nın, "Mahpushanelere Güneş Doğmuyor" türküsü, arkasından da Dil-Tarihliler karşıladı. Dil-Tarihliler birinci koğuşta kalıyorlardı. Kendi koğuşumu hiç görmeden onlar beni kendi koğuşlarına götürdüler. Burası DTCF'nin kantini gibiydi. Raşit Serdengeçti, Ömer Özdal, Ali Demir, Ziya Sümer, Cumali Yıldızgördü, Musa Tanrıkulu, Celal Aslan ve anımsayamadığım diğerleri beni görünce ranzalarından inip boynuma sarıldılar. Raşit, "ulan sen devrimden kaçtın, ama devrim seni gittiğin yerde de buldu, ne işin var senin öğretmenlikle falan?" diyordu. Çeşitli mekanlarda devam eden dört günlük gözetim altı serüvenim böylece sonuçlanmış ve artık yuvama dönmüştüm. Ne yalan söyleyeyim, epey de rahatlamıştım. İnsanın çeşitli yerlerde gezip, tozduktan sonra kendi evine dönünce hissettiği derin rahatlığı hissetmiştim. O anda kafamda ne Akçadağ kaldı, ne öğretmenlik, ne de sevgili köyüm Uğurlu. İkinci cezaevi günlerim de böyle başladı.

Cezaevleri insanın özgür yaşamını sınırlayan kurumlar olmasına rağmen, en sağlam dostluk ve dayanışmanın sağlandığı mekanlardı. Orada kurulan ilişkiler çoğu kez ömür boyu sürecek dostluklara dönüşüyordu. Devrimcilerin faşist baskılara karşı ortaya koyduğu direnç, acılarla dolu bir yaşamı bir tutkuya dönüştürüyor ve yıllar sonra yeniden özletiyordu. Yaş ortalaması 25'i geçmeyen insanların, tüm dünyadaki sömürü düzenini yıkmak amacıyla ölümüne bir mücadeleye girmeleri ve bu uğurda aynı cezaevinde yatmakta olmaları onları "en kardeş" ilişkilere yöneltiyordu. Sevinçlerini birleştirmekten başka seçenekleri olmayan bu insanlar, yaşamakta oldukları en kötü koşullardan bile zevk alabiliyorlardı. Onlar her yaşanan olayın mutlaka bir gülünecek yanının olduğuna inanıyorlar ve en kötü olayı yaşarken bile hep gülümsüyorlardı. Acaba sömürü düzenini sürdüren bir avuç çıkarcı sahtekar, bu coşkulu dostluk ve sevinci kurabiliyor ve yaşa-

yabiliyorlar mıydı? Yıllar sonra dünya küresinde yaşayacak olan insanlar acaba, acıyı sevinçle birleştirenlere mi, sahte sevinç ve mutluluk yaşayanlara mı imreneceklerdi? Dünyayı sömürmek için kurdukları ilişkinin dışında ilişki biçimi tanımayan, sevinci ve maddeyi paylaşmayı bilmeyenlerin nesine imrenecek insanlar?..

Cezaevi Yaşamımdan Anımsadıklarım

Konulduğum bölüm, cezaevinin en disiplinli, devrimci tutukluların en yoğun olduğu ve "Mamak Askeri Cezaevi" denildiğinde ilk akla gelen kısımdı. Bu kısım, idari bölümden demir parmaklıkla ayrılan genişçe bir koridorla başlıyordu. Bu koridorda ikisi sol tarafta, biri de sağ tarafta olmak üzere üç koğuş vardı. PDA' lıların yoğunluklu olduğu soldaki ilk koğuş 60 kişilikti ve bu koğuştan, üç koğuşun ortaklaşa kullandığı tuvalete geçiliyordu. Karşılıklı olarak bulunan diğer iki koğuş ise 25'şer kişilikti. Ben soldaki 25 kişilik koğuşta (5. Koğuş) kalıyordum. Koğuşların hem koridorlara, hem de havalandırmaya bakan pencereleri vardı ve doğal olarak bütün pencere ve kapılar demirliydi.

Bu ana koridordan iki basamaklı bir merdivenle ikinci koridora çıkılıyordu. İlk zamanlar bu koridorda bir pinpon masası vardı ve öndeki koridorla bitişikti. Sonradan araya demir parmaklıklar monte ederek koridorları birbirinden ayırdılar, pinpon masasını da kaldırıp attılar. Bu koridorun sağında Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının kaldığı ön hücrelerle, onların arkasında ilk zamanlar kapalı ve boş olan arka hücreler vardı. Basamakla çıkılan koridorun solundaki kapıdan ise 60'ar kişilik iki koğuşun koridoruna giriliyordu. Bunların ilki Dil-Tarihlilerin yoğunluklu olduğu birinci koğuş, diğeri de TİP' lilerin yoğunluklu olduğu ikinci koğuştu. Bu iki koğuşun koridorundan, standart bir voleybol sahasından biraz daha büyükçe olan ve hücrelerin dışındaki beş koğuşun tümünün ortak kullandığı havalandırmaya geçiliyordu. Basamakla çıkılan koridorun sonunda da mutfak ve banyo kapıları vardı.

Cezaevinde sabah kalkış saatimiz 06.00, havalandırmanın açılış saati 07.00, kapanış saati ise 18.00 idi. Gece koğuşların ışıkları sürekli yanıyor ve koğuş sakinleri belli bir sıraya göre nöbet tu-

tuyorlardı. Sabah ve akşam koğuşa gelen yetkililer sayım yapıyorlar, ilk zamanlar sayımdan sonra, "geçmiş olsun!" diyorlardı.

Cezaevine ilk girdiğimde bazı koğuşlarda siyasi olmayan asker tutuklular da vardı. Onlar, yemek saatlerinde yemek getirip dağıtmak, koğuşun temizlik ve düzenini sağlamak, boşaldıkça koğuşun su küpüne su doldurmak gibi işler yapıyorlar, cezaevindeki çay ocağını ve terzi atölyesini çalıştırıyorlardı. Asker tutuklular bizimle çok ahenkli bir birliktelik sağlamışlardı. Onların birçoğu zamanla satranç öğrenip devrimcilerle oyun oynamaya, yurt ve dünya sorunlarını tartışmaya başlamışlardı. Fakat bu gelişmeler çok geçmeden onları bizden ayırmalarına neden olmuştu.

Asker tutuklular ayrıldıktan sonra onların yaptığı işler, çay ocağı ve terzi atölyesi de dahil devrimcilere kalmıştı. Çay oldukça ucuzdu ve alınan ücretle yalnız masraflar karşılanıyordu. Terzilik işlerinden de sembolik bir ücret alınıyor, sağlanan gelirler de komüne aktarılıyordu. Ömer Özdal, terziliğin kendisinin baba mesleği olduğunu söyleyerek askerlerden boşalan terzi atölyesinin işletmesini üstlendi. Yırtık, sökük, düğme gibi dikim işleri yeterince iş sağlamayınca yeni bir moda geliştirdi. Gömlek kolunun omuz hizasına iki taraflı birer cep dikiyordu. Cebin biri sigara ve kibrit koymaya, diğeri da kimlik ve kalem koymaya yarıyordu. Kısa zamanda tutukluların çoğu gömleğine cep diktirmişti.

Sakinlerinin çoğunluğunu İzmir grubu oluşturmakla birlikte bizim koğuşta, öğrenci olmayan birçok tutuklu vardı ve dolayısıyla farklı kesimin insanları bir araya gelmişti. Bu nedenle de bizim koğuş diğer koğuşlara göre daha bağımsız hareket ediyordu. Zaten İzmir grubu alınan ortak kararlara uymakta sürekli güçlük çıkarıyorlardı.

DTCF'den Yüksek Öğretmenli Cumali Yıldızgördü (Barış) de bizim koğuştaydı. Dışarıdayken de çok iyi anlaştığım Cumali ile iyi bir dostluk kurmuştuk. Özellikle, akşam kapılar kapanıp birinci koğuştaki Dil-Tarihlilerden ayrıldıktan sonra Onunla sohbet ederek kolay vakit geçiriyorduk. Fakat O kısa süre sonra tahliye oldu ve bir daha Onu hiç görmedim.

Benim bulunduğum dönemde Emil Galip Sandalcı bizim ko-

ğuşta kısa bir süre kalmış, sonra Onu dış bölüme götürmüşlerdi. Bunlardan başka aynı koğuşta kaldıklarımızdan, Yüksel Birdal, Güney Dinç, Ferhat Aslantaş, Erdal Öz, Mustafa Ulusoy ve İzmir grubundan diğer bazı arkadaşlar, Sait Kozacıoğlu, Tuncer Eşsizhan, astsubaylıktan atılma Nezir Taner, Dursun Bila, Veli Sevinçhan, TÖS davasından tutuklu bazı sanıklar, asker tutukluların "yüzbaşım" diye hitap ettiği askerlikten atılma, ismini anımsayamadığım bir sanık, ODTÜ'den birkaç öğrenci, Eskişehir sıkıyönetimin şeriatçılık suçundan tutukladığı bir kişi ile esrarcılıktan tutuklu iki Amerikalı askeri anımsıyorum. Koğuşlara sürekli gelenler gidenler olduğu için hepsini anımsayabilmek olanaklı değildi.

Mamak Cezaevine ilk girdiğimde herkesin satranç oynadığını gördüm. Ben satranç bilmediğim için seyretmekten de zevk almıyordum. Satrancı öğrenmeden cezaevinde vakit geçirilemeyeceğini anlayınca bilen arkadaşlardan bana öğretmelerini istedim. Dil-Tarihli Ziya Sümer bir hafta boyunca her gün bir kez kendisine çay ısmarlamam karşılığında bana satrancı öğreteceğini söyledi. Bu öneriyi kabul ettim ve ilk derse başladık. İlk derste satranç tahtasını eline alan Ziya Sümer, "bu 64 eşit kareden oluşan yarısı siyah, yarısı beyaz kareli tahtaya satranç tahtası denir" dedi ve tahtayı bırakıp gitti. "Ne oluyor, nereye kaçıyorsun?" dedim, "ilk dersimiz bu kadar!" dedi. Şaka yaptığını biliyordum, fakat gene de kızmıştım, "şamatayı bırak gel doğru dürüst öğret şunu!" dedim ve tekrar gelip oturdu. Önce tane tane açıklayarak satranç oyununu teorik olarak öğrettikten sonra, birkaç kez benimle oynayarak uygulamasını yaptırdı. Üstelik ilk oynadığımız oyunlarda benim kendisini yenmemi sağladı. Satrancı öğrendikten sonra cezaevinde sürekli oynadığım gibi dışarı çıktıktan sonra da fırsat buldukça oynamayı sürdürdüm. Satranç hocamı da hiç unutmadım Yıllar sonra bile her satranç oynayışımda çevremdekilere, Ziya'nın bana satranç öğretmesini hep anlatıyorum.

Koğuşumuzun kapısından girince kapının hemen sağında üstü tahta kapakla örtülü bir su küpü vardı. Kapağın üstünde bulunan su bardağını ortak kullanıyorduk. Kapağı açıp bakınca küpün dibindeki yeşil yosun tabaka görülüyordu. Koğuşun yemek

masası ilk zamanlar sağ ve sol ranza gruplarının arasında ve koğuşun ortasındaydı. Sonradan ranzalar biraz sıklaştırılarak kapı girişinin sol tarafında oluşturulan boşluğa taşındı. Yemek masası yemeğin dışında, satranç oynamak, gazete ve kitap okumak, çay içmek ve etrafına oturup sohbet etmek için de kullanılıyordu.

Cezaevindeki günlük yaşam disiplinli yaşandığı zaman çok kolay geçebilirdi. Saat 06.00'da kalkıp kahvaltı yaptıktan sonra havalandırmaya çıkarak yürüyüş, koşu ve spor yapılabilirdi. Daha sonra günlük gazeteleri okuma, çay içerek sohbet etme, satranç oynama gibi seçenekler olabilirdi. Bu arada herkes kendi eğilimine göre kitap okuma, bir şeyler yazma, resim yapma, zeytin çekirdeklerinden tespih imal etme gibi değişik işlerle meşgul olabilirdi. Öğle yemeğinden sonra bahçede voleybol oynanabilir, volta atılabilir, bir miktar uyunabilir ve yine satranç oynanıp sohbet edilebilirdi. Havalandırma kapandıktan sonra akşamları sürdürülen sohbet ve şamata, cezaevinin en güzel ve en unutulmaz anları olurdu.

İlk zamanlar, tekelin çay kutularından yaptığımız iskambil kağıtları ile briç oynuyorduk. Fakat sonradan İzmir grubunun muhalefetine rağmen koğuşlardaki kağıt oyununu komün yasakladı. Bunun üzerine herkes satranç oyununa ağırlık verdi. Bir ara bilenler bilmeyenlere öğretmek üzere İngilizce, Fransızca kursları açıldı. O zaman tutuklu bulunan AST' ın sanatçılarından Mehmet Keskinoğlu ve Atila Sarp'ın organizasyonuyla "Kont" adlı bir piyes çalışması yapıldı. Bütün bu farklı uğraşı alanlarının dışında cezaevindeki insanlarının en ortak özelliği hemen hemen hepsinin tespih çekmesiydi. Tüm tutuklu ve hükümlüler kitap ya da gazete okurken, sohbet ederken, satranç oynarken, volta atarken ve elinin biri boşta kalacak herhangi bir iş yaparken sürekli tespih çevirirlerdi. Ben Merkez Kapalı Cezaevinde tespih çevirmeyi öğrendiğim için burada tespih çevirmeye daha ilk günden başlamıştım.

Zeytin çekirdeğinin sivri uçları taş duvara sürtülerek aşındırıldığında içindeki öz kısmı ortaya çıkıyor ve ortasından delinmiş bir tespih tanesi haline geliyordu. Cezaevinde birçok kişi gibi ben de zeytin çekirdeğinden bir tespih yapmıştım. Yaptığım 99'luk

tespihi dışarı çıkarıp babama gösterdiğimde, "hani oğlum bunun imameleri?" diye sormuş ve yine zeytin çekirdeğinin uçlarını kesmeden ortasından delik açarak imamelerini de yapmıştım. Cezaevindeyken ayrıca, hiçbir zaman ortaya çıkarmaya cesaret edemediğim ve başkalarına okuyamadığım şiirler ve öyküler de yazmıştım. Gazete bulmacaları çözmek ve bulmaca hazırlamak özellikle akşamları vakit geçirmemi sağlıyordu. Hatta bazı gazetelerin ödüllü bulmacalarını çözüp dolma kalem ve kitap gibi hediyeler kazanmıştım.

O yıl "taktak" denilen ve parmaklara takılan ipin ucundaki iki topu birbirine çarptırarak oynanan bir oyun aleti türemişti. Ayrıca Henry Miller' in yazdığı Sexus, Plexus ve Nexus gibi cinsel dürtüleri harekete geçirmeye yönelik kitaplarla, Tanrının Arabaları gibi hayal gücünü harekete geçirmeye yönelik kitaplar oldukça yaygınlaştırılmıştı. Devrimciler arasında çok etkili olmamalarına rağmen bu kitaplar hem eleştirilmiş, hem de okunmuştu. İdeolojik ve sosyal içerikli kitapları içeriye sokmak çok zor ve riskliyken bu tür kitaplar kolayca sokuluyordu. O dönemde yine de dışarıya göre kitap sağlama ve okuma olanağı içeride çok daha elverişliydi.

Esrarcılıktan tutuklu Amerikalı askerler bizim aramızda suçlarının Amerikan bayrağı yakmak olduğunu söylüyorlardı. Bunlardan biri Sevr (biz Sever diyorduk), diğeri de tarih eğitimi aldığını söyleyen İzbir (biz İzmir diyorduk) idi. Sever çok konuşkandı, tüm sözcük ve terimleri yerli yerinde kullanarak Türkçe'yi mükemmel konuşuyordu. Kendisiyle kısa zamanda oldukça samimi olmuştuk. Türkçe'yi bu kadar güzel nasıl öğrendiğini sorduğumda, Türkçe'yi çok sevdiğini ve Türkçe'ye karşı özel bir yeteneği olduğunu belirtip, arkadaşı İzmir'i göstererek, "bak işte O da benimle beraber, fakat O benim gibi Türkçe konuşamıyor" dedi. Gerçekten de İzmir hem Türkçe konuşamıyor, hem de bizimle diyalog kurmaktan hoşlanmıyordu. Sever Türkiye'de, Türkçe kullanımda bazı önemli hataların yapıldığını söylerdi. Hatta bir gün benim konuşmamı eleştirerek, yerel şivemin etkisinde olduğum için Türkçe'yi iyi kullanamadığımı ve bu şivemin kendi ülkelerindeki Teksas' lı köylüleri andırdığını söylemiş ve tüm koğuştakileri güldürmüştü.

Bir görüş gününde Sever, dışarıdan kendisine domuz etinden salam gönderdiklerini, eğer istersek bize de verebileceğini söyledi. Koğuşta Dursun Bila ile Eskişehir'den gelen ve şeriatçılık suçundan tutuklu olan iki kişinin dışında herkes bu salamla yapılan sandviçten yedi. Daha sonraki günlerde Sever valizinden çıkardığı salamlı sandviçi, tüm koğuşa yetmeyeceği için gizlice yemeye başladı. Yalnız bazen torpil geçip bana da azıcık veriyordu. Sever ilginç fıkralar anlatır espriler yapar ve tıpkı bir Türk gibi argolu konuşurdu. Bir gün Türk kızlarının göbeklerinin çok güzel olduğunu söyledi. O zamanlar göbeği açıkta bırakan pantolon giyilmediği için koğuştakilerden biri, "nereden biliyorsun ulan Türk kızlarının göbeğini?" deyince Amerikalı, elini yoğunluk işareti anlamında sallayarak, "ohooo!" diye yanıtladı. O zaman bu diyaloga herkes gülmüştü. Fakat şaka bile olsa bir Amerikalının bu esprisi aslında sinir bozucuydu!

Devrimci tutuklular cezaevinde "komün" denilen ve bütün koğuşlardaki tutukluları içeren bir birlik oluşturmuşlardı. Fikri Aytan (Fikri Emmi) komün başkanıydı. Dışarıdan kimin ne kadar parası gelirse gelsin doğrudan doğruya komüne aktarılıyordu. İçerdeki herkesin gereksinimlerini de komün karşılıyordu. Örneğin filtreli sigara içenlere haftada dört paket sigara verilirken, filtresiz içene yedi paket veriliyordu. Tahliye olanlara, eğer şehir dışına çıkacaksa 200 liradan başlamak üzere gideceği yere göre, Ankara'da kalacaksa 100 lira veriliyordu. Tutukluların ailelerine içerdeki komünden söz etmeleri ve gönderilen paraların komünde toplandığını bildirmeleri yasaklanmıştı. Böylece dışarıdaki tutuklu aileleri, içerideki yakınına bireysel yaşadığı zaman ne kadar para gönderecekse yine aynı miktarda para gönderiyordu. İçerde çok parası gelen de, hiç parası gelmeyen de aynı standartta yaşıyordu

Koğuşlarda kimin hangi eşyası olursa olsun o eşya komünün eşyası sayılırdı ve tüm eşyanın kullanımı ortaktı. Bizim koğuştaki tutuklulardan Sait Kozacıoğlu, kendi radyosunu bireysel olarak kullanmak isteyen Tuncer Eşsizhan ile bu yüzden kavga etmişti. İzmir grubunun ve koğuştaki bazı ekabir arkadaşların komün yaşamını yadırgamalarından dolayı bizim koğuş diğer koğuşlara göre daha bireysel yaşıyordu.

Bir gün bizim koğuşa Veli Sevinçhan adında benim hemşehrim olan Konya' lı bir öğretmen getirildi. Suçu sınıfında Deniz Gezmiş' i övmekti. O sıralarda Deniz Gezmiş ve arkadaşları gardiyanları ayarlayarak bizim koğuşlarımıza ve havalandırmamıza girip çıkıyorlar, çay içip sohbet ediyorlardı. Ben Veli Sevinçhan' la konuşurken Deniz Gezmiş de bizim koğuşa gelmiş, Erdal Öz ile sohbet ediyordu. Onları görünce Veli'ye, "sen öğrencilerine övdüğün Deniz Gezmiş'i hiç gördün mü, Onu tanıyor musun?" diye sordum. "Şahsen hiç görmedim, tanımıyorum, fakat gıyabında tüm memleket Onu tanıyor, zaten ben öğrencilere değil, öğrenciler bana övüyordu, ben onların övmesine engel olmadığım için tutuklandım" dedi. Bunları söylerken sırtı Deniz'e dönüktü, "bak işte Deniz Gezmiş arkanda" deyince heyecanla döndü, alt ranzaya sığabilmek için iki büklüm olmuş halde Onu gördü. Konuşmamızın son kısmını tüm koğuşun duyabileceği tonda sürdürdüğümüz için bu diyalog herkesin ilgisini çekmişti. Deniz Gezmiş, "vay be, demek haberiniz olmadan birçok kişiyi işinden ekmeğinden edip canını yakmışız!" gibi bir şeyler söyledi.

Erdal Öz, Deniz Gezmiş' in kendisine, "Reis bizi yazmaktan sen sorumlusun. Bize sor, öğren, yazmaya hemen başla!" dediğini belirtiyor. Erdal Öz, "hemen başla" isteğini biraz geç de olsa yerine getiriyor ve Deniz Gezmiş' in anlattıklarını, "Gülünün Solduğu Akşam" ile, cezaevi anılarını derlediği, "Defterimde Kuş Sesleri" adlı kitaplarında anlatıyor.

Cezaevinde Disiplin Artıyor ve Olaylar Çıkıyor

Günler günleri, haftalar haftaları kovaladı. Çok sayıda tahliyeler, yeni girenler, nakiller, cezaevi içinde yer değiştirmeler oldu. Hatta bir kişi de tahliyesi gelen birisinin yerine kaçtı. Pek çok kural değişti, bazı yeni kurallar kondu, ilk başlardaki serbest ortam her geçen gün yeni getirilen baskıcı kurallarla cezaevi yaşamını çekilmez hale getirdi. Konulan kurallara, daha önce o yasalar ve teamüller yokmuş gibi, yasalar ve teamüller gereği denildi. Askeri cezaevinde kalan kim olursa olsun "asker" sayıldığı gerekçesiyle, tüm tutukluların bıyık ve sakallarının kesilmesi, saçlarının kısaltılması, sabah 07.00'de içtimada herkesin tam tekmil hazır bu-

lunması, sayım, denetim ya da başka bir amaçla koğuşlara gelen görevli subaylar için ayağa kalkıp hazır ola geçilmesi gibi sonu gelmeyen kurallar konuldu. Her geçen gün konulan kurallar daha da katılaşıyordu. Her yeni kural konulduğunda direnmeler oluyorsa da zamanla hepsi yerleştiriliyordu.

Kuralların katılaştırılmasının yanında, banyonun suyu düzenli akmıyordu, zaman zaman koğuşlarda arama yapılıyordu. Doktor düzenli gelmiyor, geldiğinde de hasta tutuklulara karşı kaba ve küstah davranıyordu. Dışarıdan gelen eşyalar geri çevriliyor, ya da iyice dağıtılıyordu. Ziyaret günleri ziyaretçilere akıl almaz güçlükler çıkarıyorlar ve giriş kapısının önünde kargaşa yaşatıyorlardı.

Bu sıkıntıların arasında son günlerde bende bir hastalık oluşmuştu. İdrardan sonra idrar yollarında yanma oluyor ve uzun süre geçmiyordu. Sabahları koşudan sonra kültür fizik çalışması yaparken, özellikle eğilme kalkma ve yaylanma hareketlerinden sonra kendiliğinden boşalma oluyordu. İlk başlarda hastalığın zamanla geçeceğini düşünüp önlem alma yoluna gitmedim. Koğuştaki İzmirli bir tıp öğrencisine anlattım, doktora gitmemi ve ciddiye almam gerektiğini söyledi. Bunun üzerine doktora muayene olmaya karar verip viziteye yazıldım. Koğuşların giriş koridorunun hemen karşısında bulunan ünlü faşist doktor Metin Denli' ye muayeneye gittim. Hiçbir işi olmadığı halde masanın başında elindeki kalemi sallayarak kim olduğunu bilmediğim resmi kıyafetli birisiyle konuşuyor ve bana şikayetimin ne olduğunu bir türlü sormuyordu. Ben zaten sorunumu, özellikle Metin Denli gibi birine anlatmakta güçlük çekeceğimi ve bunu nasıl yapacağımı düşünürken, odada ilgisi olmayan birinin bulunuşu beni daha da sıkıntıya sokuyordu.

Bu arada doktor odasına giren gardiyanlardan biri Metin Denli' ye yaklaşıp eliyle koğuşları işaret ederek, benim duyamayacağım tonda bir şeyler söyledi. Metin Denli odanın kapısına yaklaşıp dışarıya bir göz attıktan sonra geri yerine oturdu ve tekrar arkadaşıyla konuşmaya başladı. Gardiyan çıktıktan sonra doktor hala bana niçin geldiğimi sormuyordu. Bekletilmekten iyice rahatsız olduğum için, dayanamayıp sorunumu özetleyerek anlat-

tım. Yarım yamalak beni dinledikten sonra kendisi hiçbir şey sormadan, "sen bel soğukluğu olmuşsun!" deyip, bir reçete yazdı. Karşısındaki resmi elbiseli kişi, "burada böyle hastalıklar olabiliyor mu?" diye sorunca Metin Denli alaycı bir üslupla, "bunların arasında her şey olabilir" dedi. Ben onların ima ettiğini anlamamış görünerek, "bu hastalık bulaşıcı galiba, ben cezaevine gireli 2 ay oldu, bir yanlışlık olmasın?" dedim, beni yanıtlamadı, sadece, "reçeteni yazdım!" dedi.

Hala saklamakta olduğum "Türk Silahlı Kuvvetler Reçetesi" başlıklı bu reçetede yazılı ilaçların adı Azotetralet ve Nevtron olarak okunuyor. Reçetenin arkasındaki eczanenin bastığı kaşede ise 21.9.1971 tarihi okunuyor. Buna göre bu olay 19 ya da 20 Eylül 1971 günlerinin birinde olmuştu. Reçetenin arkasındaki eczanenin çıkardığı hesaptan da ilaçların o günkü maliyetinin 27 lira 50 kuruş olduğu anlaşılıyor.

Reçeteyi alıp doktor odasından çıkacağım sırada koğuşların koridorundan, "Kahrolsun faşizm, kahrolsun cunta!" şeklinde sloganlar gelmeye başladı. Slogan sesi gittikçe büyüyor ve cezaevinin her tarafında yankılanıyordu. Ortalıkta büyük bir telaş başladı, rütbeli askerler verilen emirlere göre sağa sola koşuşturuyorlar, idare bölümünü koğuşlardan ayıran demir parmaklıkların önünde toplanmış olan gardiyanlar, idarenin vereceği herhangi bir görev için başlarını önlerine eğmiş halde bekleşiyorlardı. Tüm cezaevi personeli olağanüstü bir heyecan yaşıyordu. Dışarıda bulunan çok sayıdaki asker de alarma geçirilmiş olmalıydı.

Doktor odasından çıktıktan sonra bir an evvel koğuşuma geçmek için giriş kapısının önüne kadar geldim. Fakat demir parmaklıkların önünde birikmiş olan gardiyanların, isyan halinde olan tutukluların kapısını açıp beni içeri almaları mümkün değildi. Demir parmaklıkların iç tarafında toplanmış olan arkadaşlar beni görünce, "sen cuntanın elinde rehin kaldın, korkma bizim elimizde de rehin var!" diye bağırdılar. Bundan anlaşılıyordu ki içerdeki devrimcilerin elinde rehin gardiyanlar vardı ve olay ciddi boyutlarda bir isyandı. Onların benimle konuştuğunu gören görevlilerden biri kolumdan tutup hızlıca doktor odasına itekledi. O anda gerçekten kendimi rehin alınmış gibi hissettim.

Daha sonra öğrendiğime göre, ben doktorun odasında muayene olmak için beklediğim sırada, İzmirli tutuklulardan Kenan adlı bir arkadaş voleybol oynarken betonun üstüne düşüyor ve başı yarılıp baygınlık geçiriyor. Yaralıyı demir parmaklıkların önüne getiren devrimciler gardiyanlardan doktor çağırmalarını ve tıbbi müdahale yapılmasını istiyorlar. Gardiyanın biri de doktora durumu bildiriyor. Gardiyan ben doktor odasındayken doktora benim duyamayacağım tonda bir şeyler söylerken, "tedavi olmak isteyen yaralı bir mahkumun bulunduğunu" haber veriyor. Gardiyan haber verdiği halde Dr. Metin Denli, içeride benim bulunduğumu bahane ederek güya hasta muayene ettiği gerekçesiyle yaralıya müdahale etmiyor ve her zamanki umursamazlığıyla işi savsaklıyor. Bunun üzerine de zaten son günlerdeki baskılara karşı eylem yapmak isteyen devrimciler, bazı gardiyanları rehin alarak direnişe geçiyorlar.

Ben doktor odasından idari koridora çıktığımda koğuşlarda bulunan tüm tutuklular girişteki koridora toplanıp bütün güçleriyle slogan atıyorlardı. İdarenin elinde olup içerdeki arkadaşlarımla birlikte slogan atamayışımdan dolayı tarifi mümkün olmayan bir tedirginlik yaşıyordum.

Direnişin ciddi boyutlarda olduğunu anlayan Metin Denli demir parmaklıkların önündeki gardiyanlara seslenerek, "odadaki hastanın muayenesi bitti, yaralıyı getirebilirsiniz" dedi. Fakat yaralının içerden alınması için olayların yatışması gerekiyordu. Bunun üzerine, diğer gardiyanlara göre devrimcilerle daha iyi bir diyalogu olan gardiyan (galiba Keçeli dedikleri) yönünü direnişçilere dönerek, "doktorun muayenesi bitti, yaralının getirilmesini istiyor, fakat sesinizi kesmezseniz yaralıyı alamayız!" diye bağırdı. Bu konuşma üzerine yaralı arkadaşlarının bir an evvel doktor odasına alınması gerektiğini düşünen direnişçiler sloganı kestiler. Gardiyanlar demir kapıyı açıp, kapının önüne getirilmiş olan Kenan'ı hızlıca çekerek doktorun odasına aldılar. Kenan'ın baygınlığı geçmişti. Ben doktor odasında otururken Onun yarasını temizleyip sardılar, sonra koridora çıkarıp, "işte arkadaşınız ayakta geziyor, bir şeyi yok!" dediler. İçerideki gerginlik iyice yatıştı ve böylece direniş büyümeden önlenmiş oldu. Ortalık

yatışınca Kenan'la benim de koğuşlarımıza geçmemize izin verdiler.

THKO Davası Karara Bağlanıyor

Birinci THKO Davası olarak bilinen Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının ilk duruşması 16 Temmuz 1971'de başlamıştı. 9 Ekim 1971 günkü duruşmada davanın karara bağlanacağı bekleniyordu. O gün sabah kalktığımızda, diğer günlerden farklı olarak koğuş kapıları üstümüze kilitlenmiş ve havalandırmaya çıkmamıza izin verilmemişti. Sanıklar duruşmaya götürüldükten sonra yine de dışarıya çıkartmamışlardı. Bunun üzerine herkes yatağının üstüne oturmuş, saat 10.00'da radyonun mahkemeyle ilgili vereceği haberleri bekliyordu. Masanın üstündeki sesi sonuna kadar açık radyonun dışında koğuşta çıt çıkmıyordu. Saat 10.00 oldu ve radyo ara haberleri vermeye başladı. Ankara Bir Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesinin THKO Davasını karara bağladığını ve 18 sanığa idam kararı verdiğini, hakimin idam hükmünü açıkladıktan sonra kalemini kırdığını söyledi. Kararın saat 13.00'teki ana haber bülteninde yayınlanmasını beklediğimiz için bu kadar kısa zamanda açıklanıp radyodan yayınlanması gerçekten sürpriz olmuştu. Diğer yandan, mahkemenin güdümlü ve kararın siyasi olduğunu bildiğimiz halde, yine de 18 kişiye birden idam cezası verileceğini de beklemiyorduk.

Aradan bir buçuk saat kadar zaman geçtikten sonra dış kapının anahtar şakırtısı duyuldu. Hala koğuşlarımızdan çıkmamıza izin verilmemişti. Belli ki sanıklar getiriliyordu. Koğuş kapılarının önüne dikilen nöbetçi askerlerin önünden geçirilen THKO sanıkları ikişer ikişer içeri alınmaya başlandı. Koridora açılan demir parmaklıklı koğuş penceresinden onların alınışını izliyorduk. En önde 2 metre 5 santim boyuyla Deniz Gezmiş vardı, içeri alındıkları halde kollarındaki kelepçe hala çözülmemişti. Hep bir ağızdan "kahrolsun faşizm, kahrolsun cunta!" diye slogan atıyorlardı. İçlerinden biri, "18 idam!" diye bağırdı. Yanındaki de "nah asarlar 18 kişiyi!" diyerek kendi düşüncesini bir slogan halinde haykırdı. O sırada koğuşta bulunan ODTÜ öğrencisi zayıf, gözlüklü ismini anımsayamadığım bir arkadaş başını elleri-

nin arasına almış için için ağlıyordu. Herkes slogan atarak kızgınlığını haykırırken Onun o şekilde ağlaması o an aklımda kalan anılarımdan biri olmuştu. Herkes duygularını farklı biçimde dile getiriyordu...

Yine aynı günlerde ekim ayı ortalarına doğru gazeteler Dr. Hikmet Kıvılcımlı' nın 11 Ekim 1972 günü Yugoslavya'da öldüğünü yazdı. Bazı gazeteler, her zamanki bilinen gözlüklü fotoğrafını da basmışlardı. Dünyanın en büyük sosyalizm ustalarından birinin öldüğünü cezaevinde duymak ve cenazesine bile katılamamak bana çok ağır gelmişti. Hasta olduğunu biliyordum, fakat bu kadar çabuk öleceğini tahmin etmiyordum.

Açlık Boykotu, Genel Arama ve Hücreye Konuluşumuz

İsyan girişiminden ve THKO Davası karara bağlandıktan sonra cezaevindeki disiplin ve inzibat önlemleri daha da arttı. Hücredeki sanıkların diğer koğuş ve havalandırmaya geçmeleri tamamen yasaklandı. Bu gelişmelerden sonra olsa gerek tarihini anımsayamadığım bir akşam, ertesi gün açlık grevine başlayacağımız bildirildi. Her sabah olduğu gibi o sabah yemek ve ekmekler geldi, kimse almadı ve açlık grevi başladı. Yalnız su içiyorduk. Her ne kadar kimisi suya şeker karıştırıyorsa da çoğumuz suyu saf olarak içiyorduk. Aradan tam 72 saat geçmişti, açlık boykotunun sona erdirileceği açıklandı. Herkes akşam yiyeceği yemekten sonra midesinin şişeceğini düşünerek kantinden soda ısmarladı. Boykot bitmeden önce bazı arkadaşlar, havalandırmaya çıkıp top oynayarak hala aç kalmayı sürdürebileceklerini göstermeye çalıştılar. Boykota ilk başladığımızda aç kalmaya dayanmanın zor olacağını sanmıştım, fakat sonradan vücut açlığa alışınca o kadar zor olmadığını gördüm. Boykot bitmeden önce sırt üstü uzanıp nabzımı saydığımda 35-40, ayağa kalkıp saydığımda 125-130 çıkıyordu. Fakat eğer açlık boykotu devam etseydi yine de daha epeyce bir süre dayanabileceğimi anlamıştım.

Bu olaydan sonra cezaevi yönetimi yeni disiplin önlemleri alınmasına karar vermiş olmalıydı. Nitekim bu olaydan bir hafta kadar sonra, Cezaevi Müdürü Tank Albayı Mustafa Kemal Saldıraner başkanlığında koğuşlara giren asker ve sivil yetkililer,

genel cezaevi kuralları çerçevesinde koğuşların aranacağını bildirerek, her koğuşun birer temsilcisi dışındaki tüm tutukluların havalandırmaya çıkmasını istediler. Aranacağı haberini duyunca herkes yatağının altını üstünü karıştırmaya başladı. Bunun üzerine iki koridorun arasındaki basamaklara çıkan resmi giysili bir yetkili, "orayı burayı karıştırmayı bırakın, koğuşları çabuk boşaltın!" dedi. Koridora çok sayıda asker doldurmuşlardı ve söylediklerini yapmaktan başka yapılacak hiçbir şey yoktu.

Koğuşları boşaltıp, havalandırmalara çıktık. Verilen talimata göre, giriş koridorunda bulunan 3, 4 ve 5. koğuşlarda bulunan tutuklular THKO sanıklarının kullandığı havalandırmaya, arkadaki 1 ve 2. koğuşlardaki tutuklular ise her zaman kullandığımız havalandırmaya çıkarılmışlardı. Her koğuş adına içeride kalan birer temsilci aramaya nezaret edeceklerdi. Bu görevi, devrimci tutukluların ekip başı dediği koğuş başkanları üstlenmişti. Bizim koğuş adına da koğuş başkanı Yüksel Birdal içerde kalmıştı. Havalandırmaya çıkarıldıktan sonra içerden havalandırmaların kapısını kilitlediler ve tam 3,5 saat koğuşları didik didik aradılar.

Yatakların çoğunun altında ranza demirinden ve kaşık, çatal kulplarından yapılmış bıçaklar vardı. Bu bıçaklardan bazıları gerçekten tehlikeli olabilirdi. Fakat çoğu silah olarak kullanmaya elverişli değildi. Zaten aslında bunlar kavgada kullanmak amacıyla yapılmamıştı. Nasıl ki zeytin çekirdeğinden tespih yapılıyorsa, ranza demirinden de bu ilkel aletler yapılıyordu. Ele geçirecekleri nesnelerden neyin yasak olduğuna tek yanlı olarak kendileri karar verecekleri için bunların suç sayılıp sayılmayacağına da kendileri karar verecekti.

Nihayet arama bitti ve bizim bulunduğumuz havalandırma kapısını açan resmi giysili bir görevli kapıya çıkarak gür bir sesle, "herkes beni dinlesin, elimdeki listeye göre herkesi içeri alacağız, ismi okunanlar kapının önüne gelsin" dedi. Soyadı alfabetik sırasına göre hazırlanmış listeden isimleri ikişer ikişer okumaya başladı. İsmi okunan öne çıkıp içeri alınacaktı. İlk olarak Edip Akarsu ile benim ismim okunmuştu. İsmimiz okunurken bu listenin neye göre hazırlandığını bilmediğimiz için ikimiz de heyecanlanmıştık. Kalabalığın arasından kapıya doğru ilerlerken Hüseyin

İnan , "Fikret Babuş sizi bizden önce asmaya götürüyorlar!" diye bir espri yapmış ve pek espri yapmayan Onun bu şakası gülüşmelere yol açmıştı. İçeri girince, "ranzalarınızın üstündeki katlanmış yataklarınızı alıp arka hücrelere götürün ve şimdilik koridora bırakın" dediler. O sırada Yüksel Birdal ellerini göğsünde birleştirmiş halde koğuşun bir köşesinde duruyordu. Biz yatağımızı kucaklayıp arka hücreye doğru götürürken havalandırmadan içeri iki kişi daha alınmış, onlar da koğuşa doğru gidiyorlardı.

Havalandırmadaki tutukluların tümü içeri alındıktan sonra arama operasyonu tamamlanmıştı. Bizim koğuşu olduğu gibi arka hücrelerin bulunduğu bölmeye nakletmişlerdi. Nakil işlemi tamamlandıktan sonra ikişer ikişer hücrelere yerleşmemizi ve herkesin, kalacağı arkadaşını seçebileceğini bildirdiler. Konyalı öğretmen Veli Sevinçhan ile birlikte kalmaya karar verdik ve gösterilen hücreye yataklarımızı taşıdık. Hücrelerde ranza olmadığı için yataklarımızı yere, betonun üzerine serecektik. Güneş almadığı için beton oldukça nemli ve sağlıksızdı. Zemine gazete yaymamıza izin verince, nemden korunmak için biriktirdiğimiz bütün gazeteleri yataklarımızın altına serdik. Buraya nakledildikten sonra diğer koğuşlarla bağlantımız tamamen kesilmişti. Hangi suçtan dolayı hücreye alındığımızı bilmiyorduk, bildiğimiz şey, bundan sonra cezaevi yaşamımızın daha sıkıntılı geçeceğiydi.

Taşındığımız bu hücreler, ön hücrelerle sırt sırta aynı duvara bitişikti. Bizim kapılar dağa, ön hücreler ise şehre doğru dönüktü. Hücre kapılarının açıldığı uzun koridorun tavanla bitiştiği yerde demir parmaklıklı birkaç pencere sıralanmıştı. Fakat çok yüksekte olduğu için pencerelerden dışarıyı görmek mümkün değildi. Hücreler, iki katlı bir ranzanın sığacağı büyüklükteydi, fakat belirttiğim gibi ranza olmadığı için yataklarımızı yan yana yere sermiştik. Gündüzleri yatağın birini diğerinin üstüne kaldırarak hücrede boş mekan sağlıyorduk. Yatağın ikisini de serdiğimiz zaman ortada boş yer kalmıyordu. Hücrenin arka kısmı hela idi. Kapısını iptal ettikleri için hela ile yatağımızın bulunduğu kısım birleşikti. Bu nedenle helayı çok az kullanıyorduk ve kullanmadığımız zamanlarda ağzını kapak olarak koydukları tah-

tayla kapatıp üstüne gazete yayarak o bölümün hela özelliğini yok ediyorduk.

İlk dört gün hücre kapılarını hiç açmadılar. Yemeği bile hücre kapısını açmadan dağıttılar. Yemek tabağı doluyken demir parmaklıkların arasından geçemeyeceği için tabakları boş olarak verdikten sonra parmaklıkların arasından sığabilecek bir kepçeyle yemeklerimizi verdiler. Kepçeyle yemek verirken kepçenin demirlere çarpmaması için oldukça özenli hareket ettikleri halde, yine de yere yemek dökülüyor ve zamanla biriken bu yemekler kokuyordu. Nihayet beşinci gün ortak kullanım alanı olan koridora çıkmamıza izin verdiler. Bundan sonra yemeklerimizi koridorda birlikte yemeye ve koridoru aynı zamanda havalandırma olarak kullanmaya başladık.

Aynı koridora çıkmamız yaşamımızı renklendirmiş ve epeyce rahatlamıştık. Gazete, çay ve kantin ihtiyaçlarımız sağlanıyor ve satranç oynayabiliyorduk. Hücredeki günlük yaşam doğal olarak daha sıkıcıydı, fakat her ne kadar birçoklarımızın nemli ortamdan dolayı adaleleri sızlama ve öksürme gibi rahatsızlıkları başlamışsa da zamanla buraya da alışmıştık. Nihayet buraya konuluşumuzun 15. günü eski koğuşlarımıza dönmemize izin verdiler. Hepimiz büyük bir coşkuyla yataklarımızı eski ranzalarımıza taşıdık.

Koğuşların aranması sırasında, şu anda anımsayamadığım, fakat idareyle ilişkilerinde yaptığı bir hatadan dolayı bizim koğuşun ekip başı olan Yüksel Birdal aleyhine bir eğilim oluşmuştu. Bu nedenle koğuşa yeniden taşındıktan sonra Onun yerine Erdal Öz ekip başı oldu. Artık ranza demirinden yapma bıçaklarımız yoktu, koğuşlar arasındaki irtibat da eskisi kadar serbest değildi.

Sürekli Tahliye Dilekçesi Yazıyorum

Cezaevine girenlerin ilk işlerinden biri itiraz dilekçesi yazmaktı. Ben de herkes gibi cezaevine girer girmez içerdeki avukat arkadaşların önerisi ve yardımıyla bir tahliye dilekçesi yazıp göndermiştim. Sıkıyönetim savcılığı 13.8.1971 tarihli Cezaevi Müdüriyetine hitaben yazdığı yazıyla bu dilekçemi iade ediyordu. Yardımcı Askeri Savcı Hakim Yüzbaşı Gün SOYSAL imzasıyla gönderilen iade yazısında şöyle deniliyordu:

T.C.K.'nın 128. nci maddesine muhalefet suçundan sanık Fikret BABUŞ' un tutukluluk halinin kaldırılmasını talep edip etmediği veya verdiği dilekçenin tutukluluk kararına itiraz mahiyetinde olup olmadığının sorularak bu hususlardan hangisini talep etmekte olduğunun dilekçesine açıkça yazdırılmasını müteakip dilekçenin iadesini arz ederim.

Tutukluluk halinin kaldırılmasını talep etmekle tutukluluk kararına itiraz etmenin hukuk açısından nasıl ve ne kadar farklı olduğunu bilemiyorum. Fakat ikisi de benim tahliye olmamı sağlayacağı için sonucu açısından ve dolayısıyla benim açımdan hiçbir farkının olmadığı kesindi.

O sırada cezaevinde Dil-Tarihlilerin bulunduğu koğuşta yatan avukat Şakir Keçeli bu iade yazısını okuduktan sonra, "işgüzarlık yapıyorlar" dedi. Şakir Keçeli ve kardeşi İsmail Keçeli tanınan ve sevilen devrimcilerdi. Dolayısıyla Şakir Keçeli' nin belirlemesi benim için önemliydi. Nitekim Onun yardımıyla hukuksal açıdan, savcının iade ettiği dilekçeye yanıt teşkil edecek yeni bir dilekçe yazıp gönderdim. Gönderdiğim bu dilekçe daha Sıkıyönetim Komutanlığına bile ulaşmadan, önceki dilekçemdeki istemime yanıt geldi. Bu yanıt, *Türk Milleti adına yargı yetkisini kullanan* 2 Numaralı Askeri Mahkemenin 23 Ağustos 1971 tarihli karar yazısıydı ve yazıda özetle:

1 Numaralı Sıkıyönetim Komutanlığının müttehaz tutuklama kararına vaki itirazları görüşmek üzere mahkemenin [2Numaralı Mahkeme] saat 15.30'da mahsus salonda toplandığı, savcının yazısı ve soruşturma dosyası incelendikten sonra, suçlulukları hakkında kuvvetli belirtiler bulunduğu ve tutukluluk sebepleri varit ve kabule değer görüldüğünden 373 sayılı Kanunun 74. ncü maddesi gereğince [itirazların] reddine oy birliğiyle karar verildiği belirtiliyordu.

Kararda benimle birlikte diğer iki kişinin tutukluluk kararına yaptıkları itirazlar da reddediliyordu. 2 Numaralı Mahkemenin bu kararından anlaşıldığına göre mahkeme savcının bana sorduğu, "tutukluluk halinin kaldırılmasını mı talep ettiğim, yoksa tutukluluk kararına itiraz mı ettiğim" sorusunu sormaya gerek görmeden önceki dilekçemdeki talebimi, "müttehaz tutuklama kararına itiraz" olarak değerlendirmiş ve buna göre karar vermişti. Sonuçta da savcının bu ilginç soruyu sorarak dilekçemi iade

etmesinin hiçbir anlamı olmadığı ve işgüzarlık yaptığı anlaşılmıştı.

Bu gelişmelerden kısa bir süre sonra, "tutukluluk kararına itiraz mahiyetinde" yeni bir dilekçe yazıp gönderdim. Bu dilekçem üzerine de 7.9.1971 tarihli Tuğgeneral Ali ELVERDİ (1944-104), Hakim Albay Ahmet TETİK (1949-P-62) ve Hakim Yarbay Mehmet TURAN (1950-P-1)'dan oluşan Sıkı Yönetim Komutanlığı 1 Numaralı Mahkemenin karar yazısı geldi. Yalnız benim talebimle ilgili olan ve suçumun, nüfus kaydımın, kimliğimin, adresimin ayrıntılı olarak belirtildiği bu kararda özetle,

T.C.K. nın 128/2, 369 ve 372. maddelerine muhalefet suçundan sanık Fikret Babuş' un tutukluluk müzekkeresinin geri alınması TALEBİNİN REDDİNE 353 sayılı kanunun 75. maddesi uyarınca oy birliğiyle karar verildiği belirtiliyordu.

Bu karar yazısından kısa bir süre sonra Sıkı Yönetim Komutanlığı Askeri Savcılığının 17.9.1971 tarihli yeni bir yazısı geldi. Benimle birlikte beş kişinin dosyasının yeniden incelendiği ve yine Yrd. Askeri Savcı Hak. Kd. Yzb. Gün SOYSAL' ın imzasıyla çıkarılan bu yazıda, *mevcut soruşturmaya devamla delillerin toplanmasına çalışıldığı anlaşılmış olduğundan 353 Sayılı K. nun 75 nci maddesi uyarınca sanık [lar] hakkındaki TUTUKLULUK HALİNİN DEVAMINA karar verildiği* belirtiliyordu.

O kadar çok dilekçe gidiyor ve bunların o kadar çoğuna ret yazısı gönderiliyor olmalıydı ki, gönderilen yazıların alt bölümleri matbu olarak önceden hazırlanmıştı. Matbu kısmın üstüne, hakkında karar verdikleri kişinin ya da kişilerin kimliğini yazıp, altını imzalayıp gönderiyorlardı. Nitekim bu son gönderilen yazının üst kısmında daktiloyla, beş sanığın isim ve kimlikleri yazılmış olduğu halde, alttaki matbu olarak yazılmış karar bölümünde yer alan "sanık" sözcüğünün, "sanıklar" şeklinde düzeltilmesi bile ihmal edilmişti.

Böylece artık tüm tahliye talebim ve itirazlarım reddedilmiş oluyordu. Fakat ben yine de tahliye talebinde bulunmaya ve tutukluluk halimin kaldırılmasını istemeye devam ediyordum. Son olarak, yine avukat Şakir Keçeli' den yardım alıp kapsamlı ve siyasi içerikli uzun bir dilekçe yazdım. Dilekçede, benim hiçbir

davranışımın iki ülkenin arasını açamayacağı, esasen bizim eylemlerimizin ABD-Türkiye ilişkilerinde 1 Temmuz 1971'de Amerika'nın baskısıyla haşhaş ekiminin yasaklanması olayı kadar bile etkili olmadığı, içinde bulunduğumuz koşullarda TCK' nın 128. maddesini ihlal etmenin mümkün olamayacağı, halkı kışkırtarak Amerikan karşıtlığı yarattığımız iddia ediliyorsa, Türkiye halkının zaten Amerika'ya karşı olduğu gibi görüşlere yer verdim. Dilekçenin istekler bölümünde de, iki devletin arasını açtığıma ilişkin aleyhimde herhangi bir delilin bulunmadığını, devlet memuru olduğumu, sürekli ikamet adresimin bulunduğunu ve bütün bunlardan dolayı bir an evvel tahliye edilerek mağduriyetimin önlenmesi gerektiğini belirttim.

Bu dilekçeyi, "nasıl olsa tahliye etmiyorlar, hiç olmazsa kendilerine karşı siyasi görüşlerimi bari savunayım" duygusuyla yazdığım için olumlu bir yanıt beklemiyordum. Nitekim diğer dilekçelerime kısa zamanda yanıt verdikleri halde bu dilekçeme bir türlü yanıt bile vermiyorlardı. Bu durumda da tahliyeden ümidimi kesmiştim.

O arada TÖS davası iddianamesi gelmişti. Bu iddianamede kullanılan suç delilleri her insanda bulunabilir ve dolayısıyla herkese aynı suçlama yöneltilebilirdi. İddianamede diğer sanıkların, "Abdullah TKP" adını taktığı grubun suç kanıtını birbirlerine yazdıkları mektuplar oluşturuyordu. Bu bölüm bu arkadaşların evlerinde ele geçirilen mektuplardan hazırlanmıştı. Eğer özel mektuplardaki görüş ve duygularından dolayı kişiler suçlanır ve bu mektuplardan yola çıkılarak iddianameler hazırlanırsa, Türkiye'deki tüm devrimciler devleti yıkmaya niyetlenmek suçundan yargılanabilirlerdi. Bu iddianameyi gördükten sonra sıkıyönetim mahkemelerinin dilediği kişiyi dilediği suçla yargılayıp, dilediği cezayı verebileceğine iyice inanmaya başladım. Dolayısıyla tahliye isteğimin tamamen onların keyfine bağlı olduğunu ve kolay kolay da tahliye edilemeyeceğimi düşünmeye başladım.

Bölüm 5

Cezaevinden Tahliye Oluyorum

Aradan 10-15 gün geçtikten sonra cezaevine giriş çıkışları yoğunlaştırdılar. Bazen hiç ilgisiz kişiler getirip kısa süre sonra tekrar tahliye ettiler, bazen de hiç beklenmedik tahliyeler gerçekleştirdiler. Bu arada gerçekleşen birçok tahliye ve birçok yeni gelenlerle koğuşumuz büyük ölçüde yenilenmişti. Birlikte dilekçe yazıp tahliye isteminde bulunduğumuz ve birlikte ret yanıtları aldığımız arkadaşlar tahliye edilmeye başlanmıştı. Bu durumda benim de tahliyem gelebilirdi. Fakat hala tahliye olabilme durumunun çok zayıf bir olasılık olduğunu düşünüyordum.

19 Kasım 1971 cuma günü Şeker Bayramı arifesiydi. Sözünü ettiğim tüm baskılara rağmen "Ramazan boyunca koğuşları serbest bıraktıkları" düşüncesiyle bayramdan sonra koğuşlarda daha sıkı bir disiplin uygulayacakları yolunda duyumlar almıştık. Gerçekten de o gün sabah saat 10.00 sıralarında cezaevi idaresinin bir ekibi koğuşları gezerek bıyıklı, sakallı, uzun saçlı ve daha önce belirtilen kurallara aykırı durumda olanları belirleyip bunların bayram sonuna kadar durumlarını düzeltmelerini istemişlerdi.

Denetim ekibi koğuşları gezmeden önce havalandırmada bulunanların 20 dakika kadar içeri girmesini istemişti. Ben o sırada havalandırma çeşmesinin önünü sakin bulmuş, kovada çamaşırlarımı yıkıyordum, etrafımda kimse kalmamıştı. Yıkama işini bitirmiş, azıcık sıkma işim kalmıştı, onu da bitirip koğuşa gireyim derken, denetim ekibi benden önce işini bitirip, beni de denetlemek amacıyla havalandırmaya çıkmışlardı. Onları görünce çamaşırı bırakıp doğruldum, yanıma doğru biraz yaklaştılar, daha sonra yanıma kadar gelmekten vazgeçip, "sen işine devam et" işareti yaparak çekip gittiler. Anlaşılan biraz öteden, belli belirsiz haldeki bıyığımı fark edemeyip, durumumda nizamnameye ay-

kırılık görmedikleri için ellerindeki listeye beni kaydetmemişlerdi.

Çamaşırlarımı yıkayıp, kurumaya astıktan sonra koğuşa geldim. Gelen ekip bayram sonuna kadar tüm tutukluların kılık ve kıyafetlerini cezaevi nizamnamesine göre düzeltmelerini istemişti. Herkesin saçını kısaltması, sakalını, favorisini kesmesi gerekiyordu. Bu kurallara hiç direnmeden boyun eğmek devrimci bir davranış olamazdı. Fakat bu direniş ne kadar sürebilir ve ne kadar etkili olabilirdi?.. Konu çok ciddiydi. Satranç oynamalar, şakalaşmalar, sohbetler kesilmiş, herkes donuk donuk tespih çeviriyordu. Bir ara üst koridora çıktım, mutfak kapısının açık olduğunu ve mutfağın penceresinden bazı arkadaşların dışarı bakmakta olduklarını gördüm. Ben de mutfağa girip pencerenin önüne geldim ve dışarıyı görmeye çalıştım. Pencerenin azıcık kısmından Hüseyin Gazi Dağının eteğindeki duman içinde kalmış gecekondu kümeleri görünüyordu. İçim bir tuhaf oldu ve hızla koğuşuma dönüp ranzamın üzerine sırtüstü uzandım.

Az sonra tekrar kalktım ve çamaşırlarımı toplayıp valizime yerleştirdim. Yatağımın başucundaki karton kutudan yaptığım malzeme dolabımı düzenledim, kitaplarımı aynı hizaya gelecek biçimde dizdim, kutunun üstündeki resimleri değiştirdim. Bütün bu işleri yaparken oldukça özenli hareket ettiğimi gören arkadaşlardan biri, "Demirel tutuklanacakmış, belki bizim koğuşa getirirlerse, senin yatağın çok güzel oldu, Ona verirsin!" diye espri yaptı. Düzenleme işi bittikten sonra yeniden yatağa uzandım ve Ankara'nın bu ikindi vaktini düşünmeye başladım.

Gecekondumuzun etrafındaki badem ağaçlarının cavlamış dallarının evin çatısına vurmakta olduğunu, seksek oynayan kız çocuklarıyla, evlerin arasında tek kale maç yapan erkek çocuklarını, ara sıra geçip giden treni ve parasızlıktan dilediği gibi bir bayram hazırlığı yapamayan mahalle sakinleri ile Kayseri'den göçüp mahalleye en son gelen ve mahallenin yarısını ele geçiren Hacı Hasan Efendiyi anımsadım. Bayram arifesinde anamın hiç bitmeyen işlerini ve babamın camiden geldikten sonra pencerenin önüne oturup, dışarıyı seyrederek ilahi çığırdığını duyar ve görür gibi oldum. Babam aklıma gelmişken kalktım, valizimdeki

babamın neredeyse ezberlediğim mektubunu çıkarıp bir kere daha okudum, yeryüzünün en yumuşak yürekli ve oğlunu en çok seven babası!...

Mektup, "Oğlum, Fikret'im" diye başlamakta ve her cümlenin girişinde aynı sözcükler yinelenmekteydi. Tüm arkadaşların diline düşen altını çizdiğim o ünlü cümlelerinde de, "Oğlum, 'hapisteyim' diye sakın canını sıkma, Hazret-i Yusuf 7 yıl yatmış, ananın dedesi hapiste ölmüş, senin deden 9 ay yatmış. Hapislik atalarımızdan kalma. Ben boynuma torba takıp dilenir seni gene beslerim!" diyordu. Bir köy imamının, komünistlik suçundan tutuklu oğluna moral vermeye çalışırken kullandığı bu ifade gerçekten ilginçti ve gerçekten moral kaynağım olmuştu. Mektubu özenle katlayıp, zarfına koyarak yine valizime yerleştirdim ve yeniden sırtüstü uzandım.

Toz bulutları gibi kafamda uçuşup duran düşünceler beni cezaevi dışına taşımıştı. Gözlerimi kapayıp, dalıp gitmiştim. Tam bu sırada koğuşun kapısına gelen birisi, "Fikret Babuş, kalk!" diye haykırdı. "ne var, niçin kalkayım?" dedim. "Tahliyen geldi, tahliyen!" dedi. Cezaevinde tahliye bekleyenlere ara sıra şaka yaparak tahliyesinin geldiği söylenirdi. Dolayısıyla ben yine şaka yaptıklarını düşünüp ağırdan aldım. Nitekim bir başkası hızla gelip, "dalga geçiyorlar, tahliye falan yok, seni buradan kolay kolay çıkarırlar mı hiç?" dedi. O sırada karşımdaki koğuşta THKO-2 Davasından tutuklu bulunan Tuncer Sümer "tahliyen geldi" diyerek beni işletmelerine gülüyordu. Dolayısıyla ben gerçekten tahliye haberine inanmadım ve tekrar ranzama uzandım. Beş dakika sonra DTCF ekibinden Raşit geldi, sevinmeye çalışan donuk bir ifadeyle, "dalga geçmiyoruz, gerçekten tahliye yazın geldi, yazı Keçelinin (gardiyan) elinde!" dedi. 12 Martın öncesinde bazı kırgınlıklarımız olmuşsa da Raşit' i çok severdim. Tombul kırmızı yanakları ve çocuksu coşkusuyla tüm Dil-Tarihlilerin sevdiği bir devrimci (idi).

Kalktım, valizdeki kitap ve dergileri çıkarıp yeni düzelttiğim yatağın üzerine koydum, ranzadan yere indim. Dil-Tarihlilerin koğuşuna doğru koştum. Ara koridorda, "bugün bize zindan ettikleri bu mekan ilerde faşizme mezar olacaktır!" dedim. Yarı

şamata, yarı ciddi bağrışmaların ve sloganların arasında, bir daha nerede, nasıl görüşeceğimi, cezaevinden hangisinin ne zaman çıkıp çıkmayacağını hiç tahmin edemediğim arkadaşlarımla teker teker kucaklaştım. Gözlerim doldu ve "şu hapishane ne ilginç yermiş," dedim kendi kendime, "girerken de ağlıyoruz, çıkarken de!.."

O sırada Mustafa Kemal Çamkıran kalabalığın arasından gülümseyerek, "faşizm Fikret Babuş' u ciddiye almadı!" diye latife yaptı. Yanında bulunan Fehmi Erbaş da aynı şekilde gülümseyerek, "yırttın bayramdan sonraki baskıları!" diyerek Ona destek verdi. "Ciddiye almazsa almasın, zaten ben ciddiye alınacak bir adam değilim!" dedim Yanıma yaklaşan Keçeli kolumdan çekerek, "hadi, hadi, çabuk, az daha geç kalırsan tahliyen bayram sonuna kalır!" dedi. Gardiyanın peşinde tekrar koğuşuma yöneldiğim sırada komün başı Fikri Aytan (Emmi) yanıma geldi, "ben hatırlatmasam senin hatırladığın falan yok, dışarı çıkınca sokaklarda kalırsın, al şu yüzlüğü" diyerek elime yüz lira tutuşturdu.

Koğuşuma son kez girip valizimi aldım, herkese veda edip çıktım. Koğuşların koridorundan idarenin bulunduğu koridora çıkınca, solda Metin Denli' nin odasına gözüm ilişti, kapalıydı. Direnişte orada mahsur kaldığımı anımsadım. Önümde yürüyen gardiyanın peşinden sağdaki bekleme odasına girdim. Benden önce tahliyesi gelen diğer kısımdan getirdikleri bir kişi daha vardı. Ona selam verdim, başını sallayarak selamımı aldı. Anlaşılan ekabir koğuşundan biriydi. Tam bizi dışarı çıkaracakları sırada gardiyanlardan biri, "bir tahliye daha var, onu da getirelim hep birlikte gitsinler" dedi. Tekrar benim çıktığım kısma girdiler ve az sonra Fehmi Erbaş'ı getirdiler. "faşizm seni de ciddiye almadı!" demek üzere yavaşça kulağına doğru eğileceğim sırada ne diyeceğimi anladığı için O benden önce davranarak, "benim başka tutuklanma kararım var, ama farkında değiller, çaktırma!" dedi.

Üç kişi olmuştuk, aynı arabayla hepimizi çeşitli merkezlere kadar götürüp bırakacaklardı. Güz güneşinin batmak üzere olduğu bir sırada beni Dikimevinde arabadan indirdiler. Ramazanın son günü olduğu için sokaktaki insanların çoğu telaşlı ve aceleciydi. Bense özgürlüğün tadını çıkarmak için dolmuş falan bek-

lemeyip ağır adımlarla yürüyordum. Dikimevinden Saimekadın'a doğru yürürken Ankara'ya ilk geldiğimi yıllarda kaldırımsız olarak yürüdüğüm ve enseme kadar çamura battığım bu yolun eski halini düşündüm. Eve geldim ve mahallenin gençlerine haber salıp "rakı benden, herkes evinden yemek getirsin, bu tahliyeyi kutlayalım!" dedim.

Türkiye'nin her yerinde faşizmin baskısı altında çok sayıda tutuklu devrimci varken, hasbelkader hapisten çıkabilmiş bir devrimcinin yaşadığı buruk bir coşku ve buruk bir kutlama yaşamıştık o gece...

Öğretmenliğe Geri Dönüyorum

Cezaevinden çıktıktan sonra dışarıda bulunan Nazmi Çakır, Şahin Ünlü, Süleyman Yurdakul gibi bazı arkadaşlarla görüşme olanağı sağladım. Bunların çoğu olaylardan uzak kalarak yaşamaya çalışıyordu. O anda ya Ankara'da kalıp çeşitli devrimci çevrelerle ilişki kurmaya çalışacaktım, ya da Akçadağ'a gidip öğretmenliğe geri dönmeye çalışacaktım. On gün kadar Ankara'da kaldıktan sonra, Akçadağ'a dönmeye karar verdim.

Bunun için önce Sıkıyönetim Komutanlığından, görevden ayrı kaldığım sürelerde tutuklu olduğuma ve kesinleşmiş bir hükmümün bulunmadığına ilişkin bir yazı aldım. 28 Kasım 1971 günü Ankara'dan ayrılıp ertesi gün Akçadağ'a geldim. Okul müdürü bu yazıya rağmen kendi iradesiyle beni göreve başlatamayacağını bildirdi. Müdürün tavrını, okulun havasını, çevredekilerin bana bakışlarını görünce, Akçadağ'da rahat edemeyeceğimi anladım ve her şeyi bırakarak Ankara'ya geri dönmek istedim. Fakat kendi kendime yaptığım değerlendirmeden sonra, Milli Eğitimle ve bu insanlarla uğraşmak zor geleceği için vazgeçmek istediğimi anladım. Dolayısıyla doğru dürüst uğraşmadan, daha ilk girişimimde başarısız olduğum için bırakıp gitmemin doğru olmayacağını düşündüm. Buralara kadar gelmişken biraz daha uğraşmalıydım. Sonuçta, yeniden öğretmenliğe dönmek için uğraşmaya karar verdim Fakat doğrusu, o koşullarda eğer öğretmenliğe dönemeseydim üzülmeyecek, hatta psikolojik olarak belki de rahatlayacaktım.

Cezaevine girmeden önce Akçadağ'da yaşadığım iki aylık sürede yeni bir yaşama girdiğimi bile anlayamamıştım. Akçadağlılar benim sıkıyönetim mahkemelerinde yargılanan bir devrimci olduğumu bilmiyorlardı. Konya gibi bir Müslüman memleketinden gelmiş, sessiz, ağırbaşlı bir öğretmen olarak bana karşı oldukça saygılı davranıyorlardı. Dolayısıyla komünist bir öğretmen olarak, tutucu bir ilçede görev yapmanın güçlüklerini kavrama olanağım olmamıştı. Yeniden öğretmenliğe döndüğüm zaman bunu fazlasıyla öğrenecektim, fakat işin başındayken bunun da farkında değildim.

Öğretmenliğe dönmek için Milli Eğitim Müdürlüğüne başvurmak üzere Malatya'ya geldim. Fakat daha ilk başvurumda Müdürlüğün beni göreve başlatmak niyetinde olmadığını anladım. O günkü koşullarda Milli Eğitimdeki işimin görülmesi için birilerini araya koymam olanaklı olmadığı için ne yapılacaksa kendim yapacaktım. Bu nedenle, son bir girişim olarak vali ile görüşmeye karar verdim. O zamanki Malatya valisi ülkücü görüşleriyle ünlenmiş Babür Ünsal idi.

Valiye hapisten çıkmış bir devrimci olduğumu, buna ilişkin elimde yazı bulunduğunu, yeniden göreve dönmek istediğimi, görevden ayrı kalma nedenimin kendi irademden kaynaklanmadığı ve kesinleşmiş bir hüküm bulunmadığı için döndürülmem gerektiğini anlattım. Eğer yeniden göreve başlatırlarsa gerçekten iyi bir öğretmenlik yapacağımı, başlatmazlarsa da çekip gideceğimi söyledim. Bu diyalog sırasında vermeye çalıştığım imaj, yasal olarak beni göreve başlatmaları gerektiği, yine de başlatmazlarsa benim için o kadar önemli olmadığıydı. Vali beni ciddi olarak dinledikten sonra, öğleden sonra tekrar gelmemi ve aynı gün gerekli işlemin yapılacağını bildirdi. Öğleden sonra tekrar vilayete gittiğimde vali yoktu, fakat il emrindeki müfettişlerden birini görevlendirmişti. Müfettiş benim Akçadağ'a gidip, ertesi gün okulda kendisini beklememi söyledi. Gerçekten de ertesi gün o müfettiş Akçadağ'a geldi, okulu bazı yönleriyle teftiş etti ve beni göreve başlatıp gitti.

Yeniden göreve döndüğümde aralık ayı ortaları yaklaşmıştı, tekrar eski otelimdeki eski odama yerleştim. Başucumda radyo

ve kitaplar, somyanın altında bira şişeleri ve kafamın içinde sürekli uçuşup duran kurgu ve kuşkular... Havalar normalden çok soğuk ve her taraf buzdu. Otelde doğru dürüst soba yanmıyordu. Daha önemlisi de, "oteli beğenmiyorsan çıkar gidersin!" diyeceklerini bildiğim için, sobayı niçin yakmadıklarını soramıyordum. Sokaklarda peşime takılan ilçenin çocukları, "komünist hoca!" diye laf atıp kaçıyorlar, geceleri otelin önüne gelen gençler de, "Baboş dışarı çık görülecek hesabımız var!" diye nara atıyorlardı. Kahveye girdiğim zaman herkes başını önüne eğiyor, selam verip birinin masasına oturduğumda zoraki selamımı alıyordu. Otelci Mamoş benimle fazla yüz göz olmaması için otel katibi Osman'ı uyarmıştı. Benimle en çok ilgilenen Akçadağ'ın yarı delisi Bilal ve kahveci Bekir İsot ile, ara sıra otele gelen silah ve esrar kaçakçılarıydı. Kahveciyle Bilal neyse de silah ve esrar kaçakçılarından çok korkuyordum...

Akçadağ'ın yerlisi devrimci geçinen öğretmenler bile benimle konuşurken, babası ya da bir yakını görecek diye korkuyorlardı. Göreve ilk başladığımda evlerine çağıran, sohbetler eden, şakalaşan yaşlı başlı adamlar bile benimle konuşup görüşmekten çekiniyorlardı. Memuru, amiri, solcusu sağcısı Akçadağ yerlilerinin tümü benimle konuşmak istemiyordu. Alevi köylerinden ilçeye gelenler de seslerini çıkaramıyor, yalnız gizlice benim arkamda olduklarını söylüyorlardı.

O sırada Akçadağ'da benimle görüşen, konuşan ve dayanışma içine girenlerin tümü dışardan gelenlerdi. Bunlardan Artvin'li Müzekkir Saymaz beni Akçadağ'a bağlayan insanlardan birisi olmuştu. Ona içinde bulunduğum koşullarda Akçadağ'da yaşamanın çok zor olduğunu söylediğimde, kendisinin de bütün değerlerine küfrettiklerini, laf attıklarını, fırsat bulurlarsa saldıracaklarını, fakat bütün bunlara rağmen Akçadağ'a katlandığını, benim de katlanmam gerektiğini söylüyordu. Cemil Belli, Mehmet Ali Şahin gibi benimle diyalog kuran diğer kişiler de yine Akçadağ'a dışardan gelmiş olan kişilerdi.

Otelde benden başka kimsenin olmadığı bir akşam, otelin banyosunda bulduğum bir miktar hızar tozuyla sobayı yakıp önünde kitap okumaya çalışırken kapı çalındı. Açtım, saat dokuz

sıralarıydı, 40 yaşlarında uzun boylu bir adam geldi. Selam verip içeri girdikten sonra çantadan büyükçe valizini katip masasının yanına koyup otel katibini sordu. Katibin olmadığını, Onun yerine benim baktığımı söyledim, sobanın kenarına oturdu. Bir süre oturduktan sonra, cebinden bir tütün tabakası çıkardı, birkaç tane sigara kağıdını birbirine ekleyip üstüne tütün yaydı, tütünün içine eşit aralıklarla mercimek tanesi büyüklüğünde yuvarlak nesneler yerleştirdi, itinayla sardı ve yaktıktan sonra iki avucunun arasına alıp somurmaya başladı. Öğrencilerimden birinin babası olduğunu söyleyip, "hoca bu mereti içmediysen başın döner!" dedi. Başımın dönmemesi için kendisinin elindeki "meret" dediği nesneyi atmasının dışında çare var mıydı bilmiyorum. Fakat yine de beni uyarması yararlı olmuştu. En azından O üfürdüğünde ben soluk almıyordum.

Adamı dinlemek istemediğimi belli ettiğim halde, sürekli konuşuyordu. Sonunda lafı dolaştırıp esas söylemek istediğine getirdi, "sen burada rahat değilsin, belinde bir silahın olması gerek hoca!" dedi. Katiyen silaha ihtiyacım olmadığını söyleyince, "parası önemli değil, ben buraya ara sıra uğradıkça bir şeyler verirsin, ödeşir gideriz" dedi. Ben ısrarla silah almak istemediğimi söyleyince, "sen benden korkuyorsun, ama benim çocuk sana emanet, sen de bana emanetsin!" dedi. Ben yine de silah almak istemediğimi söyledim ve güç bela başımdan attım.

İlginçti ki, her gün dolmuşlar, otobüsler aranıyor, evlerde, otellerde, kahvelerde denetimler ve kimlik yoklaması yapılıyor, bütün bunlara rağmen adam, valizine koyduğu silahları askerlik şubesinin üstündeki bir mekanda pazarlamaya çalışıyordu. Bu adam ya çok gözü kara, ya bana oyun kuruyor, ya da bazı görevlilerle ortak hareket ediyordu. Her halükarda benden uzak durması yararımaydı. Adama güvenmediğim için bir an bile olsun, "silahı alsaydım daha mı iyi olurdu" diye düşünmedim.

Duruşma İçin Ankara'ya Geliyorum

Havalar gün geçtikçe daha çok soğudu, öğrenciler arasında hastalıklar başladı. Bunun üzerine okulları 20 ocakta erken sömestr tatiline soktular. Bu durum en çok benim işime yaramıştı, tatil olur olmaz hemen Ankara'ya geldim.

Ankara'da, Dev-Genç duruşmasının yakın bir zamanda başlayacağını ve bizim davanın da bu davayla birleştirildiğini duymuştum. Konuyu daha kesin öğrenmek için Sıkıyönetim Komutanlığına gidip 21 şubatta duruşmanın başlayacağını resmen öğrendim ve Malatya Milli Eğitim Müdürlüğüne hitaben duruşmalara katılmam gerektiğine ilişkin bir yazı aldım. Tatil süresinin uzatılacağı söylentilerine rağmen 14 Şubat 1972 günü tekrar Akçadağ'a döndüm. Tatilden önce verilemeyen karneler öğrencilere dağıtıldıktan sonra okul yine tatil edildi. Derslere başlanacağı 21 şubat günü benim de duruşmam başlayacağı için, okulun açılışında ben yine bulunamayacaktım.

Sıkıyönetim Komutanlığından aldığım yazıyı Malatya Milli Eğitim Müdürlüğüne verip duruşmalar süresince resmi izinli hale geldikten sonra, 19 şubat günü Akçadağ'dan ayrıldım. O tarihlerde, eşi Vahap Erdoğdu' nun köyünde kaçak olarak bulunan ve duruşmada teslim olmak üzere Ankara'ya gitmekte olan Dev-Genç sanıklarından Seyhan Erdoğdu' da aynı otobüsteydi. Otobüsün orta sıralarında camın kenarındaki bir koltukta oturmakta olan Seyhan Erdoğdu' nun yanında eşinin bir yakını vardı. Göz ucuyla selam verdiğimde iki yıl önceki kaçaklığım sırasında Malatya'dan Ankara'ya dönüşümü anımsadım.

20 şubat günü sabahı Ankara'ya geldim. 21 Şubat 1972 pazartesi günü de Talat Aydemir'in yargılandığı ve idam hükmünün verildiği salonda Dev-Genç duruşması başladı. Duruşmadan önce bir hafta boyunca radyo haber bültenlerinde ve haftanın dört günü yayın yapan televizyon haberlerinde davanın tutuksuz sanıklarının isimleri okunarak mahkemede hazır bulunmaları ilan edildi. Duyuruda, bu ilanın bizzat sanığa çıkarılmış resmi bir çağrı anlamında olduğu ve ayrı bir çağrı yapılmayacağı belirtiliyordu. O tarihlerde televizyonun başarılı ve ünlü spikeri Zafer Cilasun her gün akşam haber bülteninde, kardeşi Uğur Cilasun'un adının da bulunduğu listeyi televizyonda okuyordu. Kamuoyunun epeyce ilgisini çeken bu olay uzun süre konuşulmuştu. Yıllar sonra televizyon spikerlerinden söz ettiğimiz bir sohbet sırasında, Zafer Cilasun'u öven bir yakınım, "sıkıyönetim bu adama kardeşinin idam hükmünü kendi ağzından okutmuştu!" dedi. İnsanla-

rımızın olaylara mitolojik bir yorum getirmesi ne kadar kolay oluyordu...

68 Olaylarının en güçlü örgütünün duruşması başlayacaktı. Bu olay, hem faşist baskı yönetimini uygulayanlar, hem de faşizme karşı direnenler açısından önemli bir olaydı. Kamuoyunda sistem karşıtı unsurları karalamak için bu tür olaylar propaganda aracı olarak kullanılıyordu. İddianamelerden özetler yayınlanarak toplumun yadırgayacağı türden bazı ilişkiler abartılarak yansıtılmaya çalışılıyordu. Dev-Genç duruşması öncesinde bu gibi yayınlar oldukça fazlalaşmıştı.

Duruşmanın başlayacağı günün sabahı, duyuruda ilan edilen tarih ve saatte Mamak Keçikıran' daki Sıkıyönetim Komutanlığının ana giriş kapısının (nizamiye) önüne geldim. Erken bir saat olduğu halde burası bir miting alanı gibiydi ve büyük bir kargaşa yaşanıyordu. Komutanlık görevlileri topluluğu çeşitli özelliklerine göre bazı gruplara ayırıp farklı yerlerde bekletmeye çalışıyor ve bunu yaparken oldukça saygısız davranıyorlardı. Bu davranışları da kargaşanın yatışmasına değil, daha da artmasına neden oluyordu. Saatler süren bekleyişten sonra, önce tutuksuz sanıkların kimliklerini alıp her biri için sanık olduğunu gösteren yaka kartı hazırlayıp taktırdılar. Daha sonra duruşmayı izlemek amacıyla gelenlerin bir kısmını ayırıp salonun yetersiz olduğu gerekçesiyle bunları içeri alamayacaklarını bildirdiler. Kalanların kimliklerini alıp onlara da katılımcı yaka kartı verip yakalarına taktırdılar. İzleyicilerden içeri alınanlarla alınmayanların ayırımının neye göre yapıldığını anımsamıyorum, fakat galiba o zaman da bilmiyordum. Bundan sonra sanıkları ve izleyicileri ayrı ayrı askeri araçlara bindirip, askeri birliğin konuşlandığı alanın içinde bulunan özel bir yoldan, özel olarak hazırlanan duruşma salonuna doğru hareket ettirdiler.

Duruşma salonunun bulunduğu barakanın önüne geldiğimizde, bizden önce buraya getirilmiş çok sayıda askeri araç duruyordu. Bu araçları görünce tutuklu sanıkların bizden önce getirilip salona yerleştirildiğini anlamıştık. Bizden az sonra da izleyicileri taşıyan araçlar geldi ve bizi içeri alırlarken onları da arabalardan indirmeye başladılar.

Büyük bir barakanın içinde bulunan duruşma salonu, büyükçe bir sinema salonunu andırıyordu. En ön kısımda mahkeme kurulunun oturacağı, iki yanlardan merdivenle çıkılan tiyatro sahnesi şeklinde bir bölme vardı. Sahnenin önüne ifadesi alınacak sanık ya da tanığın konuşacağı küçük bir kürsü konulmuştu. Sahneye dönük olarak, sahne esas alındığında, salonun sağ kısmına boydan boya tutuklu sanıkların, sol kısmına tutuksuz sanıkların, onların arkasına da izleyicilerin oturacağı sandalyeler yerleştirilmişti.

Anımsadığım kadarıyla, sahneyle tutuksuz sanıkların arasında basın mensuplarına, sahneyle tutuklu sanıkların arasında da avukatlara ayrılan bölme vardı. Tüm bu bölümler ip çekilerek birbirlerinden ayrılmış, aralara da güvenlik askerleri yerleştirilmişti. Salonun en arkasındaki ana giriş kapısından girilen yerde duvara monte edilmiş tahta bir merdiven vardı. Bu merdivenden, sinema salonlarının makine dairesini andıran küçük bir balkona çıkılıyordu. Salondaki tüm güvenlik görevlilerinin tepeden izlenebileceği bir konumda yapılmış olan bu balkon, salon güvenliğinin tümünden sorumlu görevlinin ayakta durduğu makamıydı. Salonda, grupların oturduğu bölmelerin arasında ve salonun sağlı sollu duvar diplerinde boydan boya silahlı askerler dizilmişti. Ayrıca salonun dışında da güvenlik için yerleştirilmiş çok sayıda silahlı askerler vardı.

DEV-GENÇ Duruşması Olaylı Başlıyor

Tutuklu ve tutuksuz toplam sanık sayısı 256 kişiydi. Tüm sanık ve izleyiciler salona yerleştirildikten sonra hep birlikte beklemeye başladık. Duruşma kurulunun salona niçin gelmediği hakkında hiç kimse hiçbir şey bilmiyor, kimseye de bir şey sorulmuyordu. Aradan yarım saat geçtiği halde duruşmayı yapacak kurul hala ortada yoktu. Bu uzun bekleme süresi içinde sağda solda konuşmalar ve küçük küçük şakalaşmalar başlamıştı. Güvenlik görevlileri sık sık uyarıyor ve sessiz durulmasını tembihliyordu.

Nihayet duruşma kurulu daha ortada yokken, kurulun salona

gireceğini anlayan üstteki salon güvenlik şefi insanı ürkütecek kadar yüksek tonda bir sesle "dikkat!" diye bağırdı. Aralarda dolaşan güvenlik görevlileri de tüm sanık ve izleyicilerin ayağa kalkmasını istedi. Arada kaytarıp kalkmayanlar olduysa da genel olarak herkesin ayağa kalkmış olduğu kabul edildi. Bundan sonra da üç hakim, bir savcı, bir de katipten oluşan kurul sahnedeki yerini aldı. Güvenlik organizasyonundan sorumlu üstteki görevlinin kurul üyelerinin salona gireceğini önceden nasıl anladığını çok merak ettiğim halde o zaman da bir türlü anlayamamıştım.

Sözcü askeri hakim 256 sanığın isimlerini tek tek okumaya başladı. Sanıklar arasında üç, hatta dört ismi olanlar vardı ve herkes isminin tam olarak okunmasını istiyordu. Bu isimlerden en çok ilgimi çeken, Ege Üniversitesinde karı koca asistan olan iki sanığın ismiydi. Bunlardan birinin adı Emetullah Gülsüm Devrim Balköse, diğerininki de Hasan Tahir Özcan Balköse idi. Sözcü hakim bu isimleri kesmeden ve kısmadan okuyordu.

İlk duruşmadaki ilginç olaylardan biri de Atila Sarp'ın isminin okunması sırasında yaşanmıştı. İsmi okununca Atila ayağa kalkıp, "ismimi doğru okuyun!" dedi. Hakim tekrar okudu, Atila, "yine yanlış okudunuz!" dedi. Bu kez hakim ismin doğru ya da yanlış okunmasının pek önemi yokmuş gibi davrandı. Atila sol elini havaya kaldırıp, "siz bizim kellemizi istiyorsunuz, biz bu kellelerimizi kolay kolay teslim etmeyeceğiz, lütfen ismimi tam ve doğru olarak okuyun!" dedi ve "benim ismim Tam Bağımsız Atila Sarptır" diye ekledi. Hakim, "öyle isim mi olur?" deyince Atila, "nüfus kayıtlarını iyi araştırın!" dedi ve elindeki nüfus cüzdanını göstererek gerçekten isminin söylediği şekilde "Tam Bağımsız Atila Sarp" olduğunu kanıtladı. Duruşma Hakimi bu kez duruşma katibine doğru hafifçe eğilerek "yaz, ismi Tam Bağımsız Atila Sarp' mış" dedi.

Bu sırada bir başka olaya da Şaban İba' nın annesi neden oldu. Parmak kaldırıp mahkemeye şikayeti olduğunu bildirince yanındaki güvenlik askeri "elini indir" uyarısında bulunarak, izleyicilerin söz isteyemeyeceğini bildirdi. Askerin uyarısını dinlemeyen Şaban'ın annesi, ayağa kalktı ve nizamiye kapısının önünde itişkakış yaşandığını, izleyicilerin bir kısmının geri çevrildiğini, kim-

liklere bakarken, üst baş ararken çok saygısız davranıldığını, buraya getirildikten sonra da saatlerce bekletildiklerini söyleyip, "sizin bunlardan haberiniz var mı?" diye sordu. Güvenlik askeri, mahkeme kurulunun kadına ne tür bir tepki göstereceğini beklemeden sürekli yerine oturtmaya çalışıyordu. Kurul da söylenenleri hiç dinlemiyordu. Kendisine yanıt verilmeyeceğini anlayan kadın Atila' nın söylediğine benzer, "biz çocuklarımızı size kolay kolay teslim etmeyeceğiz!" gibi bir şeyler söyleyip yerine oturdu. Bunun üzerine salonda genel bir uğultu oldu ve sonra önlendi.

Duruşma Hakimi sanık isimlerini okuyup bitirdikten sonra, bundan sonraki duruşmaların hepsinde duyacağımız, "tutuklu sanıkların adamlı olarak, tutuksuz sanıkların da kendiliklerinden geldikleri anlaşılmış olup duruşmaya geçilmiştir" şeklindeki klişeleşmiş açılış konuşmasını yaptı. Bizim kendiliğimizden gelmiş olduğumuz da doğru değildi.

Bundan sonra iddianamedeki isim sırasına göre kimlik tespitine geçildi. Bu arada avukatlar kimliği tespit edilen tutuksuz sanıkların duruşmalardan vareste tutulmasını istediler. Duruşma hakimi diğer iki hakime doğru eğilip güya onların görüşlerini aldıktan sonra, avukatların bu taleplerinin ilk sorguları yapıldıktan sonra karara bağlanacağını bildirdi. Kimlik tespiti sırasında sanıkların ve avukatlarının bazı itirazları, mahkemenin de bazı uyarıları oluyordu. Yapılan bu itiraz ve istekler sonucunda ortaya çıkan konuları karara bağlamak için oturuma kısa aralar veriliyordu. Bu nedenle ilk başlarda bir sanığın kimlik tespitinin yapılması ortalama on dakika sürüyordu. Bu durumda ilk hafta içinde kimlik tespiti bile bitirilemezdi. Ayrıca duruşmalar bu şekilde giderse, ifadeler alınırken daha büyük kargaşalar yaşanabilirdi.

Fakat ilerleyen günlerde mahkemenin işleyişi düzene girdi ve kimlik tespiti daha hızlı biçimde sürdürüldü. Bu sayede 24 şubat günü kimlik tespiti tamamlandı ve askeri savcı iddianamesini okumaya başladı. 2 Mart 1972 perşembe günü iddianamenin okunması tamamladı ve 6 marta kadar duruşmalara ara verildi.

Savcı iddianamesini okuyunca suçumun cinsinin değiştirilmiş

olduğunu anladım. Önceki suçum TCK' nın 128. maddesini ihlal, yani "iki dost ülkenin arasını açmak" iken, yeni suçum TCK' nın 141. maddesini ihlal, yani "bir sosyal sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenlik kurmasını sağlamak" idi. Anlaşılan önceki yakıştırılan suç pek mantıklı gelmemişti. Ortada gezen birçok davayı Dev-Genç Davasıyla birleştirip, büyük bir dava dosyası oluşturarak Türkiye'de komünist kalkışmanın varlığını kanıtlamak istemişlerdi.

Duruşma Kurulu disiplinden ödün vermeme kararlılığında olduğunu her tutumuyla belli etmeye çalışıyordu. Duruşmalar genellikle sabah saat 09.30 sıralarında başlayıp, öğleden sonra saat 15.00 sıralarında bitiyordu. Sözcü hakim duruşmayı bitirirken genellikle,

"Türk Milleti adına yargı yetkisini kullanan mahkememiz, tutuklu sanıkların tutukluluk hallerinin devamına ve bundan sonraki duruşmaya adamlı olarak getirtilmesine, tutuksuz sanıkların vareste taleplerinin reddine ve bundan sonraki duruşmaya gelmeleri için As. Savcılığına müzekkere yazılmasına oy birliğiyle ve sırasıyla karar verip sanıkların yüzlerine karşı açıklanmıştır" diyerek kapatıyordu.

Duruşmalardan sonra tutuklu sanıklar getirildikleri araçlarla adamlı olarak cezaevine götürülürlerken, tutuksuz sanıklar ve izleyiciler de yine getirildikleri askeri arabalarla nizamiye kapısına kadar götürülüp bırakılıyorlardı. Çoğu kez yeterince araba çıkarmadıkları için bir kısmımız aracın içinde ayakta gidiyorduk. Bir duruşma dönüşünde, yer verenlere teşekkür edip oturmayı kabul etmediği için Muammer Aksoy' da nizamiye kapısına kadar ayakta gelmişti, fakat virajın birini dönerken sendelemiş ve düşmekten güçlükle kurtulmuştu. Şoförler virajları dönerken arabaları oldukça hızlı sürdükleri için ayakta gitmek epeyce güçtü.

Duruşmadan Vareste Tutuluyorum

6 Mart 1972 pazartesi günü duruşmalara yeniden başlandıktan sonra iddianamedeki sıraya göre sanıkların ilk ifadelerinin alınmasına geçildi. İlk gün ifadesi alınan tutuksuz sanıkların çoğu duruşmalardan vareste tutuldu. Bu durum diğer tutuksuz sanıklarda memnunluk yaratmıştı. Benim ismim iddianamenin başla-

rında olduğu için, yakında ilk ifadem alınacak ve bir terslik çıkmazsa, büyük bir olasılıkla vareste tutulacaktım.

Nitekim 9 Mart 1972 perşembe günü benim ilk sorgulama sıram geldi ve ifademi verdikten sonra duruşmalardan vareste tutulma talebinde bulundum. İfademde özetle, "benim suçumun ilkin TCK' nın 128. maddesini ihlal iken, sonradan 141/5 maddeyi ihlal haline getirildiğini, her iki maddeyi de ihlal edecek bir davranışımın olmadığını" belirttim. Vereceğim ifade metnini önceden hazırladığım için, ifade verilen bölmeye geçince hiç duraksamadan ifademi verdim. Savcı ve hakimler herhangi bir soru sormayınca, sorgulamam tamamlandı ve yerime geçtim. Aynı gün duruşma kapanırken, tüm vareste taleplerinin kabul edildiği açıklandı. Böylece artık duruşmalara gitmeyecektim.

Duruşmadan vareste tutulmak, cezaevinden tahliye olmak kadar rahatlatıcı olmuştu. Vareste kararından sonra Dil-Tarihli arkadaşım Nazmi Çakır ile birlikte, cezaevindeki yatak komşum ve Dev-Genç Davasının bir numaralı sanığı olan Tuncer Eşsizhan' ın evine gittik. Tuncer' in babası sendikacı ve solcuydu. Onların kurduğu sofrada birlikte rakı içerek vareste kararını kutlamış olduk.

Duruşmadan vareste tutulduktan sonra, Sıkıyönetim Komutanlığına başvurup 1 Numaralı Askeri Mahkemeden, Kıdemli. Hakim Yarbay Mustafa Turan imzasıyla vareste tutulduğum tarihe kadar duruşmalara katıldığımı belirten yeni bir resmi yazı aldım. 13 Mart 1972 günü Akçadağ'a gelerek bu yazıyla yeniden görevime başladım.

Bundan sonra uzun bir süre duruşmalara çağrılmadım. İlk ifadeler tamamlandıktan ve sanıklara iddianameler dağıtıldıktan sonra, savunmalara geçilmeden önce duruşmalara uzun bir süre ara verilmişti. Bu aradan sonra yine iddianamedeki sıraya göre sanıkların savunmalarının alınması aşamasına geçilmişti. Vareste tutulan sanıklar, savunma sıraları geldiği zaman ya da mahkeme gerekli gördüğü durumlarda yeniden duruşmaya çağrılıyordu. Vareste tutulduktan sonra, 6 Ağustos 1973, 3 Eylül 1973 ve 24 Eylül 1973 tarihlerinde olmak üzere üç kez duruşmaya katıldım. Son katıldığım duruşmada sözlü olarak savunmamı yaptıktan

sonra yazılı savunma metnimi de mahkemeye sundum. Bu tarihlerde duruşmalar Dışkapı' daki salonda yapılıyordu.

İlk başlarda, suçum iki ülkenin arasını açmak iken ifadelerimde, "iki ülkenin arasını açacak hiçbir faaliyette bulunmadığımı" söylerken, suçumun niteliği değiştirildikten sonraki ifadelerimde ve son savunmamda, "bir sosyal sınıfın diğerleri üzerinde tahakküm kurmasına yönelik hiçbir faaliyette bulunmadığımı" söylüyordum. Yani onlar benim suçumun cinsini değiştirince, ben de ifademin içeriğini değiştirmiştim. Savunmamı yaptıktan sonra mahkeme sonuçlanıncaya kadar bir daha duruşmaya çağrılmadım ve katılmadım.

TCK' nın 128. maddesine muhalefetten ağır cezada açılan dava sıkıyönetime aktarılırken, Tuslog Olayından sonra 171 Numaralı Gösteri ve Yürüyüş Yasasına muhalefet suçundan açılan dava Ankara Altıncı Asliye Ceza Mahkemesinde devam ediyordu. Aynı suçtan dolayı açılan iki dosyanın birleştirilmesi talebimiz incelenip karara bağlanmadığı için, ikisi de sürüp gidiyordu. Elimde bulunan mahkeme çağrı yazısına göre Altıncı Asliye Ceza Mahkemesindeki duruşma 18 Temmuz 1972'de yapılmış ve Ankara'da olduğum halde duruşmaya katılmamıştım. 25 Eylül 1973 tarihinde bu davaya da son kez katılıp ifade verdim. Daha sonra bu davanın nasıl sonuçlandığını bilmiyorum.

İdamları "Köye Haber Bülteninde" Duyuyorum

Bundan önce belirttiğim gibi çoğu günler otelde tek başıma kalıyordum. Ankara'da bulunduğum günlerde otel genellikle boş kaldığı için hiç soba yanmamıştı. Kapıların, pencerelerin pervazlarından içeri giren rüzgar, içeriyi soğuttuğu yetmiyormuş gibi, çıkardığı sesle geceleri insanın içini ürpertiyordu. Şimdilik burada kalmaya mahkumdum. Otel katibi Osman, her gelişinde küçük bir torba hızar tozu getirip sobayı yakıyordu. Fakat otele haftada ancak bir iki kere geliyordu. Akşamları battaniyelere sarılıp yatağımın üstünde kitap okumaya çalışıyordum.Yine de günler peş peşe geçip gidiyordu.

Ben cezaevinden tahliye olduktan kısa bir süre sonra, İstanbul Kartal-Maltepe Cezaevinden kaçan Mahir Çayan ve arka-

daşlarına yönelik operasyonlar yoğunlaşmıştı. Yaratılan baskı havası bütün ülkede korku yaratmaktaydı. Cezaevinden kaçan THKP-C militanlarından Ulaş Bardakçı şubat 1972'de İstanbul'da vurulurken, suçunun ne olduğu bile açıklanmayan Koray Doğan da Ankara'da evinin önünde vurulmuştu. Nihayet cezaevi firarilerine yönelik operasyon 30 Mart 1972 tarihinde, Kızıldere' de: Mahir Çayan, Cihan Alptekin, Ömer Ayna, Saffet Alp, Hüdai Arıkan, Nihat Yılmaz, Ertan Saruhan, Sinan Kazım Özüdoğru, Ahmet Atasoy, Sabahattin Kurt adlı on THKP-C militanının, yanlarındaki İngilizlerle birlikte güvenlik güçleri tarafından öldürülmesiyle sonuçlanmıştı. Son olarak da infazları önlemek için intihar saldırısına girişen Niyazi Yıldızhan da 4 Mayıs 1972'de öldürülmüştü.

Sıkıyönetim bildirilerini dinlemek, sürekli yollarda aramalara muhatap olmak ve bütün bu ölüm olaylarını duymak Akçadağ'daki yaşamımı daha da çekilmez hale getiriyordu. Her şeye rağmen ruhsal durumumu korumaya çalışıyordum.

İşte böyle bir dönemde, 5 Mayıs 1972 cuma günü akşam yattığım otelde yine tek başıma kalmıştım ve hava hala çok soğuktu. Yatağımın üzerinde sarındığım battaniyenin içinde bir şeyler okumaya çalıştım, fakat kafam karışık olduğundan okuduğuma kendimi veremiyordum. Kendi kendime, "acaba bu Akçadağ'da yatağa girmeden masanın başına geçip ne zaman kitap okuyabileceğim!" diyordum. Radyo haberlerini kaçırmamaya çalışıyordum. O akşam yine her zamanki gibi sıkıyönetim bildirileri ve bazı gereksiz hava yol haberleri dışında önemli bir haber vermemişti.

Saat 23.30 sıralarında uyumaya karar verip ışığı söndürdüm. Fakat ara sıra olduğu gibi bir türlü uyku tutmuyordu. İnsan tek başına kalınca ve bir de uykusu tutmayınca ne kurgular kuruyordu. Dedem aklıma geldi, 5 mayısın 6 mayısa döneceği gece için, "Hızır Aleyhisselam insanların kapısına gelir, dardan buhrandan kurtaracak adam arar durur!" der, sonra da, "şükür biz darda buhranda değiliz!" diye eklerdi. Hesap ettim, dedem öleli 8 sene 3 ay 3 gün olmuştu. Halit Dedem öleli de 1 sene 12 gün olmuştu. Sonra olaylarda ölen arkadaşları anımsadım. Derken 12

Martın, yasa ve kural tanımayan tutumları aklımdan geçmeye başladı. Sonra da dönüp dolaşıp geldim "acaba idam hükmünü uygulayabilirler mi?" sorusuna... İnönü kararın iptali için son bir başvuru yapmıştı, o başvuru Meclisteki kurallarla ilgiliydi galiba. Meclis koridorlarında elleriyle işaret ederek "üçe üç!" diye bağrıştıklarına göre işi usulüne uydurmuş olmalıydı bu faşistler. Oysa ne üçü kalmıştı, ne beşi! Yıllardan beri öldürüyorlar, öldürtüyorlar ve hala, "üçe, üç" diyerek intikam peşinde koşuyorlardı. Bayağı umutsuzdum, ama o gece infazın olabileceğini hiç düşünmemiştim.

Uyur-uyanık gibi sabah olmuştu, otelin önündeki belediye aile bahçesindeki ağaçlarda ötüşen kuşlar kıyameti koparıyorlardı. Elim başucumdaki radyoya uzandı. Bir süre ıvır zıvır açılış müziği çaldı, sonra "Köye Haber" bültenini okumaya başladı. Saat 06.00 olmalıydı. Köye Haber bülteninde genellikle köprü, yol, kanal yapılan, halı, kilim dokuma kursu açılan, iyi ve örnek yetiştiricilik yapıp ödül falan alan köylerin haberlerini veriyordu. Oysa o gün hiç beklemediğim "infazların gerçekleştirildiği" haberini, hiç yeri olmadığı halde bu programın içinde vermişlerdi. O anlamsız müzikten sonra, "Bir numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi tarafından haklarında verilen idam kararının Meclis tarafından onaylanması ve yasal prosedürlerin tamamlanması üzerine Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan bu gece sabaha karşı, Ankara Merkez Kapalı Cezaevinin bahçesinde arka arkaya idam edildiler" şeklindeki haber okundu, arkasından da sanki aynı türden haberlermiş gibi diğer normal köy haberlerine geçildi.

Haberi duyunca beynimden vurulmuş gibi oldum. Kalktım, radyoyu kapattım ve giyinip otelden çıktım. Nereye gideceğim belli değildi. Bilinçsizce belediye bahçesine geçtim, henüz kahveci gelmemişti, oralarda bir süre gezindim, bir-iki yaşlı adam vardı, ben onları, onlar beni görmezlikten geldik. Oralarda hiç oturmadan ayrıldım ve dönüp tekrar otele geldim. Bir süre sonra yeniden otelden çıkıp bu kez okula gittim. Diğer günlere göre yarım saat kadar önce gelmiştim. Mahir Çayan' ların cezaevinden kaçması olayını konuşurken, "bunlar köstük mü oldular, nasıl delmişler yerin altını hoca?" diyerek beni sorgulayan hademe ora-

lardaydı. Kinayeli bir üslupla, "başın sağ olsun hoca!" dedi, Kendisine hiç yanıt vermeden öğretmenler odasına geçtim. Daha sonra diğer öğretmenler de geldiler, onların da neşeleri kaçmıştı, hepsi keyifsizce derslerine girdiler.

Bir cumartesi günüydü ve yarım gün ders vardı. Ben de derse girdim. Fakat ilk girdiğim sınıfın karatahtasında ilkel çizgilerle boynuna ip geçirilmiş bir mahkum resmi çizilmişti. O sınıfta kasabanın aşiret ağası niteliğindeki bir kişinin oğlu vardı. O resmi görünce hiç kimseye hiçbir şey söylemeden, izin falan da almadan okulu terk ettim ve dolmuşa binip Malatya'ya geldim. Sokaklarda rasgele dolanıp tenha bulduğum yerlerde bağıra çağıra sövüyordum. Öğleden sonra saat 14:00 sıralarında Emniyet Lokantasına oturup içmeye başladım. Bir ara yanıma birkaç kişi geldi ve birer duble içip bir süre oturduktan sonra çekip gittiler. Çevremdekilerin, o günü diğer günler gibi, normal bir gün olarak algılaması çok ağırıma gidiyordu. Onlar da, yanlarında küsmüşüm gibi oturmamdan sıkılıp çıkıp gidiyorlardı. Lokantadan ne zaman ve nasıl kalktığımı anımsamıyordum, yalnız uyandığımda bir otel odasında elbisemle yatıyordum.

Hürriyet Gazetesi de olayı şöyle duyurmuştu:

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasını tağyir, tebdil ve ilgaya, Türkiye Büyük Millet Meclisini silahla cebren, iskat ve komünist bir rejim kurmak suçları sabit görülerek ölüm cezasına mahkum edilen Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan hakkındaki hüküm bu sabah saat 02.00-03.40 arasında infaz edilmiştir. Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan Cebeci'deki Sivil Kapalı Cezaevinin avlusunda asılarak idam edilmişlerdir...

O günden sonra her 6 Mayıs şafağında aynı duyguları yeniden yaşıyorum ve bütün Türkiye halkının benzer duygular yaşamakta olduğuna inanıyorum. Çünkü halkımızın gönlünde Onlar mitolojik birer kimlik kazandılar. O gece herkesin yüreğinde yaşattığı ve haykıramadığı isyan bütün Türkiye'yi sardı. Halk, 68 gençliğini ve dönemini Onların kişilikleriyle bütünleştirdi. 68 denilince Onlar akla gelir, Onlar anılınca 68 akla gelir.

Nitekim halkın duygularını yansıtan Ali Yüce dizelerinde, "Boyundan utan darağacı" diye serzenişte bulunurken, Can Yücel de duygularını şöyle dile getiriyordu:

Sararıp dökülmeden önce kızaran yapraklar ki onlar
Şan verdiler ortalığa bütün bir sonbahar
Mevsim dönüp de yeniden yeşermeye başlayınca rüzgar
Çıplağında o atın yine onlar koşacaklar
O çocuklar
O yapraklar
O şarabi eşkıyalar
Onlar da olmasalar benim gayri kimim var?

İnfazın üzerinden geçen yıllara rağmen o gün yaşadıklarımı hiç unutamıyorum. Her 6 Mayısta o günün şafağını yeniden yaşarken duygu ve düşüncelerimi, "6 Mayıs Şafağına İsyanımdır!" diyerek dile getiriyorum...

6 MAYIS ŞAFAĞINA İSYANIMDIR

Hıdrellez gelir, yeşerir dağlar.
Sevdalı dağların yolun kestiler,
Yeşeren umudun kolun kestiler.
Yaralı yüreğe ağıt kattılar.

O mitolojik türkümü
nasıl ünlesem şimdi?
Kerem gibi mi,
Yunus gibi mi?
Yana yana, kana kana...
Oy anam oy!..

Ağaçlara su yürümüş,
Masmavi gökyüzü,
Yaban erik çiçek açmış
Pembe gibi mi, morumsu mu?

6 Mayıs şafağına
nasıl katlandı yürekler,
Niçin ters akmadı Hatip Çayı?
Niçin isyan etmedi gökyüzü?

Güdümlü ellerin kırdığı kalem
niçin ayağa kalkmadı?
Ve niçin protesto şafağı yükselmedi
Ankara Kalesi'nden?
O kasvetli gecenin
boğulmuş sloganıyla
Haykır şimdi, haykır...
Yana yana, kana kana
"Oy anam oy!"

Akçadağ TÖB-DER Şubesini Açıyoruz

Bütün bu sıkıntıların arasında Müzekkir Saymaz, İbrahim Tonak, Mustafa Dağhan, Vahap Coşkun gibi eski TÖS üyesi öğretmenlerle Akçadağ TÖB-DER Şubesini açtık. Öğretmenlerin çok sık girip çıktığı kahvenin karşısında bir büro tutup TÖS' ün eşyalarını oraya taşıdık ve üye olacak kişileri kaydettik. Yaz tatilinde örgüt binasını açacak kişi bulunmayacağı için kapısını kilitleyip tatile çıktık. Biz tatildeyken, "Ehli Hukuk" dedikleri, galiba adliyeden emekli bir vatandaş, örgütün eşyalarını yeniden otele taşıyıp, örgüt binasını kasap dükkanı haline getiriyor. Oysa aynı yerde, sahibi aynı kişi olan sıra halinde üç tane dükkan daha vardı. Üstelik kasaplığa soyunan Ehli Hukuk, TÖS' ün eski üyelerinden Okyar Karakuş adlı bir öğretmenin babasıydı.

Tatil sırasında, Müzekkir Saymaz, İbrahim Tonak ve ben Akçadağ'da değildik. Tatil dönüşü de Müzekkir Saymaz'ın nakli çıkıp gittiği, İbrahim Tonak da köyde çalıştığı için, bu durumun nedenini araştırmak bana düşmüştü. Yer sahibinin yazın kira ödenmediğini bahane etmesi, kasap dükkanı açan kişinin de, "ben istediğim yere dükkan açarım size ne?" tavrını göstermesi üzerine kasabın oğlu olan üyemize, "baban diğer dükkanları bırakıp da niçin bizim tuttuğumuz yere kasap dükkanı açıyor?" diye sorduğumda, "ben de bilmiyorum, Ona engel olmam da mümkün değil!" diye yanıt vermişti. Fakat babasına engel olma girişiminde bulunduğunu da hiç tahmin etmemiştim.

Köy Kalkındırma Derneği Kuruyoruz

1972 haziran sonunda okullar tatil olunca önce Ankara'ya

geldim. Dev-Genç sanıklarından yeni tahliyeler olmuş ve dava eski popülerliğini kaybetmişti. O zamana kadar siyasi faaliyette bulunmayan en büyük dayım Ali Aksungur yeni kurulan TÖB-DER' in Ankara Şubesi yönetiminde görev almış, siyasi duruşu olan akrabalarımdan ortada başka kimse kalmamıştı. Ankara'da buluşabileceğim fazla arkadaş da yoktu. Nazmi Çakır ve Onunla aynı apartmanda oturan Ekrem ve Ali Meral, Şahin Ünlü ve galiba hala dışarıda bulunan Selo ile buluşup görüştüm.

Ankara'da yapacağım bir şey yoktu, bunun üzerine köyüme gittim ve bir yıl önce yarım kalan yaz tatilimi köyümde geçirdim. Sıkıyönetim bütün Türkiye'de, hala ağırlığını sürdürüyor ve jandarmalar ara sıra kahveye gelip kimlik yoklaması yapıyorlardı. Köy kahvesinde çok sayıda öğretmen ve lise mezunu genç vardı. Onlara yaşamın kahvede oyun oynamaya indirgenmesini yadırgadığımı açıkladım ve "hiç olmazsa bir köy kalkındırma derneği kuralım" dedim. Bunu coşkuyla kabul ettiler. Ermenek Kaymakamıyla ilişkisi iyi olan bir öğretmen kaymakamdan, "siyasi faaliyetlerde bulunmayıp, sporla ve köyün sıradan işleriyle uğraşacak" bir dernek kurma iznini aldı. Bu girişim örgütlenmenin en önemli kısmıydı ve gerisi kolaydı.

Daha önce kurulmuş benzer derneklerin tüzüklerinden yararlanarak bir tüzük hazırlayıp yerel Ermenek Gazetesinde yayınlatarak "Uğurlu Köyü Kalkındırma Derneği"ni kurduk. Sürekli köyde oturan Süleyman Ünsal adlı bir köylüyü başkan olmaya ikna ettik. İlk yıl derneğin yönetim kuruluna aday bulamazken ikinci yıl yapılan genel kurulda üç tane başkan adayı çıkmıştı. Uğurlu Köyü Kalkındırma Derneği, piyesler düzenledi, açık artırma yapılıp bağışlar topladı, 80 dönüme yakın boş araziyi ekilir tarla haline getirdi, buğday ekti, sattı, kıraç bir bölgeye ağaç dikti, köyler arasında spor yarışmaları düzenledi. 12 Eylül yönetimi bu derneği kapattığında köy hazinesine kalan derneğin parası ve mülkü köy yönetim kurulununkinden daha fazlaydı.

Akçadağ'da Saldırılara Uğruyorum

Tatil bittikten sonra Ankara'ya hiç uğramadan 24 Ağustos 1972'de Akçadağ'a döndüm ve oradaki sıkıcı yaşamıma yeniden

başladım. Önceki yıl beni Akçadağ'a bağlayan Müzekkir Saymaz'ın Artvin'e nakli çıkmış, gitmişti. Bir yıl önceki otel koşullarına dönmek istemiyordum. Bu nedenle bir takım ev eşyaları alarak bir ev kiraladım. Fakat daha ilk geldiğim gün başlayan ölüm tehditleri, saldırılar, laf atarak sataşmalar yıl boyu devam etti ve olağanüstü sıkıntılı bir kış geçirdim.

Sürekli evin içinde oturarak vakit geçiremediğim için, diğer öğretmenler gibi ben de kahveye çok sık gitmeye başladım. Öğretmenlerden başka ilçedeki diğer memurlar da kahveye gidiyorlardı. Dolayısıyla kahve banka, ziraat, tapu, postane memurlarının yanında, ilçenin karakol komutanı, hakimi, savcısı, hatta kaymakamı gibi üst düzey görevlileriyle ilişki kurmamı da sağlıyordu. Onlarla diyalogumun sürmesi saldırılara karşı korunmamda etkili oluyordu. Yukarıda da değindiğim gibi, Akçadağ'a dışarıdan gelen memurların hepsi hemşehri gibiydiler. Akçadağlıların bağnazlığına karşı ilçeye dışarıdan gelen memurlar da kendi aralarında dayanışıyorlardı.

Buna rağmen benim Akçadağ'daki konumum diğerlerinden çok daha zordu. Akçadağ'ın kendilerini "ülkücü" olarak niteleyenleri her gün beni dövmek için plan yapıyorlardı. Sonuçta da birçok kez saldırıya uğradım.

Okuldan çıkıp çarşıya doğru gittiğim bir gün öğle vakti, hükümet konağının yanında ve herkesin önünde, "bu memlekette komünist barınamaz" diyerek üstüme saldırdılar. Mayıs ayı idi, kaldırımda budanmış kavak dalları vardı, elime bir dal alıp kendimi savunmak istemiştim, fakat sürü halinde saldırdıkları için kendimi savunmam mümkün değildi. Jandarmaya yakın olduğu için çok kısa süre içinde dayak atıp kaçtılar. Akçadağ'ın hakimi, kaymakamı, doktoru, jandarması... tümü dışardan gelmişlerdi ve hepsi de Akçadağlıların "yobaz" olduğunu söylüyordu. Doktor üç günlük rapor verdi, jandarma saldırganları yakalayıp nezarete attı. Savcılığa çıktığımızda saldırganlar elime sarılıp af dilediler ve savcının ricasıyla şikayetimi geri aldım. Başka bir gece evimin kapısı çalınıp dışarı çıktığımda, dağa kaçırmak istediler, ev sahibim yaşlı karı kocanın gürültümüze dışarı çıkıp müdahale etmesi üzerine de kaçtılar.

Yine başka bir gün kahvede otururken, sandalyelerle üzerime saldırdılar. Yanımda, o sırada Akçadağ Lisesine yeni atanan, cezaevinde birlikte kaldığımız TÖS Davası sanıklarından Güner Kelek de vardı. Onun devrimci olduğunu henüz bilmiyorlardı. Fakat Güner bana saldıranlara, "arkadaşım burada yalnız değil" diyerek, benden önce karşı koydu ve ben dayak yemekten kurtulduğum halde O dayak yedi. Üstelik benim Ankara'ya naklim çıktıktan sonra Akçadağlılar Onu çok rahatsız edeceklerdi.

TÖB-DER Genel Kurulunda Akçadağ Şubesinin temsil edilebilmesi için şube kongresini yapmak zorundaydık. Doğru dürüst bir yeri bile olmayan örgütün kongresini toplamamız çok zor olacaktı. Nitekim birkaç kez kongre duyurusu yaptığımız halde yönetim ve denetim kadrolarını oluşturacak kadar katılım sağlayamıyorduk. Nihayet İbrahim Tonak, Mustafa Dağhan ve ben hayali 30 kişinin katılımıyla şube genel kurulunu yaptık, organları oluşturduk ve kongreyi tamamladık. Kaymakamın temsilcisi de, kaymakamın bilinci dahilinde tutanakları imzalayarak bizim eylemimize ortak oldu. Onun bu tutumu, 12 Martın yasakçılığına rağmen, nitelikli yöneticilerin hala var olduğunu gösteriyordu.

12 Mart Dönemi Sona Eriyor

Nihat Erim'in 12 Mart Darbesinden hemen sonra kurduğu "Beyin Kabinesi" denilen hükümetten on bir bakan istifa edince, aynı yılın sonunda İkinci Erim Hükümeti kurulmuştu. "Artık Türkiye'ye 6. Filo rahatlıkla gelebilir" diyen ve Amerika'nın isteği üzerine afyon ekimini sınırlayan Erim, 1961 Anayasasını değiştirerek zulüm, baskı ve işkence uygulamasını bütün şiddetiyle sürdürmüştü. CHP içinde yükselen muhalefet nedeniyle Erim istifa edince, 1972 ilkbaharında Ondan daha baskıcı Ferit Melen Hükümeti kurulmuş, Onun arkasından da 1973 ilkbaharında 12 Mart Döneminin son faşist hükümetini Naim Talu kurmuştu. Bunların ikisi de Erim kabinelerinde bakan idiler.

Böylece, 12 Mart döneminin her hükümeti, kendinden önceki hükümetten daha faşist ve gerici ve de daha saldırgandı. Dolayısıyla devrimciler 1973 yılında, önceki yıllardan daha fazla baskı görmüşlerdi. Ancak faşizme karşı direnen devrimcilerin çoğu öldürüldüğü ya da tutuklandığı için güvenlik güçlerinin operas-

yonları azalmıştı. 12 Mart döneminin son kanlı operasyonlarından biri, 24 Ocak 1973'te Munzur Dağı' nda gerçekleştirilmişti. Bir jandarma müfrezesiyle çatışmaya giren TİKKO militanlarından Ali Haydar Yıldız öldürülmüş, İbrahim Kaypakkaya da yaralı halde yakalanmıştı. Daha sonra, 16 Mayıs 1973'de Kaypakkaya' da işkenceden ölmüştü. Buna rağmen sıkıyönetimin kamuoyu desteği gittikçe zayıflamaktaydı. Her yerde, "bu kadar da olmaz" deniliyordu. Sonuçta, tutuklanan demokrat öğretim üyeleri sıkıyönetim mahkemelerinde aklanmışlar ve salıverilmişler, bazı uydurma dava dosyası iptal edilmiş, bazı mahkemeler de lağvedilmişti. Dolayısıyla 1973'ün sonlarına doğru artık sıkıyönetimi sürdürmenin hem zor olduğu, hem de pek gereğinin kalmadığı anlaşılmıştı. Bu nedenle de, zamanı gelen seçimin yapılması, normal koşullara geçmenin aracı olacaktı.

1973 yılı içinde Türkiye genelinde başka önemli gelişmeler de oldu. Cevdet Sunay' ın Cumhurbaşkanlığı süresi doldu. Ordudaki görevinden istifa ettirilip kontenjandan senatör atanan Faruk Gürler' i cumhurbaşkanı adayı gösterdiler. Fakat Meclis Onu cumhurbaşkanı seçmeyip, tarafsız ve demokrat kişiliğiyle tanınacak olan Fahri Korutürk' ü Cumhurbaşkanı seçti. CHP içinde, Erim Hükümetlerini destekleyen İsmet İnönü'ye karşı bir muhalefet hareketi yürüten Bülent Ecevit, Onu devirerek genel başkan seçildi ve CHP tarihsel bir dönüşüm yaşadı. Nihayet 14 Ekim 1973 günü genel seçimler yapıldı

14 Ekim seçimlerinde, küçük bir parti durumuna düştüğü sanılan CHP, sıkıyönetim uygulamalarına karşı kamuoyunun tepkisini olarak 186 milletvekili çıkarırken, ordunun müdahalesi üzerine iktidarı terk edip giden Demirel'in AP' si 159 milletvekili çıkarabildi. MSP 48, DP 45, CGP 13, MHP 3, Birlik Partisi 1 ve bağımsızlar 5 milletvekili çıkardılar. Seçimlerin yapılıp halkın iradesiyle oluşan parlamentonun yeniden göreve başlamasıyla 12 Mart dönemi resmen kapandı.

Ankara'ya Naklim Yapılıyor

1973 yılında benim yaşamımda da önemli gelişmeler oldu. Hiç beklemediğim halde, Haziran 1973'te Akçadağ Lisesinden Ankara Mamak Lisesine naklim çıktı. Hiç olasılık vermediğim

halde usulen yaptığım nakil isteğimin kabul edilerek, yıllarca ikamet ettiğim Saimekadın' a en yakın liselerden birine atanmam hoş bir sürpriz olmuştu.

Akçadağ'daki yaşam koşullarım, Dev-Genç duruşmalarına katılmam ve Ankara'ya gittiğim zamanlar bilgi alabileceğim kişilerin olmayışı gibi nedenlerle 1971 sonlarından beri cezaevinde oldukları halde dayım gillerle görüşme olanağım olmamıştı. Naklim Ankara'ya çıktıktan sonra bu ihmalimi gidermek istiyordum.

Önceki sayfalarda değindiğim gibi Akçadağ'a yeni atandığım haziran 1971'de, Malatya'da dayım Mustafa Aksungur' la görüşmüştüm. Bu görüşmemizde, Şevket Süreyya Aydemir'in Tek Adam adlı eserini okumakta olduğunu, eserde anlatılanların Anadolu'da baştan aşağı örgütlenme konusunda ilginç bir örnek olabileceğini söylemişti. Bu sohbetimizden Onun, o tarihlerde Vatan Partisini yeniden kurmaya çalıştığını anlamıştım. Bana da her şeye rağmen görevime devam etmemi telkin etmişti. Daha sonra, (cezaevinden tahliye olduğum kasım 1971 olabilir), Ankara Ulus'ta Orhan Aydın'la karşılaşmış ve bir kafeteryada bir-iki saat kadar sohbet etmiştik. O da bu sohbetimiz sırasında Vatan Partisi'nin örgütlenme çalışmalarının sürdürüldüğünü söylemişti. Bundan sonra, kendileriyle bir daha görüşemeden cezaevine düştüler.

Daha sonra öğrendiğime göre, Dr. Hikmet Kıvılcımlı yurtdışına çıktıktan sonra Mustafa Aksungur, Orhan Aydın ve arkadaşları, mayıs 1971'den itibaren yeniden Vatan Partisini canlandırmak isterler. Eylül veya ekim 1972'de Adana'da gözaltına alınan Alaaddin Orhan, Vatan Partisi için yürütülen çalışmalar ve bu çalışmayı yürütenler hakkında sıkıyönetime bilgi verir. Bundan bir ay kadar sonra, Adana Sıkıyönetim Komutanlığı bu bilgilere dayanarak, Mustafa Aksungur, Orhan Aydın, Rauf Aksungur, Ömer Livaneli, Bozan Kara, Nurettin Hiçyılmaz vd. Vatan Partisi çalışmalarını yürüten kişileri, TCK' nın 141. maddesini ihlalden tutuklar ve böylece bu partinin canlandırılması önlenir.

1973 yaz tatili başlayınca Akçadağ'dan ayrılıp, 6 temmuzda Ankara'ya geldim. Ankara'da dayım Ali Aksungur' la görüştü-

ğümde, Rauf ve Mustafa Aksungur' un Adana Sıkıyönetimde tutuklu bulunduklarını söyledi. Onların tutuklu olduklarını biliyordum, fakat yerini ve görüşme koşullarını bu görüşmemizde öğrenmiştim. Görüşmeden sonra, kendilerini ziyaret etmek için Adana'ya gideceğimi belirtince, Ali Aksungur ve akrabalardan diğer bazı kişiler de gelmek istediler. Bunun üzerine 13 Ağustos 1973 pazartesi günü 5-6 kişi halinde Adana'ya gidip onları ziyaret ettik. Dayım ve arkadaşları 1974 temmuzunda 1803 Af Yasası gereğince tahliye olabildiler.

Ankara'ya Naklolduktan Sonra Açığa Alınıyorum

Ankara'ya naklim çıktıktan sonra nakil kuralının gereği olarak eylül dönemi sınavlarını yaptıktan sonra Akçadağ'dan ayrılacaktım. Haziranda evi boşalttım, eşyalarımı Tunceli' li Postane Müdürü postayla arkamdan Ankara'ya göndermişti.

Eylül dönemi sınavları için tekrar Akçadağ'a gittiğimde, naklimin çıktığını öğrenen faşistler ilçeden ayrılmadan önce, mutlaka beni dövmek istiyorlardı. Bu durumu jandarma komutanına bildirdiğim halde Akçadağ'da her an bir saldırıya uğrayabilirdim. Geceleri genellikle Malatya'da kaldım. Nihayet hiç ummadıkları bir zamanda 14 Eylül 1973 Cuma günü Akçadağ'ı temelli terk ettim. 2 gün Malatya'da kaldıktan sonra oradan da ayrılıp, Ankara'ya geldim ve yaşamımın en sıkıntılı dönemlerinden biri kapandı.

Ankara dönüşünde de ilginç bir olay yaşadım: Dil-Tarihten tanıdığım, o zaman Malatya Liselerinin birinde öğretmenlik yapan Mustafa Yılmaz, Malatya'dan ayrılırken, iki kiloluk bir kaçak çay paketi emanet edip Halit Çelenk'e vermemi söylemişti. Yolculuğumun her yönden güvenlikli geçmesi için yeni kurulmuş lüks bir firma olan Beydağı Otobüs Firmasıyla gidiyordum. Darende'yi geçtikten sonra kaçakçılık şubesi ekipleri otobüsü durdurdu. Polisin biri otobüse binip bagajı aradı ve benim koltuğun üstündeki iki kiloluk kaçak çay paketini buldu. "Kimin bu?" diye sormasına gerek kalmadan benim olduğunu söyleyip, isteği üzerine aşağı indim. Ben, iki kilo çaydan ne olacak falan demiştim, fakat otobüsün şoförüyle muavini, "ağabey firmamız yeni kurul-

du, 'kaçak işlere karıştı' diye adı çıkar, koca otobüste iki kilo çayı idare edin!" diye adeta yalvarıyorlardı. Polis ise, "bu gece ben bunu yakalamak zorundayım, iki gün sonra isteyin ben size vereyim!" diyordu. Üstelik 42,5 lira da para cezası kestiler, ödedim. Ankara'ya geldikten sonra, o zaman TÖB-DER' in avukatı olan Halit Çelenk'e gidip olayı, ceza kestikleri kısmı hariç anlattım.

27 Eylül 1973'te Mamak Lisesinde göreve başladım, 20 Kasım 1973 günü, 657 Sayılı Kanunun 140. maddesi gereğince açığa alındım.

Naim Talu Hükümeti giderayak buna benzeyen uygulamalar yaptığı için açığa alınmam bana çok doğal gelmişti. Bu nedenle okul müdürü dersin ortasında hizmetlinin biriyle beni çağırtıp, çok üzüntü içindeymiş gibi rol yaparak zarfı elime uzattığında, boş yere benim yüzümde üzüntü belirtisi görmeye çalışmıştı. Çünkü zarfı elime alınca, zaten bunu beklemekte olduğumu söyleyip gülümseyerek odasından çıkmıştım.

Açıkta kaldığım sürede maaşımın bir kısmını veriyorlardı ve hiçbir lüksü olmayan bir kişi olarak tek başıma bu para bana yetebilirdi. Fakat yaşamımı salt karnımı doyurmaya indirgemek bana çok zor geldiği için eski arkadaşlarla yeniden buluşmaya başladım. O sıralarda DTCF FK' nin ilk üyelerinden Oktay Tuğcu, ağabeyinin yürüttüğü kitapçılık işini kendisi de yapmaya çalışıyordu. Fakat bazen akşama kadar hiç kitap satışı yapamıyordu. Bunu üzerine Zafer Çarşısının önündeki kaldırıma Onun kitaplarını yayıp, satış yaparak kazanç payı alıyorduk. Daha sonra Oktay'ın kitaplarının bir kısmını Eskişehir'de kitapçılık yapan, Dil-Tarih olaylarında kolu kopan Mustafa Taylan' ın dükkanına naklettik.

1974 yılbaşında postanenin önünde, Ankara Belediye Başkanı Vedat Dalokay' dan aldığımız izinle ruhsatlı kartpostal satışı yaptık. O tarihlerde Kocatepe Camisi yakınlarında piknik açan Ömer Özdal ile Yusuf Cacım' ın dükkanına gidip arkadaşlarla buluşuyorduk. Mehmet Kurnaz'ın organize ettiği Mimarlar Odasının haftalık bültenlerini ve aylık dergilerini zarflama, pullama ve postalama işini yaparak harçlık sağlıyorduk. Bütün bu işler nedeniyle açıkta kaldığım süre içinde hiç boş ve parasız kalmadım.

Dev-Genç Davası Karara Bağlanıyor

25 Aralık 1973 salı günü, evde otururken saat 13.00 radyo bülteninde Dev-Genç davasının sonuca bağlandığını öğrendim. Radyodan dinlediğime göre 84 kişi beraat etmişti, 151 kişi de 5 ay ile 20 yıl arasında çeşitli cezalara çarptırılmışlardı. Bu davanın sanık sayısı 256 iken bu iki rakamın toplamı 235 idi. İlk olarak haberdeki bu çelişki dikkatimi çekti, sonra "demek ki ben duruşmalara katılmadığım dönemlerde bazı kişileri davadan ayırmışlardır" diye düşündüm. Acaba ceza almış mıydım, ceza almışsam tutuklanabilir miydim, dava temyiz edilmiş miydi, duruşmaya katılan olmuş muydu? Bu gibi düşünceler kafamı meşgul ediyordu. Kafamın bu karışık durumunda, belki bir daha hiç uğrayamayacağımı düşünerek görevden alındığım Mamak Lisesine gitmeye karar verdim. Çünkü geçmişten kalma alamadığım ücret eksiği vardı, belki onu alabilirdim.

Okulun giriş kapısının yanındaki panoda, okulla ilgili çeşitli etkinliklerin resimleri asılıydı. Bu resimlerin arasında, açığa alınmadan hemen önce, 29 Ekim ve 10 Kasım törenlerinde çekilip büyütülen resimlerim gözüme ilişti. Kapıdan girer girmez, okulun öğretmen ve yöneticileri hiç beklemediğim bir ilgi gösterdiler. O zaman bu ilgi beni duygulandırmıştı. Fakat özellikle idarecilerin bu ilgisinin başka nedenleri olduğunu daha sonra anlayacaktım.

Açığa alma uygulamalarına rağmen, sıkıyönetim dönemi hükümetlerinin gidici olduğunu ve kurulacak yeni hükümette CHP'nin görev alacağını herkes anlamıştı. Ufukta CHP hükümetinin görünmesi çoğu kişiyi şimdiden demokrat kılığa sokmuştu. O zaman bana bu kadar ilgi gösterilmesine rağmen, bir buçuk yıl sonra MC Hükümeti temelli görevime son verdiğinde okulu tek başıma terk edecek ve sonrasında da "geçmiş olsun" ziyaretine gelen bile olmayacaktı. Faşistler beni Mamak Çarşısında bindiğim dolmuşu çevirip döverken, dolmuştaki okul personeli ve öğretmenleri seyredecekti. Faşistler her yerde beni sıkıştırmaya çalışırken bir tek kişi bile benimle birlikte yürümeye cesaret edemeyecekti. Zaten 70 kadar personelden TÖB-DER üyesi sadece birkaç kişi vardı. CHP iktidar ortağıyken demokrat kılığına girenle-

rin hepsi, Milliyetçi Cephe kurulur kurulmaz ülkücü olup çıkacaklardı. Fakat ben o zaman onların yapay ilgi gösterdiklerini anlayamadığım için eski iş yerimden çok memnun bir biçimde ayrılmıştım.

Mahkemenin benimle ilgili sonucunu öğrenmek için Mamak'tan TÖB-DER Genel Merkezine geldim, TÖB-DER' in beş avukatından hiçbirisi duruşmaya katılmamıştı ve herkesin duyduğu genel bilgiler dışında bilgileri de yoktu. Bunun üzerine Avukat Orhan İzzet Kök'ün bürosuna gittim, O da yerinde yoktu. Devrimci yayınların satıldığı ve boş devrimcilerin gezindiği Zafer Çarşısına gittim, sağda solda karşılaştığım arkadaşların hiçbirinin sonuçtan ayrıntılı haberleri yoktu. O akşam Mimar Mühendisleri Odasının bültenini postalayacağımız için Zafer Çarşısından ayrıldıktan sonra erkenden Odaya gittim. Bülten çıkmış bizi bekliyordu. Birlikte çalışacağımız diğer arkadaşlar geldikten sonra paketleme işine başladık. Yaptığımız iş, tek gidecek olan bültenleri zarflayıp toplu gidecek bültenleri paketledikten sonra postaneden bir geceliğine tutanakla aldığımız pul makinesiyle pullayarak götürüp postaneye vermekti. İşimiz genel olarak sabaha kadar sürdüğü için sık sık çay demliyorduk ve gelip gidenler de bizim yanımıza uğrayıp, çay içerek sohbet ediyorlardı.

Saat 17.30 sıralarında Sait Kozacıoğlu geldi ve Dev-Genç davasının sonuçlarının Zafer Çarşısındaki kitapçılara liste halinde asıldığını söyledi. Az sonra dışarıdan, birlikte dergi paketleyeceğimiz Mehmet Kurnaz geldi, O da İsmet İnönü'nün öldüğünü söyledi. Bunun üzerine birlikte çalıştığımız arkadaşlardan Selahattin Yardım (Selo), Zafer Çarşısına gidip sonucu öğrenip geleceğini söyleyerek çıktı.

Selo çıkıp gitmesinden az sonra elinde Hür Anadolu adında akşam yayınlanan bir Ankara gazetesiyle geldi ve "Zafere gitmeme gerek kalmadı, bu gazete her şeyi yazıyor" dedi. Gazete büyük bir manşetle İnönü'nün saat 16.10'da öldüğünü, bir alt haberle de Dev-Genç davasının sonuca bağlandığını yazıyordu. Dev-Genç Davasıyla ilgili haberin iç sayfalardaki devamında, 20 yıl hüküm alanlardan başlayarak beraat edenlere kadar tüm sanıkların ismi, milli piyango sonuçları gibi yayınlanmıştı. Benim

ismim listenin en uzun sırası olan 5 sene, 6 ay, 20 gün hapis, 1 sene 7 ay 10 gün genel gözetim cezası alanların arasındaydı. Gazete davanın avukatlar tarafından temyiz edileceğini de yazıyordu. Böylece kafamdaki belirsizlik gitmiş ve kısmen rahatlanıştım.

Dergi ambalajlama işimizi ancak sabah saat 09.00 sıralarında bitirip sokağa çıkabilmiştik. Gazete, radyo televizyon haberlerinin çoğu İnönü'nün ölümüyle ilgili olduğu için Dev-Genç Davasının bitmesi ile ilgili haberler gölgede kalmıştı. Bu durum devrimci çevrelerden ziyade, isimleri bolca anılmadığı için mahkeme kurulu üyelerini rahatsız etmişti. Bakanlar Kurulu İnönü'nün Anıtkabir'e gömülmesine karar verdi ve 28 Aralık 1973 günü Anıtkabirde bulunan şimdiki kabrine defnedildi.

Bakanlığın açığa alma kararı için TÖB-DER aracılığıyla Danıştay'a dava açtık. Fakat dava sonuçlanmasına gerek kalmadan CHP-MSP koalisyonu kurulup 7 Şubat 1974 günü meclisten güvenoyu aldı ve yeni Milli Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ açığa alınan öğretmenlerin geri döndürüleceğini açıkladı. Mart ayında yeni mali yıla geçileceğinden, alamadığım maaşlar düyuna kalacağı için şubat ayı bitmeden göreve başlamalıydım. Bu nedenle evrakı elden takip ederek işlemleri bir an evvel bitirip, 26 Şubat 1974 günü açığa alındığım Mamak Lisesinde yeniden göreve başladım. Göreve başlar başlamaz yeni atanan okul müdürü bana okulun idari kadrosunda görev vermek istedi. O kadar çok ısrar etti ki, bunu kabul etmek zorunda kaldım.

1974-1975 döneminde okulun en etkin görevlilerinden biriydim. CHP her zaman olduğu gibi okula bir müdür ataması yapamadığı için, iyi niyetli bir kişi olan başyardımcı Mehmet Toker müdürlüğe vekalet ediyordu. Diğer yardımcılar da iyi niyetli demokrat kişilerdi. Ücretli derslerin çoğu demokrat düşünceli avukat arkadaşlara verilmişti. Öğrenciliğinde DTCF FK' nin en aktif üyelerinden birisi olan Necla Ülkü ücretli İngilizce derslerine giriyordu. Yine DTCF devrimcilerinden yüksek öğretmenli Fethiye Çetin Edebiyat öğretmeniydi. Okuldaki etkinliklerin çoğu bizim inisiyatifimizle gerçekleştiriliyordu. Fakat her zaman olduğu gibi bu süreç fazla uzun sürmeyecekti.

CHP-MSP Koalisyonu oluşturulurken yapılan pazarlık sıra-

sında çıkarılacak af yasası konusunda epeyi çekişme olmuş ve sonunda 141 ve 142. maddeleri içeren bir af yasası çıkarılması konusunda anlaşmaya varmışlardı. Fakat daha sonra af yasası taslağı meclis gündemine geldiğinde MSP' liler diğer gerici partilerle işbirliği yaparak bu iki maddeden hükümlü olanların affına karşı çıktı ve bu maddeleri dışlayan 1803 sayılı Af Yasası çıkarıldı. Fakat Anayasa Mahkemesi bu dışlamayı anayasanın eşitlik ilkesine aykırı bularak, 5 Temmuz 1974 tarihinde yasanın bu hükmünü bozdu ve yasayı "genel af yasasına" dönüştürdü. Böylece bu maddelerden tutuklu çok sayıda devrimci tahliye oldu, benim aldığım hüküm de sonuçlarıyla birlikte af kapsamına girmiş oldu.

Temelli Görevden Alınıyorum

CHP-MSP Koalisyonu, Kıbrıs müdahalesiyle sağladığı kamuoyu desteğine rağmen fazla uzun ömürlü olamadı ve bozuldu. CHP erken seçime giderek, kamuoyunda sağladığı bu desteği malzeme yapıp iktidara gelmek istediyse de, bunu beceremedi ve iktidardan çekildi. Çeşitli hükümet senaryolarından sonra Sadi Irmak, sıkıyönetim döneminin ara hükümetlerine benzeyen bir hükümet kurdu ve güvenoyu alamadığı halde, alternatifi olmadığı için 3-4 ay ülkeyi yönetti. Bu süre içinde sağ partiler yaptıkları pazarlıklar sonucunda aralarında anlaşarak hükümeti kurma noktasına geldiler. Bu gelişmelerden sonra nihayet, 1975 yılı mart ayının 19'unda çarşamba günü Süleyman Demirel'e hükümeti kurma görevi verildi. Demirel uzun bir çalışmadan sonra meclisteki tüm gerici partileri birleştirerek Milliyetçi Cephe (MC) adını alan koalisyonu oluşturdu. Kurulan hükümet yoğun bir çabadan sonra, Meclisteki kritik aritmetiği aşıp güçlükle güvenoyu aldı.

Milliyetçi Cephe Hükümeti kurulduktan hemen sonra tüm demokrat çevrelere karşı, intikam alırcasına büyük bir baskı uygulamaya başladı. Üniversitelere faşist saldırılar yoğunlaştı, ölümle biten olaylar ülkenin her tarafına yayıldı. Ayrıca tüm kurum ve kuruluşlarda akıl almaz bir kadrolaşma faaliyeti başladı. Bu çerçeve içinde Milli Eğitim Bakanlığı'nın işleri tamamen MHP'nin yetkisine verildi, sürgün, kıyım ve kadrolaşma çalışma-

sı mevcut yasalar ve Danıştay kararları çiğnenerek sürdürüldü. İl Milli Eğitim müdürlerinin tümü ve okul müdürlerinin çoğu değiştirildi. Hizmetlilere varıncaya dek milli eğitim bünyesindeki görevli kadroların tümü MHP düşüncesine hizmet edecek kişilerle doldurudu. Öğretmen sürgünleri ve kıyımları akıl almaz boyutlarda sürüp gitti. Sürgün ya da kıyıma uğramayan demokrat öğretmenlere devrimci çevreler şüpheyle bakmaya başladılar. Antakya' lı Ozan Ali Yüce bu durumu dizelerinde, "Göçtü bütün sevdiklerim/ Nakışlı yasalar gereğince/ Beni de sür sürgüncü başı/ Islığımla yazdım dilekçe" diyerek anlatıyordu.

Böyle bir ortamda ıslıkla dilekçe yazmama gerek kalmadan bu kıyımdan ben de nasibimi aldım. Nitekim Milli Eğitim Bakanlığı Müdürler Komisyonunun 1.7.1975 gün ve 405.1, 89 sayılı yazısı ile görevime temelli son verildi. Görevime son verme yazısı bana ulaştırılmadan 14 Temmuz 1975'te askere alındığım için yazı bana, kısa devre askerlik görevim bittikten sonra 24 Ekim 1975 tarihinde tebliğ edilebildi.

13 Kasım 1975 günü TÖB-DER aracılığıyla Danıştay'a dava açtım. 22 Aralıkta da Danıştay 5. Dairesinin oybirliğiyle aldığı yürütmeyi durdurma kararının yazılı metnini alıp göreve iade edilmem için Milli Eğitim Bakanlığına başvurdum. Milli Eğitim Bakanlığı bu tür kararları işine geldiğinde uyguluyor, gelmediğinde uygulamıyordu. Benim yürütme durdurma kararını da doğal olarak uygulamadı. Ancak başvurum üzerine o zamanki Milli Eğitim Bakanı Ali Naili Erdem ile ilginç bir diyalogumuz oldu. Bakan, görevden alınan benimle birlikte yedi öğretmeni makamına kabul ederek, "bıyıklarınızı kesin, birer takım elbise giyin, birer kravat takın ve makamıma gelip, 'Sayın Bakanım bu vatanın evlatları olarak bu camiaya hizmet vermek istiyoruz, bizi görevimize iade eder misiniz?' deyin. Ben de, 'ne kıymetli öğretmenlerim varmış, fakat aleyhlerinde düzenlenen yanlış tezkiye yüzünden yanlış işlem yapmışız' diye düşüneyim ve sizi görevinize iade edeyim. Şimdi çıkın gidin!" dedi.

Sonuçta biz bakanın önerdiği teslimiyetçi tutumu göstermediğimiz için görevimize döndürülmedik. Fakat iki arkadaşımız bu görüşmeden 20 gün kadar sonra eski görev yerlerine dönmüşler-

di. Onları şu anda suçlamak istemiyorum. Fakat bu arkadaşlardan biri o günlerde beni görünce, "Bakanlık bizi göreve başlatmazken nasıl oldu da seni göreve başlattı?" diye sormuşum gibi kendiliğinden, çalıştığı okulda kendi branşında başka öğretmen bulunmadığı için görevine döndürüldüğünü belirtmişti. Oysa yıllar sonra öğrendiğime göre, Müdürler Komisyonunda benim görevden alınma durumum görüşülürken içlerinden biri, "Mamak Lisesinde hiç tarih öğretmeni kalmıyor" diye çekince belirttiğinde orta öğretim şube müdür yardımcılarından biri olan Abdurahman Örs, "ben Mamak Lisesinde tarih dersine girebilirim, bu şahsın görevden alınması gerekir" diyor ve gerçekten de anılan bu kişi bir yıl boyunca Mamak Lisesinde ücretli tarih derslerine giriyordu. Yine de tarih derslerinin bir kısmı açık kaldığı için, dışarıdan getirilen avukatlara ücretli tarih dersi verdiriliyordu. Zaten öğrencilerin dersinin açık geçeceği endişesiyle, istemediği bir öğretmeni görevine iade etmesi MC Hükümetinin tabiatına aykırıydı.

TÖB-DER Basın-Yayın İşçisi Oluyorum

MC Hükümetinin, basit bir yer değiştirmesinde bile yaptığı tüm haksız uygulamalarına karşı Danıştay'a dava açılıyordu. O zaman bölge idare mahkemeleri olmadığı için yurt çapında açılan tüm davalara Ankara'daki Danıştay bakıyordu. Sürgün ve kıyımlar o kadar çoktu ki, Danıştay'ın açılan davalara ilişkin kesin karar alması yıllar sürüyordu. Bu durumda benim göreve ne zaman döneceğim, daha doğrusu dönüp dönemeyeceğim belli değildi. TÖB-DER, görevine son verilen üyelerine hukuki yardımın yanında altı ay karşılıksız maaş ödüyordu. Görevden alınanların çoğu bu altı ay içinde ya eski görevine dönüyor, ya da kendisine yeni bir iş buluyordu.

Benim de altı aylık süre dolmadan kendime yeni iş bulmam gerekiyordu. Beraber görevden alındığımız arkadaşlardan felsefe öğretmeni Hasan Kul Ankara Belediyesinde işe başlamıştı ve benim de belediyede çalışmamı öneriyordu. Beni her gördüğü yerde de, "Vedat Dalokay, MC' nin görevden aldığı öğretmene iş vermeyip de kime iş verecek, sen de gel birlikte belediyede çalışa-

lım" diyordu. Çünkü o zaman Ankara Belediye Başkanı Vedat Dalokay, demokrat kişiliğiyle tanınmış bir başkandı...

MC mağdurları genellikle öğleden sonraları TÖB-DER' de buluşup sohbet ediyorduk. Belediyede işe girmeyi düşündüğüm sıralarda bir akşam, yine genel merkezde sohbet ederken dürüst, devrimci ve renkli kişiliğiyle herkesin sevdiği ve yakından tanıdığı Mehmet Koç bana, "orada burada ne iş arayıp duruyorsun, at şu salona bir masa yarın kendi örgütünde işe başla" dedi. Sohbet sırasında orada bulunan bazı genel merkez yöneticileri de Mehmet Koç'un bana yaptığı bu öneriyi duymuşlar ve bunu uygun bulmuşlardı. Çünkü o zaman örgütün iş yoğunluğu epeyce artmışı. Ertesi gün TÖB-DER Genel Başkan Cemil Çakır beni oralarda görünce kendiliğinden bana yaklaşıp, "Mehmet Koç senin burada çalışmanı öneriyor, ne diyorsun?" dedi. Onun bu öneriyi bana da yaptığını ve uygun bulduğumu belirttim.

O sırada cezaevinden tanıdığım, görevden alınan Abdullah Kaya adlı başka bir öğretmen de orada çalışıyordu. Daha işe başlamadan önce, Onun isteğiyle bülten ve dergi paketlendiği geceler sabaha kadar ben de TÖB-DER elemanlarıyla birlikte çalışıyordum. Abdullah, benim orada çalışacak olmamı büyük bir sevinçle karşıladı ve bir an evvel işe başlatılmam için MYK üyelerine telkinde bulundu.

Bu gelişmelerden sonra MYK kararıyla, TÖB-DER Genel Merkezine basın yayın işçisi olarak işe alındım. O zaman genel merkez bünyesinde avukatlar dışında on kadar eleman çalışıyordu. Örgütün, bülten ve dergi çıkarıp dağıtma, gelip gidenlerle ilgilenme, evrak getirip götürme, muhasebe, yazışma, çay, temizlik gibi pek çok işleri vardı ve dolaysıyla ben oraya bir fazlalık olarak alınmamıştım. Nitekim benden sonra başka elemanlar da alınmıştı.

TÖB-DER' de, kendime ait "ertelenmesi ve vazgeçilmesi mümkün olmayan" en önemli işlerimi yaptığım gibi çalışıyordum. Bürodaki elemanlarla uyum içinde üretken bir iş yeri yaratmıştık. Denetleyen, sorgulayan kimse yoktu, sabah zamanında herkes gelir, akşam iş bitimine kadar kaytarmadan görevini yapardı. Oradaki arkadaşlarla birlikte çalıştığım süre, çalışma ya-

şamımın en güzel ve en verimli yılları oldu. Çay işlerine bakan Matem, ortalığın düzenine bakan Cahit, büronun kıdemlisi Memet Yalçın,[13] Abdullah Kaya, daktilocu Cevat, Öner, muhasebeci Bekir, avukatlık bürosunda çalışan Necati, Emine ve diğerleri hepsi çok iyiydiler...

Basın yayın işçisi olarak çalışırken, Ankara'da yapılan tüm miting ve etkinliklere katılabiliyor, istediğim siyasi partiye girip çıkabiliyordum. Demokratik güçlerin yapacağı mitinglerin el ilanı ve bildirilerini dağıtıyor, afişlerini asıyordum. Tıpkı Dil-Tarihteki yıllarımda olduğu gibi ara sıra karakollarda sabahlıyordum.

1 Mayıs 1976 İstanbul Mitingi için hazırlanmış afişleri direklere asarak Demirtepe' den Maltepe'ye doğru giderken tıpkı devrimcilerin kılığında iki sivil polis önümüze geldi. Afişlerin neyle ilgili olduğunu sordular. 1 Mayıs afişleri olduğunu söyledik.Sivillerden biri, "nereleri afişleyeceksiniz?" diye sordu. Ben de, "polis gelip yakalayıncaya kadar nereleri afişleyebilirsek!" demiştim ki, tam o sırada ekip arabası önümüzde durdu. Bu kez sivil polis, "öyleyse geldi işte polis arabası!" dedi. Ekip arabasına bindirilip Çankaya Karakoluna götürüldüğümüzde içeride gezinecek kadar bile yer kalmamıştı. Komiser, "biz bunların ancak bu geceki çalışmalarına mani olabiliriz" dedi. Daha sonra komiser, kimlik tespiti yapmak için üçer dörder kişi halinde içeri almaya başladı. Sabah kimlik tespiti ancak bitmişti.

TÖB-DER' de çalışırken, resmi bir kurumun sıkıcı disiplini yoktu, örgüte gelip giden devrimci demokrat kişilerle sürekli diyalog halindeydim. Parti, sendika ve derneklerin genel kurullarını ve tüm ülkede olup biten siyasi gelişmeleri yakından izleyebiliyordum. MC Hükümetinin haksız uygulamaları ile çeşitli yerlerde gelişen çatışma, tutuklama ve ölüm gibi haberler TÖB-DER' e anında iletiliyordu. Ayrıca yeni basılan kitaplar, çıkan dergiler örgüte geliyor ve hepsine göz atma olanağımız oluyordu. Bu durumda TÖB-DER 'de çalışmak benim için oldukça cazip bir işti.

---

[13] Mehmet Yalçın'ın, TÖB-DER' in kapatılmasından sonra MHP'lilerin eline geçen İLKSAN' ın bürosunda çalışmaya başladığını öğrenmiş ve üzülmüştüm.

Arkadaşların birçoğu, "bu MC ne kadar geri zekalı, seni Yozgat gibi bir yere sürseydi kendiliğinden istifa ederdin ve bir daha da görev falan isteyemezdin, oysa senin görevine son vererek burada rahat etmeni sağladı!" diyorlardı ve gerçekten de bu doğruydu.

MC iktidarının çok uzun sürmeyeceğine ve Danıştay'ın eninde sonunda lehime bir karar vereceğine inandığım için psikolojik olarak oldukça rahattım. Gerçekten de okullardaki faşist baskılardan uzak, M.C Hükümetinin görevden aldığı hükümlü bir devrimci olarak işçi kadrosuyla devrimci bir örgütte çalışmak çok zevkli bir işti. Ayrıca tüm TÖB-DER işçileri gibi ben de Sosyal-İş Sendikasının üyesi olduğum için, o zamanki memur eylemlerinin temel isteği olan "grevli toplu sözleşmeli sendika" hakkımı da elde etmiştim.

Bütün bunlara rağmen TÖB-DER basın yayın işçisi olarak yaptığım iş yorucu ve yoğundu. TÖB-DER' in tüm illerde ve birçok ilçede şubeleri vardı. Haftada bir çıkarılan bültenin özel abonesi yoktu. Bültenler üye sayısına göre şubelere postalanıyor, şubeler de üyelerine dağıtıyordu. Ayda bir çıkarılan Yeni Toplum Dergisinin hem şubeler düzeyinde aboneleri, hem de yurt içinde ve yurtdışında özel aboneleri vardı. Şubeler kendi çevrelerinden sağladıkları abonelerin ücretini toplayıp dergi hesabına yatırarak, onlar adına topluca abone oluyor ve böylece derginin dağıtımını büyük ölçüde kolaylaştırıyordu. Fakat özel abonelerin dergileri ayrı ayrı paketlenip postalandığı için, bu dağıtım epeyi zaman ve emek gerektiriyordu. Bu nedenle dergi ve bülten çıktığında örgütün bütün personeli bir gece paketleme ve postalama işinde çalışırdı. Ben daha önce Mimarlar Odasında ve TÖB-DER' e girmeden önce onlarla birlikte çalıştığım için bu işin yabancısı değildim.

Bizim büronun işleri hiç bitmezdi. Dergi ve bültenler postalandıktan sonra abonelerin kartlarını yeniden gözden geçirip, abonelik süresi dolanlara ya da dolmak üzere olanlara durumlarını bildiriyorduk. Şubelerden ve abonelerden gelen yazıları okuyup, içeriklerine göre ayırdıktan sonra genel sekreterlik, başkanlık, saymanlık ve avukatlık bürosu gibi ilgili birimlere gönde-

riyor, bu birimlerden yazılan yanıtları da zarflayıp ilgililere postalıyorduk. Yeni abone olanlara geçmiş sayılarını topluca postalıyorduk. Her gün, örgüt çalışmalarını eleştiren; dergi ve bülteni öven ya da yeren, roman, öykü, şiir denemesi gönderip basılmasını isteyen, gönderdiği yazılara yanıt verilmediği için serzenişte bulunan çok çeşitli yazılar geliyordu. Dergi basılmadan önce matbaa bir örneğini bize gönderiyor, biz bu örneği inceleyip sözcük, cümle ve noktalama yanlışlarını düzeltiyor, çıkarılacak tümce ve sözcükleri özel işaretleriyle işaretleyip tekrar gönderiyorduk.

Ben çoğu günler mesai bittikten ve diğer arkadaşlar gittikten sonra da orada kalıp sohbet amacıyla gelen arkadaşlarla oturup sohbet ediyordum. O sırada örgüt çalışanlarından başka kimse olmadığı için gelen konuklara ikram edilecek çayı demleme ve dağıtma işini de yapıyordum.

TÖB-DER' de Çalışırken Eylemlere Katılıyordum

TÖB-DER Genel Merkezinde işçi olarak çalışırken, bu örgütün Ankara Şubesinin bir üyesi olarak da faaliyetlerimi sürdürüyordum. 1976 yılında yapılan TÖB-DER Genel Kurulunda, Gültekin Gazioğlu başkanlığındaki TSİP bağlantılı ekip yönetime adaydı. Birçoklarına göre bu ekip hem yetersizdi, hem de örgütü belli bir fraksiyonun güdümüne sokarak eğitim işkolu alanındaki etkisini zayıflatacaktı. Bana göre o zaman bu düşünce doğruydu (gerçekten de doğru çıktı). Bu nedenle bu ekibin yönetime gelmesini istemiyordum. Fakat diğer ekipler liste üzerinde anlaşma sağlayamayarak, önceden oluşturulan ittifakı son anda bozdular ve seçimi kaybettiler. Diğer grupların bir kısmının oylarını da alan TSİP ekibi seçimi kazanarak yönetimi ele geçirdi.

Genel kuruldan sonra yeni oluşan merkez yürütme kurulu, "benim çeşitli üyelerin yanında ve bazı şubelerde genel merkez aleyhinde dedi kodu yaptığım yolunda duyumlar aldıklarını" belirtip, bu davranışımın yanlış olduğu konusunda sözlü uyarıda bulundu. Aslında bu söylenen kısmen doğruydu. Çünkü trafik kazasında ölen kardeşim Tevfik Babuş' un cenazesi için Ermenek'e gidip, TÖB-DER Şubesine uğradığımda, oradaki bazı üye-

ler benim fikrimi sormuşlar, ben de yukarıda belirttiğim düşüncelerim doğrultusunda açıklamalar yapmıştım.

Benim düşüncelerimi ve düşündüklerimi örgütün bir işçisi olarak açıklamam doğru değildi, fakat örgütün bir üyesi olarak doğruydu. Daha sonra Genel Sekreter Mustafa Düzgün imzasıyla bana tebliğ edilen bir yazı ile, "Merkez Yürütme Kurulunun 31 10.1976 tarihli kararı ile, 1 Kasım 1976 gününden itibaren sekreterlik daktilografllığı görevine atandığım" bildirildi. Üyelerle ilişkilerin daha yoğun olduğu birinci kattan, üyelerin daha az uğradığı dördüncü kata atanmıştım. Fakat daktilograf görevlisi arkadaşlar bulunduğu için aslında, olmayan bir kadroya atanmıştım ve fiilen yine eski görevimi sürdürüyordum. Konuyu öğrenen arkadaşlar, "ulan seni TÖB-DER Genel Merkezi bile sürgün etti!" diye takılmışlardı.

TÖB-DER işçisi olduğum dönemde diğer örgütsel faaliyetlerimi de sürdürüyordum. 1976 martında, aramızda mahalle muhtarının da bulunduğu devrimci bir kadroyla Saimekadın Halkevi Şubesini kurduk. Halkevleri Genel Başkanı Ahmet Yıldız, Saimekadın Muhtarlığında yapılan bir törenle şubenin açılışını yaptı. Kurulurken üslendiğim şube başkanlığını 12 Eylül faşizminin Halkevlerini kapatmasına kadar sürdürmek zorunda kaldım.

1976 ve 1977 yıllarında İstanbul'da DİSK'in gerçekleştirdiği 1 Mayıs miting ve yürüyüşlerine Halkevi şubesi olarak kalabalık bir grup halinde katıldık. Benim ricam üzerine Saimekadın halkevi grubunu İstanbul'a TÖB-DER' in otobüsleri götürüp getirmişti. Fakat yürüyüş kortejinde Halkevi grubunu TÖB-DER grubundan ayrı bir yerde yürütmüşler, Taksim Alanında da farklı bir yerde durdurmuşlardı.

Her iki mitingden sonra yine aynı arabalarla dönmüştük, fakat 1977 1 Mayıs mitinginin dönüşünde, verdiğimiz kayıplar nedeniyle giderkenki coşkumuz kalmamıştı. Nitekim bu mitingde Taksim Alanında toplanan yarım milyon civarındaki kalabalığa etraftan geçen taksilerden ve yüksek binaların tepesinden ateş açılmış ve resmi kayıtlara göre 36 kişi öldürülmüştü. Ankara'dan güle eğlene marşlar söyleyerek gitmiştik. Fakat çok sevdiğim ar-

kadaşım Bayram Çıtak alandaki ölenler arasındaydı ve geri dönerken aramızda yoktu.

Bu metnin başka yerinde değinme olanağım olmayacağı için, Bayram Çıtak hakkındaki duygularımı burada yazmak istiyorum. Fiziksel olarak zayıf bir yapısı olduğu halde olağanüstü dirençli bir kişiydi. Afiş asma, bildiri dağıtma, toplantı, miting ve yürüyüşlerde bulunma gibi bütün eylemlere katıldığı halde hiçbir yerde ön plana geçmeye çalışmazdı. Gruplar kavga ederlerken, "onlar dövüşsünler, biz sohbet edelim!" der ve kongre salonunun bir köşesinde sohbet ederdik. En doğal gereksinimini bile sağlamaya çalışırken son derece mahcup bir tavra girerdi. Kendi çıkarıyla ilgili istekte bulunmak Ona büyük bir sıkıntı verirdi. Bir gün otobüste giderken oğlunun hastalığından söz etmiş ve benden başka kimseye anlatamadığını belirtip ağlamıştı. 1976 yılı içinde dört kez sürgün olmuştu. Son sürgünden sonra artık usanmış ve Ankara'dan Sivas'a yapılan sürgünün durdurulması için bakanlığa kişisel bir dilekçe vermişti. Bana bunu anlatınca avukatla konuşmasını önermiştim. Davasına bakan avukat Onun bu davranışını eleştirip, "bu şekilde kişisel ilişkilere girerek bizim işimizi bozuyorsun!" deyince, "avukat haklı" demiş ve ertesi gün gidip dilekçeyi geri almıştı. Böylece O, sürgünün durdurulabileceği yolunda bakanlıkta bulduğu sağlam torpili reddederek sürgün halini kabul etmişti.

Görevime son verildiği günlerde TÖB-DER Genel Merkezinde 6 kişi oturuyorduk. 3 kişinin görevine son verilmiş, 2 kişi sürgün edilmiş, bir kişi de açığa alınmıştı. O sırada Mahmut Makal geldi ve kıyılan öğretmenlerle röportaj yaptığını söyledi. Bayram Çıtak, "ne anlatalım, sürüldük işte!" dedi. Daha sonra Mahmut Makal, hepimizle ayrı ayrı sözlü röportaj yapmak uzun iş olduğu için, işi kestirmeden çözmek amacıyla hepimizin eline birer dosya kağıdı verip, "başınızdan geçenleri yazın" dedi. Yazdıklarımızı verdikten sonra aramıza oturup bizimle birer de fotoğraf çektirdi. O gittikten sonra Bayram, "şimdi bu bizimle sohbet etmiş mi oldu?" diye sordu, hepimiz gülüştük. Mahmut Makal topladığı bu malzemeyi "Karanlığı Zorlayanlar, Öğretmenler" adıyla önce Politika gazetesinde dizi yazı olarak yazdı, sonra da kitap olarak yayınladı.

1976 sonlarında Vatan Partisinin mevcut yönetimi önce İstanbul'da, sonra da Ankara'da hileli bir operasyonla yeni bir grubun eline geçmişti. Partinin gerçek yöneticileri olan eski yöneticilerin partiyi yeniden ele geçirmek için yaptıkları tüm girişimler sonuç vermemişti. Bunun üzerine Ankara'daki eski yönetim grubu Rüzgarlı Sokakta bulunan parti binasına bir baskın düzenlemiş ve olay sırasında Gaziantepli Doğan Terlemez adlı bir devrimci tabanca kurşunu ile ölmüştü.

Ben o zaman Partinin üyesi değildim, fakat Partide olup bitenlerle ilgileniyordum ve Partinin gerçek yöneticilerinin eski yöneticiler olduğuna inanıyordum. Yeni yönetimin, baskından farksız bir operasyonla Partiyi ele geçirdiklerini düşündüğüm için eski yönetimin, yasal yollardan ele geçiremediği Partiyi baskınla ele geçirmek istemesini doğal karşılamıştım. Dolayısıyla bu grubun Ankara yönetimini ele geçirmek için giriştiği baskına sırf kalabalık görünmesi için ben de katılmıştım. Baskına giden son grubun içindeydim. Çatışmaya giren grup geri dönerken benim içinde bulunduğum grup binanın önüne yeni gelebilmişti. Bu nedenle biz sıcak çatışmaya katılmamış ve görmemiştik. Onların, çatışma sonrasının psikolojisiyle binadan çıktıklarını görünce biz de onlarla birlikte bölgeyi terk etmiştik. Esasen sıcak çatışmaya giren arkadaşlar da ölümle sonuçlanacak bir baskın eylemi için gitmemişlerdi. Dolayısıyla ölüm olayı iki tarafı da üzmüştü.

Olaydan sonra, polisin geleceğini tahmin etmediğim teyzemin evine gitmiştim. Oysa ben eve geldikten 15 dakika sonra polisler de gelmişlerdi. Fakat derinlemesine bir araştırma yapmadan evde bulunanların kimlik kontrolünü yaptıktan sonra, bir şüphe üzerine geldiklerini söyleyip çıkıp gitmişlerdi. Bu yoklama sırasında, daha önceki ev baskınlarında, kimlik yoklamalarında üst baş aramalarda gördüğüm polisin tavrı hiç yoktu. Öyle anlaşılıyordu ki baskından sonra polis olayın üstüne fazla gitmek istememiş ve "yesinler birbirlerini!" mantığını sergilemişti. Zaten olaydan sonra iki grup ayrı yerlerde ve ayrı zamanlarda iki ayrı kongre yapmışlar ve parti fiilen ikiye bölünmüştü. Bu da tam polisin arzuladığı bir sonuçtu.

Danıştay Kararıyla Göreve Dönüyorum

1976 yılı sonları ve 1977 yılı başlarında TÖB-DER, MC Hükümeti tarafından birkaç kez kapatılmıştı. Zaten Ankara valisi genel merkezi kapatınca tüm örgüt otomatikman kapatılmış oluyordu. Her kapanışında kasadaki paralar tutanakla bazı çalışanlarının üzerine zimmet edilip, açılınca geri alınıyordu. Diğer taraftan örgüt içindeki değişik grupların birbirlerine karşı muhalefeti kırıcı boyutlara ulaşmış ve bu yüzden örgüt eski gücünü kaybetmişti.

Son yönetim örgüt içinde çok dar bir grubu temsil edebiliyordu ve örgütün taşra şubelerinde farklı yönetimler oluşmaya başlamıştı. Böylece tüm demokrat eğitimci kitlesini kucaklayan eski TÖB-DER, 1977'den sonra bu niteliğini büyük ölçüde yitirmişti. Gültekin Gazioğlu başkanlığında oluşan yeni merkez yürütme göreve başlar başlamaz örgütün tüm koltuk, masa, sandalye, dolap takımlarını değiştirip en lüks eşyalar almışlar ve disiplinsiz savruk bir harcama yapmaya başlamışlardı. Örneğin 1977 yılbaşında TÖB-DER adına bastırdıkları duvar takviminin masrafıyla o zaman yeni bir matbaanın kurulabileceği söylenmişti. Oysa açığa alınan, görevine son verilen ya da sürgün edilen eğitimcilere eskisi gibi maddi yardım yapılamıyor, basın ve yayın işleri eskisi gibi düzenli sürdürülemiyordu. Örgütün olanakları daralmış ve ekonomik gücü zayıflamıştı.

Ben TÖB-DER işçiliğinden ayrıldıktan sonra yapılan son genel kurulda örgüt, birbiriyle mücadele eden iki ayrı yönetim kurulu oluşturmuştu. Örneğin Maraş Olaylarının yıldönümünde oluşturulan MYK' nın biri öğretmenlerin okullarda bir gün işbırakımı yapmasına karar vermişken, diğeri bu kararı provokasyon olarak nitelemişti. Çeşitli klikler TÖB-DER' i önemli bir mücadele alanı haline getirmişlerdi.

TÖB-DER temelli kapatılmadığı, ya da temelli işlemez duruma gelmediği sürece hangi yönetim gelirse gelsin benim buradaki işim garanti idi. Fakat örgüt çalışanlarının eski düzeni ve hiyerarşisi bozulmuştu. Federasyon döneminden beri iş yerinde çalışan elemanlar geri plana itilerek, yeni işe alınan Genel Merkez yanlısı arkadaşlar ön plana geçirilmişti. Bu durum hiçbir gruptan olmayan gerçekten çaycı, temizlikçi, dışarı işleri, daktilocu gibi

profesyonel olarak Genel Merkeze alınmış olan işçi kadrosundaki arkadaşları bile rahatsız etmeye başlamıştı.

Eski alıştığım çalışma koşullarının kaybolması, Danıştay'dan lehime karar çıktığı takdirde öğretmenliğe geri dönme düşüncemi güçlendirmişti. Bunun üzerine TÖB-DER' in benim davamla ilgilenen avukatı İsmail Çevik ile konuşup davanın duruşmalı olmasını ve bir an evvel bitirilmesini istedim. İsmail Çevik güçlü bir avukat ve iyi bir devrimciydi. Bana, "iyi düşün, duruşmalı istersek aleyhimize bitebilir, bu riski de göz önüne almamız gerekir" dedi. Ben her şeye rağmen, olumlu ya da olumsuz davanın bir an evvel bitmesini istediğim için duruşma isteğinde ısrar ettim. İsmail gerekli prosedürü tamamlayıp duruşma isteğimizi iletti, Danıştay da isteğimizi kabul ederek 24 Kasım 1976 gününü duruşma tarihi olarak saptadı.

Danıştay'ın zemin katındaki salonda yapılan duruşmaya bakanlık adına katılan avukat Zeki Sofuoğlu, "Ankara Sıkıyönetim mahkemesi kararı ile 5,5 yıl ağır hapis cezasına mahkum olan davacı hakkında verilen mahkumiyet kararı 1803 sayılı af kanunu kapsamına girmiş olmasına rağmen görevine son verilmesinde, 1702/4 ve 657/56 yasalarına aykırılık bulunmadığı" şeklinde savunma yaparken, raportör Yücel Irmak çok kısa olarak, bakanlığın uygulamasının "aynı" yaslara uymadığını belirtti. Oldukça uzun bir rapor sunan Kanun Sözcüsü Yüksel Esin ise özet olarak:

"davacının uğradığı mahkumiyetin 1803 sayılı Af Kanunun kapsamına girdiği ve sonuçlarıyla birlikte ortadan kalktığı, sırf bu mahkumiyet kararına dayandırılan Bakanlığın uygulamasının hukuka uygun olmadığı, yoksa Af Kanunun kaale alınmamış olacağı, sicil dosyasının incelenmesinden de görev yaptığı sürece hiçbir olumsuzluğunun tespit edilmemiş olması nedeniyle işlemin iptalinin uygun olacağı" şeklinde görüş bildirdi.

İsmail Çevik de, aldığım mahkumiyetin sonuçlarıyla birlikte af kapsamına girdiğini, buna dayanarak bakanlığın görevden alamayacağını belirtti. Sonuçta Danıştay Beşinci Dairesi, 1975/8410 Esas, 1976/8312 Karar Numarası ile, ilk duruşmada beş üyenin oybirliğiyle, görevden alınma kararını iptal ederek yeniden göreve dönmeme karar verdi.

Duruşmadan çıktıktan sonra İsmail Çevik'e, "Kanun Sözcüsü dosyayı ne güzel incelemiş, kararını ne kadar haklı gerekçelere dayandırdı!" diyerek övdüğümde, "Bakanlıktaki gizli dosyalar elimin altında olsa ben daha da güzel açıklama yapardım" dedi.

Danıştay tek duruşmada kararını vermişti, fakat gerekçeli kararın yazılıp imzalandıktan sonra taraflara tebliğ edilmesi aylarca uzayacaktı. Önceleri uzamasında bir sakınca görmüyordum. Fakat sonradan, 26 Haziran 1977 tarihinde erken genel seçim yapılacağı ve MC iktidarının ömrü sona ereceği için, bu tarihten önce ve bu hükümet döneminde mutlaka göreve dönmek istiyordum. Bu amaçla Danıştay kararının Milli Eğitime bir an evvel ulaşması için tüm çevremi devreye soktum ve 13 Mayıs 1977 tarihinde görevden alındığım Mamak Lisesinde yeniden göreve döndüm. Görevden alınma yazısını, askerden dönmeden önce bana tebliğ etmek isteyip, bunu başaramayan müdür hala aynı görevdeydi ve benim olmadığım dönemde okula yeni gelen ülkücü öğretmenlerin katkılarıyla "milliyetçi bilinci ve gücü" daha da artmıştı.

Açık duruşmayla davayı kazanıp göreve döndükten hemen sonra, kaybolan özlük haklarımın ve alamadığım maaşlarımın verilmesi için Milli Eğitim Bakanlığına karşı Danıştay'da yeniden maddi ve manevi tazminat davası açtık. Bu davayı da kazandım, fakat dava ancak 1983 yılında bitti, tazminatlarımı ise 1984 yılında alabildim. Tüm özlük haklarımı ve maddi, manevi tazminatlarımı aldım, fakat yedi sene sonra elime geçen tazminat parası ile ancak eve bir kitaplık satın alabildim.

Diğer Gelişmeler ve Sonuç

26 Haziran 1977 seçimlerinde CHP beklenen çoğunluğu sağlayamayarak ancak 218 milletvekili çıkarabildi. Mecliste en çok milletvekili bulunan partinin başkanı olduğu için başbakanlık Ecevit'e verildi. Fakat Ecevit'in kurduğu hükümet güvenoyu alamadı ve yine Adalet Partisi genel başkanı Süleyman Demirel'in başkanlığında ikinci Milliyetçi Cephe Koalisyonu oluşturuldu. Yeni MC baskı ve saldırılarına seçim öncesindeki kaldığı yerden devam etti. Doğal olarak bu saldırılardan ben de payımı aldım.

TÖB-DER' de çalıştığım dönemde, sürgün edilen ve dava açmak için TÖB-DER' e gelen, şimdiki eşim Sabriye Babuş ile tanışarak 8 Eylül 1977 tarihinde evlenmiştim. Mümkün olduğunca olaylardan uzak kalarak, O Gülveren Lisesinde, ben Mamak Lisesinde çalışıyor, okuldan çıktıktan sonra buluşup genellikle TÖB-DER' e gidiyorduk. 16 Kasım 1977 günü yine buluşacaktık. Okuldan çıktıktan sonra Mamak Çarşısında bindiğim dolmuşu çeviren faşistler dolmuştan indirmeye çalıştılar. Ben inmeyince dolmuştaki diğer yolculara, "siz inin" dediler. Dolmuştakilerin çoğu öğretmendi, kolayca indiler, şoför de indi. Dolmuşun ön koltuğunda şoförün yanında oturuyordum, kollarımla direksiyona sarılıp başımı kollarımın arasına alarak korunmaya çalıştım. Herkesin gözü önünde sopalarla bir süre dövdüler. Bereket öldürmek amacıyla gelmemişlerdi, yeterince dövdükten sonra, "daha işimiz bitmedi, dövülecek çok hain var!" deyip bıraktılar. Dolmuş şoförüne, "bin arabana, sür git!" dediler.

Dolmuştan indikten sonra Hacettepe Acil Servisine gittim, doktor bir hafta rapor verdi. Oradan TÖB-DER' e gittim, dayak yiyen öğretmenlerden sekiz tanesi benden önce gelmişti. Bunun üzerine TÖB-DER Genel Merkezinde, MC Hükümetinin baskılarına ve öğretmenlere yönelik faşist saldırıları yansıtmak için geniş bir basın toplantısı düzenlendi.

Olaydan hemen sonra Milli Eğitim Müdürlüğüne dilekçe ve-

rerek okuldan çıkışta can güvenliğim olmadığı için İncirli Lisesine naklimin yapılmasını istediğimde, Şereflikoçhisar Lisesine naklimi yaparak güvenliğimi sağlama yoluna gitmişlerdi. İncirli Lisesi Müdürü Emin Tunçbilek' in devreye girmesiyle Şereflikoçhisar'a gitmekten kurtuldum.

MC' nin kural tanımayan uygulamaları ve baskıları karşısında özellikle üniversite ve aydın çevreler Ecevit'in yeniden hükümeti kurmasını istemeye başladılar. Bu amaçla hem kendisiyle diyalog kurarak, hem de güçlerini ortaya koyarak faaliyete geçtiler. Nihayet 1978 yılbaşı günü Adalet Partisinden ayrılan on bir milletvekili Ecevit' le anlaşarak yeni bir hükümet kurdular.

Yeni hükümetin Milli Eğitimi ilk başlangıçta, öğretmen nakil ve atamalarında TÖB-DER' in görüş ve önerisini almaya başladı. TÖB-DER' de kendi ölçüleri içinde okulların düzene girmesi ve MC kadrolarının elinden kurtulması için bakanlığa yardımcı olmaya çalışıyordu. Bu çerçevede demokrat bir kadroyla birlikte İçel Eğitim Enstitüsüne atandık. Fakat hiçbir yerde faşist kadroların etkinliği kırılamadı. Üstelik CHP'nin tutarsızlıkları yüzünden pek çok can kaybı verildi.

Ecevit Hükümetinin, MC hükümetleri döneminde gerçekleştirilen kadrolaşmayı temelli söküp atmayacağını herkes biliyordu. Fakat hiç olmazsa çatışmaların ve çatışmalar sonucu ölümlerin azalacağı bekleniyordu. Ancak bu ilginç koalisyon döneminde çatışmalar ve ölümler her geçen gün yoğunlaşarak ve yaygınlaşarak devam etti. Önceki dönemlerde bir yıl içinde meydana gelen siyasi ölümlerin sayısına, bazen bir haftada ulaşılıyordu. Çatışmalar ve ölümlerin yaygınlaşmasının yanında, Abdi İpekçi gibi kamuoyunda ünlenmiş kişiler de öldürülmeye başlandı. Toplum içindeki güven kayboldu. İlerde Yüce Divana sevk edilip yargılanacak ve cezalandırılacak olan bakanlar kendi çıkarlarıyla ilgilenirken benzin, tüp, gaz, yağ gibi birçok temel ihtiyaç maddeleri piyasadan çekildi. Devrimci gençlerin oturduğu evler basılıp topluca katledildiler. Çorum, Malatya, Maraş, Sivas gibi şehirlerde toplu eylemler ve katliamlar oldu. Devrimci fraksiyonlar da birbirlerine saldırmaya ve öldürmeye başladılar. Tüm ülke yangın yerine döndü.

Nihayet 14 Ekim 1979 tarihinde yapılan senato üçte bir yenileme seçiminde CHP büyük bir oy kaybına uğrayınca Ecevit Hükümeti istifa edip, diğer gerici partilerin dışardan desteklediği AP azınlık hükümeti, yani Üçüncü MC Hükümeti oluşturuldu. Siyasi cinayetler, enflasyon ve grevler bu hükümet döneminde akıl almaz boyutlarda arttı. 24 Ocak 1978'de, "24 Ocak Kararları" olarak bilinen, uluslar arası kredi veren kurumların Türkiye'ye dayattığı yaptırımlar kabul edildi.

Genel Kurmay Başkanı Kenan Evren'in başkanlığında Kuvvet Komutanları ocak 1980'de hükümete bir uyarı mektubu verdikten sonra Ecevit, ordunun müdahalesini önlemek ve ülkede istikrarı sağlamak için Demirel'e sürekli işbirliği önerisinde bulundu. Demirel de sürekli reddetti. Nihayet 6 Nisan 1980 tarihinde Cumhurbaşkanlığı süresi dolan Fahri Korutürk' ün yerine Meclis, altı ayda yeni bir cumhurbaşkanı seçemeyince 12 Eylül 1980 sabahı saat 04.00'da, Genel Kurmay Başkanı ve kuvvet komutanları, yukarıdan aşağıya ordu hiyerarşisi içinde yönetime el koydular. Ne var ki bu hareketi Türkiye'de daha hiç kimse duymamışken, ABD'nin Güvenlik Konseyi Türkiye Masası Sorumlusu Paul Henze telefonla görüştüğü Beyaz Saraydan öğreniyordu. Beyaz Saray Henze' e, müjdeyi, "your boys have done it!" (senin delikanlılar başardı!) diyerek veriyordu.

Erdal Erenler örneği, 17 yaşındaki gencin yaşını büyüterek idam edecek kadar gözü dönmüş uygulamalar yapan 12 Eylül, herkesin bildiği gibi 12 Martı aratmıştır. Daha önemlisi 12 Eylül Türkiye'nin şimdiki duyarsızlık ortamına gelişi konusunda bir kırılma noktası olmuştur. Artık 68 değerleri tamamen kaybolmuş ve metnin başında belirttiğim gibi, yangına yağmaya ses çıkarmayan, günübirlik çıkarının peşinde koşan, emperyalizme bağlanmaya ve güdülmeye hazır bir toplum yaratılmıştır.

Mevcut 68'lilerin yaşamlarının bundan sonraki kısmını Türkiye'de yaratılan yozlaşmaya karşı mücadele ederek geçirmesi gerektiğine inanıyorum. 68'liliğin en önemli unsuru "Tam Bağımsız Gerçekten Demokratik Türkiye" sloganına ödünsüz sahip çıkmak, "emperyalizme ve yerli işbirlikçilerine" karşı olmaktı. Emperyalist ilişkiler değişmiş olabilir, fakat değişmeyen en önemli

kural, emperyalizmin, halklar üzerindeki bölücülüğü ve yerli işbirlikçileri aracılığıyla sömürüyü sürdürmeye çalıştığıdır. Anılarımı, 68 Hareketinin Tam bağımsızlıkçı ve Anti amerikancı niteliğini seslendiren DEV-GENÇ marşıyla bağlıyorum.

Gün doğdu hep uyandık
Siperlere dayandık
Bağımsızlık uğruna
Al kanlara boyandık

Yolumuz devrim yolu
Gelin kardaşlar gelin
Yurdumuza yanki doldu
Vurun kardaşlar vurun

Metinde Geçen İsimler

İsimler soyadı alfabetik sırasına göre dizilmiştir.
Metinde adı ve soyadı tümüyle geçmeyip bunlardan sadece biri geçen ya da unvanı ve lakabıyla anılan kişiler listeye alınmamıştır.
Listeye kişilerin unvanları yazılmamıştır.

Abadan Yavuz
Abdülhak Hamit
Acar Yener
Ağırnaslı Niyazi
Akalın Cüneyt
Akarsu Edip
Akdağ Mustafa
Akgün Hüseyi
Akıncı Cevdet
Aksoy Muammer
Aksungur Ali
Aksungur Halit
Aksungur Mustafa
Aksungur Orhan
Aksungur Rauf
Aksungur Remzi
Aktürk İhsan
Alagöz Cemal Arif
Aldrin Edwin
Alkılıç Şadi
Alp Saffet
Alptekin Cihan
Altan Çetin
Altan Ünal
Altundağ Şinasi
Ambarcıoğlu Melahat
Ant Atıl
Aren Sadun
Arı Mehmet Ali
Arıkan Hüdai
Armstrong Neil
Aslan Celal
Aslan Mehmet Ali
Aslan Süleyman
Aslan Yusuf
Aslantaş Ferhat
Aşık Tahsin
Atasever Halil
Atasoy Ahmet
Atatürk M. Kemal
Aybar Mehmet Ali
Aydemir Ş.Süreyya
Aydemir Talat
Ayhan Muammer
Ayna Ömer
Aytaç Kemal
Aytaç Turgut
Aytan Fikri
Babaoğlu Fikret
Babuş Ali
Babuş Fahri
Babuş Fikret
Babuş Tevfik
Bakar Zekai
Balköse E.Gülsüm
Balköse T. Özcan
Baltacı Cengiz
Bardakçı Ulaş
Baştav Şerif
Baycan İlhan
Baykurt Fakir
Bayrak Y. Nebi
Belli Cemil
Belli Mihri
Bezmez Mustafa
Bila Dursun

Bilgiç Emin
Bilgiç Saadettin
Bilgiç Timur
Bilgin Ahmet
Birdal Yüksel
Bor Murtaza
Boran Behice
Boratav Barbaros
Boyacı Ahmet F.
Boyacı Rahime
Bozkurt Ahmet
Büyüksevinç Mehmet
Cacım Yusuf
Canbaz Mehmet Ali
Cantekin Mehmet
Cemgil Sinan
Cerit Münir
Cevahir Hüseyin
Cilasun Uğur
Cilasun Zafer
Cinel İ. Hakkı
Collins Michael
Coşkun Vahap
Çağlayan Vahdi
Çakır Cemil
Çakır Hasan
Çakır Nazmi
Çalışkan Habip
Çamkıran M. Kemal
Çamuşçuoğlu Ahmet
Çayan Mahir
Çelen Tuncay
Çelenk Halit
Çelenk Şekibe
Çelimli Halil
Çetin Fethiye
Çetiner Ahmet
Çetiner Şakir
Çetiner Zihni
Çetinkol Kadir
Çevik İsmail
Çevik Mithat
Çğlayangil İ. Sabri
Çıtak Bayram
Çörekçi Leyla
Dağhan Mustafa
Dalokay Vedat
Deliveli Mustafa
Demir Ali
Demir Mehmet
Demircioğlu Halil
Demircioğlu Vedat
Demirel Süleyman
Denli Metin
Deprem Tuncay
Derinkuyu Mustafa
Dilbaz Avni
Dinç Güney
Doğan Ali Rıza
Doğan Hasan
Doğan İmam
Doğan Koray
Doğanay Mustafa
Düzgün Mustafa
Ecevit Bülent
Elrom Ephraim
Elverdi Ali
Erbakan Necmeddin
Erbaş Fehmi
Erdem Ali Naili
Erdoğan Duran
Erdoğdu Erdal
Erdoğdu Mustafa
Erdoğdu Seyhan
Erdoğdu Vahap
Eren Sinan
Erenler Erdal
Ergönül Yalçın
Ergun Ali
Ergül Refik
Erik Şaban
Erim Nihat
Erinkurt Mustafa
Erkekoğlu Yılmaz

Esin Yüksel
Eşsizhan Tuncer
Feyizoğlu Turhan
Feyzioğlu Turan
Gazioğlu Gültekin
Gezmiş Deniz
Göğüş Ali İhsan
Gökalp Ziya
Gökçe Hasan
Göncü Nil
Gözkaya Atila
Guevera Che
Gül Özdemir
Gümüşpala Ragıp
Günaltay Şemsettin
Güneri F. Bumin
Güneş Turan
Güney Yılmaz
Günöven Ali
Gürkan Bedriye
Gürkan Mustafa
Gürler Faruk
Gürler Sami
Gürsel Cemal
Henze Paul
Irmak Sadi
Irmak Yücel
Işık Hüseyin
İba Şaban
İhsani (Aşık)
İnan Hüseyin
İnce Aktan
İnce Aslan
İnegöl Macit
İnönü İsmet
İpekçi Abdi
Kalfa İhsan
Kanlıbaş İbrahim
Karaçam Nail
Karadağ Daşar
Karadağ Mustafa
Karakuş Okyar
Karal Enver Ziya
Karan Muzaffer
Karcı İhsan
Kargılı Celal
Katırcıoğlu Emine
Kavan Faik
Kaya Abdullah
Kaya Ali
Kaypakkaya İbrahim
Keçeli İsmail
Keçeli Şakir
Kelek Güner
Kemal Mehmet
Kemal Orhan
Keskinoğlu Mehmet
Kınal Füruzan
Kırteke Hasan
Kıvılcımlı Hikmet
Kıyıcı M. Lütfü
King Marten Luther
Koç Mehmet
Koç Ruhi
Koçak Yunus
Koçaş Sadi
Kommer Robert
Konur Tahsin
Korkmaz Halil
Korkmazgil H.Hüseyi
Korkut Talat
Korutürk Fahri
Kozacıoğlu Sait
Kök O İzzet
Köklü Muzaffer
Köprülü Fuat
Köymen M. Alatay
Kul Hasan
Kurat A. Nimet
Kuray Sarp
Kurnaz Mehmet
Kurt Sabahattin
Kurultay Hüsamettin
Kuseyrioğlu M. Şevki

Küçüktepepınar K.
Küpeli Yusuf
Kürkçü Ertuğrul
Lenin Vladimir
Mahsuni (Aşık)
Makal Ahmet
Makal Mahmut
Manga Kadir
Mansuroğlu İlker
Mehmet Turan
Melen Ferit
Mert Engin
Mert Özkan
Miller Henry
Minh Ho Chi
Mumcu Uğur
Mücerdili Argun
Nas Özgün
Nesimi
Oğlakçı Mehmet
Okan Kadir
Oktay Mehmet
Olgaç Ersen
Onur Hüseyin
Ormanlar Mehmet
Ögel Bahattin
Öktem İmran
Örs Abdurrahman
Öz Erdal
Özbalcı İrfan
Özdal Ömer
Özdemir Şener
Özdemir Tevfik
Özdeş Müfit
Özgen Hilmi
Özgüç Tahsin
Özgür Taylan
Özok Ercan
Özsaraç Ahmet
Öztürk Kamu
Öztürk Nurettin
Özüdoğru S. Kazım
Perinçek Doğu
Pınarcı Kamil
Pir Sultan Abdal
Pişkin Orhan
Polat S. Şahin
Politzer Georges
Poyraz Vefa
Rusk Dean
Saldıraner M. Kemal
Sandalcı Emil Galip
Sargın Nihat
Sarp Atila
Sarp Tebessüm
Saruhan Ertan
Savran Can
Saymaz Müzekkir
Selçuk İlhan
Serdengeçti Raşit
Serpin Yaşar
Seskir Ercüment
Seven İbrahim
Sevinçhan Veli
Sezgin Bahattin
Sofuoğlu Zeki
Soysal Gün
Soysal İlhami
Soysal Muammer
Soysal Sevgi
Stalin Josef
Su Ruhi
Sunay Cevdet
Sükan Faruk
Sümer Tuncer
Sümer Ziya
Sürel Hüsnü
Şahin Mehmet Ali
Şahin Yusuf
Şekerbay Yılmaz
Şeminkanlı Nezir
Şen Nejat
Şengül Mehmet Ali
Şinasi

Talu Naim
Taner Nezir
Taneri Aydın
Tanrıkulu Musa
Taşçı Abdurrahman
Taşkın Tanman
Taşkın Ümit
Tatlıbal Cemil
Taylan Mustafa
Terlemez Doğan
Tetik Ahmet
Tok Ayla
Tonak İbrahim
Torunoğlu Hakkı
Töre Teslim
Tuçsav Vedia
Tuğcu Oktay
Tuncer Hayati
Tunçbilek Emin
Tunçsav Sema(Gürler)
Turan Şerafettin
Türkeş Alpaslan
Türkler Kemal
Türkoğlu Erbey
Tüzün Meral (Özdal)
Uçar İrfan
Uğur Durmuş Ali
Uğur Niyazi
Ulusoy Mustafa
Ülkü Necla (Kuglin)
Ünal Altan
Ünlü Şahin
Ünsal Babür
Ünsal Mustafa
Ünsal Süleyman
Ünver Fuat
Yalçın Mehmet
Yalçınkaya Ertuğrul
Yaldır Uğurgün
Yanar Nevzat
Yardım Selahattin
Yavuz Hüseyin
Yavuz Şerafettin
Yazgan Abdi
Yeşilyurt İsmail
Yıldırım Erhan
Yıldırımtürk Metin
Yıldırımtürk Yavuz
Yıldız Ahmet
Yıldız Ali Haydar
Yıldız Behram
Yıldızgördü Cumali
Yıldızhan Niyazi
Yılmaz Kaplan
Yılmaz Mustafa
Yılmaz Nihat
Yılmaz Süleyman
Yokolmaz Veli
Yönel Şükrü
Yurdakul Süleyman
Yüce Ali
Yücel Can
Yücel H. Ali
Yücelalp Ali Orhan
Yüksel Mehmet
Zileli Gün
Zülkadiroğlu Mustafa

YAKINTARİH SERİSİNDEN ÇIKAN DİĞER KİTAPLARIMIZ

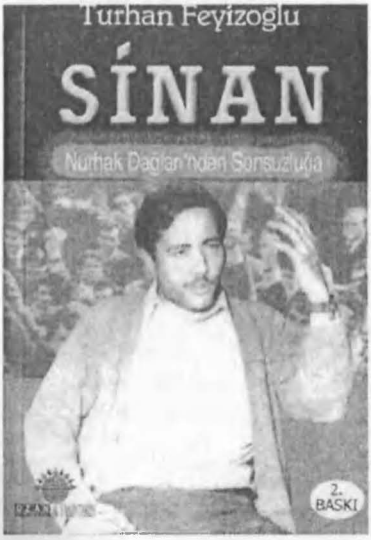

fikir
kulüpleri
federasyonu
TURHAN FEYİZOĞLU

Turhan Feyizoğlu
YILMAZ GÜNEY
Bir Çirkin Kral

Zeki Kırdemir
DEVRİM
bize
yakışırdı

FİKRET BABUŞ
68 HAREKETİNİN KÖY EYLEMLERİ
DEVRİM HAVARİLERİ
FKF☆DEV-GENÇ

Turhan Feyizoğlu
Fırtınalı Yıllarda
ÜLKÜCÜ HAREKET
2. BASKI

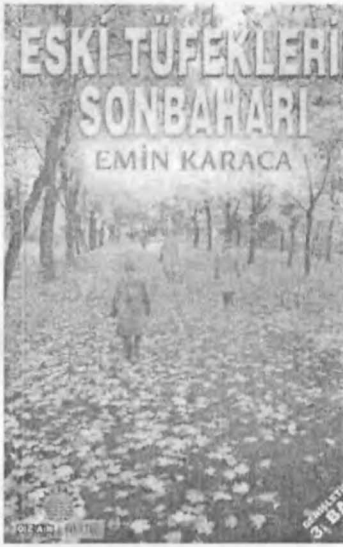
ESKİ TÜFEKLERİ
SONBAHARI
EMİN KARACA

Nazım'la Yolculuk

HALİM DEMİR
MART'TAN
EYLÜL'E
ÜÇ KUŞAK
ÜÇ KARDEŞ
ÜÇ SANIK

FİKRET BABUŞ

AŞKİLE ÇIKMIŞTIK YOLA

68 Devrimcileri çeşitli süreçlerden geçerek devrimci örgütlenmelerin içinde yeralmışlardır. Çoğunun, ulusal davalarla ilgili ortak mücadelelerinin yanısıra, TİP, FKF ve Dev-Genç'in üyesi olmak, işgal, boykot, miting ve gösterilere katılmak, gibi pek çok ortak yönleri olmuştur.

Bütün bu ortak yönlerine rağmen, bugün ortak yaşadıkları olayları değerlendirirken, aynı olayın içinde yeralsalar ve aynı dünya görüşünü paylaşsalar bile, neler yaşandığı, amaç ve beklentilerin neler olduğu gibi konularda farklı görüşler ortaya koyacaklardır.

68 Kuşağı devrimcileri, emperyalizm karşıtı mücadele dönemine ait anılarını, sözlü sohbetlerden çıkarıp yazılı hale getirdikleri takdirde, 68 geleneğinin yaşatılmasına katkıda bulunmuş olacaklardır.

Fikret Babuş, 68 devrimcilerinin köy çalışmalarının yeraldığı, daha önceki kitabı olan "Devrim Havarileri"ndeki akademik biçimi bu kitabında da uygulayarak, 68 Kuşağı devrimcilerinin yaşadıklarını yazıya dökmüş ve Türkiye siyasal tarihi açısından değerli bir kültürün çok önemli ayrıntılarının kayda geçmesini sağlamıştır...

ISBN 975-7891-79-7